

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
У 2024 РОЦІ**

М. МИКОЛАЇВ
2025

ЗМІСТ

Вступ

1. Загальні відомості

- 1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості регіону
- 1.2. Соціальний та економічний розвиток Миколаївської області

2. Атмосферне повітря

- 2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
 - 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря
 - 2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)
- 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря
- 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах області
 - 2.3.1. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області та в розрізі населених пунктів
- 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря
- 2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття
- 2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

3. Зміна клімату

- 3.1. Тенденції зміни клімату
- 3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату
- 3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонового шару

4. Водні ресурси

- 4.1. Водні ресурси та їх використання
 - 4.1.1. Загальна характеристика
 - 4.1.2. Водокористування та водовідведення
- 4.2. Забруднення поверхневих вод
 - 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод
 - 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферою діяльності)
- 4.3. Стан поверхневих вод
 - 4.3.1. Хімічний стан масивів поверхневих вод
 - 4.3.2. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод
 - 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію
 - 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод
- 4.4. Екологічний стан морських вод
- 4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

- 5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі
 - 5.1.1. Загальна характеристика
 - 5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття
 - 5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття
 - 5.1.4. Формування регіональної екомережі
 - 5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами
- 5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу
 - 5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу
 - 5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів
 - 5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
 - 5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України
 - 5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень
 - 5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах Миколаївської області

- 5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу
 - 5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу
 - 5.3.2. Стан та ведення мисливського господарства
 - 5.3.3. Стан та ведення рибного господарства
 - 5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів
 - 5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів
 - 5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах Миколаївської області
- 5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні
 - 5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду
 - 5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення
 - 5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина
 - 5.4.4. Формування Смарагдової мережі
- 5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах території та об'єктів природно-заповідного фонду

6. Земельні ресурси і ґрунти

- 6.1. Структура та стан земель
 - 6.1.1. Структура та динаміка змін основних видів земельних угідь
 - 6.1.2. Стан ґрунтів
 - 6.1.3. Деградація земель
- 6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти
- 6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель
 - 6.3.1. Практичні заходи
 - 6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

7. Надра

- 7.1. Мінерально-сировинна база
 - 7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази
- 7.2. Система моніторингу геологічного середовища
 - 7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість
 - 7.2.2. Екзогенні геологічні процеси
- 7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр
- 7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр
- 7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

8. Відходи

- 8.1. Структура утворення та накопичення відходів
- 8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)
- 8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів
- 8.4. Державна політика та заходи у сфері поведження з відходами

9. Екологічна безпека

- 9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки
- 9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки
- 9.3. Радіаційна безпека
 - 9.3.1. Стан радіоактивного забруднення Миколаївської області
 - 9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами
- 9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України (шкода завдана земельним ресурсам, втрати надр, збитки завдані водним ресурсам, атмосферному повітрю, втрати лісового фонду та збитки, завдані природно – заповідному фонду)
- 9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

10. Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище

- 10.1. Структура та обсяги промислового виробництва
- 10.2. Вплив на навколишнє середовище
 - 10.2.1. Гірничодобувна промисловість
 - 10.2.2. Металургійна промисловість
 - 10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість
 - 10.2.4. Харчова промисловість
- 10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва
- 11. Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище**
- 11.1. Тенденції розвитку сільського господарства
- 11.2. Вплив на навколишнє середовище
 - 11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі і під багаторічні насадження
 - 11.2.2. Використання пестицидів
 - 11.2.3. Зрошення та осушення земель
 - 11.2.4. Тенденції в тваринництві
- 11.3. Органічне сільське господарство
- 11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства
- 12. Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище**
- 12.1. Структура виробництва та використання енергії
- 12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження
- 12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище
- 12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики
- 12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище
- 13. Транспорт та його вплив на навколишнє природне середовище**
- 13.1. Транспортна мережа області
 - 13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень
 - 13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів
- 13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище
- 13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище
- 14. Збалансоване споживання та виробництво**
- 14.1. Тенденції та характеристика споживання
- 14.2. Застосування елементів сталого споживання та виробництва
- 15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища**
- 15.1. Регіональна екологічна політика
- 15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища
- 15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища
- 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм
- 15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища
- 15.6. Оцінка впливу на довкілля
 - 15.6.1. Стратегічна екологічна оцінка
- 15.7. Економічні засади природокористування
 - 15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності
 - 15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища
- 15.8. Державне регулювання природокористування
- 15.9. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища
- 15.10. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища
- 15.11. Екологічна освіта та інформування
- 15.12. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

Висновки

Перелік основних скорочень

ВСТУП

«Регіональну доповідь про стан навколишнього природно середовища в Миколаївській області у 2024 році» (далі – Регіональна доповідь) підготовлено управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації на виконання вимог ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Доповідь містить узагальнені та аналітичні матеріали про використання, охорону і відтворення природних ресурсів регіону, державний екологічний моніторинг довкілля, державну політику та контроль у галузі охорони природи та природокористування, впровадження еколого-економічних реформ, реалізацію регіональних та національних екологічних програм, результати оцінки впливу на довкілля, поводження з відходами (в тому числі від руйнувань), радіаційну безпеку, вплив якості довкілля на стан здоров'я населення, екологічне інформування населення, освіту, громадські екологічні рухи, стан і перспективи наукових досліджень в галузі екології та раціонального природокористування, міжнародне співробітництво з питань охорони довкілля.

Підготовка матеріалів Регіональної доповіді 2024 року виконана з урахуванням особливостей режиму роботи в умовах воєнного стану.

Внаслідок військової агресії російської федерації протягом 2022-2024 років роботи з моніторингу за станом навколишнього природного середовища, підготовки звітності щодо природокористування, проведення контролю за додержанням суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства здійснювались не в повному обсязі.

На підставі пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» (далі – Закон) фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність.

Відповідно до листа Головного управління статистики у Миколаївській області від 01.05.2025 № 08-26/631-25 державна статистична інформація щодо роботи промисловості в області, енергетики та стану навколишнього природного середовища регіону буде оприлюднено після завершення встановленого Законом терміну для подання статистичної та фінансової звітності.

Таким чином, більшість даних Регіональної доповіді щодо діяльності суб'єктів господарювання у сфері природокористування та інші статистичні відомості наведені станом на 01.01.2022.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості регіону

Миколаївська область розташована між 46°30' і 48°15' північної широти та між 30°15' і 33°05' східної довготи. За розмірами території вона знаходиться на 15 місці серед політико-адміністративних формувань України.

Площа – 24,586 тис.км².

Кількість наявного населення – 1091,821 тис. осіб (станом на 01 січня 2022 року).

Центр області – місто Миколаїв.

За особливістю природних умов Миколаївська область розташована на півдні країни в межах двох фізико-географічних зон – лісостепової (західна половина Первомайського району) і степової (решта території) в басейні нижньої течії ріки Південний Буг.

На заході межує з Одеською, на півночі з Кіровоградською, на сході та північному сході з Дніпропетровською та на південному сході з Херсонською областями. Південна частина Миколаївщини омивається водами Чорного моря. Довжина морського узбережжя в межах Миколаївської області складає 59,3 км.

Глибоко в суходіл вдаються Дніпровсько-Бузький, Березанський та Тилігульський лимани. До території області належать острів Березань і Кінбурнська коса. Поверхня області являє собою рівнину, нахилену в південному напрямі. Більша частина області лежить у межах Причорноморської низовини. На півночі простягаються Подільська височина (правобережжя Південного Бугу) та Придніпровська височина (лівобережжя Південного Бугу).

За особливістю природних умов територія області належить до степової зони. Клімат помірно-континентальний з м'якою малосніжною зимою і жарким посушливим літом. Пересічна температура січня – -4,5°C, липня – + 27,0°C. Річна кількість опадів коливається від 330 мм на півдні до 450 мм на півночі області. Висота снігового покриву 9-11 см. Природні та кліматичні умови області сприятливі для розвитку сільського господарства.

На території Миколаївської області налічується 142 річки (довжиною понад 10 км) загальною довжиною 4014 км, з яких одна велика річка – Південний Буг (806 км, в межах Миколаївської області – 257 км) та сім середніх річок: Кодима (59,0 км), Синюха (24,0 км), Чорний Ташлик (41,0 км), Чичикля (86,0 км), Інгул (179,0 км), Інгулець (96,0 км) та Вісунь (195,0 км).

На території області знаходяться Березанський, Бейкуський, Бузький, Дніпровсько-Бузький, Карабушський (західна та східна частина), Тилігульський та Сосицький лимани.

1.2. Соціальний та економічний розвиток Миколаївської області

Миколаївська область має багатогалузеву економіку, головну роль у структурі якої мають сільське господарство та промисловість.

2024 року економічна ситуація в області, попри військову агресію російської федерації проти України та ракетні удари по об'єктам

інфраструктури, демонструвала відновлення позитивного розвитку за ключовими показниками та залишилася переважно промислово орієнтованою.

Протягом 2022-2024 років постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – найвпливовіша галузь промисловості області. 2024 року підприємствами цієї галузі вироблено майже три чверті загальнообласного обсягу промислової продукції. У порівнянні з минулим роком випуск продукції з постачання енергії, газу пари та кондиційного повітря зріс на 1,4%.

За даними ДП «НАЕК «Енергоатом» протягом 2024 року українські атомні електростанції сумарно виробили понад 53 млрд кВт-год та зайняли майже 50% у структурі виробництва електроенергії в країні. Південноукраїнська АЕС виробляє понад 17 млрд кВт-год електроенергії щорічно. Це становить понад 10% загальнодержавного виробництва електроенергії в Україні та близько 25% виробництва всіх українських АЕС.

Добувна промисловість в області 2024 року займала лише 0,6% від загального обсягу реалізованої продукції, що свідчить про її невелике значення у структурі економіки області.

Переробна промисловість була значно вагомішою — 25% від усієї промислової продукції. 2024 року серед переробної діяльності основним напрямом залишалось виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, що забезпечувало 15,7% загального промислового виробництва. Це вказує на значну залежність області від агропромислового комплексу, перероблення сільськогосподарської сировини.

Інші галузі перероблення, такі як текстильне виробництво, виробництво деревини, поліграфічна діяльність, металургія та машинобудування, також представлені в області, проте їх внесок значно менший до загальнообласного обсягу промислової продукції. Наприклад, 2024 року машинобудування дало 4,2% обсягу промислової продукції, що свідчить про збереження певного потенціалу в секторі виробництва складної техніки, попри загальні економічні виклики.

З 2022 року обсяги металургійного виробництва в області значно знизилися. Через припинення роботи ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» в області зупинилося виробництво кольорових металів. Згадане підприємство здійснювало випуск металургійного глинозему та товарного гідрату алюмінію близько 1,8 млн тонн на рік.

Миколаївська область є регіоном інтенсивного землеробства і має великий земельний фонд, що характеризується високим ступенем освоєння. Загальна площа сільськогосподарських угідь близько 2,0 млн га (що складає до 5% площ України), з яких 1,7 млн га становить рілля (84,7% у загальній структурі сільськогосподарських угідь).

За особливостями природних умов область розташована у зоні недостатнього зволоження і є територією ризикованого землеробства, тому стале нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції можливе лише за умов штучного зрошення сільгоспугідь.

Рослинництво є стратегічною галуззю економіки Миколаївщини, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення, зокрема продуктів перероблення зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій. Виробництво продукції рослинництва є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту (близько 74 % від загального обсягу експорту товарів).

Внаслідок бойових дій за період 2022-2024 років в області спостерігається зниження обсягів експорту продуктів рослинного походження. У порівнянні з відповідними даними 2021 року (2237780,7 тис. дол. США) - 2022 року обсяг експорту з області знизився на 53,7% та склав 1037000,7 тис. дол. США, 2023 року ця величина знизилася на 67% і склала 740149,5 тис. дол. США. 2024 року обсяг обласного експорту продуктів рослинного походження у порівнянні з довоєнним часом зменшився на 72,4 % і склав 617015,6 тис. дол. США.

Тваринництво – невіддільна, споріднена з рослинництвом галузь, яка є джерелом забезпечення населення такими важливими харчовими продуктами, як м'ясо, молоко, яйця, дає сировину для промисловості та забезпечує можливість експорту.

Основними напрямками галузі є скотарство, свинарство, птахівництво, бджільництво і вівчарство.

Протягом останніх п'яти років у галузі йде спад виробництва. Поступово скорочується чисельність сільськогосподарських тварин. Воєнний стан внаслідок агресії російської федерації в період 2022-2024 роки тільки погіршив ситуацію в галузі. 2023 року обсяг експорту живих тварин та продуктів тваринного походження, у порівнянні з даними 2021 року (16352,0 тис. дол. США) зменшився на 44,7% і склав 9050,6 тис. дол. США. 2024 року ситуація склалася дещо краще - обсяг експорту живих тварин та продуктів тваринного походження, у порівнянні з даними 2023 року, збільшився і склав 12484,0 тис. дол. США (137,9% проти 2023 року).

Виробництво харчових продуктів, напоїв – одна з найбільш впливових галузей промисловості області. Левову частку обсягу реалізованої промислової продукції галузі сформували: ПрАТ «Лакталіс – Миколаїв», ПрАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат», ТОВ «Сандора», ФГ «Органік Системс» та ТОВ «Європейська транспортна стивідорна компанія».

Розвиток туризму став одним з основних напрямів розвитку економіки в Україні. Зазначена сфера пов'язана з діяльністю понад 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості населення, збереженню та розвитку історико-культурного потенціалу, збереженню безпечного навколишнього середовища, розвитку міжнародного співробітництва, а також підвищує рівень інноваційності економіки регіону.

Миколаївська область володіє потужним рекреаційно-туристичним потенціалом, вигідним географічним розташуванням, історико-культурними пам'ятками, неповторними краєвидами, багатою спадщиною, безцінними

рекреаційними ресурсами та має всі умови для успішного розвитку туризму і відпочинку.

Основу потужного туристично - рекреаційного та оздоровчо-лікувального комплексу складають рекреаційні території населених пунктів Коблеве, Рибаківка, Чорноморка та Очаків.

Розвитку мережі туристичних маршрутів та екскурсійних програм в області сприяє велика кількість археологічних, історико-культурних та туристично-рекреаційних об'єктів, таких як: найкращий в Україні Миколаївський зоопарк, найстаріший в Україні яхт-клуб, найперша в Україні Миколаївська астрономічна обсерваторія, єдиний в Україні музей суднобудування і флоту, Миколаївський обласний краєзнавчий музей «Старофлотські казарми», національний історико - археологічний заповідник «Ольвія» та острів Березань (залишки поселень стародавніх греків) та багато інших історичних пам'яток, які забезпечують постійний туристичний інтерес до нашого регіону.

Протягом 2022-2024 років внаслідок військової агресії російської федерації підприємства туристичної галузі області майже не працювали. 2023-2024 роки для рекреації відкрили акваторію Тилігульського лиману. Але заміновані узбережжя Чорного моря та території деяких регіональних ландшафтних парків, понівечена інфраструктура курортних міст, руйнування історичних пам'яток - все це у комплексі уповільнює розвиток галузі у майбутньому.

До структурних компонентів економіки Миколаївської області, які дають змогу сподіватись на швидке відновлення регіону після руйнувань, належить транспортний комплекс, який є важливим фактором реалізації вигідного геостратегічного потенціалу Миколаївщини.

В області побудована розгалужена транспортна система, структура якої складається з 1 міжнародного аеропорту, 3 морських портів, 1 річкового порту, підрозділів залізниці, кількох тисяч автоперевізників різних форм власності, які працюють на ринку автотранспортних перевезень.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Внаслідок діяльності людини в атмосферу потрапляє значна кількість забруднюючих речовин, зокрема при спалюванні різних видів палива (для опалення, виробництва електроенергії, під час експлуатації транспортних засобів) та при роботі промислових підприємств.

Особливо актуальною ця проблема є для індустріальних областей, в тому числі і для Миколаївської, хоча область і не увійшла в перелік регіонів з високим забрудненням атмосфери, що зумовлено відсутністю підприємств хімічної та вугільної промисловості. Слід відмітити, що рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище Миколаївської області нижчий, ніж в середньому по Україні.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2024 року в атмосферне повітря області надійшло зі стаціонарних джерел забруднення до атмосфери 5,455 тис. т забруднюючих речовин, що на 138 тонн, або на 3,5 % менше, ніж 2023 року. Крім того, в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення 2024 року викинуто 0,6 млн. т діоксиду вуглецю (парникового газу), який впливає на зміну клімату. У порівнянні з 2023 роком викиди діоксиду вуглецю збільшилися на 40 тис т, що на 7,3 % більше, ніж 2023 року.

Таблиця 2.1.1.1. - Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , т	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП, т/млн.грн
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
1	2	3	4	5	6	7
2020	*	11,204	*	0,456**	10,1**	0,12**
2021	*	12,186	*	0,496**	11,1**	0,10**
2022	*	5,251	*	0,213**	***	****
2023	*	5,593	*	0,227**	***	****
2024	*	5,455	*	*****	***	****

* Інформація по викидам забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення атмосферного повітря за 2020-2024 роки не надається, оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався;
** Дані по викидам надано тільки від стаціонарних джерел, оскільки інформація від пересувних джерел не надається з 2016 року згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р.;

*** Відповідно до відомостей головного управління статистики у Миколаївській області інформація щодо викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел Миколаївської області у розрахунку на одну особу за 2022 та 2023 роки не надається, оскільки на період дії воєнного стану або стану війни в Україні, а також протягом трьох місяців після його завершення, органами державної статистики призупинено розрахунки чисельності населення;

**** На період дії воєнного стану або стану війни в Україні інформація щодо валового регіонального продукту не оприлюднюється;

***** Відповідно до відомостей головного управління статистики у Миколаївській області інформація щодо викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел Миколаївської області у розрахунку на одиницю площі за 2024 рік не надається, оскільки на період дії воєнного стану або стану війни в Україні органами державної статистики призупинено розрахунки викидів забруднюючих речовин і парникових газів на одиницю площі території

Таблиця 2.1.1.2 - Динаміка викидів в атмосферне повітря (стаціонарні джерела та автотранспорт)

Викиди по області	2020 рік	2021 Рік	2022 Рік	2023 рік	2024 рік
Загальна кількість викидів в атмосферне повітря по області, тис. т. у тому числі:	*	*	*	*	*
від стаціонарних джерел забруднення, тис. т	11,2	12,19	5,25	5,59	5,455
від автотранспорту, тис. т	*	*	*	*	*

* Інформація по викидам забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення атмосферного повітря (в тому числі і автотранспорту) за 2020-2024 роки не надається, оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався.

Мал. 2.1.1.1. - Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

2024 року до переліку основних забруднювачів області відносяться шість підприємств, обсяги викидів від яких перевищують 100 тонн на рік. Кількість цих підприємств становить 2,3% від загальної кількості підприємств, якими надано звіт по формі 2-ТП (повітря). Обсяги викидів цих підприємств дорівнюють тис. т. (табл.2.1.2.1.)

Таблиця 2.1.2.1. - Основні забруднювачі атмосферного повітря

Підприємство забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення /- Збільшення /+	Причина зменшення./ збільшення
		2023	2024		
1	2	3	4	5	6
«Південьцемент» філія ПрАТ «ВПЦЕМ»	Приватна власність	215,44	721,531	+506,09	Збільшення обсягів виробництва
ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»	Фонд державного майна України	949,68	940,608	-9,072	Зменшення викидів речовин у вигляді суспендованих твердих частинок від шламосховищ підприємства
ОКП «Миколаїв- облтеплоенерго»	Міністерство комунального господарства	178,48	193,722	+15,242	Збільшення обсягів подачі теплової енергії
ТОВ «Бандурський олійноекстракцій- ний завод»	Приватна власність	327,36	363,774	+36,414	Збільшення обсягів виробництва
ТОВ «ЕКОТРАНС»	Приватна власність	168,02	162,869	+5,151	На одному рівні
ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	Міністерство енергетики України	352,78	383,166	+30,386	Збільшення ремонтних робіт на газопроводах

Відповідно до даних, представлених в таблиці 2.1.2.1., можна зробити висновки, що до найбільших забруднювачів відносяться такі підприємства: ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», «Південь-цемент» філія ПрАТ «ВПЦЕМ», ТОВ «Оператор газотранспортної системи України», викиди від яких 2024 року склали 2,045 тис. тонн забруднюючих речовин.

Таблиця 2.1.2.2. - Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном	
		тис. т	відсотків до загального підсумку
1	2	3	4
Усього		5,455	100,0
1	За видами економічної діяльності, у тому числі:		
1.1	Переробна помисловість	2,819	51,7
1.2.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,501	9,2
1.3.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,612	11,2
1.4.	Сільське, лісове та рибне господарство	0,978	17,9

За видами економічної діяльності 2024 року найбільше викинуто забруднюючих речовин підприємствами переробної промисловості – 2,819 тис. тонн (51,7%). Викиди забруднюючих речовин в атмосферу за видами економічної діяльності представлено в таблиці 2.1.2.2.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Проблема транскордонного забруднення повітря має ряд особливостей, які ускладнюють правове регулювання в цій сфері та боротьбу з ним. До таких особливостей відносяться: множинність і розпиленість джерел забруднення, значна віддаленість джерел від місця нанесення шкоди, непостійність напрямку та відстані перенесення забруднюючих речовин, значне їх розсіювання в повітряних масах.

Все це призвело до того, що довгий час не вдавалось з достатньою точністю визначати конкретні джерела в кожному випадку транскордонного забруднення через атмосферу, а також обсяги завданої шкоди. Деякі науковці вважали забруднення повітря виключно національною проблемою, оскільки максимальна шкода від забруднення повітря в багатьох випадках проявляється безпосередньо біля джерела викидів. Крім того, здатність природного середовища поглинати і «переробляти» забруднення повинна була, на думку цих науковців, істотно знижувати міжнародний (тобто транскордонний) ефект забруднення атмосфери.

Тривалий час питання про правове регулювання транскордонного забруднення через атмосферу не виходило за межі стадії досліджень. Відповідні міжнародні угоди, які уклались в цій сфері, носили переважно технічний характер і робили акцент на організації програм спільного вивчення впливу забруднення атмосфери на природу та на здоров'я людей.

В Європі моніторинг викидів забруднювачів атмосферного повітря розпочався наприкінці 70-х років і, починаючи з 80-х, Європа встановлювала бюджети викидів двооксиду сірки та двооксиду азоту в більшості країн. Бюджети викидів забруднюючих речовин характеризують наскільки країна є імпортером чи експортером забруднення.

З появою об'єктивної необхідності захисту атмосфери, створення технічних засобів такого захисту та контролю за забрудненням, в міжнародному праві стали формуватися норми заборони транскордонного забруднення повітря. В листопаді 1979 року укладено багатосторонню Конвенцію про транскордонне забруднення повітря на великі відстані, яка стала значним досягненням в сфері міжнародно-правового регулювання транскордонного забруднення, яка вступила в силу в 16 березня 1983 року. Сторонами угоди є більшість Європейських країн, включаючи Україну.

Конвенція забезпечує основу для співробітництва в сфері боротьби з транскордонним забрудненням повітря. В цьому документі сформульовані основні принципи співпраці з метою поступового скорочення забруднення повітря і розроблена загальна схема проведення наукових досліджень, оцінок та моніторингу, а також обміну інформацією.

2.3. Якість атмосферного повітря в м. Миколаєві

Спостереження за станом атмосферного повітря в м. Миколаєві проводяться Миколаївським обласним центром з гідрометеорології у 4 пунктах спостереження: № 1 – вул. Обсерваторна, 1; № 2 – район перетину вул. Погранична – просп. Богоявленський; № 3 – вул. 7-а Поздовжня – вул. 12-а Лінія та № 4 – район Обласного Палацу культури.

Протягом 2024 року перевищення максимально разових граничнодопустимих концентрацій (ГДК) спостерігались в атмосферному повітрі м. Миколаєва по формальдегіду. Найвищі перевищення ГДК зазначеної речовини спостерігались у січні.

Річний хід середньомісячних концентрацій пилу, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, оксиду азоту, фтористого водню був достатньо рівномірний по всіх пунктах спостережень. Максимальні значення середньомісячного вмісту формальдегіду фіксувалися у січні - лютому (3,9-3,8 ГДК ср.доб відповідно).

Максимальні середньомісячні перевищення ГДК ср.доб. по м. Миколаєву за 2024 рік: формальдегід $q_{ср.} = 0,012 \text{ мг/м}^3$ (3,9 ГДК ср.доб.)

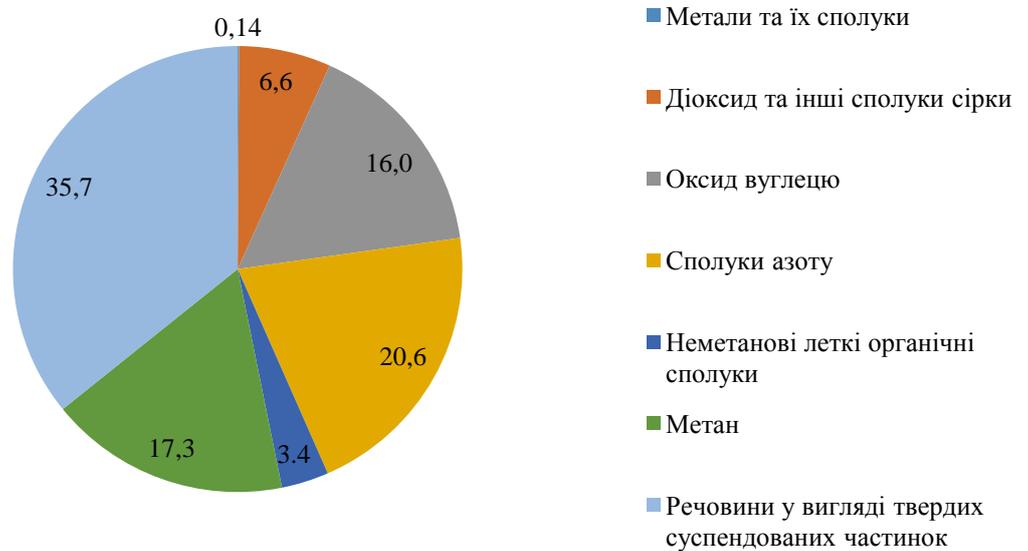
Таблиця 2.3.1. Концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Миколаєва за період 2022-2024 років

Назва забруднюючої речовини	Характеристики	Роки		
		2022 рік	2023 рік	2024 рік
Пил	q ср	0,08	0,1	0,09
Діоксид сірки	q ср	0,007	0,006	0,005
Оксид вуглецю	q ср	2	1	1
Діоксид азоту	q ср	0,04	0,03	0,03
Оксид азоту	q ср	0,02	0,02	0,01
Фтористий водень	q ср	0,002	0,002	0,002
Формальдегід	q ср	0,014	0,015	0,009
Важкі метали, мкг/м^3				
Залізо	q ср	0,721	0,508	0,813
Марганец	q ср	0,028	0,015	0,02
Мідь	q ср	0,027	0,293	0,038
Нікель	q ср	0,031	0,015	0,024
Свинець	q ср	0,019	0,013	0,013
Хром	q ср	0,038	0,012	0,011
Цинк	q ср	0,045	0,033	0,050
Кадмій	q ср	0,005	0,005	0,003

2.3.1. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області та в розрізі населених пунктів.

За даними головного управління статистики в Миколаївській області у загальній кількості забруднюючих речовин стаціонарних джерел переважали

викиди твердих речовин 35,7% (1,945 тис. т), сполук азоту 20,6% (1,123 тис. т), метану 17,3 % (0,942 тис. т) та оксиду вуглецю 16,0% (0,875 тис. т) (мал.2.3.1.1).

Мал. 2.3.1.1. – Хімічний склад викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел, %, 2024 рік

Динаміку викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел в цілому по області та в розрізі населених пунктів, в тому числі за найпоширенішими забруднюючими речовинами (пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю), представлено в табл. 2.3.1.1. та табл. 2.3.1.2.

Таблиця 2.3.1.1. - Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у регіоні по окремих населених пунктах, тис. т

	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Всього по області	11,2	12,19	5,25	5,59	5,455
Всього по населених пунктах	3,393	3,733	1,479	1,598	1,586
у тому числі:					
м. Миколаїв	3,153	3,433	1,226	1,355	1,331
м. Вознесенськ	0,081	0,082	0,064	0,07	0,111
м. Очаків	0,051	0,0545	0,055	0,042	0,005
м. Первомайськ	0,072	0,127	0,091	0,094	0,102
м. Південноукраїнськ	0,036	0,037	0,043	0,037	0,037

За даними головного управління статистики у Миколаївській області протягом 2024 року від стаціонарних джерел порівняно з 2023 роком зменшилися викиди по метану на 43,9%, металам та їх сполукам - на 24,2%, речовинам у вигляді твердих суспендованих частинок – на 5,5%, НМЛОС - на 2,7%.

В таблиці 2.3.1.3. наведено інформацію щодо обсягів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в розрізі районів та міст області. Аналіз даних свідчить, що зменшення обсягів викидів в повітря від стаціонарних джерел порівняно з 2023 роком було характерним для 2-х районів області (на 20,5%–74,4%). Збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин відбулося на підприємствах Миколаївського та Первомайського районів на 9,3-9,9% порівняно з 2023 роком.

Таблиця 2.3.1.3. - Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районам та містам області

Міста та райони області	Обсяги викидів, тис. т		Збільшення/ зменшення викидів 2024 року проти 2023 року, тис. т	Обсяги викидів 2024 року до 2023 року, %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	2023 рік	2024 рік			
м. Миколаїв	1,355	1,331	-0,044	93,0	17,1
м. Вознесенськ	0,070	0,111	+0,041	157,9	7,9
м. Очаків	0,042	0,005	-0,037	11,3	1,6
м. Первомайськ	0,094	0,102	+0,008	108,0	7,3
м. Південноукраїнськ	0,037	0,037	0,0	100,1	18,45
Баштанський	0,716	0,179	-0,537	25,6	5,1
Вознесенський*	0,497	0,395	-0,102	79,5	8,1
Миколаївський*	3,087	3,461	+0,374	109,3	24,5
Первомайський*	1,293	1,420	+0,127	109,9	39,4
Разом по області	5,593	5,455	+0,138	96,5	20,9

* без урахування міст обласного значення

Таблиця 2.3.1.2.- Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пил, діоксид азоту, діоксид сірки, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Населені пункти	2021					2022 рік					2023 рік					2024 рік				
	Разом	у тому числі				Разом	у тому числі				Разом	у тому числі				Разом	у тому числі			
		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю
Разом по області, у тому числі:	12,19	3,88	2,481	0,606	1,735	5,25	1,378	0,584	0,288	0,607	5,59	2,04	0,498	0,244	0,753	5,455	1,945	0,995	0,307	0,875
м. Миколаїв	3,433	1,112	0,454	0,182	0,72	1,226	*	*	*	*	1,355	*	*	*	*	1,331	0,314	0,273	0,126	0,383
м. Вознесенськ	0,0824	0,016	0,008	0,014	0,022	0,064	*	*	*	*	0,07	*	*	*	*	0,111	0,02	0,012	0,016	0,050
м. Очаків	0,0545	0	0	0	0	0,055	*	*	*	*	0,042	*	*	*	*	0,005	0,001	0,000	0,002	0,001
м. Первомайськ	0,127	0,032	0,018	0,012	0,043	0,091	*	*	*	*	0,094	*	*	*	*	0,102	0,331	0,155	0,110	0,225
м. Південноукраїнськ	0,037	0	0	0	0	0,043	*	*	*	*	0,037	*	*	*	*	0,037	0,01	0,003	0,000	0,009

* - головним управлінням статистики у Миколаївській області не надано відомості щодо викидів найбільш поширених забруднюючих речовин у розрізі міст обласного значення за 2022- 2023 роки.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Спостереження за радіаційним фоном в Миколаївській області проводились обласним центром з гідрометеорології в 5 пунктах спостереження: АМСЦ Миколаїв, Г Первомайськ, М Вознесенськ, М Баштанка та МГ Очаків (інформацію за 2024 рік наведено в таблиці 2.4.1).

Радіаційний фон протягом 2024 року не перевищував природного рівня (рівень природного фону < 25 мкР/год)

Таблиця 2.4.1. - Радіаційний фон 2024 року, мкР/год

Місяць	Пункт спостереження				
	АМСЦ Миколаїв	Г Первомайськ	М Вознесенськ	М Баштанка	МГ Очаків
1	2	3	4	5	6
Січень (середньомісячне значення)	10	12	11	12	10
Максимально разовий рівень	12	15	13	13	13
Лютий (середньомісячне значення)	11	12	11	12	10
Максимально разовий рівень	13	14	13	14	13
Березень (середньомісячне значення)	10	12	11	11	10
Максимально разовий рівень	13	14	15	15	13
Квітень (середньомісячне значення)	11	13	11	12	11
Максимально разовий рівень	13	14	15	15	13
Травень (середньомісячне значення)	11	12	11	12	11
Максимально разовий рівень	12	15	13	14	15
Червень (середньомісячне значення)	10	13	11	12	11
Максимально разовий рівень	12	15	12	14	13
Липень (середньомісячне значення)	10	12	11	13	11
Максимально разовий рівень	12	15	13	16	13
Серпень	11	14	12	12	11

(середньомісячне значення)					
Максимально разовий рівень	13	15	14	15	14
Вересень (середньомісячне значення)	10	13	11	13	12
Максимально разовий рівень	12	15	13	13	13
Жовтень (середньомісячне значення)	11	12	11	11	11
Максимально разовий рівень	12	14	13	13	14
Листопад (середньомісячне значення)	10	12	11	12	11
Максимально разовий рівень	12	15	12	14	13
Грудень (середньомісячне значення)	11	11	11	12	10
Максимально разовий рівень	12	14	13	14	13

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.

Важливою проблемою щодо шкідливої дії забрудненого повітря на людей, рослин, тварин є дотримання екологічних вимог при експлуатації підприємств, споруд та при інших видах діяльності. Ці вимоги можна реалізувати на підставі впровадження та більш ефективного використання природоохоронних заходів, серед котрих чільне місце посідають заходи щодо попередження забруднення атмосфери, оскільки будь-яке порушення чистоти атмосферного повітря обов'язково впливає на стан води та землі. У зв'язку з цим заходи з охорони повітря повинні забезпечувати збереження рослинного і тваринного світу. Таким чином, охорона навколишнього природного середовища від шкідливого біологічного впливу вимагає комплексного підходу до вирішення проблеми попередження забруднення атмосфери та води викидами промислових підприємств.

За даними наукових досліджень негативні фактори, що мають вплив на здоров'я людини, за значимістю розподіляються так:

соціальні – 37%;

забруднення атмосферного повітря – 21%;

медичні та біологічні – 19%;

забруднення питної води – 13%;

інші причини – 10%.

Це зумовлено в першу чергу тим, що людина споживає за добу і в цілому за життя повітря набагато більше в об'ємному відношенні, ніж води та їжі. Водночас істотні захисні бар'єри існують тільки для тих шкідливих речовин, що

потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, легені таким надійним захистом не забезпечені.

Під забрудненням атмосферного повітря розуміють збільшення концентрації фізичних, хімічних та біологічних компонентів понад рівень, що виводить природні системи зі стану рівноваги. Промислові викиди в атмосферу несприятливо впливають перш за все на людину та на навколишнє природне середовище, а найважкі форми прояву спостерігаються на промислових майданчиках та прилеглих до них територіях. Саме тут виникають найбільш високі концентрації шкідливих речовин в атмосферному повітрі й саме на цих територіях акумулюється їхня основна маса ґрунтом та поверхнею водоймищ. Промислові викиди в атмосферу поширюються на значну відстань, забруднюючи приземний шар повітря не лише на промислових майданчиках, але й на прилеглих населених територіях. У зв'язку з цим особливо гострою є проблема запобігання забруднення атмосфери міст, де зосереджена більша частина населення та промисловості.

Шкідливі речовини, що потрапили в організм людини, спричиняють порушення здоров'я лише в тому випадку, коли їхня кількість в повітрі перевищує граничну для кожної речовини величину.

Забруднюючі речовини, що потрапили тим чи іншим шляхом в організм можуть викликати отруєння. Ступінь отруєння залежить від токсичності речовин, часу дії, шляху проникнення, метеорологічних умов, індивідуальних особливостей організму. Гострі отруєння виникають в результаті одноразової дії великих доз шкідливих речовин. Хронічні отруєння розвиваються внаслідок тривалої дії на людину невеликих концентрацій шкідливих речовин (свинець, ртуть, марганець). Шкідливі речовини, потрапивши в організм, розподіляються в ньому нерівномірно. Найбільша кількість свинцю накопичується в кістках, фтору – в зубах, марганцю – в печінці. Такі речовини мають властивість утворювати в організмі так зване «депо» і затримуватись в ньому тривалий час.

За характером дії на організм людини шкідливі речовини поділяються на:

загальнотоксичні – речовини, що викликають отруєння всього організму (оксиди вуглецю, ціаністі сполуки, свинець, ртуть, бензол, миш'як і його сполуки та інші);

подразнюючі – речовини, що викликають подразнення дихальних шляхів і слизових оболонок (хлор, аміак, сірчистий газ, фтористий водень, оксиди азоту, озон, ацетон та інші);

сенсibiliзуючі – речовини, що діють як алергени (формальдегід, різноманітні розчинники, лаки на основі нітросо- і нітросполук та інші);

канцерогенні – речовини, що викликають ракові захворювання (нікель та його сполуки, аміни, оксиди хрому, азбест і інші);

мутагенні – речовини, що призводять до змін наслідкової інформації (свинець, марганець, радіоактивні речовини і інші);

речовини, що впливають на репродуктивну (дітородну) функцію (ртуть, свинець, марганець, стирол, радіоактивні речовини і інші) .

Тварини так само як, і людина, підпадають під вплив забруднення повітряного басейну. Шкідливі речовини, які знаходяться в атмосфері, вражають тварин через дихальні органи і проникають в організм разом зі спожитими запиленими рослинами. Під впливом гострих і хронічних отруєнь тварини хворіють, втрачають апетит і масу; відомі випадки падежу худоби і диких тварин. Відбуваються генетичні перетворення, які викликають спадкові зміни, особливо під впливом радіоактивного забруднення. Забруднювачі атмосфери взаємодіють з природними елементами біосфери і природними процесами. У підсумку йде перенесення забруднюючих речовин з повітря через рослини і воду до організму тварин.

Розвиток рослинності на Землі багато в чому обумовлено чистотою повітряного середовища. Дія забруднюючих речовин на рослини залежить від виду забруднювачів, їх концентрації, тривалості впливу, відносної сприйнятливості видів рослин і стадії їх фізіологічного розвитку. Видимими симптомами пошкодження, тобто зовнішніми ознаками захворювань рослин, є, перш за все, забруднення від сажі, летючої золи, цементного пилу, оксидів заліза та інше.

В умовах міського середовища має місце інтегральний ефект впливу на рослини різних забруднювачів і токсичних речовин. Найбільш чутливі рослини до впливу сірчистого газу (SO_2), сполук фтору (HF , SiF_4), сполук хлору (HCl). Токсичні речовини порушують структуру листя і погіршують обмін речовин. Забруднення повітря призводить до уповільнення зростання, зниження якості лісових насаджень, захворювань і загибелі рослинності.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Одним з найактуальніших завдань, що стоять сьогодні перед Україною, є проблема збереження, поліпшення та відновлення, сприятливого для життя, стану атмосферного повітря. Серед пріоритетних завдань, які вирізняються в цьому контексті, є розв'язання проблем правової охорони атмосферного повітря. Основними причинами забруднення атмосфери є використання технологій, велика частина яких не відповідає сучасним екологічним вимогам, невиконання у встановлені терміни атмосферозахисних заходів щодо зниження шкідливих викидів, низький рівень експлуатації пилогазоочисних споруд. У сучасних умовах стало очевидним, що проблема навколишнього середовища й економічного розвитку не можуть розглядатися відокремлено. Потрібним є також врахування того факту, що забруднення повітря, викиди в атмосферу тепла і токсичних речовин мають трансграничний характер, і заподіюють значний збиток навколишньому середовищу не тільки однієї, а й багатьох країн. Інтенсивне забруднення повітря, проблеми зменшення озонового шару, утворення кислотних опадів, запобігання зміні клімату потребують негайного вирішення. Означені питання викликають найбільше занепокоєння, саме тому їм повинна приділятися ретельна увага на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Забруднення атмосфери як глобальна проблема вимагає від України зусиль в першу чергу в міжнародно-правовій площині. Україна є учасником більшості міжнародних конвенцій та інших нормативних актів, спрямованих на захист атмосферного повітря, серед яких Монреальський протокол про речовини, що виснажують озоновий шар, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та інші. Відповідно до міжнародних зобов'язань наша держава розробила ряд важливих документів, що сприяють розвитку національного повітроохоронного законодавства. Попри позитивні дії українське законодавство з питань охорони атмосферного повітря потребує подальшого розвитку і приведення його до міжнародних стандартів. Ще одним з напрямків розвитку національного повітроохоронного законодавства є його наближення до відповідних норм законодавства Європейського Союзу, оскільки вступ України до ЄС проголошено однією з основних цілей зовнішньої політики нашої держави.

Забруднення повітряного простору, зміна якісного складу повітря негативно впливають на стан здоров'я людей, функціонування та життєдіяльність інших живих організмів. З метою запобігання цьому, Україна здійснює комплекс науково обґрунтованих біологічних, технічних, економічних, санітарно-гігієнічних, соціальних і інших заходів, спрямованих на попередження й усунення забруднення атмосферного повітря. Особливе значення приділяється правовим аспектам охорони атмосферного повітря, які визначаються нормами чинного законодавства у відповідній галузі. В цілому, законодавство про охорону атмосферного повітря є складовою частиною екологічного законодавства і спрямоване на збереження сприятливого стану атмосферного повітря, його відновлення і поліпшення для забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, а також запобігання шкідливому впливу на навколишнє природне середовище. На сьогодні створено досить розгалужену законодавчу і наукову базу для розвитку системи правової охорони атмосферного повітря.

Правова охорона атмосферного повітря в Україні будується на досить розгалуженій системі нормативних актів різної юридичної сили. Правовою основою використання та охорони атмосферного повітря виступає Конституція України, де у статті 13 проголошується право власності українського народу на атмосферне повітря, а також право на користування ним. Норми Конституції є основоположними, загальними щодо тих норм, які містяться в екологічних законах, у першу чергу в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-ХІІ.

Перелічені вище норми належать до загальних засад, на яких здійснюється еколого-правова охорона атмосферного повітря. Норми Конституції є нормами прямої дії та саме на основі норм Конституції України і у чіткій відповідності до них приймаються всі інші законодавчі акти, в тому числі й ті, що регулюють питання правової охорони атмосферного повітря. До комплексних екологічних законів, які містять норми щодо охорони атмосферного повітря, належить Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Він є визначальним для усєї галузі екологічного права, оскільки містить чимало положень принципового характеру, встановлюючи тим самим основні напрями державної політики у сфері взаємодії суспільства і природи. Правові,

організаційні та екологічні вимоги в галузі охорони і використання атмосферного повітря визначені Законом України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 року № 2707-ХІІ, прийнятим у новій редакції 27.07.2022. Закон визначає загальні положення, а також регулює питання стандартизації і нормування в галузі охорони атмосферного повітря, організаційно-правових заходів щодо охорони атмосферного повітря, дотримання правових вимог при проектуванні, будівництві та реконструкції промислових об'єктів. Значне місце в законі приділено питанням регулювання відносин у галузі використання атмосферного повітря, економічного механізму забезпечення його охорони, та контролю, державного обліку й моніторингу охорони атмосферного повітря, а також питанням правопорушень щодо атмосферного повітря і відповідальності за них та міжнародним відносинам у цій галузі. Таким чином, означений закон виступає безпосередньою основою для організації охорони атмосферного повітря. Крім того, цей документ став певним орієнтиром для подальшої правотворчої діяльності в окресленій сфері, чітко визначивши її перспективні напрямки.

Норми щодо охорони атмосферного повітря містяться в інших спеціалізованих законодавчих актах. Зокрема, в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ в частині: встановлення вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, як важливої передумови життя і здоров'я людини, встановлення в Україні єдиних санітарно-гігієнічних вимог до планування і забудови населених пунктів, очистки і знешкодження промислових і комунально-побутових викидів тощо, в Законі України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ в частині забезпечення екологічної безпеки при здійсненні планування та забудови територій, в Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» в частині встановлення гігієнічних вимог до атмосферного повітря в населених пунктах, повітря у виробничих та інших приміщеннях, в Законі України «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР у частині охорони навколишнього природного середовища, включаючи атмосферне повітря, в процесі експлуатації транспорту, розміщення споруд транспорту, в Законі України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-ІІІ у частині використання земель автомобільним транспортом та стандартизації і сертифікації на автомобільному транспорті, спрямованих на охорону довкілля, в Законі України «Про пестициди і агрохімікати» від 02.03.1995 № 86/95-ВР в частині встановлення вимог щодо безпеки здоров'я людини та довкілля при здійсненні діяльності, пов'язаної з пестицидами і агрохімікатами, в Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» 23.05.2017 № 2059-VIII, яка проводиться з метою запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінки ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Значну кількість нормативно-правових актів у сфері охорони атмосферного повітря складають постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. Одним із основних правових засобів охорони атмосферного повітря є державна система моніторингу якості довкілля - система спостережень,

збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Значна кількість нормативних актів у сфері охорони атмосферного повітря приймається спеціально уповноваженими центральними органами державної виконавчої влади (міністерствами, державними комітетами, агентствами та іншими відомствами), які мають позавідомчий характер, а також органами державної влади та місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць.

Важливе місце в охороні атмосферного повітря займають норми технічного характеру. У багатьох випадках екологічне законодавство містить посилення на технічні нормативи, санітарні норми, стандарти якості навколишнього середовища, гранично-допустимі концентрації забруднюючих речовин у природних об'єктах, тощо. Особливу групу правових актів складають Державні стандарти України (ДСТУ), Державні санітарні норми (ДСН), галузеві стандарти, державні будівельні норми і правила, тощо. Державні стандарти є обов'язковими до виконання, і на їхній основі розробляються відповідні нормативи в галузі охорони атмосферного повітря.

Відповідно до положень діючих нормативно-правових актів в галузі охорони атмосферного повітря, основними правовими механізмами державного регулювання охорони атмосферного повітря є нормування та стандартизація в галузі охорони атмосферного повітря, регулювання розміщення об'єктів та джерел забруднення атмосферного повітря, проведення державної екологічної та інших експертиз об'єктів, що мають значний вплив на довкілля та здоров'я людей, дозвільний порядок санкціонування державою діяльності, що може супроводжуватися викидами в навколишнє середовище, встановлення санітарно-захисних зон довкола підприємств, що є джерелом впливу на довкілля та людей.

Інформація стосовно виконання суб'єктами господарювання заходів щодо скорочення обсягів викидів підприємствами області відсутня, оскільки згідно з наказом Державної статистичної служби України від 06.07.2018 № 124 статистичною формою 2-ТП (повітря) за 2024 рік не передбачено звітність про заходи щодо скорочення обсягів викидів в атмосферу. Відомості щодо виконання повітроохоронних заходів підприємствами до обласної військової адміністрації не надавалися.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в галузі охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Збільшення в атмосфері концентрації вуглекислого газу та інших парникових газів (далі – ПГ) впливає на глобальну зміну температурного режиму. Підвищення температури може викликати цілу низку таких явищ, як

підвищення рівня моря та зміни в локальних кліматичних умовах, що, своєю чергою, може негативно вплинути на соціально-економічний розвиток країн. Україна підписала Рамкову Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату в червні 1992 року, ратифікувала її в жовтні 1996 року, а в серпні 1997 року стала Стороною Конвенції.

За прогнозом розвитку галузей промисловості передбачається прискорений розвиток металургійного комплексу, хімічної та нафтохімічної промисловості, а також машинобудування.

Прогнозом передбачено також прискорені темпи розвитку невиробничої сфери, поява нових видів послуг, пов'язаних з поширенням інформаційного обміну.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптація до зміни клімату

З метою підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів та наслідків зміни клімату в Україні та імплементації екологічного законодавства України до європейських стандартів розпорядженням КМУ від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р схвалено Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (далі - Стратегія екологічної безпеки).

Стратегічними цілями Стратегії екологічної безпеки є зменшення рівня промислового забруднення, створення ефективної системи хімічної безпеки, забезпечення раціонального використання природних ресурсів; досягнення «доброго» екологічного стану вод; забезпечення сталого лісоуправління та підвищення здатності лісових екосистем адаптуватися до зміни клімату; створення правових та економічних підстав для запровадження ієрархії поводження з відходами; підвищення ефективності державної системи оцінки впливу на довкілля та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища; збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду в Україні; посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату; стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя після відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону; включення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату в національні, регіональні стратегії, плани управління річковими басейнами; підвищення обізнаності представників центральних і місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які уповноважені на прийняття рішень у сфері навколишнього природного середовища, з питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату.

Реалізація Стратегії екологічної безпеки здійснюється шляхом виконання заходів, визначених операційними планами реалізації Стратегії екологічної безпеки, які схвалено розпорядженнями Кабінету Міністрів України на трирічний період.

Під час аналізу заходів щодо пом'якшення впливу на зміну клімату розглянуті дві головні групи заходів: засоби політичного регулювання та технологічні заходи.

Технологічна перебудова економіки та підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів, насамперед палива та енергії, в народному господарстві України передбачається шляхом:

впровадження прогресивних енерго- та ресурсоощадні технологій в усіх сферах діяльності;

зниження матеріалоємності кінцевої продукції та, як наслідок, її енергоємності в результаті впровадження передових технічних рішень та використання високоякісних перспективних матеріалів, питома витрата яких на одиницю готової продукції значно нижче рівня, що існує.

В рамках цього напрямку найбільш значними є такі енергоощадні заходи:

заходи енергозаощадження: оптимізація структури генерувальних потужностей енергосистеми, впровадження сучасних джерел та систем освітлення, засобів силової електроніки, сучасних технологій спалювання низькосортного палива, вдосконалення систем теплопостачання, збільшення ступеня утилізації вторинних енергетичних ресурсів;

зміна структури паливно-енергетичного балансу: збільшення частки ядерного палива, поновлюваних, вторинних та нетрадиційних енергетичних ресурсів, введення до паливно-енергетичного балансу України вуглеводневих палив, заміщення вугілля та моторних палив природним газом, використання метану вугільних родовищ та біогазу забезпечить зниження викидів ПГ при зберіганні загального рівня енергоспоживання;

зниження втрат на всіх стадіях виробництва, транспортування та розподілу паливо енергетичних ресурсів (ПЕР). Найбільш важливим, з погляду викидів ПГ, є зниження викидів метану в газовому господарстві України, яке може бути забезпечено шляхом покращення експлуатації газових мереж;

вдосконалення промислових процесів в різних секторах економіки;

введення нових сміттєпереробних потужностей дозволить скоротити складування твердих побутових відходів на сміттєвих полігонах.

Державна політика в електроенергетиці, відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії», спрямована на захист навколишнього природного середовища та сприяння виробництву електричної енергії з альтернативних джерел енергії як екологічно чистої й безпаливної підгалузі енергетики шляхом встановлення «зеленого» тарифу та розвитку розподіленої генерації і обладнання для зберігання енергії. «Зелений» тариф встановлюється для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, за кожним видом альтернативної енергії та для кожного об'єкта електроенергетики, з урахуванням положень статті 9-2 та статті 9-4 Закону України «Про альтернативні джерела енергії». Суб'єктам господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, активним споживачам рекомендується встановлювати установки зберігання енергії та генерувальні установки гібридного типу, спроможні виробляти електричну енергію, як в синхронізованому з енергосистемою, так і в автономному режимі.

Ріст використання відновлювальних джерел енергії з 2008 року грає значну роль у скороченні викидів парникових газів у Миколаївській області, відповідно до звіту головного управління статистики у Миколаївській області

Під час воєнного стану, в умовах постійних обстрілів об'єктів критичної інфраструктури (у тому числі об'єктів АТ «УКРЕНЕРГО») розвиток відновлювальних джерел енергії набув нового значення як об'єкта енергетики, що приєднано до Об'єднаної енергетичної системи України (ОЕС України), та який є суттєвою підтримкою енергосистеми.

Обласна військова адміністрація підтримує впровадження в області проєктів з виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії.

Вітрова енергетика

Відповідно до висновків міжгалузевого науково-технічного центру вітроенергетики Національної академії наук України частина території Миколаївської області, яка має високий вітроенергетичний потенціал, оцінюється в 10 %, або 2500 кв. км. Побудовані вітрові електростанції в Миколаївській області становлять 16,8 % від побудованих в Україні. Одними з найбільш перспективних майданчиків в Миколаївській області є Очаківське та Березанське вітрополя загальною площею 4000 га.

Всього в Миколаївській області станом на 01.01.2025 року побудовані вітрові електростанції (ВЕС) загальною потужністю 275,7 МВт (75 вітроустановок). Вітровими електростанціями Миколаївської області 2024 року вироблено 709,855 млн кВт год., 2023 року – 581,56 млн кВт год.

Сонячна енергетика

Згідно з Енергетичною стратегією України, яку презентував Міністр Енергетики Герман Галущенко 22 червня 2023 року в Лондоні на Міжнародній конференції з відновлення України (URC 2023), до 2050 року пропонується збільшити потужність сонячної генерації України до 94 ГВт.

У рамках реалізації розвитку енергетичної галузі, вирішення завдань підвищення ефективності використання наявних джерел енергії, оптимізації паливно-енергетичного балансу, застосування заходів з енергоощадження, підвищення екологічної безпеки та з метою сприяння використанню альтернативних і відновлювальних джерел енергії та зменшення споживання природного газу в Миколаївській області будуються сонячні електростанції.

Соціально-економічний ефект від введення в дію сонячних електростанцій полягає в створенні у районах області нових робочих місць, збільшенні надходжень до бюджетів, зниженні залежності від імпортованих енергоресурсів при виробництві електроенергії.

Побудовані сонячні електростанції (СЕС) в Миколаївській області становлять 11,7 % від побудованих в Україні. Всього в області станом на 01.01.2025 побудовано 150 сонячних електростанцій загальною потужністю 734,876 МВт.

2024 року введено в експлуатацію 56 сонячних електростанцій загальною потужністю 2,246 МВт. Робочими сонячними електростанціями 2024 року вироблено 706,638 млн кВт год. електроенергії, 2023 року – 487,265 млн кВт год. електричної енергії.

Проєкти зі встановлення сонячних електростанцій впроваджено:

на 31 об'єкті бюджетної сфери загальною потужністю 1,554 МВт, у тому числі у 24 установах сфери охорони здоров'я потужністю 1,378 МВт, 3 закладах освіти потужністю 0,056 МВт, 1 закладі соціального захисту потужністю 0,060 МВт, двох центрах надання адміністративних послуг в місті Миколаєві та місті Вознесенську загальною потужністю 0,056 МВт, 1 центрі надання соціальних послуг (с/мт Веселинове Вознесенського району) потужністю 0,004 МВт;

на 29 об'єктах комунального господарства загальною потужністю 1,126 МВт;

на 50 об'єктах суб'єктів господарювання для власних потреб загальною потужністю 4,442 МВт.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонного шару

Руйнування озонного шару є однією з наймасштабніших екологічних проблем планети. У 1985 році вчені виявили першу «озонову діру» над Антарктидою, а пізніше – над Арктикою.

Науковцями доведено, що такі хімічні речовини, як хлорфторвуглеводні, бромхлорвуглеводні, бромистий метил, чотирихлористий вуглець знищують озонний шар. Мільйони молекул озону руйнуються щохвилини і в результаті збільшується кількість ультрафіолетового випромінювання, що досягає Землі.

Для того, щоб вплинути на ситуацію, 22 березня 1985 року небайдужа світова спільнота прийняла екологічну угоду – Віденську конвенцію про охорону озонного шару.

16 вересня 1987 року підписано Монреальський протокол про речовини, які руйнують озонний шар. Уряди практично усіх країн світу приєдналися до протоколу і тим самим взяли на себе зобов'язання із досягнення ключової мети – згортання виробництва та використання озоноруйнівних речовин у різних секторах промисловості.

Україна 1985 року підписала, а 1986 року ратифікувала Віденську конвенцію про охорону озонного шару. На основі Віденської конвенції 20 вересня 1988 року Україна приєдналася до Монреальського протоколу.

У рамках Монреальського протоколу світовій спільноті вдалося заборонити виробництво і вжиток близько 100 видів хімікатів, що руйнують озонний шар. Багато які з цих речовин сприяють глобальному потеплінню.

З метою розбудови цілісної державної політики у сфері зміни клімату та збереження озонного шару, гармонізованої з міжнародним законодавством, уряд України пропонує зосередитись на реалізації у середньостроковій перспективі наступних ключових напрямів:

скорочення викидів парникових газів;

адаптація до наслідків глобальної зміни клімату

скорочення споживання та поступове виведення з обігу озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів.

Напрямок «скорочення споживання та поступове виведення з обігу озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів» спрямований на зменшення кількості технологій та обладнання, що працюють з використанням озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів через запровадження

регулювання, державну підтримку та при отриманні міжнародної технічної допомоги на конверсію.

З метою вжиття відповідних заходів уряд працює над прийняттям нормативно-правових актів на виконання Закону України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами».

Над реформою працюють Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство енергетики України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Європейський банк реконструкції та розвитку, ПРООН, Світовий банк, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Європейська комісія, Офіс Реформ КМУ.

3.4. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Ключовим елементом в дослідженнях з питань зміни клімату є розробка інвентаризації парникових газів, яка визначає якісно та кількісно головні джерела та поглиначі ПГ. Цей елемент важливий у зв'язку з тим, що він є основою для наступного розвитку та уточнення методики оцінки джерел та поглиначів ПГ, а також забезпечує єдиний та безперервний механізм, який дозволяє всім країнам, що підписали Рамкову Конвенцію про зміну клімату, оцінювати викиди ПГ та їх відносний внесок до глобальної зміни клімату. Більш того, постійно поновлюваний кадастр на національному та міжнародному рівнях є основою для оцінки рентабельності та можливості проведення заходів щодо пом'якшення антропогенного впливу на клімат.

Оцінки викидів з джерел та абсорбції поглиначами ПГ в Україні розраховано з допомогою Методичних вказівок по складанню кадастрів ПГ, розроблених Міжурядовою групою експертів по зміні клімату з тим, щоб результати досліджень були порівнюваними як по секторах, так і по країнах. Україна в цілому дотримувалась цих Методичних вказівок, за виключенням тих секторів, де були необхідні більш детальні дані або методики обчислень для головних джерел викидів.

В Україні в умовах нестабільної економіки та загостреної екологічної ситуації зміна клімату може мати серйозні наслідки. Результати наукових досліджень, проведених в останні роки, свідчать про те, що зміна клімату в Україні помітно впливає на сільське та лісове господарство, водні та прибережні ресурси. Висока вірогідність суттєвої зміни врожайності сільськогосподарських культур. У процесі потепління клімату на території України ймовірно буде проходити трансформація типів лісу, його видового складу, продуктивності та стабільності. Що стосується вразливості прибережної зони, то вже в поточний час підйом рівня Чорного моря є встановленим фактом та складає 1,5 мм/рік.

2018 року експерти громадської організації «Центр екологічних ініціатив «Екодія» разом з науковцями провели рамкове дослідження та змоделювали можливі наслідки для України від підняття рівня Чорного та Азовського морів внаслідок зміни клімату.

Дослідження показало, що в Миколаївській області частково у потенційну зону затоплення потрапляє Миколаїв та райони області. Загалом до прогнозованої зони затоплення потрапляють 3592 будівлі та соціально-значимі об'єкти, 389 га сільськогосподарських земель та 7496 га земель лісового господарства.

У зв'язку з викладеним вище в найближчий час необхідно:

прийняти заходи щодо оптимізації існуючої системи управління водними ресурсами;

передбачити альтернативні шляхи покриття пікових навантажень в енергосистемі у зв'язку з можливим зниженням виробництва електроенергії каскадом Дніпровських ГЕС;

розробити Національну програму розвитку сільського господарства України, яка буде включати пакет політичних, економічних та технічних заходів, комплексне здійснення яких дозволить запобігти негативним наслідкам зміни клімату для сільськогосподарського виробництва;

розробити Національну програму берегозахисних заходів, що враховує найбільш несприятливі сценарії підвищення рівня моря;

сприяти впровадженню технологічних, адміністративних, фінансових заходів для підтримки ведення лісового господарства в умовах клімату, що змінюється.

Для вирішення проблем зменшення викидів ПГ та адаптації екосистем до зміни клімату, в першу чергу, необхідно вивчати, контролювати та прогнозувати ці зміни на майбутнє. Необхідно проводити глибокі системні дослідження та поширювати інформацію серед населення з метою ознайомлення з проблемою глобальної зміни клімату.

З метою обліку парникових газів з 2003 року в області підприємствами проведені та відкориговані інвентаризації викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел з урахуванням викидів парникових газів від паливовикористовуючого обладнання. Динаміку фактичних викидів парникових газів від підприємств, що звітували за формою 2-ТП (повітря), наведено в таблиці 3.4.1.

Таблиця 3.4.1. - Фактичні обсяги викидів парникових газів

Парникові гази CO ₂	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Всього, тис. т:	*	*	*	*	*	*
у т. ч. від стаціонарних джерел	2149,8	2093,2	2129,7	522,8	547,9	587,9

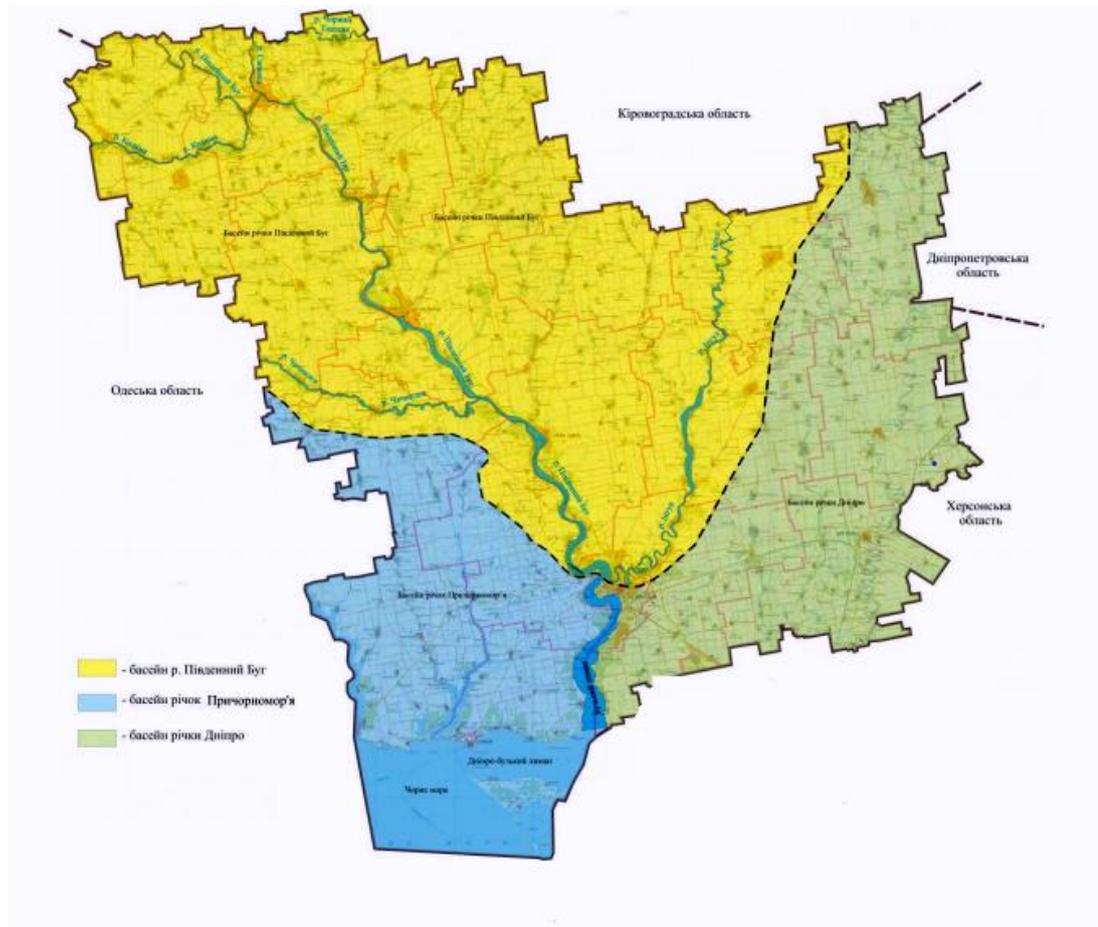
* Загальна кількість викидів вуглецю діоксиду від стаціонарних та пересувних джерел не надано, оскільки відсутні дані по викидам від пересувних джерел забруднення, оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання.

4.1.1. Загальна характеристика

Миколаївська область територіально належить до басейнів р. Південний Буг (59,5%), р. Дніпро (23,5%) і річок Причорномор'я (17%) (мал. 4.1.1.1)

Мал. 4.1.1.1. Схема річкових басейнів на території Миколаївської області

На території області налічується 142 річки (довжиною понад 10 км) загальною довжиною 3619,84 км, з яких одна велика річка Південний Буг та сім середніх річок: Кодима (59,0 км), Синюха (24,0 км), Чорний Ташлик (41,0 км), Чичиклея (86,0 км), Інгул (179,0 км), Інгулець (96,0 км), Висунь (195 км).

Головна водна артерія регіону – річка Південний Буг, що є третьою за величиною і довжиною в Україні, протікає територією області і закінчується Бузьким лиманом.

Басейн р. Південний Буг в межах області нараховує 94 річки довжиною понад 10 км, а довжина самої річки в межах області становить 257 км.

Річки Миколаївщини відносяться до рівнинних зі швидкістю течії 0,1 – 0,3 м/сек. Річкова мережа слабозвинута, середня густота її становить 0,15 - 0,16 км/км² (середній по Україні показник – 0,25 км/км²). Основна частина стоку проходить у весняну повінь. Річки використовуються для побутового, промислового, сільськогосподарського водопостачання та транспорту.

До поверхневих водних ресурсів області, окрім річок, належать озера, водосховища, ставки та болота.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області, станом на 01.01.2024 на території області обліковано 978 озер. Природні озера розподілені нерівномірно, переважна більшість зосереджена на Кінбурнському півострові – 969 озер, серед них найбільші озера – оз. Чернине (56,0 га) та Черепашине (186,0 га).

До штучних водойм віднесено водосховища і ставки. Станом на 01.01.2025 в області налічується 45 водосховищ і 1100 ставків.

До водосховищ об'ємом понад 10,0 млн м³ віднесено Ташлицьке водосховище (86,0 млн м³), Олександрівське (72,13 млн м³), Софіївське (36,0 млн м³), Щербанівське (15,7 млн м³), Степівське (13,88 млн м³) та Катеринівське (10,8 млн м³). Жовтнєве водосховище з об'ємом 31,0 млн м³ - внаслідок ремонтних робіт спрацьовано.

Використання штучних водних об'єктів в області здійснюється для задоволення потреб енергетики, питного водопостачання, зрошення та побутових потреб населення.

Болота на Миколаївщині займають незначну площу (21,1 тис. га) та розміщені здебільшого в заплавах річок. Це плавні гирлової області Південного Бугу і Інгулу. Заболоченість спостерігається у пониззі Тилігульського лиману.

За даними Держгеокадастру, поверхневі водні ресурси займають площу 128,8 тис. га, що становить 5,2% від загальної площі Миколаївщини. Такий показник є вищим за середній по Україні (4%). При цьому дві третини з цієї площі зайняті прибережними замкнутими водоймами та лиманами, що обумовлене виходом території області до Чорного моря.

За гідрогеологічним районуванням України область належить до Нижньобузько - Дніпровській області недостатньої водності та Причорноморській області надзвичайно низької водності.

Забезпеченість Миколаївської області місцевим стоком є дуже низькою і залежить, головним чином, від притоку з інших регіонів.

За питомими показниками водних ресурсів (на одного мешканця) область займає одне із останніх місць серед інших областей України (табл. 4.1.1.1)

Таблиця 4.1.1.1. - Забезпеченість річним стоком, тис.м³/рік на 1 мешканця Миколаївської області

Середньорічний		Маловодний рік	
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний
0,44	3,09	0,26	2,15

Територія Миколаївської області характеризується складними гідрогеологічними умовами формування підземних вод, що обумовлено геолого-структурними особливостями, природно-кліматичними та техногенними факторами.

Підземні води залягають у відкладеннях різного віку, генезису і літологічного складу – від тріщинуватої зони кристалічного фундаменту до сучасних (голоценових) та плейстоценових.

Прогнозні ресурси (запаси) підземних вод основних водоносних горизонтів у межах Миколаївської області визначено і апробовано Державною комісією запасів СРСР (протокол від 29.06.1971 № 7869, від 28.07.1978 № 8103), Українською територіальною комісією запасів (протокол від 21.03.1978 № 3886) і уточнені протоколом робочої комісії ВГО «Кримморегеологія» від 02.06.1983 у кількості 441,6 тис.м³/добу, у тому числі:

з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 349,87 тис.м³/добу (79,23%);

з мінералізацією від 1,5 г/дм³ до 3,0 г/дм³ – 91,73 тис.м³/добу (20,77%).

Розподіл прогнозних ресурсів підземних вод по області становить 14,22 м³/добу/км² (з мінералізацією до 1,5 г/дм³) і 17,95 м³/добу/км² (з мінералізацією до 3,0 г/дм³). На одну особу населення області прогнозні ресурси підземних вод розподіляються відповідно 0,28 і 0,36 м³/добу, а по адміністративних районах цей показник змінюється від 0,04 до 1,3 і від 0,06 до 1,5 м³/добу. При цьому тільки в Миколаївському районі області на одного мешканця доводиться прогнозних ресурсів з мінералізацією до 1,5 г/дм³ більше 1 м³/добу. З часу оцінки прогнозних ресурсів різко змінилося техногенне навантаження на геологічне середовище, що привело до скорочень, а в деяких випадках і повної ліквідації площ з мінералізацією до 1,5 г/дм³.

Прісні підземні води (з мінералізацією до 1,0 г/дм³) поширені: в північно-західній частині Миколаївської області, а саме у зоні контакту Українського басейну тріщинних вод і Причорноморського артезіанського басейну в долині р. Південний Буг у районі міст Вознесенськ і Нова Одеса (Вознесенське і Новоодеське родовища підземних вод).

За обсягами розвіданих запасів підземних вод питної якості Миколаївська область є найменш забезпеченою в Україні.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

Водні ресурси є важливим стратегічним ресурсом для соціального та економічного розвитку Миколаївської області.

2022 року в області зафіксовано найменший обсяг водозабору за останні 20 років - 95,693 млн м³ за рік.

2023-2024 роки загальні об'єми водозабору по області збільшилися.

2023 року у порівнянні з 2022 роком цей об'єм збільшився на 99,356 млн м³ або на 49,1% і склав 195,049 млн м³. Таке суттєве збільшення об'ємів водозабору відбулося переважно через запуск «антіріки» для промивання русла річки Інгулець. З 2023 року ця водойма стала джерелом водопостачання обласного центру – м. Миколаєва, де мешкає понад 400 тис. людей. У підсумку втрати води при транспортуванні 2023 року склали 86,214 млн м³, що перевищує в 6 разів відповідні показники 2022 року (мал. 4.1.2.1 табл. 4.1.2.3).

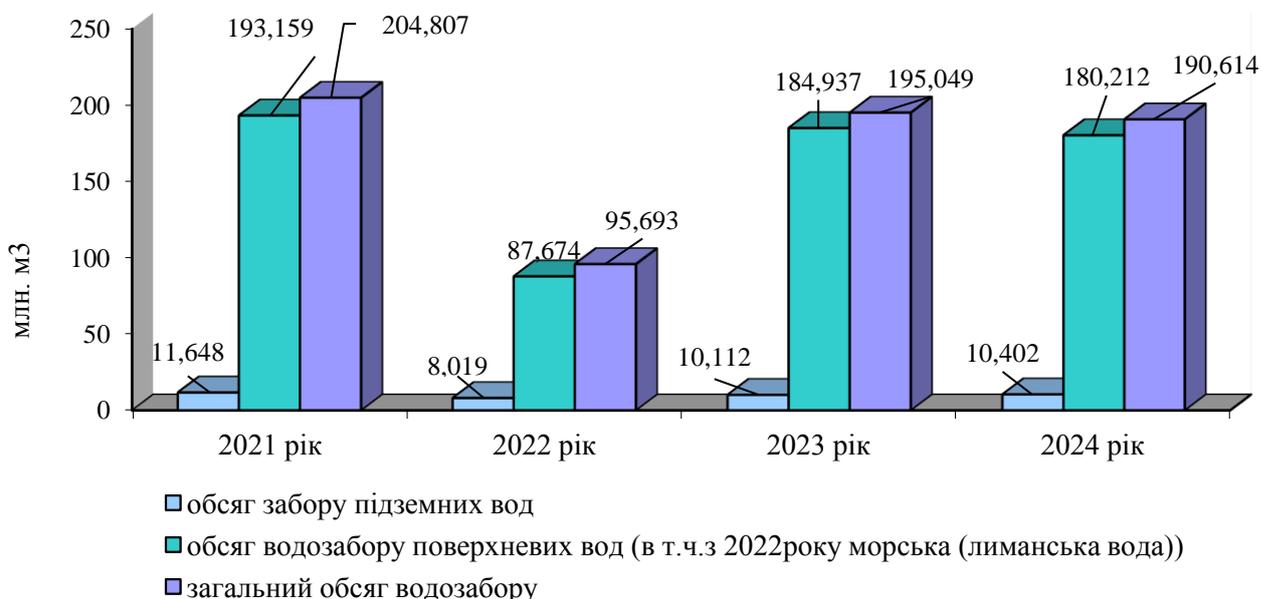
2024 року для промивання р. Інгулець «антіріка» не використовувалась, натомість здійснювалась регулярна протягом року промивка русла річки дніпровською водою, що подавалась каналом Дніпро – Інгулець згідно з відповідним регламентом. Проте загальні об'єми водозабору по області у порівнянні з 2023 роком майже не змінилися і склали 190,614 млн м³, що лише

на 4,435 млн м³ або на 2,3% менше у порівнянні з даними минулого року (мал. 4.1.2.1, табл. 4.1.2.3).

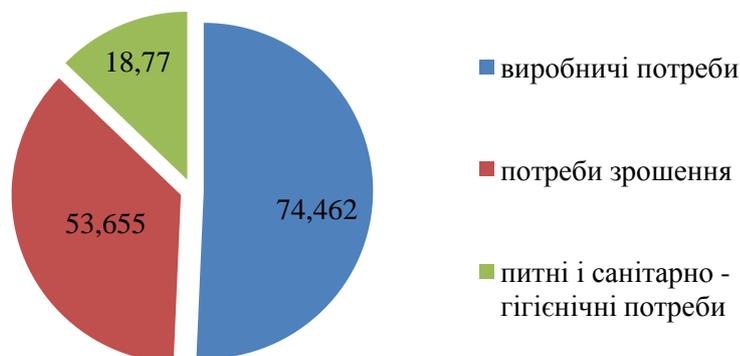
Поряд з цим 2024 року збільшилися загальні об'єми використання вод. Так, протягом 2024 року використано 147,511 млн м³ свіжої води, що більше відповідного об'єму використання вод 2023 року на 23,569 млн м³ або на 16,0% (табл. 4.1.2.3). Це свідчить про поживлення виробничої та сільськогосподарської діяльності на території області.

В системі оборотного та повторно – послідовного водопостачання за звітний період використано 3620,193 млн м³.

Водоспоживання для задоволення виробничих потреб 2024 року традиційно є найбільшим (мал. 4.1.2.2.) Згаданий обсяг використання води становить 74,462 млн м³ (50,5 % від загальної кількості використаної води по області), що на 6,464 млн м³ (2,8%) більше порівняно з відповідними показниками минулого року (табл. 4.1.2.1)

Мал. 4.1.2.1. - Динаміка водозабору по Миколаївській області

Мал. 4.1.2.2. - Динаміка використання води 2024 року, млн м³

Таблиця 4.1.2.1. - Використання води на потреби, млн м³

Різновид потреб	2022 рік	2023 рік	2024 рік
виробничі	69,962	67,998	74,462
зрошення	4,713	36,834	53,655
питні і санітарно- гігієнічні	19,148	18,348	18,770

2023 року, після звільнення Снігурівської міської територіальної громади від окупації військами російської федерації, відновила свою роботу Інгулецька зрошувальна система - найпотужніша зрошувальна система в області. Таким чином, об'єми використання води для потреб зрошення за період 2023-2024 роки суттєво збільшилися у порівнянні з 2022 роком:

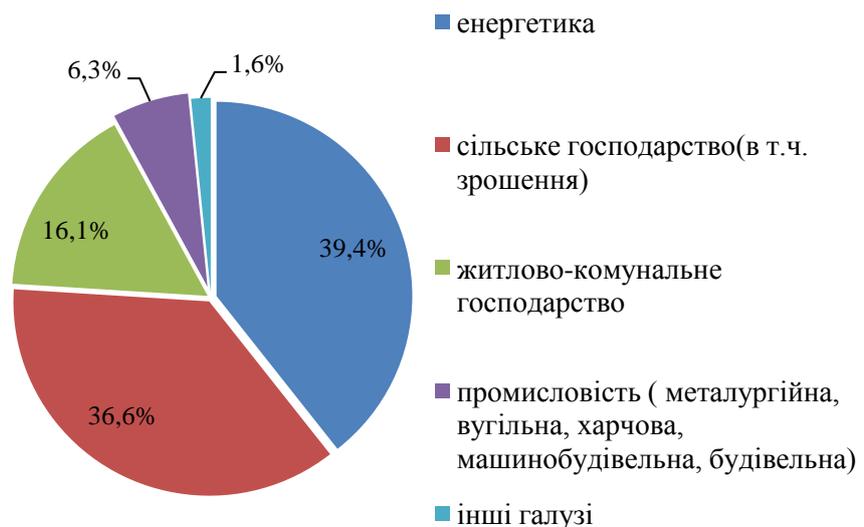
2023 року на зрошення використано 36,834 млн м³, що у порівнянні з даними 2022 роком більше на 32,121 млн м³ або у 7,8 раза (табл. 4.1.2.1);

2024 року використано 53,655 млн м³, що є на рівні обсягів використання вод для зрошення у довоєнні часи. У порівнянні з 2022 роком цей обсяг водовикористання більше на 48,942 млн м³ або в 11,4 раза; у порівнянні з 2023 роком – більше на 16,821 млн м³ або на 31,3%.

Об'єми водозабору для задоволення господарсько – побутових потреб 2024 року збільшилися на 422 тис. м³ у порівнянні з даними 2023 року та склали 18,770 млн м³ (табл. 4.1.2.1).

2024 року в області найбільший обсяг використання вод спостерігався у такій галузі економіки, як енергетика. На її потреби використано 58,170 млн м³, що є майже на рівні тогорічних обсягів використання вод (мал. 4.1.2.3, табл. 4.1.2.2).

На потреби житлово – комунального господарства області за звітний період використано 23,809 млн м³, що на 1,62 млн м³ (5,8%) більше у порівнянні з даними 2023 року (мал. 4.1.2.3, табл. 4.1.2.2).

Мал. 4.1.2.3. – Об'єми використання води 2024 року за галузями економіки у процентному відношенні до загального об'єму використання вод в області.

Господарсько – побутове водопостачання в області здійснюється за рахунок водозабору з поверхневих водних об’єктів та підземних водоносних горизонтів.

Централізованим водопостачанням з поверхневих джерел (р. Дніпро, р. П. Буг, р. Синюха, р. Інгул) забезпечені п’ять міст області, серед яких обласний центр – м. Миколаїв.

Після деокупації Снігурівської міської територіальної громади, на початку 2023 року водопостачання м. Миколаєва переведено на водозабір з р. Інгулець, який відповідно до проєкту міської системи водопостачання є резервним джерелом подачі води до міста.

Більшість сільських населених пунктів та райцентрів області для питних потреб користуються виключно підземними водами.

Підземні води, які добуваються на території Миколаївської області, головним чином йдуть на задоволення господарсько-побутових та питних потреб населення.

За даними ДНВП «ГЕОІНФОРМ УКРАЇНИ» станом на 12.05.2025 на території Миколаївської області зареєстровано 812 артезіанських свердловин, з них робочі 807 свердловин або 99,4%.

Таблиця 4.1.2.2. - Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2024 року, млн м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об’єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднені	з них без очищення
Електроенергетика	58,170	0,574	57,596	30,901	-	-
Вугільна промисловість (добувна промисловість)	0,158	0,003	0,152	0,143	0,008	0,008
Металургійна промисловість	0,154	0,128	0,026	-	-	-
Хімічна та нафтохімічна промисловість	-	-	-	-	-	-
Машинобудування	7,224	0,074	7,137	6,372	-	-
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	23,809	16,939	6,870	17,931	16,724	1,756
Сільське господарство	53,918	0,188	0,482	-	-	-
Харчова промисловість	1,490	0,140	1,351	0,117	-	-
Транспорт	0,201	0,099	0,102	0,119	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	0,204	0,013	0,192	0,408	-	-
Інші галузі	2,183	0,612	0,554	0,062	-	-
Всього по області	147,511	18,770	74,462	56,053	16,732	1,764

Станом на 01.01.2024 року для централізованого водопостачання населених пунктів та виробничих потреб підприємств на території

Миколаївської області розвідані та затверджені експлуатаційні запаси за 12 родовищами (16 ділянками) підземних вод. Загальна кількість експлуатаційних запасів станом на 01.01.2024 року становить 102,882 тис.м³/добу (23,3% від величини ПРПВ). Приросту запасів у звітному періоді не було.

На одного мешканця області в середньому доводиться 0,094 м³/добу експлуатаційних запасів підземних вод (ЕЗПВ) (прогнозних ресурсів – 0,404 м³/добу). Однак розподіл ЕЗПВ по адміністративних районах та річкових басейнах вкрай нерівномірний. Основна частина ЕЗПВ належить до басейну р. Південний Буг, де експлуатаційні запаси становлять до 80,0 тис. м³/добу – 77 % від загальної кількості ЕЗПВ. Тут знаходяться 9 ділянок родовищ підземних вод, які розташовані в межах Вознесенського та Первомайського районів. Ступінь освоєння експлуатаційних запасів підземних вод станом на 01.01.2022 – 11 %.

Підземні води Миколаївської області крім господарсько - питного призначення мають бальнеологічне використання (радонові, йодо-бромні, сірководневі термальні води та ін.).

На території області розвідані родовища мінеральних вод різного типу на території м. м. Очаків, Вознесенськ, смт Криве Озеро, Врадіївка, Воскресенськ, Снігурівка, Галицинівка. Більша частина з них не експлуатується.

У районі м. Очакова затверджені Державним Комітетом Запасів СРСР експлуатаційні запаси мінеральних вод палеогенових відкладів в кількості 0,898 тис. м³/добу (протокол № 9421 від 10.02.1989 року родовище не експлуатується).

В північно-західній частині області (Первомайський район) мінеральні природно-столові води приурочені до кристалічних порід докембрію, води з мінералізацією 0,7-1,2 г/дм³, за хімічним складом гідрокарбонатно – сульфатно - хлоридні натрієво-магнієві. Тут також затверджені ДКЗ України запаси мінеральних природних столових вод (протокол № 1306 від 13.07.2007р.) та по родовищу «Кривоозерське-2» (протокол № 2317 від 27.07.2011р.). Обидва родовища експлуатуються.

Експлуатаційні запаси мінеральних природних столових вод у відкладах верхньосарматського підрегіоярису верхнього міоцену по родовищу «Воскресенське» затверджені протоколом ДКЗ України № 2813 від 20.12.2012р. Родовище діюче, розташоване у південній частині області (Миколаївський район).

Ділянка мінеральних лікувально-столових вод Вознесенського родовища розташована у Вознесенському районі області, експлуатаційні запаси затверджені протоколом ДКЗ України № 518 від 29.07.1999р.

Загальний обсяг водовідведення 2024 року склав 59,342 млн м³, що на 5,922 млн м³ (9,98 %) більше порівняно з даними 2023 року. Безпосередньо до поверхневих водних об'єктів за звітний період скинуто 56,053 млн м³ зворотних вод. Доля забруднених стоків у згаданому об'ємі скиду зворотних вод 2024 року склала 29,9 % (табл. 4.1.2.3)

Таблиця 4.1.2.3. - Основні показники використання і відведення води, млн м³

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	263,810	204,81	95,693	195,049	190,614
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	227,21	169,11	94,98	123,942	147,511
виробничі потреби	92,95	87,14	69,96	67,998	74,462
питні і санітарно –гігієнічні	27,56	26,82	19,44	18,348	18,770
Зрошення	105,52	53,60	4,71	36,834	53,655
сільськогосподарські потреби	0,46	0,30	0,341	0,188	0,263
ставкаво-рибне господарство	0,72	1,25	0,527	0,574	0,361
Втрати води при транспортуванні	83,696	57,49	14,17	86,214	59,702
Загальне водовідведення, з нього:	72,58	76,62	51,49	53,420	59,342
у поверхневій водній об'єкти	69,16	72,31	48,08	49,460	56,053
у тому числі:					
забруднених зворотних вод:	20,69	20,24	13,29	14,644	16,732
з них без очищення	0,063	0,86	1,34	1,720	1,764
нормативно очищених	1,98	2,10	0,76	0,956	0,364
нормативно чистих без очищення	46,49	49,97	34,04	33,860	38,958
Обсяг оборотної, повторної та послідовно використаної води	3944,07	3474,85	3458,38	3506,974	3620,193
Потужність очисних споруд	65,830	69,98	60,837	60,837	61,750

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Для маловодної Миколаївської області є актуальною проблема забруднення водних ресурсів через скид стічних вод, вирішення якої ускладнюється відсутністю якісного очищення господарсько-побутових стоків.

На підставі звітної документації за формою 2ТП - водгосп (річна), протягом 2024 року 26 водокористувачів здійснювали скид зворотних вод до поверхневих водних об'єктів області, що відповідає даними минулого року.

Загальний обсяг скидів зворотних вод до поверхневих водних об'єктів області 2024 року склав 53,342 млн м³, що порівняно з минулим роком більше на 3,882 млн м³ (7,3%).

Основними за обсягом, у загальному складі зворотних вод, є нормативно (умовно) чисті води без очистки, їх доля дорівнює 73,0 % або 38,958 млн м³ (мал.4.2.2.1, табл. 4.1.2.3).

Зворотні води згаданої категорії скидаються переважно підприємствами енергетики та машинобудівної галузі. Це - теплообмінні та продувочні води. Найбільший обсяг скиду нормативно (умовно) чистих без очищення зворотних вод в області здійснює ВП «Південноукраїнська АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом», до складу якого належать Олександрівська ГЕС та Ташлицька ГАЕС. 2024 року об'єм скидів згаданого підприємства дорівнював 29,837 млн м³, що складає 76,6 % від загального об'єму скидів нормативно (умовно) чистих без очищення зворотних вод до поверхневих водних об'єктів області.

Обсяг скиду забруднених стічних вод, порівняно з даними 2023 року, збільшився на 2,088 млн м³ і склав 16,732 млн м³.

За якістю скид забруднених стоків 2024 року складався на:

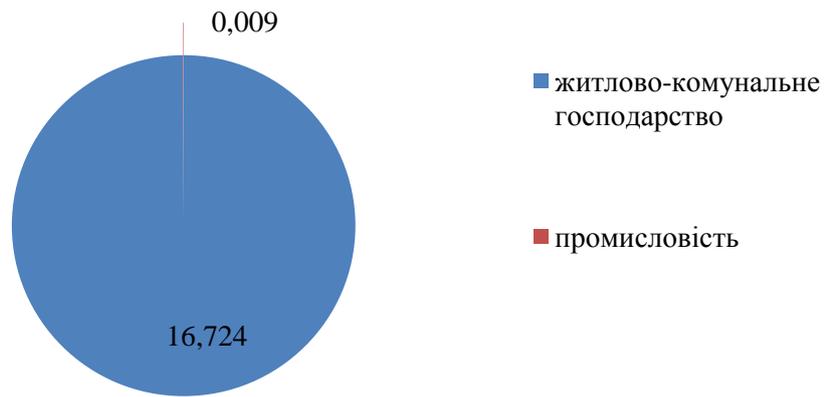
89,5% (14,968 млн м³) з недостатньо очищених стоків (на 2,044 млн м³ більше порівняно з минулим роком) (мал.4.2.1.1.);

10,5% (1,764 млн м³) зі стоків скинутих без очистки (на 0,044 млн м³ більше порівняно з минулим роком) (мал.4.2.1.1.).

Мал. 4.2.1.1. - Динаміка скиду забруднених вод до поверхневих водойм області, млн м³

Якщо подивитись на розподіл обсягів скидів забруднених зворотних вод за сферами діяльності, то доля обсягу скидів даної категорії від підприємств комунальної сфери значно переважає величину загального скиду забруднених вод від підприємств промисловості (мал.4.2.1.2.)

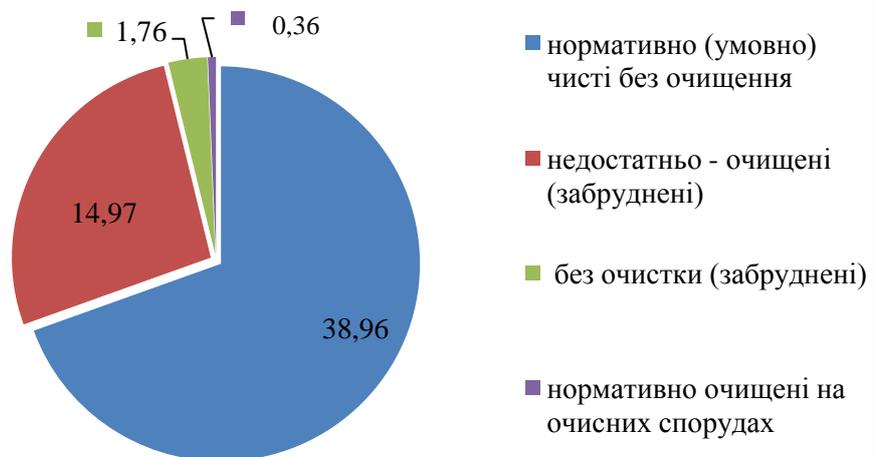
Мал. 4.2.1.2. - Обсяги скидів 2024 року забруднених стічних вод до водних об'єктів області за галузями економіки, млн м³

Таким чином підсумовуємо, що підприємствами комунальної сфери до водних об'єктів області скидається переважна кількість забруднених стічних вод, які класифікуються як недостатньо очищені.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Протягом 2024 року, згідно з аналізом звітів за формою 2-ТП (водгосп) річна, скид господарсько-побутових стоків до поверхневих водоем області здійснювали 8 комунальних підприємств: МКП «Миколаївводоканал», КП «Міський водоканал», КП «Первомайське управління водопровідно – каналізаційного господарства», ТОВ «БОС», КП Очаківської міської ради «Очаків - Сервіс», КП «Прибузьке», КП «Ольшанське» та КП «Арбузинський ККП».

Згідно з результатами моніторингових досліджень за станом роботи обласних очисних споруд каналізації, майже всі з вказаних об'єктів здійснюють очистку стоків до категорії – недостатньо очищені.

Мал.4.2.2.1. - Об'єми скидів 2024 року зворотних вод до водних об'єктів області, відповідно до класифікації щодо їх якості, млн м³

Дані щодо динаміки скидів забруднених зворотних вод основними забруднювачами водних ресурсів області наведені у таблиці 4.2.2.1.

Однією із головних причин такого становища є незадовільний технічний стан каналізаційних очисних споруд. Очисні споруди та каналізаційні мережі, які у більшості побудовані 30-40 років тому, є морально та фізично застарілими, частина з них знаходиться в аварійному стані.

Таблиця 4.2.2.1. Основні забруднювачі водних ресурсів області та їх обсяги скиду зворотних вод, млн м³:

№ з/п	Назва комунальних підприємств-забруднювачів	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
		разом	у т.ч. забруднених стічних вод	разом	у т.ч. забруднених стічних вод	разом	у т.ч. забруднених стічних вод
1.	МКП «Миколаївводоканал» м. Миколаїв	11,518	11,518	14,006	14,006	14,628	14,628
2.	КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради м. Баштанка	0,034	-	0,182	0,182	0,181	0,100
3.	КП «Очаківської міської ради «Очаків-Сервіс» м. Очаків	0,155	0,155	0,147	0,147	0,148	0,148
4.	КП «Ольшанське» смт Ольшанське Миколаївський район	0,088	0,088	0,101	0,101	0,098	0,098
5.	КП «Прибузьке», м. Нова Одеса	0,023	0,023	0,03	0,03	0,026	0,026
6.	КП «Первомайськводоканал» м. Первомайськ	1,962	1,230	звіт за формою 2-ТП (водгосп) річна не надано		у стані ліквідації	
7.	КП «Первомайське управління водопровідно – каналізаційного господарства» м. Первомайськ з грудня 2023 року	-	-	0,130	0,073	1,833	1,101

Комунальним підприємством, що здійснює найбільший скид забруднених стоків до водних об'єктів в області є **МКП «Миколаївводоканал»**. Це підприємство експлуатує очисні споруди каналізації м. Миколаєва.

Доля скиду зворотних вод МКП «Миколаївводоканал» становить близько 90 % від загального об'єму скидів зворотних вод від всіх підприємств житлово-комунального господарства області.

За формою 2-ТП (водгосп) річна зазначеним комунальним підприємством протягом 2024 року до водних об'єктів (Бузький лиман та р. Вітовка) скинуто 14,648 млн м³ стічних вод, які класифікуються як забруднені та мають, другий рік поспіль, у своєму складі забруднені зворотні води скинуті без очистки (таблиця 4.2.2.1).

Випуск забруднених стоків без очистки здійснюється до р. Вітовка після промивання фільтрів очисних споруд водопроводу м. Миколаєва. 2024 року об'єм цього скиду склав 1,628 млн м³. У порівнянні з минулим роком об'єм скиду стоків без очистки не змінився та складає 11,1% від загального скиду МКП «Миколаївводоканал» і 92,3 % від загального по області об'єму скиду забруднених зворотних вод цієї категорії.

На стан роботи каналізаційних очисних споруд м. Миколаєва значно вплинули зміни у системі водопостачання міста, що відбулися протягом 2022 - 2023 років.

Внаслідок військової агресії російської федерації м. Миколаїв починаючи з квітня 2022 року відрізано від системи водопостачання з р. Дніпро (територія Херсонської області).

Протягом восьми місяців 2022 року населення міста мало змішану систему водопостачання – підземні водозабори (після опріснення, що додатково ускладнило роботу міських каналізаційних очисних споруд внаслідок скиду сольового концентрату до каналізаційної мережі, об'єми надходження якого дорівнюють до 50% від загального об'єму водозабору підземних вод) та води Бузького лиману з мінералізацією від 2,3 – 11,0 г/м³ (перевищення вимог ДСанПіН 2.2.4-171-10 за мінералізацією до 11 разів).

Лише з 2023 року, після звільнення від окупантів Снігурівської міської територіальної громади Баштанського району Миколаївської області, водопостачання м. Миколаєва переведено на резервне джерело – р. Інгулець, якість води якої, в межах водозабору головної насосної станції управління каналів річки Інгулець, не відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 внаслідок багаторічного скиду високомінералізованих шахтних вод Кривбасу.

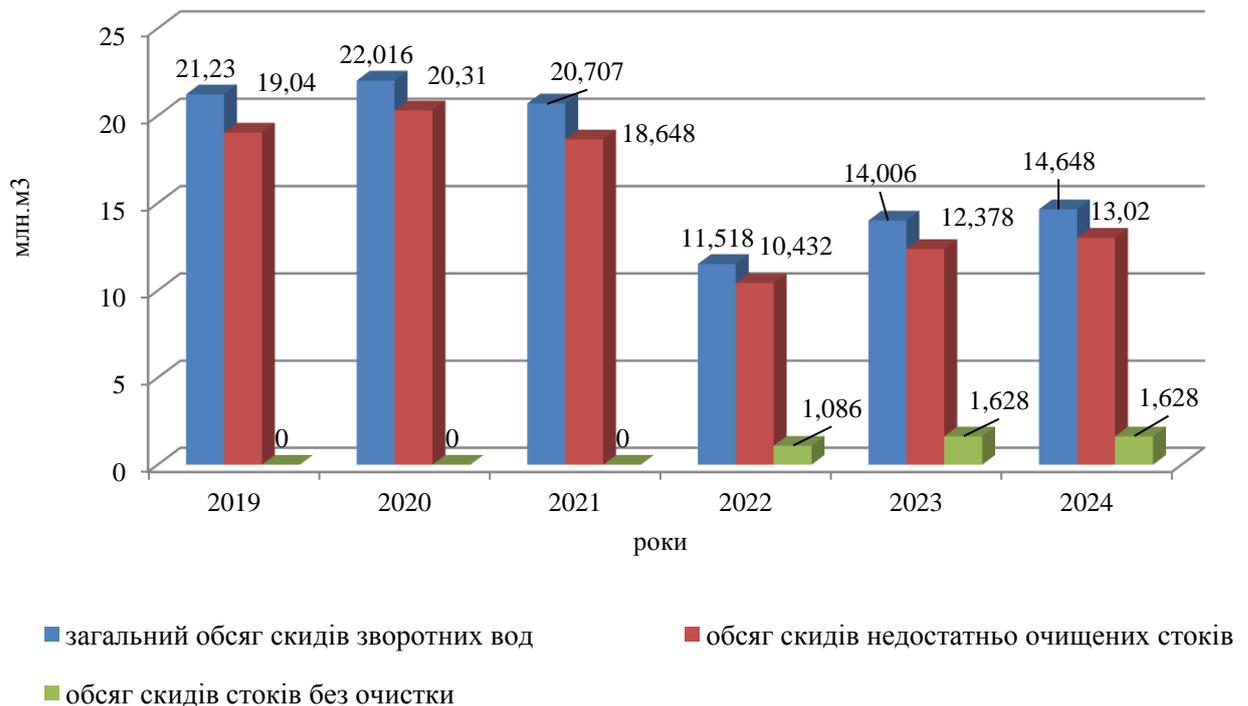
Наразі централізоване питне водопостачання у м. Миколаєві відсутнє.

Все це в комплексі значно погіршило стан каналізаційних мереж міста та негативно вплинуло на якість роботи миколаївських очисних споруд каналізації, які і без додаткового навантаження вимагали реконструкції.

Очисні споруди каналізації м. Миколаєва (далі – ОСК), розташовані біля с. Галицинове Миколаївського району на площі 13,7 га. Мають проектну потужність - 118,0 тис. м³/добу. Методи очищення стоків – механічний і біологічний. ОСК експлуатуються з 1973 року, частково реконструйовані за проектом збільшення потужності, розробленим 1985 року.

На виконання Закону України «Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком» від 20.06.2012 № 4987-VI та Закону України «Про ратифікацію Листа про внесення змін № 3 до Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком від 30.04.2020 року № 580-XI, в Миколаївській області реалізується проєкт: «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв» (далі –Проект), із загальною вартістю робіт - 31,08 млн євро, в т. ч. кредит ЄІБ – 15,54 млн євро.

З початку реалізації Проєкту, за інформацією управління житлово – комунального господарства Миколаївської облвійскадміністрації, освоєно 350 175,8 тис. грн.

Мал. 4.2.2.2. - Динаміка скиду МКП «Миколаївводоканал» забруднених стоків до вод водних об'єктів (Бузького лиману та р. Вітовка), млн м³

На поточний момент за рахунок грантових та залишку кредитних коштів ЄІБ здійснюється фінансування таких компонентів проєкту:

реконструкція та технічне переоснащення насосних станцій водопроводу 2-го підйому;

секторизація пілотної зони мережі водопостачання міста;

реконструкція очисних споруд каналізації.

2024 року МКП «Миколаївводоканал» встановлено нове насосне обладнання на каналізаційних насосних станціях м. Миколаєва на загальну суму 14070,137 тис. грн. Джерело фінансування – кошти іноземних гуманітарних організацій.

На другому місці в області за обсягом скидів забруднених стоків є **КП «Первомайське управління водопровідно – каналізаційного господарства»** (далі - КП «ПУВКГ»).

Це підприємство відводить недостатньо очищені стоки до р. Південний Буг в об'ємі до 1,5 млн м³/рік. Згідно зі звітом 2-ТП водгосп (річна) КП «ПУВКГ» протягом 2024 року скинуто забруднених стоків – 1,101 млн м³ (таблиця 4.2.2.1).

Слід зазначити, що незважаючи на те, що скид забруднених стоків КП «ПУВКГ» менший у 12 разів за відповідний об'єм скиду найбільшого забруднювача водних ресурсів в області - МКП «Миколаївводоканал», проблема якісної очистки стічних вод м. Первомайська є не менш актуальною. Скид стічних вод КП «ПУВКГ», на відміну від скиду стоків від м. Миколаєва, здійснюється до поверхневої водойми, що використовується населенням для

питних потреб. А у воєнний час р. Південний Буг визначена як альтернативне джерело водопостачання обласного центру з водопотребою біля 110 млн м³ на рік.

Збудовані 1967 року очисні споруди каналізації м. Первомайська морально та фізично застарілі і вимагають реконструкції.

Основною стадією очищення є відстоювання попередньо очищених механічними засобами стоків у системі біоставків з наступним скидом до р. Південний Буг.

Система водовідведення складається із самопливних каналізаційних мереж, напірних колекторів та каналізаційних насосних станцій. За десятки років експлуатації колекторів та каналізаційних насосних станцій обладнання практично не змінювалось, а споруди капітально не ремонтувались. Каналізаційні насосні станції потребують негайного ремонту з виконанням необхідних заходів для запобігання аварійних та техногенних ситуацій. Зношеність основних фондів очисних споруд каналізації становить близько 90%.

Як результат перевищення на скиді гранично допустимих нормативів концентрацій забруднюючих речовин у стічних водах КП «ПУВКГ» (після очистки) за показниками: БПК₅, ХСК, нітриту, азот амонійний, залізо та завислі речовини.

2024 року, за підтримки уряду Чеської республіки (грант), здійснено захід - виготовлення проєкту «Техніко-економічне обґрунтування очищення стічних вод та питного водопостачання – Первомайськ» (1 950 000 CZK Чеських крон). Освоєно коштів - 3315,00 тис. грн.

Негайної реконструкції потребують каналізаційні очисні споруди смт Ольшанське Миколаївського району.

Ці споруди перейшли у спадок смт Ольшанське від Миколаївського гідролізно - дріжджового заводу і розташовані за межами населеного пункту.

За проєктом в роботі очисних споруд задіяно два методи очищення стоків: механічний та біологічний (крапельні біофільтри). Після очищення стічні води скидаються до р. Південний Буг у районі села Сапетня. Проєктна потужності - 6,0 тис. м³/добу та 2,19 млн м³/рік.

На даний час каналізаційні очисні споруди смт Ольшанське експлуатуються КП «Ольшанське» і знаходяться в аварійному стані. Обладнання з біологічного очищення зруйноване, частково здійснюється механічне очищення стоків і як результат, щорічний скид близько 110 тис.м³ забруднених стічних вод до р. Південний Буг (таблиця 4.2.2.1).

За даними інструментально - лабораторного контролю Держекоінспекції Південно - Західного округу, майже за всіма показниками якості, стічні води після проходження очищення на очисних спорудах КП «Ольшанське» мають значні перевищення гранично допустимих концентрацій за показниками: завислі речовини, азот амонійний, мінералізація, сульфати та хлориди.

Неефективно працюють введені в експлуатацію 2006 року каналізаційні очисні споруди м. Баштанка Баштанського району, які експлуатуються КП «Міськводоканал» Баштанської міської ради.

Метод очищення стоків – біологічний. Очисні споруди складаються з 4-х відстійників площею 2000 м² і каскаду із 2-х біоінженерних споруд площею 1,6 га.

Відповідно до звіту про використання води за формою 2-ТП (водгосп), протягом 2024 року підприємством скинуто до р. Інгул 100,0 тис. м³ зворотних вод, які класифіковано, як забруднені - недостатньо очищені зворотні води (таблиця 4.2.2.1).

2024 року силами комунального підприємства за власні кошти здійснено реконструкцію приймального колодязя для прийняття стоків від машин асенізаторів та очищено 60 м підвідного каналу до відстійника. Загальна сума витрат склала 13,5 тис. грн.

До очисних споруд області, робота яких визнана неефективною, належать очисні споруди м. Очакова, які розташовані біля с. Чорноморка Миколаївського району і експлуатуються **КП «Очаківської міської ради «Очаків-Сервіс»**.

Очисні споруди міста знаходяться у аварійному стані: бетонні блоки ємностей руйнуються, внутрішня напірна каналізаційна система зношена, є підтоплення мулової насосної станції, обладнання застаріле та енергонеефективне.

2024 року, відповідно до звіту про використання води за формою 2-ТП (водгосп) річна, зазначеним комунальним підприємством до вод Чорного моря скинуто 148 тис. м³ недостатньо очищених стічних вод (таблиця 4.2.2.1).

Очисні споруди м. Очакова мають проєктну потужність – 18,3 тис. м³/добу при фактичному навантаженні – 0,402 тис. м³/добу. Метод очищення стоків – біологічний. Основні стадії очищення складаються з коагуляції, відстоювання, фільтрування (швидкі фільтри) та знезаражування рідким хлором.

2014 року з метою запобігання забрудненню Чорного моря через скид недостатньо очищених стоків м. Очакова, ТОВ «Дніпроводпроект» (м. Дніпро), на замовлення Очаківської міської ради, розроблений проєкт модернізації очисних споруд. Роботи з реконструкції не проводились внаслідок відсутності фінансування.

2024 року для покращення роботи системи водовідведення м. Очаків комунальним підприємством проведені роботи щодо заміни декілька ділянок самопливного колектору, збудовано три нових колодязі, проведено аварійні роботи на напірних колекторах. Загальна вартість робіт 1,5 млн грн. Фінансування проведених робіт здійснювалося коштом місцевого бюджету та за допомоги гуманітарних організацій.

У м. Нова Одеса очищення стічних вод здійснює **комунальне підприємство «Прибузьке»**. Очисні споруди введені в експлуатацію 2009 року. Їх проєктна потужність становить 0,2 тис. м³/добу, фактичне навантаження – 0,147 тис. м³/добу, метод очищення стоків – біологічний (камери аерації). Після біологічного очищення стоки надходять до блоку знезараження (електроліз). Відпрацьований активний мул накопичується на спеціальних майданчиках.

Очисні споруди потребують реконструкції. Зворотні води, які скидаються КП «Прибузьке» класифікуються, як «недостатньо очищені».

2024 року, згідно зі статистичною формою 2 - ТП (водгосп), комунальним підприємством скинуто до р. Південний Буг 26,0 тис. м³ забруднених стічних вод (таблиця 4.2.2.1).

Протягом 2018-2019 років, переважно коштом місцевого бюджету, для покращення роботи станції повної біологічної очистки проведено гідродинамічне очищення аеротенків, приймального резервуара, 400 м каналізаційної мережі вулицею Кухарева, внесено до аеротенків та відвідний канал біологічний препарат «Тамір», придбано новий аератор, 3 фекальні насоси, налагоджено роботу аераторів у автоматичному режимі, відновлена та переведена в автоматичний режим робота вентиляційної системи, з метою дотримання температурних умов та забезпечення ефективної роботи біологічної очистки встановлено автоматичне опалення.

Протягом 2020-2024 років фінансування заходів щодо покращення роботи очисних споруд каналізації м. Нова Одеса не здійснювалось.

Серед каналізаційних очисних споруд області, які стабільно працюють без перевищень нормативних показників на скиді зворотних вод до водних об'єктів є: ТОВ «Біологічні очисні споруди» (м. Вознесенськ), ВП «Південноукраїнської АЕС» (цех водопровідно-каналізаційного господарства і теплових мереж) та КП «Арбузинський ККП».

Але 2024 року перелік основних забруднювачів водних об'єктів області, за рахунок цих підприємств, збільшився.

Внаслідок незадовільної роботи каналізаційних очисних споруд м. Вознесенська, 2024 року **ТОВ «БОС»** скинуто до річки Південний Буг 573,0 тис. м³ недостатньо очищених каналізаційних стоків.

Очисні споруди м. Вознесенська знаходяться на відстані 15 км від міста, біля села Ракове, мають потужність 8,5 тис. м³/добу та складаються з приймальної камери, 4-х пісковловлювачів, 10-ти освітлювачів, 3-х секцій аеротенків трьохкоридорних, 10-ти вторинних відстійників, 4-х контактних резервуарів, 4-х ступенів біологічних ставків, дамби. При очищенні стічних вод задіяно механічні та біологічні методи очистки.

2024 року внаслідок відсутності у конструкції аеротенків зони денітрифікації, зворотні води ТОВ «БОС» скидались до р. Південний Буг з перевищенням за показниками - нітрати та фосфати. Очисні споруди вимагають модернізації.

На заходи щодо поліпшення якості очищення стоків протягом 2024 року на підприємстві витрачено 6503,0 тис. грн. Зроблено заміну насосного обладнання на КНС 2 та муловій насосній станції, виконано заміну шиберів.

Очисні споруди смт Арбузинки, які експлуатуються **комунальним підприємством «Арбузинський ККП»**, введені в експлуатацію 2012 року. Їх проектна потужність становить 0,3 тис. м³/добу. Очищення стоків – біологічне (на автоматичному пристрої «Biotal-300BT»). ОСК складаються з наземної та підземної частин. Підземна частина – залізобетонна ємність, в якій розташовуються: приймальна камера; три реактори очистки стоків (SBR-I – III); мулова камера; біофільтр; резервуар чистої води; установка зневоднення мулу. Наземна частина: приміщення повітрорудної, контрольний колодязь і оголовок (водорозподільний канал).

Стан ОСК, за інформацією управління житлово - комунального господарства Миколаївської облдержадміністрації, класифікується, як задовільний.

2024 року, відповідно до звіту за формою 2-ТП (водгосп) річна, комунальним підприємством «Арбузинський ККП» до р. Арбузинка скинуто нормативно очищених стічних вод в об'ємі 11,7 тис. м³.

Таким чином, практично на всіх каналізаційних очисних спорудах застосовується класична двоступенева схема очищення стічних вод, це механічна і біологічна відповідно.

Згідно з результатами аналізу статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп) річна, 2024 року сім з восьми комунальних підприємств області здійснювали скид недостатньо очищених стічних вод до природних водних об'єктів області.

Загалом стан каналізаційних очисних споруд області не відповідає нормативним вимогам, їх виробнича потужність подекуди перевищує обсяги пропущеної через них стічної води, а застаріла технологія очистки стоків не дозволяє досягти нормативних показників якості. Понад 80 % споруд потребують реконструкції, удосконалення технологічного процесу, переобладнання тощо.

Одним із проблемних питань в галузі водокористування є необхідність впровадження на підприємствах молокопереробної галузі власних локальних очисних споруд предочистки.

З наявних в області підприємств молокопереробної промисловості лише два підприємства мають власні очисні споруди:

ПАТ «Баштанський сирзавод» – локальні очисні споруди каналізації біологічного очищення зі скидом стоків до комунальної каналізаційної мережі;

ПАТ «Лакталіс - Україна» - локальні очисні споруди каналізації з предочистки перед скидом до міської каналізаційної системи.

Крім того, в області існує проблема очищення зливових вод перед їх скидом до природних водойм.

За даними управління, у містах області (м. Миколаїв, м. Південноукраїнськ, м. Новий Буг, м. Первомайськ, м. Вознесенськ) мережі зливової каналізації експлуатуються без очисних споруд та оформлення відповідної дозвільної документації на скид стічних (зливових) вод.

Скид кар'єрних вод (в тому числі дощового стоку) до водойм області з перевищенням нормативів гранично допустимих концентрацій, відповідно до звітності за формою 2-ТП (водгосп) річна, протягом 2024 року здійснювали два підприємства:

ТОВ «Вознесенська торгово – промислова компанія» (с. Трикрати Вознесенського району) - в об'ємі 7,0 тис.м³ до річки Арбузинка (басейн річки Південний Буг);

ДП «Підприємство Державної кримінально - виконавчої служби України» № 93- в об'ємі 2,0 тис. м³ до річки Вісунь.

Загальний об'єм скиду до водойм області від діяльності підприємств добувної промисловості 2024 року складає 9,0 тис.м³ і класифікується за якістю, як забруднений без очистки.

Проблема забруднення вод в Миколаївській області додатково ускладнюється через скид високомінералізованих шахтних вод Кривбасу до р. Інгулець.

Кожен рік до р. Інгулець, яка є притокою Дніпра, скидаються близько 11 млн м³ шахтних вод Кривбасу з мінералізацією до 4000 мг/л. Це порушує біологічну і гідрохімічну рівновагу екосистемі річки, внаслідок чого водойма практично повністю втратила свою здатність до самоочищення.

Необхідність утилізації надлишкових шахтних вод Кривбасу визнана, як гостра екологічна проблема державного рівня. Її заручниками є мешканці трьох областей.

Для Миколаївської області це стало причиною погіршення водогосподарських умов у Баштанському районі (Снігурівська міська територіальна громада).

Близько 112 тис. га сільськогосподарських угідь, що складає 60% загальної кількості зрошувальних земель області, залежать від якості води річки Інгулець, яка є джерелом водозабору однієї з найбільших та потужніших зрошувальних систем в країні – Інгулецької зрошувальної системи.

З метою прийняття збалансованого рішення щодо існування господарської діяльності, яка пов'язана з використанням вод р. Інгулець та збереження природної екосистеми водойми, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2021 № 1802-р затверджено План управління шахтними водами Кривбасу (далі - План).

За цим Планом, до впровадження альтернативної системи управління шахтними водами, передбачено здійснення заходу щодо екологічного оздоровлення р. Інгулець шляхом промивання русла дніпровською водою протягом зрошувального періоду. Регламент проведення заходу розробляється та затверджується Держводагентством спільно з Мінагрополітики та Національною аграрною академією, відповідно до пункту 21 Плану.

За часи воєнного вторгнення Російської Федерації на територію України ситуація щодо залучення вод річки Інгулець до системи водокористування області змінилася. Починаючи з 2023 року води річки Інгулець є основним джерелом водопостачання обласного центру – м. Миколаєва, де мешкає понад 300 тис. населення.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 № 662-р зупинене, на період воєнного стану та 60 днів після його припинення, звітування щодо реалізації Плану управління шахтними водами Кривбасу, крім пунктів, які стосуються здійснення екологічного оздоровлення р. Інгулець.

Для вирішення проблеми занеобхідне забезпечення виконання Плану управління шахтними водами Кривбасу, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2021 № 1802-р

4.3. Сан поверхневих вод

4.3.1. Хімічний стан масивів поверхневих вод

На підставі Водного кодексу України державне управління водними ресурсами здійснюється за басейновим принципом.

Відповідно до ст. статті 13⁻¹ Водного кодексу України на території України встановлено 9 районів річкових басейнів, в межах яких, для проведення моніторингу за станом природних вод виділяються окремі масиви поверхневих та підземних вод.

Згідно з Методикою визначення масивів поверхневих та підземних вод, що затверджена наказом Міндовкілля від 14.01.19 № 4 та зареєстрована у Мін'юсті від 22.03.2019 №287/33258, масиви поверхневих вод є - поверхневими водними об'єктами або їх частинами, для яких встановлюються екологічні цілі та які використовуються для оцінки досягнення цих екологічних цілей.

Визначення масивів поверхневих вод є частиною аналізу характеристик району річкового басейну (далі - РРБ), здійснюється для точного опису стану поверхневих вод і ґрунтується на географічних та гідрологічних показниках, а також інформації щодо основних антропогенних впливів на кількісний та якісний стан поверхневих і підземних вод, економічному аналізі водокористування та результатах виконання програми державного моніторингу вод.

Стратегічною екологічною ціллю для всіх РРБ є досягнення/підтримання «доброго» екологічного та хімічного станів масивів поверхневих вод та «доброго» хімічного та кількісного станів масивів підземних вод. Для штучних масивів поверхневих вод (далі - ШМПВ) та істотно змінених масивів поверхневих вод (далі - ІЗМПВ) стратегічною екологічною ціллю є досягнення/підтримання «доброго» екологічного потенціалу та «доброго» хімічного стану.

Визначення масивів поверхневих вод здійснюється суб'єктами державного моніторингу вод, що встановлені Порядком здійснення державного моніторингу вод, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758 (далі – Порядок).

Відповідно до пункту 6 Порядку, одним із суб'єктів моніторингу поверхневих вод є Держводагентство, на території Миколаївської області це - водогосподарська організація Регіональний офіс водних ресурсів у Миколаївській області (лабораторія моніторингу вод та ґрунтів).

Протягом 2024 року лабораторія моніторингу вод та ґрунтів Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області, відповідно до Програми державного моніторингу вод, затвердженої наказом Міндовкілля від 09.01.2024 № 37, виконувала діагностичний та оперативний моніторинг поверхневих вод області щомісячно за 18 створами.

Район басейну річки Південний Буг:

річка Південний Буг (операційний моніторинг): питний водозабір смт Побузьке, с. Олексіївка (питний водозабір м. Південноукраїнськ), м. Вознесенськ (питний водозабір м. Вознесенськ), Національний природний парк «Бузький Гард», с. Мигія, нижче м. Первомайськ, 136 км, у межах с. Олександрівка; 51 км, скид з КП «Прибузьке», м. Нова Одеса;

річка Синюха (операційний моніторинг), питний водозабір м. Первомайськ;

Бузький лиман (операційний моніторинг), 0,5км, скид

МКП «Миколаївводоканал»

річка Інгул (операційний моніторинг): Софіївське водосховище (питний водозабір м. Новий Буг), с. Одрadne (питний водозабір м. Баштанка), міст на р. Інгул у межах села Привільне.

Район басейну річки Дніпро:

річка Інгулець (операційний моніторинг), технічний водозабір м. Миколаїв.

річка Висунь (операційний моніторинг): с. Лагодівка, 25 км від гирла (впадіння в річку Інгулець), в районі містка.

Балка Добра (операційний моніторинг), с. Новоюр'івка.

Район басейну річок Причорномор'я:

річка Сосик (операційний моніторинг): в межах с. Комісарівка;

річка Березань (операційний моніторинг): в межах с. Степове;

Березанський лиман (операційний моніторинг): в межах с. Лимани.

Зведені дані досліджень за 2024 рік у контрольних створах водних об'єктів регіону господарського-побутового призначення представлено у таблиці 4.3.1.1.

Дослідження проводились за 37 фізико-хімічними показниками, перевищення гранично допустимих концентрацій (далі – ГДК) відображені у таблиці 4.3.1.2.

Також, проводилась консервація, пробопідготовка та екстракція для подальшого дослідження за пріоритетними речовинами та важкими металами в лабораторії моніторингу вод Південного регіону (БУВР річок Причорномор'я та нижнього Дунаю).

За отриманими результатами досліджень 56 показників пріоритетних забруднюючих речовин (пестицидів, алкілфенолів, поліароматичних вуглеводнів, галогенованих вуглеводнів, трихлорбензолів) та 10 показників важких металів (кадмій, кобальт, ртуть, свинець, нікель, мідь, цинк, хром, миш'як, алюміній). Пріоритетні синтетичні забруднюючі речовини, вказані вище, знаходяться в нульових значеннях, чи в межах ГДК, або взагалі не нормуються. Перевищень за вмістом важких металів протягом 2024 року не встановлено.

Державний моніторинг за станом водних ресурсів в області здійснюється також:

ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» (підпорядкування МОЗ) на поверхневих водоймах, що залучені у питному і господарсько-побутовому водопостачанні (26 створів спостереження, в тому числі на водоймах I категорії -12 створів спостереження) та морських вод у зонах відпочинку (5 створів спостереження) – результати моніторингу наведені у розділі доповіді 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію);

Таблиця 4.3.1.1 Середньорічні концентрації забруднюючих речовин у контрольних створах водних об'єктів регіону господарського-побутового призначення за інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області 2024 року(мг/дм³)

Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей													
	Завислі речовини	БСК ₅ /БПК _п мгО ₂ /дм ³	Сухий залишок	Сульфати	Хлориди	Амоній сольовий	Нітрати	Нафтопродукти	ХСК, мгО ₂ /дм ³	Розчинений кисень мгО ₂ /дм ³	Фосфати	Марганець	Залізо	Нітри
Контрольні створи водного об'єкту господарського-побутового призначення														
р.Синюха, 10 км,питний в/з м. Первомайськ, вище міста	9,90	3,09/4,10	692,83	111,04	66,0	0,07	2,82	0,01	29,15	7,81	0,63	0,036	0,097	0,04
237 км. смт. Побузьке р.П.Буг, питний водозабір	8,77	2,94/3,93	413,17	36,11	57,43	0,06	1,71	0,01	26,88	8,76	0,26	0,051	0,078	0,02
153 км, с. Олексіївка, питний в/з м. Южноукраїнськ	6,90	2,29/3,05	542,92	81,48	62,75	0,07	2,04	0,01	30,82	7,29	0,38	0,028	0,074	0,03
97 км, ,пит. в/з м.Вознесенськ 2 км до в'їзду в м. Вознесенськ по трасі з м. Миколаїв	4,70	1,52/2,03	679,58	141,62	79,94	0,06	1,70	0,01	28,27	7,48	0,46	0,026	0,044	0,03
163 км,Софіївське водосховище (питний водозабір м.Новий Буг) р.Інгул, с.Софіївка	12,60	2,02/2,69	1516,33	546,13	182,57	0,03	2,79	0,01	34,07	9,32	0,57	0,050	0,092	0,04
р.Інгул,103 км питний в/з м.Баштанка с. Одрadne	10,57	1,62/2,15	1590,67	557,87	200,29	0,04	2,51	0,01	28,39	7,28	0,76	0,050	0,081	0,03

Таблиця 4.3.1.2. Результати державного моніторингу поверхневих вод 2024 року

Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
Регіональний офіс водних ресурсів у Миколаївській області					
р. Південний Буг	6	6	проб - 72 визначень - 2664	37	24 - рН, 36 - ХСК, 19 - БСК ₂₀ , 1 – марганець, 31 -магній, 1-лужність, 3 –жорсткість, 3- сухий залишок, 3-хлориди,3-натрій,12-кольоровість
р. Інгул	3	3	проб -36 визначень - 1332	37	8 - рН, 36 – ХСК, 5 -БСК ₂₀ , 3 - марганець, 36 -магній, 36 – натрій, 6 - лужність, 34 - сульфати, 36- жорсткість, 36 - сухий залишок,15 –кольоровість
р. Синюха	1	1	проб -12 визначень - 444	37	3 - рН, 12 – ХСК, 2 -БСК ₂₀ , 7- кольоровість, 11 -магній, 9 - лужність,8 – жорсткість
р. Інгулець	1	1	проб – 12 визначень -444	37	8 - рН, 8- кольоровість, 12 - ХСК, 10 -БСК ₂₀ , 12 -магній, 12– натрій, 12 – жорсткість, 12 - сухий залишок, 4 - сульфати, 11- хлориди, 2 - залізо загальне
р. Висунь	2	-	проб -24 визначень -88	4	-
Балка Добра	1	-	проб- 11 визначень -40	4	-
Бузький лиман	1	-	проб -12 визначень -44	4	-
Басейн річок Причорномор'я (р. Сосик, р. Березань)	2	-	проб -24 визначень -88	4	-
Березанський лиман	1	-	проб -12 визначень -44	4	-

Миколаївським обласним центром з гідрометеорології (підпорядкування ДСНС) у перехідних водах Дніпровсько - Бузької гирлової області – 8 створів спостереження.

4.3.2. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Географічне положення та рівень урбанізації обумовлює інтенсивність антропогенного навантаження на гідроекосистеми. Економіка прилеглих регіонів має вирішальне значення в процесах формування та динаміки внутрішньоводоймних процесів у поверхневих водах.

Враховуючи необхідність збереження екологічної рівноваги проблема забезпечення населення достатньою кількістю чистої води залишається актуальною та першочерговою на довготривалу перспективу.

На території Миколаївської області водні об'єкти належать до трьох районів водних басейнів: річки Дніпро, річки Південний Буг та річок Причорномор'я.

Одним із індикаторів стану поверхневої водойми є різноманіття її гідробіоценозу.

В результаті інтенсивного гідробудівництва минулого століття суттєво змінилися умови існування гідробіонтів на всій протяжності таких річок як Дніпро та Південний Буг.

Проблема особливості формування екосистеми природних водних об'єктів з трансформованим природним стоком завжди була доволі актуальною. Особливої важливості ці питання набули у другій половині минулого століття, яке ознаменувалося широким розмахом гідробудівництва на великих річках України.

Наслідком такого антропогенного втручання у природні процеси річок стали кардинальні зміни абіотичних і біотичних параметрів середовища існування гідробіонтів. При цьому важливо зазначити, що процес трансформації річкової системи відбувався поступово і був дещо розтягнутим у часі й просторі в міру введення в експлуатацію кожного з водосховищ, які будувались каскадно.

З огляду на попередній багаторічний досвід вивчення внутрішніх водойм різних регіонів країни, можна сформулювати наступну загальну послідовність становлення їх біологічного режиму під впливом трансформаційних процесів, які мають незворотний характер.

Гідрологічний режим зарегульованої та незарегульованої частин водотоку формується і визначається одночасно відповідно до заповнення збудованого каскаду водосховищ і встановлення обґрунтованого технологічного режиму спрацювання рівня води в процесі її використання.

Формування фізико-хімічного режиму в загальних рисах завершується мінералізацією органічної речовини затоплених ґрунтово - рослинних субстратів створених водосховищ (терміни такого процесу звично тривають 1-2 роки) з подальшим її транспортуванням до незарегульованої гирлової системи, де також відбуваються відповідні зміни.

На незарегульованих ділянках річкової системи зміни орієнтовані на зниження чисельності певних угруповань риб внаслідок погіршення умов

відтворення через кардинальні зміни абіотичних факторів середовища, головним чином природного гідрологічного режиму трансформованої річкової системи. Таке становище суттєво впливає на абіотичні параметри середовища і є фоном для біотичних трансформацій, де гідробіологічний режим має велике значення.

Фітопланктон є первинною ланкою трофічних ланцюгів у водних екосистемах. Результати досліджень останніх років свідчать про розвиток фітопланктону у Бузькому лимані та басейні р. Південний Буг, що визначається інтенсивним цвітінням води, особливо у теплі періоди року.

Фітопланктон характеризується порівняно високими показниками біомаси та чисельності, а його видовий склад складається з 5-7 систематичних груп водоростей. Якісна структура фітопланктону залежить від взаємовпливу прісноводного стоку Південного Бугу. Наслідком таких надходжень, які обумовлені більшою мірою впливом згінно - нагінних явищ у Бузькому лимані, є проникнення морських форм планктонних водоростей, переважно з групи діатомових. Своєю чергою, при суттєвих згонах прісної води р. Південний Буг відбувається закономірне збагачення видового складу за рахунок прісноводних форм синьо-зелених та зелених водоростей.

Оснoву чисельності фітопланктону, як у Бузькому лимані, так і у пониззі Південного Бугу, формує група синьо-зелених водоростей. Встановлено, що у Південному Бузі їх частка знаходиться на рівні 88,7-90,1%.

Протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення періоду «цвітіння» вод переважно в межах міської акваторії Бузького лиману.

Це явище насамперед обумовлене підвищенням температурного режиму в осінній період та наявністю забрудненого стоку, який надходить до вод Бузького лиману через недостатню ефективність очищення каналізаційних стічних вод та дощового стоку м. Миколаєва.

Зоопланктон є важливим індикатором стану водних екосистем. У забруднених ділянках його видове різноманіття та чисельність можуть зменшуватися, а також змінюватися видовий склад на користь більш толерантних до забруднення видів.

Зоопланктон Бузької системи та Дніпровського лиману представлений комплексом з 62 представників пелагічних безхребетних з чотирьох основних груп (коловертки -41%, веслоногі ракоподібні -27%, гіллястовусі ракоподібні -16% та представники тимчасового планктону -16%). Біомаса і якісна структура зоопланктону суттєво впливає на формування чисельності поповнення промислових стад риб регіону, що в свою чергу обумовлює рентабельність промислового рибальства.

Найвищі біомаси зоопланктону відмічаються у літній період. Кількісний склад літнього зоопланктону утворюється завдяки розвитку коловерток – до 76% від загальної чисельності і до 46,5% від загальної біомаси. За щільністю домінує дрібний вид *Filinia longiseta*.

Дослідження зоопланктону р. Південний Буг та Олександрівського водосховища проведені у 1989–1990, 1993, 2009 та 2021 роках показали, що видовий склад зоопланктону впродовж цього періоду не зазнав помітних змін. Загальний рівень розвитку залишився невисоким.

Бентосні організми – донні організми (молюски, ракоподібні, личинки комах) є чутливими індикаторами довгострокового забруднення. У районах з високим антропогенним навантаженням спостерігається деградація бентосних угруповань, зменшення видового різноманіття та переважання полісапробних (стійких до забруднення) видів. Особливо це помітно у гирлових ділянках річок та закритих акваторіях лиманів.

Бентос Бузької системи представлений олігохетами, хірономідами, ракоподібними та молюсками. Серед олігохет найбільшою чисельністю представлені родини *Naididae* та *Tubificidae*, а у хірономід – *Chironominae*. Ракоподібні представлені в основному амфіподами, де домінуюче положення займають *Gammaridae*. Важливість *Cumacea* та *Corophiidae* є невисокою. Інші групи таксономічно менш різноманітні.

Також слід зазначити, що після зарегулювання у донній фауні пониззя Південного Бугу відбулись істотні зміни: зміна домінуючого комплексу на молюсково - олігохетний, зменшення видового багатства, різноманіття угруповань та спрощенні структури домінування.

За даними спостережень 2010 – 2021 рр. у верхній течії Південного Бугу з іхтіофауни мешкають: лящ, карась, лин, плоскирка, плітка, краснопірка, головень, верховодка, пічкур, вівсянка, гірчак, шука, окунь, йорж, щипівка, в'юн, бички. У середній течії, крім зазначених риб, трапляються також марена, білизна, підуст, судак, сом та минь. У нижній течії рибне населення поповнюється вирезубом, який останнім часом зустрічається дуже рідко. З Дніпровсько-Бузького лиману та Чорного моря сюди заходять деякі прохідні й напівпрохідні риби — осетер, севрюга, тюлька, оселедець, пузанок, тарань, шемая, рибець, чехоня, вугор, судак морський, перкаріна і деякі інші. Однак вище с. Олександрівки вони не підіймаються через наявність греблі.

Другою за величиною на території області є р. Інгул (притока р. Південний Буг), протяжність якої на території області становить 179 км.

Відповідно до даних Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена Академії Наук України, ступінь порушеності заплави Інгула становить близько 85%, ступінь порушеності русла – 60%. Проте основа природної екосистеми збереглася. Зберігся і генофонд флори й фауни. Так, тільки риб, в цілому по всіх розрізах, констатовано 19 видів. Залишилася і значна здатність біоценозів до самовідновлення.

Аналіз гідробіологічного режиму найбільших водних об'єктів області показав, що відносно високі показники залишкових біомас фітопланктону, зоопланктону та «м'якого» зообентосу вказують на існування у водоймі досить потужного потенціалу кормового ресурсу, який за нашого часу аборигенною іхтіофауною використовується не достатньою мірою. Це є гарною передумовою для збільшення чисельності відповідних представників промислової іхтіофауни, які б могли ефективно використовувати надлишковий кормовий потенціал водойми.

Але ж разом з тим, спостерігаються значні зміни у видовому різноманітті аборигенної іхтіофауни, її чисельність помітно зменшилась. Це свідчить про наявність істотних змін у природній екосистемі поверхневих вод області.

Збільшення процентного відношення солоних за якістю вод, зарегульованість стоку, зменшення водності через погодні умови - все перелічене в комплексі впливає на якість водних об'єктів, зменшує кількість прісноводних поверхневих джерел.

Миколаївська область через її географічне положення та зв'язок з Чорним морем є вразливою до інвазії чужорідних видів. Найпоширеніші з інвазійних видів у водному середовищі це:

Молюски: Дрейсена (*Dreissena polymorpha*). Хоч це аборигенний вид для річок регіону, її масовий розвиток у певних умовах може бути проблемою для інфраструктури (засмічення водозаборів). Проте, справжнім інвазійним видом, що викликає занепокоєння, є рапана венозна (*Rapana venosa*) – хижий морський равлик, що прийшов з Японського моря. Вона активно поїдає двостулкових молюсків (мідій, устриць), які є природними фільтратами води. Це призводить до зменшення біофільтрації та погіршення якості води, а також скорочення кормової бази для деяких видів риб.

Ракоподібні: Американський сигнальний рак (*Pacifastacus leniusculus*): Хоча його поширення в Миколаївській області не є таким масштабним, як у деяких інших регіонах України, він є загрозою для місцевого широкопалого рака, оскільки є носієм чуми раків.

На території області налічується 279 малих річок загальною довжиною 4348,388 км.

Малі річки – один із важливих компонентів природного середовища, вони мають велике значення у житті та господарській діяльності людей. Їхні водні ресурси є складовою частиною загальних водних ресурсів і часто бувають основним, а інколи і єдиним джерелом місцевого водозабезпечення, що визначає розвиток і розміщення місцевих водокористувачів.

Малі водотоки і річки формують водні ресурси, гідрохімічний склад та якість води середніх і великих річок.

Найбільшою проблемою малих річок області є надмірне розорення їх водозабірних територій, внаслідок чого змінюється їх водний режим та гідрографія річкової мережі.

Гідрологічні умови малих річок особливо погіршуються під час літніх злив, коли разом з дощовими водами до річок попадають величезні маси змитого ґрунту і вони перетворюються на будні потоки. Мули пригнічують розвиток вищої рослинності та коловодних тварин і рибе населення.

Піщані, піщано-галечні та піщано-черепашкові біотопи, звичайно характерні для степових річок Миколаївщини, як і зони заростей вищої водної рослинності – все зараз занесене мулом. Аналіз гідробіологічних проб свідчить про надзвичайну збідненість рослинних і тваринних ценозів. Раніше такі багаті в фауністичному відношенні малі річки Миколаївщини зараз вражають бідністю видового складу, де зустрічаються тепер тільки дуже витривалі організми – синьозелені водорості, нематоди, олігохети, легеневі молюски, жуки, клопи та личинки двокрилих. Рибе населення в основному представлене такими видами, як пучкур, триголкова колючка та срібний карась.

Негативним фактором, який значно впливає на стан малих та середніх річок Миколаївщини, є значна їх зарегульованість через створення великої кількості ставків. Швидкість течії в цих запрудах часто близька до нульової, що спричиняє розвиток процесів евтрофікації. До того ж, внаслідок величезного випаровування з водного дзеркала ставків, річки стають маловодними, відмічається пересихання та збільшення мінералізації води.

На зарегульованих ділянках річкової системи зміни орієнтовані на зниження чисельності певних угруповань риб внаслідок погіршення умов відтворення через кардинальні зміни абіотичних факторів середовища, головним чином природного гідрологічного режиму трансформованої річкової системи. Така ситуація суттєво впливає на абіотичні параметри середовища і є фоном для біотичних трансформацій, де гідробіологічний режим має велике значення.

Окремо слід зазначити вплив військових дій на стан гідробіонтів, який став невід'ємним фактором погіршення стану водних екосистем з часу повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України. Дослідження цієї проблематики ускладнюються обмеженим доступом науковців до водних об'єктів через мінування та небезпеку обстрілів. Але основні напрями негативного впливу на водне середовища визначені, це перш за все небезпека хімічного забруднення:

важкі метали та токсичні речовини: дослідження показують, що вибухи, та руйнування інфраструктурних об'єктів призводять до масового потрапляння у воду важких металів (мідь, свинець, кадмій, ртуть) та інших токсичних речовин, що містяться у вибухівці, боєприпасах та військовому обладнанні. Ці речовини є надзвичайно небезпечними для гідробіонтів, накопичуючись у їхніх тканинах і викликаючи отруєння, генетичні мутації, порушення репродуктивних функцій та загибель. Наприклад, дослідження фізіолого-біохімічних механізмів стійкості молюсків *Planorbis cognatus* L. до впливу міді, яка широко використовується у військовому обладнанні, виявило значні зміни у каротиноїдних пігментах та загальному білку в гемолімфі (Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти, 2023).

нафтопродукти: одним з найбільш руйнівних аспектів є забруднення нафтопродуктами. Підрив Каховської ГЕС у червні 2023 року, хоча і не безпосередньо в Миколаївській області, мав значний вплив на Дніпро-Бузький лиман. За оцінками, щонайменше 150 тонн нафтопродуктів потрапили в Дніпро, а потім і в Чорне море, утворюючи плівку на поверхні води (Українська Правда, від 15.03.2025). Ця плівка перешкоджає газообміну, що призводить до дефіциту кисню та масової загибелі риб та інших водних організмів (Ukrainer, 2024; ResearchGate, 2025). Крім того, у грудні 2024 року внаслідок атаки безпілотниками на підприємстві ТОВ «Екотранс» у м. Миколаєві було зруйновано резервуар з рослинною олією. Це призвело до забруднення близько 9000 м² акваторії Бузького лиману, а рівень жиру у воді був у декілька разів вищим за норму, що становило значну загрозу для іхтіофауни та птахів (платформа Екозагроза, 2024).

механічні пошкодження та замулення: вибухи та пересування важкої техніки руйнують природні ландшафти, прибережні зони та дно водойм, що є

місцями нересту, живлення та укриття для багатьох видів. Збільшена ерозія ґрунтів та руйнування рослинного покриву призводять до інтенсивного замулення водойм, що особливо негативно впливає на донні організми та бентосні спільноти (Українська природоохоронна група, 2023).

Крім того, на виконання статті 12 Закону України «Про водовідведення та очищення стічних вод» в області розпочато роботу щодо **затвердження уразливих зон масивів поверхневих вод**, яка має ключове значення для охорони водних ресурсів регіону, а саме сприяє:

запобіганню забрудненню: дає змогу виявити ділянки, чутливі до надходження біогенних та небезпечних речовин;

захисту екосистем: збереження біорізноманіття, нерестилищ, водно-болотних угідь.

боротьбі з евтрофікацією: дозволяє вчасно впроваджувати заходи для зниження вмісту азоту й фосфору у воді;

виконанню євроінтеграційних зобов'язань: є частиною адаптації до Водної рамкової директиви ЄС.

плануванню природоохоронних заходів: основа для моніторингу, контролю та розробки басейнових планів управління водами.

Протягом 2023 року Держводагентством визначено та доведено листом від 13.11.2023 № 5546/4/2/11-23 до відомих органів місцевого самоврядування та Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області перелік масивів поверхневих вод області, які згідно з Критеріями визначення уразливих та менш уразливих зон, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 05.02.2019 за № 126/33097, пропонується затвердити уразливими зонами в межах відповідних населених пунктів області.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області станом на 01.01.2025 року прийняті рішення про визнання уразливих зон масивів поверхневих вод Очаківською, Первомайською, Новоодеською міськими радами та Ольшанською селищною радою (таблиця 4.3.2.1).

Згідно з інформацією Департаменту житлово-комунального господарства Миколаївської міської ради у грудні 2023 року було підготовлено проєкт рішення Миколаївської міської ради «Про визначення уразливою зоною масиву поверхневих вод Бузького лиману», яким запропоновано визначити уразливою зоною масив поверхневих вод Бузького лиману, номер масиву поверхневих вод – UA_M5.4_1091, річковий басейн – Південний Буг. Проте, на сьогодні таке рішення Миколаївською міською радою не приймалось.

Інформації про проведення роботи з визначення уразливих зон масивів поверхневих вод від Арбузинської, Баштанської та Вознесенської територіальних громад не надходила.

Таблиця 4.3.2.1 - Перелік визначених та не визначених уразливими зонами масивів поверхневих вод на території Миколаївської області станом на 01.01.2025

№ п/п	Територіальна громада, що має визнати уразливими зонами масив (масиви) поверхневих вод	Номер масиву поверхневих вод	Назва масиву поверхневих вод	Річковий басейн	Інформація про визнання рішенням територіальної громади
1	Первомайська ТГ	UA_M5.4_0028	Олександрівське водосховище	Південний Буг	визнала (рішення Первомайської міської ради від 06.03.2024 № 42)
2	Ольшанська ТГ	UA_M5.4_0029	Південний Буг	Південний Буг	визнала (рішення Ольшанської селищної ради Миколаївського району від 14.02.2024 № 11)
3	Вознесенська ТГ	UA_M5.4_0029	Південний Буг	Південний Буг	не визнала
4	Новоодеська ТГ	UA_M5.4_0029	Південний Буг	Південний Буг	визнала (рішення Новоодеської міської ради від 28.02.2024 № 11)
5	Арбузинська ТГ	UA_M5.4_0942	Гарбузинка	Південний Буг	не визнала
6	Баштанська ТГ	UA_M5.4_0970	Інгул	Південний Буг	визнала (рішенням Баштанської міської ради від 14.08.2025 №16)
7	Миколаївська ТГ	UA_M5.4_1091	Бузький Лиман	Південний Буг	не визнала
8	Очаківська ТГ	UA_M5.8_0213	Чорне море	річок Причорномор'я	визнала (рішення Очаківської міської ради від 26.01.2024 № 15)

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Державною установою «Миколаївський обласний лабораторний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» протягом 2024 року на з об'єктів централізованого господарсько – питного водопостачання проводилися моніторингові дослідження якості питної води.

За санітарно-хімічними показниками досліджено 1948 проб, з яких 600 (30,8%) проб не відповідали державним медико – санітарним нормативам. За мікробіологічними показниками досліджено 2930 проб, з них нормативам не відповідали 305(10,4%) проб. За паразитологічними показниками досліджено 223 проби - всі в межах нормативних значень.

З поверхневих джерел централізованого господарсько-питного водопостачання (поверхневі водойми I категорії водокористування) досліджено

48 проби води за мікробіологічними та 62 проб за санітарно-хімічними показниками, з них відповідно 4 (8,3 %) та 34 (54,8%) проб не відповідали встановленим нормативам.

З підземних джерел централізованого водопостачання досліджено 1584 проби за мікробіологічними показниками та 744 проби за санітарно-хімічними показниками, з них відповідно 125 (7,9 %) проб та 247 (33,2 %) проб не відповідали встановленим нормативам.

З децентралізованих джерел водопостачання досліджено 278 проб за мікробіологічними та 353 проби за санітарно-хімічними показниками, з них відповідно 93(33,5%) та 233(66,2%) проби не відповідали встановленим нормативам. За паразитологічними показниками досліджено 37 проб - всі в межах нормативних значень.

Крім того, слід зазначити, що у досліджених пробах води питної не спостерігалися перевищення ГДК за такими санітарно-токсикологічними показниками, як молібден, мідь, цинк, свинець, кадмій та марганець.

З річки Інгулець 2024 року досліджено за санітарно – хімічними показниками 8 проб води, всі не відповідали нормативам. За мікробіологічними показниками досліджено 20 проб інгулецької води, з них 3 (15,0%) проби не відповідали нормативам.

Для дослідження якості води у пляжній зоні (місцях масового відпочинку населення) за санітарно- хімічними показниками проаналізовано 90 проб води, з них 16(17,8%) проб не відповідали нормативам, за мікробіологічними показниками досліджено 94 проби, де 37 (39,4%) проб не відповідали встановленим нормативам. За паразитологічними показниками досліджено 39 проб - всі в межах нормативних значень.

З лиманів області (морські води) за санітарно - хімічними показниками досліджено 247 проб води, з них не відповідали нормативам 167 (67,6%) проб, за мікробіологічними показниками проаналізовано 243 проби, де 117 (48,1%) проб не відповідали встановленим нормативам. За паразитологічними показниками досліджено 5 проб – 1 проба не відповідала нормативним показникам.

За результатами досліджень всіх проб води, які відібрані за звітний період з водних об'єктів області різних категорій, не виявлено РНК та ДНК хвороботворних вірусів та холерного вібріона. Залишкові кількості хлор та фосфорорганічних пестицидів, синтетичних піретроїдів не перевищували гранично – допустимі концентрації. Альфа- та бета- активність у пробах води відсутня.

Впродовж 2024 року в області не зареєстровано епідемічних ускладнень, пов'язаних із вживанням питної води та під час користування водоймами.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

На виконання «Плану моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища Миколаївської області на 2024 рік» ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» проводився моніторинг за радіологічним станом території області у п'яти пунктах

радіаційного контролю: в містах Миколаїв, Баштанка, Очаків, Первомайськ та Южноукраїнськ. Всього за 2024 рік проведено 1680 вимірювань. За аналізом результатів досліджень не зареєстровано перевищення гігієнічних нормативів, затверджених ДГН 6,6.1-6.5001-98 «Норми радіаційної безпеки». Радіаційний фон знаходився у межах довгострокових природних показників, характерних для території вказаних населених пунктів.

Дослідження радіаційного стану поверхневих вод Миколаївським обласним центром з гідрометеорології протягом 2024 року не здійснювались.

4.4. Екологічний стан морських вод

Територіально Миколаївська область належить до басейну Чорного моря.

Південь області омивається водами Чорного моря (західніше Очакова) та Дніпровсько-Бузького лиману, що утворився внаслідок трансгресії морських вод Чорного моря у нижній течії Дніпра та Південного Бугу. З Чорним морем лиман з'єднується протокою 3,6 км завширшки (між Очаківським мисом та Кінбурнською косою). Південне узбережжя лиману (Кінбурнська коса) має низькі, піщані береги, тоді як північне – здебільшого, високі (до 20 – 35 м) уривисті береги, складені з глинисто-піщаних порід, а на окремих ділянках зустрічаються піщано - мушлеві коси. Дно біля кіс піщане, на глибині вкриті суглинисто-піщаними мулами. Середня солоність води Дніпровсько-Бузького лиману становить 3,6 ‰.

Чорне море займає глибоку тектонічну западину з переважними глибинами близько 2000 м і максимальною глибиною 2245 м. Західніше Очакова морське узбережжя характеризується лиманним типом узбережжя, з ділянками уривистих берегів, на яких розвиваються інтенсивні абразійно – зсувні процеси. Вглиб суходолу на цій ділянці вдаються відділені від моря піщаними пересипами Березанський та Тилігульський лимани, які мають як природоохоронне, так і рекреаційно-оздоровче значення. Береги цієї частини Чорного моря складають гірські породи 4-5 класів стійкості до ерозії (супіски, суглинки, глей, піски, черепашкові відкладення), що створює умови для розвитку значних швидкостей ерозії як надводної, так і підводної частин берегової лінії, що обумовлює комбінацію акумулятивних і ерозійних ділянок.

Перелік лиманів, які розташовані на території Миколаївської області наведено у таблиці 4.4.1.

Безпосередньо побережжя Чорного моря належить до територій Очаківського та Березанського районів, і використовується для забезпечення рекреації.

Серед підприємств, що здійснюють скидання недостатньо очищених вод до Бузького лиману найбільшим підприємством – забруднювачем є МКП «Миколаївводоканал», стан очисних споруд якого є незадовільним і таким, що потребує реконструкції.

Скид недостатньо очищених стоків до Чорного моря здійснюється від каналізаційних очисних споруд КП Очаківської міської ради «Очаків-Сервіс». Згадані очисні споруди розташовані у с. Чорноморка Чорноморської сільської ТГ

Таблиця 4.4.1. - Перелік лиманів, які розташовані на території Миколаївської області

№ п/п	Найменування лиману	Куди впадає	Місце розташування		Довжина, км	Ширина, км	Площа, км ²	Глибина, м		Ступінь мінералізації	Тип
			область	район				середня	максимальна		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Березанський	Чорне море	Миколаївська	Березанський, Очаківський	26,0	4,0	60,0	3,0	15,0	Солонуватий	Відкритий
2	Бейкуський	Березанський лиман	Миколаївська	Очаківський	3,5	0,2 – 1,0	2,5	1,0		Солонуватий	Відкритий
3	Бузький	Дніпровсько – Бузький лиман	Миколаївська	В межі міста Миколаїв, Очаківський, Вітовський	47,0	11,0	162,0		12,0	Солонуватий	Відкритий
4	Дніпровсько – Бузький	Чорне море	Миколаївська, Херсонська	Очаківський (Миколаївська обл.), Білозерський (Херсонська обл.), Голопристанський (Херсонська обл.)	55,0	16,0	800,0	3,5 – 4,0	5,0	Солонуватий	Відкритий
5	Карабуш (Карабаш): – західна частина		Миколаївська	Березанський	1,0	0,25			1,0		Закритий
	– східна частина				2,0	0,7		1,0			
6	Тилігульський	Чорне море	Миколаївська, Одеська	Березанський (Миколаївська обл.), Березівський (Одеська обл.), комінтернівський (Одеська обл.)	до 80,0	3,5	150 – 170	3,0	21,0	Солоний	Закритий
7	Сосицький	Березанський лиман	Миколаївська	Березанський	10,0	1,5	12				Відкритий

Миколаївського району і введені в експлуатацію 1991 року з проектною потужністю 7665,0 тис.м³/рік потужність 22,0 тис. м³/добу.

У зв'язку з невідповідністю проектної потужності та фактичного обсягу надходження стоків на очищення очисні споруди потребують реконструкції.

Проблема забруднення Чорноморського узбережжя ускладнюється відсутністю у Коблево – Рибаківській зоні системи централізованого водовідведення. Каналізаційні стоки баз відпочинку накопичуються у вигрібних ямах, що безпосередньо впливає на стан підземних вод, які є однією зі складових водного балансу Чорного моря. Частково стоки Коблево - Рибаківської зони відпочинку надходять на очищення до очисних споруд каналізації у с. Лугове.

Біологічні очисні споруди у с. Лугове побудовані у 1984 році у складі двох блоків окислення. Після реконструкції 2001 року обладнання одного блоку окислення демонтовано і потужність очищення зменшилась у 2 рази і склала 2,4 тис. м³/добу. Система очищення стоків не передбачає скид до поверхневих водойм, стоки накопичуються у спеціально створеному ставку-накопичувачу.

За даними комунального підприємства очисні споруди працюють ефективно при навантаженні 2,2 тис. м³/добу. Максимальне навантаження очисних споруд відбувається у курортний сезон (червень – серпень).

Внаслідок бойових дій на території області, 2024 року узбережжя Чорного моря заміноване, курортний сезон не розпочинався.

Враховуючи довгострокову перспективу розмінування узбережжя та нейтралізацію небезпеки забруднення вибуховими пристроями морської акваторії, морська курортна зона в Миколаївській області перенесена на територію РЛП «Тилігульський».

Таблиця 4.4.2. Результати моніторингу державних установ за станом морських вод 2024 року

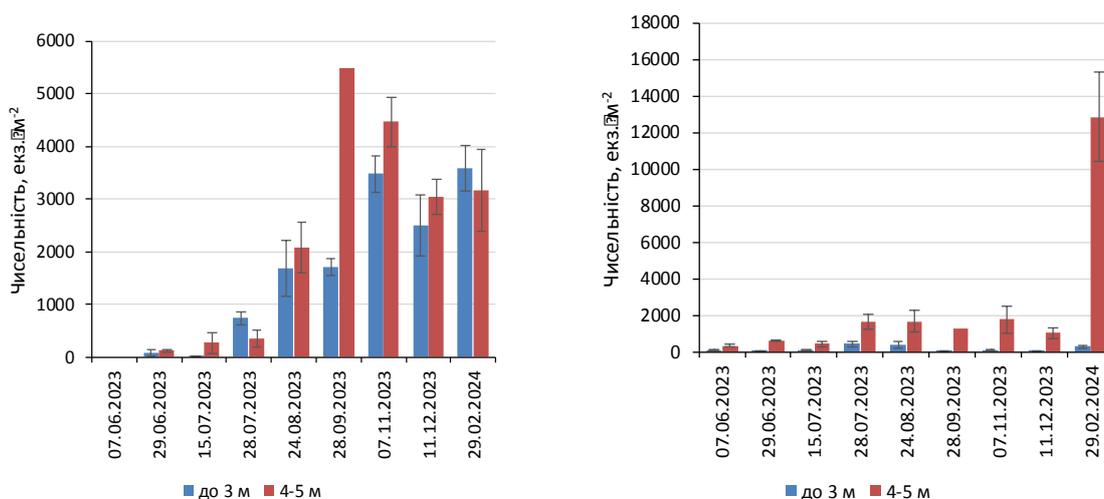
Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
Миколаївський обласний центр з гідрометеорології					
Дніпровсько-Бузька гирлова область	8	8	проб - 152 визначень - 1922	18	17-нафтопродукти, 61-феноли; 13-нітроген амонійний, 42-нітроген нітритний, 10 – оксиген
ДУ «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»					

Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
Морські води	5	5	проб -80 визначень -800	10	56 (водневий показник, аміак, сульфати, нітрати, хлориди, БСК ₂₀)

Дослідження свідчать про наявність перевищення нормативних показників за фенолами, нітритами, БСК 20, азоту амонійному, це все свідчить про наявність негативного впливу скидів недостатньо очищених стоків на морське середовище.

Додатково слід зазначити, що хронічні наслідки підриву Каховської ГЕС у червні 2023 року, за результатами досліджень Державної установи «Інституту морської біології», відчувалися в акваторії Чорного моря протягом 2024 року та мали суттєвий вплив на морських гідробіонтів. Основне навантаження відбулося на бентосні угруповання, в яких розвиваються довго циклічні організми. Ці морські спільноти постраждали від надходження з водами Каховського водосховища великої кількості алохтонних речовин. На невеликих глибинах, де найбільш були пошкоджені угруповання, спостерігається підвищення показників розвитку r- стратегів (це коротко циклічні види, які отримують переваги розвитку у несприятливих екологічних умовах), а також вселенці, що можуть загрожувати аборигенним видам (мал. 4.4.1)

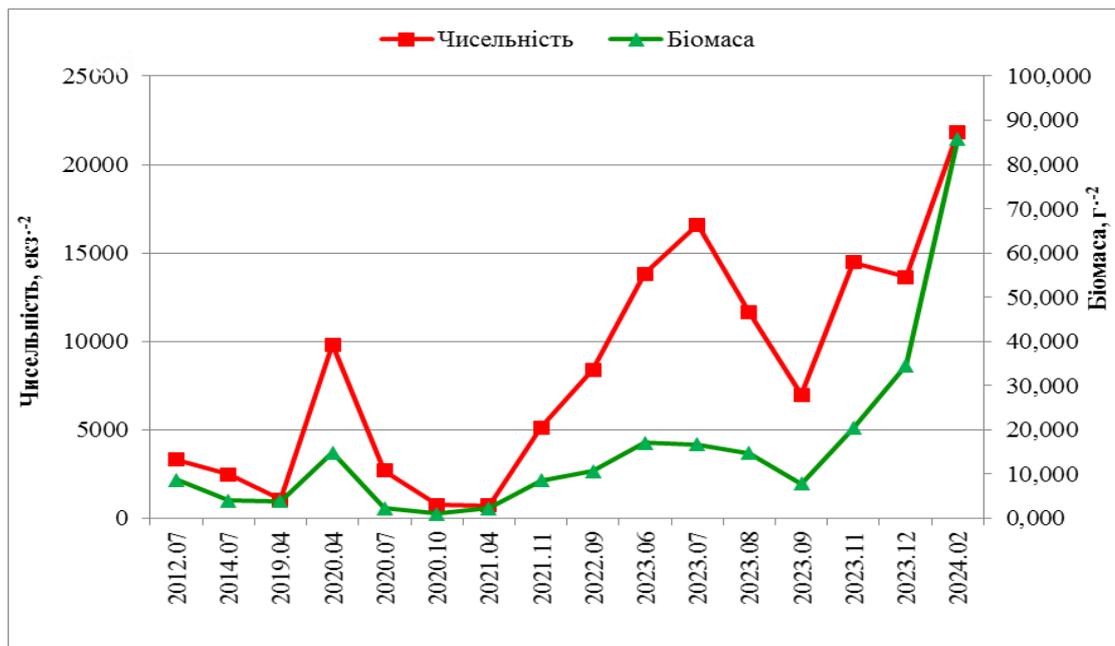
Аналогічні зміни характерні і для інших бентосних організмів. Так навесні 2024 року після наслідків Каховської катастрофи отримують переваги розвитку коротко циклічні організми, які споживають мертву органічну речовину, підтверджується на прикладі дрібних ракоподібних з роду Амфіпода (мал. 4.4.2).

Alitta succinea

Polydora cornuta

Мал. 4.4.1. - Зростання чисельності організмів r-стратегів (оппортуністи) та вселенців

Мал. 4.4.2.- Динаміка чисельності та біомаси ракоподібних з роду Amphipoda

5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки визначені у статті 16 Конституції України, згідно з якою обов'язком держави є - забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу. Державна політика у сфері екології, як і будь-якій іншій сфері базується на системі законодавства, актів та нормативів.

У сфері охорони, використання та відтворення водних ресурсів основними документами на рівні законодавства є Закон України «Про охорону навколишнього середовища» та Водний кодекс України. Саме цими документами регламентуються основи державної політики з охорони вод.

Відповідно до статті 13 Водного кодексу України, державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюється за комплексним принципом інтегрованого управління водними ресурсами, згідно з районами річкових басейнів.

На підставі статті 13¹ Водного кодексу України на території України встановлено 9 районів річкових басейнів: район басейну річки Дніпро; район басейну річки Дністер; район басейну річки Дунай; район басейну річки Південний Буг; район басейну річки Дон; район басейну річки Вісла; район басейну річок Криму; район басейну річок Причорномор'я; район басейну річок Приазов'я.

Основні цілі, які повинні бути досягнені у сфері державного управління водними ресурсами це - подолання наявних водно-екологічних загроз в країні,

створення сприятливих умов для сталого, екологічно безпечного водокористування, відтворення та охорону всіх водних ресурсів на території країни з урахуванням їх транскордонного значення, а також водних екосистем.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р схвалено Водну стратегію України на період до 2050 року.

Цей документ є надважливим досягненням Уряду на шляху виконання міжнародних зобов'язань у сфері «водної» безпеки країни, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та Резолюції Генеральної Асамблеї ООН: Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року.

Стратегією визначені основні засади державної політики у галузі використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів, що спрямовані на підвищення рівня водної безпеки і скорочення до прийняттого рівня ризиків з управління водними ресурсами на засадах сталого інтегрованого управління.

Водна стратегія покликана розв'язати основні водні проблеми країни: забезпечення рівного доступу до якісної й безпечної для здоров'я людини питної води;

досягнення «доброго» екологічного стану вод;

запобігання посухам, паводкам та іншим шкідливим діям вод;

запровадження сталого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Ухвалена Урядом Водна стратегія є фундаментальним документом, який спрямований на захист екологічних прав громадян, розв'язання основних проблемних питань у сфері управління водними ресурсами та наближення розвитку водного сектора країни до європейських стандартів.

Прийняття 01 листопада 2024 року Планів управління річковими басейнами (ПУРБ) та їх наступна імплементація є центральним елементом Водної стратегії України до 2050 року та ключовим зобов'язанням України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС. ПУРБ є комплексними документами, що визначають стан вод, екологічні цілі, заходи для їх досягнення та графіки виконання.

Протягом 2023-2024 років в рамках роботи з реформування законодавства у галузі водних ресурсів основні зусилля Уряду були зосереджені на гармонізації національного законодавства з актами права Європейського Союзу, зокрема з Рамковою водною директивою (2000/60/ЄС), Директивою про очистку міських стічних вод (91/271/ЄЕС) та Директивою про нітрати (91/676/ЄЕС).

Серед найбільш значущих змін, що були ухвалені:

Закон України № 2973-IX від 20.03.2023 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля». Цей закон є надзвичайно важливим для покращення якості екологічних даних. Він впроваджує сучасні підходи до моніторингу, що дозволяє отримувати об'єктивну інформацію про стан водних об'єктів. Це прямо впливає на якість розробки та ефективність реалізації ПУРБ.

Закон України «Про водовідведення та очищення стічних вод» від 12 січня 2023 року № 2887-IX. Цей Закон є ключовим нормативно-правовим актом, який

комплексно регулює відносини у сфері водовідведення та очищення стічних вод в Україні. Він набрав чинності 7 серпня 2023 року. Закон спрямований на створення сприятливих умов для життєдіяльності людини, захисту навколишнього природного середовища від негативного впливу стічних вод та формує правову основу для застосування штрафних санкцій за порушення норм у сфері водовідведення.

На регіональному рівні, з метою проведення комплексної оцінки екологічного стану басейнів річок області та розроблення дієвих заходів щодо раціонального використання і охорони вод, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 347, проводиться робота з паспортизації водойм.

За 2021 – 2024 роки в області виготовлено 14 паспортів в яких врахована інформація щодо 73 річок та балок довжиною понад 10 км.

На підставі результатів роботи з паспортизації річок області, Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області складено перелік малих річок, які потребують впровадження заходів щодо відновлення їх природної водності та поліпшення санітарно-епідеміологічного стану.

До таких річок належать: р. Сосик, р.Березань, р. Громокля, р. Гнилий Єланець, р. Сухий Єланець, р.Арбузинка, р. Секретарка, р. Бульбока, р. Мала Корабельна, р. Велика Корабельна, р. Малий Ташлик, р. Чертала, р. Веревчина, р. Добра, р. Сольона, р. Кільчень, р. Царега і р. Бакшала.

Таблиця 4.5.1- Основні відомості паспортизованих річок області

п/п	назва паспорту (основної річки)	довжина основної річки, км		притоки		кількість паспортів зованих річок, шт.	загальна довжина паспортизованих річок / по області
		загальна	по області	кількість шт.	загальна довжина/по області, км		
Басейн річки Південний Буг							
1	р. Велика Корабельна	50,6	40,0	2	43,3/33,2	3	93,9/73,2
2	р. Бакшала	85,5	85,5	4	75,1/75,1	5	160,6/160,6
3	р. Чертала	60,6	60,6	2	22,2/22,2	3	82,8/82,8
4	р. Мертвод	114,0	92,0	7	192,3/190,3	8	306,3/282,3
5	р. Гнилий Єланець	105,5	76,0	10	298,3/185,6	11	403,8/261,6
6	р. Сухий Єланець	68,5	68,5	5	66,1/66,1	6	134,6/134,6
7	р. Громокля	110,8	70,0	12	286,8/240,5	13	397,6/310,5
8	р. Стовбова	31,8	9,0	-	-	1	31,8/9,0
9	р. Кодима	149,0	59,0	9	188/-	10	337/59
Разом		627,3	501,6	42	984,1/813,0	50	1948,4/1373,6
Басейн р. нижнього Дніпра							
10	р. Вісунь	208,7	195,0	15	613,0/551,7	16	821,7/746,7
11	р. Верьовчина	115,0	74,0	1	32,0/27,0	2	147,0/101,0
12	б. Белозерка	88,6	53,6	2	31,9/31,9	3	120,5/85,5

13	б. Тягинка	54,4	8,0	-	-	1	54,4/8,0
14	б. Найденова	41,2	14,5	-	-	1	41,2/14,5
Разом		507,9	345,1	18	676,9/610,6	23	1184,8 /955,7
Всього: 14 паспортів		1135,2	846,7	60	1571/1428	73	3133,2/ 2329,3

Нагальна потреба у першочерговій розчистці русла існує для малих річок Сосик, Березань, Гнилий Єланець, Секретарка і Бакшала.

З метою вирішення цієї проблеми і отримання фінансування в межах реалізації Державної бюджетної програми КПКВ 2407070 «Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь», щорічно, за погодженням з Миколаївською облдержадміністрацією, Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області подаються до Держводагентства пропозиції заходів щодо розчищення русел малих річок області та проведення необхідного ремонту гідротехнічних споруд. З 2011 року фінансування, згідно з вказаною бюджетною програмою, на відновлення малих річок Миколаївської області не виділялось.

На регіональному рівні в межах реалізації Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2018 - 2020 роки та Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки, виконано захід щодо збереження малих річок, а саме річки Сосик, розташованої на території Миколаївського району Миколаївської області. 2021 року відновлено водність малої річки Сосик, яка впадає в Березанський лиман, в межах смт Березанка: розчищено русло річки на відстані 1,5 км від мулу та очерету, сформовано берегові схили, проведено благоустрій берегової зони, висаджено траву та дерева.

Реалізація заходів щодо підвищення ефективності роботи каналізаційних очисних споруд, 2024 року в області фінансувались коштом місцевих бюджетів і власних коштів комунальних підприємств (докладніше у розділі доповіді 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів).

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Різнманіття природних умов Миколаївщини зумовило багатство її тваринного світу. Тут мешкає приблизно 50 тис. видів тварин, більшість з них - дрібні безхребетні. Протягом ХХ ст. і до цього часу з хребетних спостерігали приблизно таку кількість видів: ссавців - 65, птахів - 280, земноводних - 11, плазунів - 12, риб -100.

На території області гніздиться майже 150 видів птахів. Іхтіофауна включає як прісноводні, так і солоноводні (морські) види. Найбільшим різноманіттям риби та інших водних живих ресурсів характеризуються приморські райони включно з лиманами.

В області мешкає приблизно 130 видів хребетних тварин, які занесені до Червоної книги України, у т.ч.: 30 видів ссавців, 72 види птахів, 1 вид земноводних, 6 видів плазунів, 21 вид риб.

На північному заході області проходить межа між Лісостепом та Степом, яка розділяє і флористичні області - Європейську та Паннонсько-Причорноморсько-Прикаспійську, а також геоботанічні - Європейсько-Сибірську лісостепову та Європейсько-Азійську степову області.

На Миколаївщині зростає 54 види рослин, занесених до Червоної книги України, наприклад, такі: волошки короткоголова, перлиста, білоперлинна, первинноперлинна, тюльпани бузький, Шренка, підсніжник Ельвеза, півники понтичні, 11 видів ковил та ін.

Область належить до Східно-Європейської рівнинної країни. На її території у межах 8 ландшафтних областей виділено 17 ландшафтних районів. Є ландшафтні комплекси класу рівнинних ландшафтів двох типів: лісостепових та степових з підтипами - північностепові, середньостепові, південностепові.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Сучасна структура земельного фонду Миколаївщини свідчить про високе антропогенне навантаження. Земельний фонд області становить 2458,50 тис. га, у т.ч. 1994,7 тис. га сільськогосподарських угідь (81,1). Частка угідь, збережених у природному стані, є мінімальною.

Іншими чинниками, що впливають або можуть впливати на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття області є такі:

- розвиток гідроенергетики;
- зменшення водності та замулення річок;
- збільшення рекреаційного навантаження на території особливого природоохоронного значення;
- браконьєрство, турбування тварин у сезон тиші;
- засмічення територій;
- вирубка полезахисних смуг;
- освоєння нових родовищ корисних копалин;
- перевипас малої рогатої худоби на ділянках з природною рослинністю тощо.

2022-2024 року через військову агресію російської федерації екосистеми області зазнали суттєвого негативного впливу через забруднення вибухонебезпечними предметами, пожежі, знищення рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, переміщення родючого шару ґрунту, вирубування дерев та кущів.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Протягом 2022-2024 років здійснення заходів щодо збереження та сталого використання біотичного та ландшафтного різноманіття, рослинного і тваринного світів, а також рідкісних та зникаючих видів, занесених до охоронних списків, було значно ускладнене внаслідок військової агресії російської федерації.

В рамках втілення заходів Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки було проведено заходи, які описані у розділі 15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

5.1.4. Формування національної екомережі

Комплексні дослідження щодо формування екомережі на території Миколаївської області були розпочаті наприкінці 90-х років ХХ ст. науковими співробітниками відділу охорони хребетних тварин Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена. На виконання Обласної програми охорони довкілля та раціонального природокористування на 2000-2010 рр. південною філією Інституту екології НЕЦ України виконано захід «Формування екологічної мережі Миколаївської області» (2002-2004 рр.). Результати досліджень стали основою для підготовки Цільової програми розвитку екологічної мережі на період до 2015 року (дію продовжено до 2018 року), яку затверджено рішенням Миколаївської обласної ради від 24.06.2011 № 4.

Виконано захід програми «Розробка схеми регіональної екологічної мережі Миколаївської області» (2016-2017 рр.). Підготовлено схему екомережі, первинний перелік та базу даних територій та об'єктів екомережі. Освоєно 224,25 тис. грн. Наразі, заходи щодо розбудови екомережі інтегровані в Комплексну програму охорони довкілля Миколаївської області на 2018-2020 роки, затверджену рішенням обласної ради від 21.12.2017 № 22.

Первинна схема екомережі включає 146 територій та об'єктів. Її структура така: ключові території - 106, з них: 10 – загальнодержавного, 96 - місцевого значення; сполучні території - 35, з них: 4 – загальнодержавного, 31 - місцевого значення; буферні території - 5, всі вони загальнодержавного значення.

Ключовими територіями загальнодержавного значення з найбільшою концентрацією біотичного та ландшафтного різноманіття є Бузький, Петропавлівський та Актівський каньйони, заповідні урочища «Василева пасіка» та «Лабіринт», ділянки природного заповідника «Сланецький степ» та «Михайлівський степ», Кінбурнський півострів, Острови Довгий та Круглий, Тилігульський лиман і його узбережжя, Капустяна балка, озеро Солонець-Тузли, Христофорівські плавні та ін. Ключові території місцевого значення представлені об'єктами природно-заповідного фонду, ділянками зі збереженими природними комплексами, що потребують заповідання або встановлення обмежень у їх використанні.

Територією області проходять 4 екокоридори загальнодержавного значення: Південноукраїнський, Прибережно-морський, Бузький, Дніпровський.

Вони забезпечують основні комунікативні функції екомережі Миколаївщини з іншими регіональними екомережами Одещини, Кіровоградщини, Дніпропетровщини, Херсонщини.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Протягом року вживалися заходи щодо сприяння забезпеченню належному рівню захисту в галузі безпечної передачі, обробки і використання генетично модифікованих організмів (ГМО), отриманих в результаті використання сучасної біотехнології, які можуть мати несприятливий вплив на збереження та стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням ризиків для здоров'я людини.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Ландшафти області представлені заплавними комплексами (заплавні ліси й луки), ділянками піщаного степу, петрофітними (вапняковими) степами, прибережно-водними комплексами, наскельними дібровами, кам'янистими степами тощо.

У межах лісостепу природний рослинний покрив утворює ковилово-лучний степ, по балках - байрачні діброви, по відслоненнях вапняку й граніту - кам'янисті степи.

На схилах у верхів'ях річкових долин і балках зростають байрачні ліси, в яких переважають дуб, клени татарський і гостролистий, в'яз, липа, груша, яблуня, в чагарниковому ярусі - бересклет, крушина, терен, глід, шипшина.

Степова зона в межах Миколаївської області включає різнотравно-кострицево-ковилові угруповання. У складі різнотрав'я переважають лучно-степові види (пирій повзучий, тонконіг вузьколистий, костриця валіська, костриця лучна, покісниця розставлена, ситник Жерара, скорзонера дрібноквіткова та багато інших). Цілинні степи містять варіації підзональних рослинних угруповань - типові степи, петрофільні угруповання на оголеннях скельних порід. Справжні степи представлені різнотравно-типчаково-ковиловими, типчаково-ковиловими та їх кам'янистими різновидами.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Загальна площа земель лісгосподарського призначення Миколаївської області, яка знаходиться в постійному користуванні Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України», становить 84304,8 га. (табл. 5.2.2.1.).

Таблиця 5.2.2.1. - Землі лісогосподарського призначення

	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4
Загальна площа земель лісогосподарського призначення, у тому числі:	тис. га	84,3048	-
Площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	84,3048	-
Площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	-	-
Площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	-	-
Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	47,5	-

Ліси області віднесені до категорій: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси.

Протягом 2024 року філією «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» проведено заходи, спрямовані на запобігання виникненню пожеж у лісових масивах, а саме: проведено 215 рейдів щодо виявлення порушників правил пожежної безпеки, влаштовано 833 км мінералізованих смуг, здійснено догляд за мінералізованими смугами в обсязі 7363 км, перекрито 121 позапланову дорогу, виставлено 434 одиниці наглядної агітації.

Рубки догляду, формування і оздоровлення лісів у 2024 році проведено на загальній площі 1283 га, під час яких заготовлено 21,052 тис. м³ деревини, у тому числі ліквідної – 18,810 тис. м³.

З метою охорони, збереження лісів та недопущення у їх межах незаконних рубок в області функціонувало 14 рейдових бригад. Впродовж 2024 року проведено 436 рейдів, за результатами яких складено 70 адміністративних протоколів.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Динаміка видів флори Миколаївської області, що знаходяться під охороною, відображає загальні світові та державні тенденції щодо затвердження списків особливої охорони. У 1981 та 1985 роках під охороною знаходились лише ті види флори, що були включені до Червоної книги України видання 1980 року. У 1991 році цей список був поповнений завдяки укладанню Європейського Червоного списку тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі. В Миколаївській області відзначено 24 таких видів. За результатами наукових досліджень (О.М. Деркач) на території області зростає низка рідкісних і тих, що зникають, видів рослин, які занесені до різних списків спеціальної охорони:

до Червоної книги України занесено 54 види рослин (наприклад, волошки короткоголова, перлиста, білоперлинна, первинноперлинна, тюльпани бузький, Шренка, підсніжник Ельвеца, півники понтичні, 11 видів ковил та ін.);

5 видів рослин - до міжнародного списку Бернської конвенції (сальвінія плаваюча, гвоздика бузька, мерингія бузька, осока житня, камка морська);

24 види - до Європейського червоного списку (гвоздика бузька, мерингія бузька, смілка бузька, астрагал шерстистоквітковий, карагана скіфська та ін.).

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України, охороняються в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області.

Проводяться натурні обстеження запропонованих для заповідання територій, складаються переліки рідкісних та зникаючих видів, поширених на зазначених територіях та занесених до Червоної книги України, а також рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

На виконання Указу Президента України від 7 червня 2021 року №228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» з 2021 року започатковано реалізацію екологічної ініціативи масштабного заліснення України «Зелена країна». В рамках виконання програми Президента України «Зелена країна» філією «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України» на території Миколаївської області у 2024 році висаджено 14,4 мільйонів штук сіянців деревних і чагарникових порід на площі 3404 га.

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах Миколаївської області

Інвазійні рослини становлять безпосередню загрозу природному аборигенному біорізноманіттю та є значною проблемою на територіях, що охороняються.

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами-трансформерами, які не просто витісняють один чи два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

У 2024 році Головним управлінням Держпродспоживслужби в Миколаївській області запроваджено карантинні режими на амброзію полинолисту, повитицю польову, ценхрус долгоголковий.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ області нараховує понад 100 тис. видів тварин, серед яких - близько 500 видів становлять хребетні, у тому числі ссавців - близько 100, птахів - близько 300, плазунів - близько 10, земноводних - близько 10, риб - близько 100 видів.

У водних об'єктах розташовані нерестовища, місця нагулу та зимівлі таких видів риб, як: лящ, тарань, рибець, пузанок, білизна, осетер, судак, сазан, білуга, севрюга, оселедець, тюлька, шпрот, глоса, чорноморська кефаль, піленгас, карась, бичок, щука, сом, окунь та інші.

В період гніздування на територіях лісових масивів зафіксовано осоїда, орла-карлика, підорлика малого, балобана, канюків степового і звичайного, шуліку чорного, яструба великого.

Характерними видами мисливської фауни є: козуля, дикий кабан, заєць-русак, лисиця, єнотовидний собака, куниця кам'яна, сіра куріпка, фазан, крижень, перепел, баранець звичайний, горлиця звичайна, крижень, лиска.

Найбільше видове різноманіття фауни спостерігається в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства

Загальна площа мисливських угідь складає 1262107 га. Веденням мисливського господарства займаються 40 користувачів мисливських угідь.

На територіях мисливських угідь перебувають копитні тварини, хутрові звірі, перната дичина (таблиця 5.3.2.1).

Таблиця 5.3.2.1. - Чисельність мисливських тварин станом на 01.01.2025 р.

Види мисливських тварин	Загальна кількість, голів
1	2
Олень європейський	98
Козуля	2956
Кабан	1643
Заєць	48333
Фазан	55704
Куріпка сіра	35178

За висновками проведеного зимового обліку, чисельність основних видів мисливських тварин у 2024 році збільшилася на 20% у порівнянні з 2023 роком.

З метою забезпечення стабільної епізоотичної ситуації на території області зі сказу тварин восени 2024 року були здійснені заходи щодо проведення кампанії пероральної імунізації м'ясоїдних тварин проти сказу, шляхом наземного розподілу принад з вакциною. Площа мисливських угідь, на якій було проведено вакцинацію, складає 7605,163 км².

5.3.3. Стан і ведення рибного господарства

У 2024 році, на рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля, з дотриманням вимог режимів рибогосподарської експлуатації водних об'єктів (їх частин), свою діяльність здійснювали 10 користувачів спеціальних товарних рибних господарств (далі - СТРГ). Загальний обсяг вилову водних біоресурсів склав 129,788 т.

На обліку Миколаївського рибоохоронного патруля знаходилось 50 суб'єктів господарювання, які здійснюють рибогосподарську діяльність у сфері аквакультури. Враховуючи дію воєнного стану та економічні труднощі, більшість зазначених суб'єктів аквакультури не працювало. При вирощуванні продукції аквакультури було задіяно 595,22 га рибогосподарських водних об'єктів та технологічних водойм, на яких вирощено 62,38 т рибопосадкового матеріалу та 172,451 т товарної риби.

Враховуючи ведення бойових дій на території Миколаївської області, які виникли внаслідок військового вторгнення Російської Федерації в Україну, роботи із вселення молоді водних біоресурсів до рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення не проводились. Зариблення (вселення) молоді водних біоресурсів здійснювалося лише до внутрішніх рибогосподарських водних об'єктів, в рамках здійснення рибогосподарської діяльності у СТРГ в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля. Загальний обсяг вселення молоді водних біоресурсів користувачами СТРГ склав 414,3 тис. екз.

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Кількість видів фауни, які зустрічаються на території області та є вразливими, представлена нижче (табл. 5.3.4.1). Дані приведено на основі Червоної книги України, визначників тощо.

Таблиця 5.3.4.1. - Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека
хребетні	понад 500	147
ссавці	близько 100 (з кажанами під час перельотів)	33
птахи	близько 300	73
плазуни	близько 10	10
земноводні	близько 10	6
риби	близько 100	24
круглороті	1	1
безхребетні	понад 100 тис. видів (з найпростішими)	152
разом	понад 100 тис. видів	299

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Спеціальне використання водних біоресурсів на рибогосподарських водних об'єктах, в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля, здійснювалось в межах лімітів спеціального використання водних біоресурсів загальнодержавного значення у Дніпровсько-Бузькій гирловій системі для здійснення промислового рибальства та дослідного вилову на 2024 рік, затверджених наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 1908 від 03.11.2023, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 листопада 2023 року за № 2003/41059, та лімітів спеціального використання водних біоресурсів загальнодержавного значення у причорноморських лиманах для здійснення промислового рибальства та дослідного вилову на 2024 рік, затверджених наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 1939 від 09.11.2023, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 листопада 2023 року за № 2027/41083.

У зв'язку з тим, що у 2024 році зберігалася загроза відновлення активних бойових дій на території деяких районів Миколаївської області, та мінуванням прибережної смуги Чорного моря, Дніпровсько-Бузького лиману, промисел здійснювався на обмеженій акваторії. Спеціальне використання водних біоресурсів на рибогосподарських водних об'єктах, в зоні контролю Миколаївського рибоохоронного патруля, здійснювали 14 користувачів водних біоресурсів. Загальний обсяг вилову водних біоресурсів у Дніпровсько-Бузькій гирловій системі (понижся р. Дніпро і р. Південний Буг, Бузький і Дніпровський лимани) склав 576,707 т. В акваторії Чорного моря із затоками спеціальне використання водних біоресурсів не здійснювалося.

Миколаївським рибоохоронним патрулем проводився контроль за гідротехнічним режимом рибогосподарських водойм. Здійснювався контроль за кисневим режимом на ділянках, що мають особливо важливе значення для міграції та відтворення водних біоресурсів.

Інспекторським складом Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Миколаївській області проведено 164 рибоохоронних рейди, під час яких викрито та припинено 676 порушень природоохоронного законодавства, з яких 344 – є грубі порушення за ознаками ч.4 с.85 КУпАП та зі збитками, завданими рибному господарству України в розмірі 19698380,60 грн.

5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах Миколаївської області

Чужорідними називають види тварин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватись і захоплювати нові території. Чужорідні види негативно впливають на місцеву флору і фауну, від чого стають шкідниками і карантинними об'єктами.

У 2024 році Головним управлінням Держпродспоживслужби в Миколаївській області запроваджено карантинні режими на американського

білого метелика, південноамериканську томатну міль, західного кукурудзяного жука, жовто-бурого мармурового клопа.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

На території Миколаївської області налічується 161 територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Фактична площа природно-заповідного фонду становить 78,39 тис. га, або 3,19 % від площі області. Частка земель природно-заповідного фонду є однією з найнижчих в Україні.

2024 року рішенням Миколаївської обласної ради № 18 від 27.06.2024 було створено ландшафтний заказник «Чортальські обрії», рішенням від 19.12.2024 № 9 - ландшафтний і ботанічний заказники місцевого значення «Лук'янівський» та «Баратівка», і ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Каркас Миколи Леонтовича». Загальна площа створених 2024 року об'єктів складає 232,68 га.

Роботи зі встановлення меж об'єктів ПЗФ проводяться постійно, відповідно до фінансування, що виділяється на вирішення зазначеного питання із обласного бюджету. 2024 року розроблено 13 проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду загальною площею 845 га.

У Регіональному ландшафтному парку «Тилігульський» створено та утримується центр спостереження за птахами.

5.4.2 Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В межах Миколаївської області розташовано два водно-болотних угіддя (ВБУ) міжнародного значення, які з 1995 року мають офіційний статус – «Тилігульський лиман» та «Ягорлицька затока».

Водно-болотне угіддя «Тилігульський лиман» розташоване на межі Миколаївської та Одеської областей та займає акваторію Тилігульського лиману та прибережні схили. Загальна площа угіддя становить 26 тис.га, з них понад 8 тис. га розташовані в межах Миколаївської області. Частина водно-болотного угіддя входить до складу природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Тилігульський». Акваторія Тилігульського лиману, прибережні коси, солоні озера пересипу є важливою територією для розмноження, годівлі, міграцій багатьох видів птахів. Тут зафіксовано більше 200 видів птахів, в т.ч. ті, які занесені до Червоної книги України: колпиця, чернь білоока, ходуличник, кулик-сорока та ін. У складі флористичних комплексів багато рідкісних і таких, що зникають видів рослин, які занесено до Червоної Книги України: підсніжник Ельвеза, ковили українська, Граффа, шорстка, Лессінга, тюльпани Шренка та бузький.

Водно-болотне угіддя міжнародного значення «Ягорлицька затока» розташоване в Миколаївській та Херсонській областях, загальна площа становить 34,0 тис.га, з них 10,6 тис.га - на Миколаївщині. Угіддя в межах нашої

області займає акваторію Ягорлицької затоки, частину Кінбурнського півострову, де зосереджені численні озера, острови Довгий і Круглий, що знаходяться у південно-західній частині Ягорлицької затоки і є ділянками Чорноморського біосферного заповідника.

Тут знаходяться цінні нерестовища багатьох видів риби, це - середовище існування значної кількості птахів, можна побачити пеліканів, чапель, гагу, орлана-білохвоста та інших рідкісних видів.

Частина водно-болотного угіддя входить до складу природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса».

Внаслідок військової агресії російської федерації 2022 року територія водно-болотного угіддя була окупована і зазнавала шкоди внаслідок численних пожеж, обстрілів, пересування військової техніки та мінування.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Біосферні резервати – міжнародна категорія природоохоронних територій, що оголошується рішеннями ООН. Це територіально значні репрезентативні ділянки наземних і прибережних геосистем, які охороняються юридично, зокрема репрезентативні природні геосистеми; унікальні природні угруповання чи ландшафти; зразки атрактивних окультурених ландшафтів, які сформувалися в результаті збереження традиційних форм природокористування, зразки змінених або деградованих геосистем, які можна відновити та оптимізувати. В Україні зазначеній категорії відповідають біосферні заповідники. На території Миколаївської області розташована частина Чорноморського біосферного заповідника. Площа заповідника в межах області 9559 га: з них заповідна зона – 2749 га, буферна зона близько 6810 га. Фактично, в межах Покровської сільської ради Очаківського району Миколаївської області розташовано 8,75% території Чорноморського біосферного заповідника. Це материкова ділянка Волижин ліс (203 га), острови Довгий (470 га) та Круглий (8 га) та акваторія Ягорлицької затоки в межах Миколаївської області. Управління заповідником здійснюється спеціальною адміністрацією, що знаходиться в Херсонській області та підпорядкована Міндовкілля України.

5.4.4. Формування Смарагдової мережі

Метою створення Смарагдової мережі Європи є збереження природної фауни, флори та оселищ. Вона була ініційована та координується Бернською конвенцією.

Смарагдова мережа складається із територій особливого природоохоронного значення, на яких розташовані природні оселища та види флори і фауни, що мають міжнародне значення та внесені до резолюцій Бернської конвенції.

Оселище – новий термін, що зараз запроваджується в Україні. Види флори та фауни можуть існувати лише в умовах, до яких еволюційно пристосовувалися протягом тривалого часу. Часто однією із таких умов є також чітко визначений перелік видів, що спільно й сумісно існують на одній території. Тому розділяють

два поняття: оселище виду – місце, де на будь-якому етапі свого життя мешкає рідкісний вид. Наприклад, для птахів це є місця гніздування, харчування, зупинок на міграції і зимівлі; все це – їхні оселища. Друге поняття – природне оселище – чітко визначений набір видів, що зростають разом у визначених специфічних умовах. Очевидно, що зберегти будь-який вид в природних умовах, можна лише охороняючи оселища цього виду.

Український перелік об'єктів Смарагдової мережі Європи складається з 271 об'єкту загальною площею 6,2 млн. га, що становить близько 10 % площі держави. Його затверджено у 2016 р. на засіданні Постійного комітету Бернської конвенції.

На території Миколаївської області частково або повністю розташовані 15 об'єктів Смарагдової мережі, а саме:

UA0000015 - природний заповідник «Сланецький степ»;

UA0000017 - Чорноморський біосферний заповідник (частково розташований в межах Миколаївської області);

UA0000040 - національний природний парк «Бузький Гард»;

UA0000097 - національний природний парк «Білобережжя Святослава»;

UA0000109 - Дніпровсько-Бузький лиман;

UA0000138 - Тилігульський лиман;

UA0000166 - регіональний ландшафтний парк «Приінгульський»;

UA0000181 - «Нижнє Побужжя»

UA0000203 - «Михайлівський степ» (у 2016 році Указом Президента України від 17.05.2016 №214/2016 «Про зміну меж території природного заповідника «Сланецький степ» включено до складу природного заповідника «Сланецький степ»);

UA0000206 - озеро Солонець-Тузли;

UA0000207 - Березанський лиман;

UA0000215 - «Кінбурнська коса»

UA0000216 - «Христофорівські плавні»;

UA0000217 - «Рацинська дача»;

UA0000253 - Очаківський.

2019 року територія особливого природоохоронного значення, що входить до української частини Смарагдової мережі Європи UA0000216 набула статусу об'єкту природно-заповідного фонду – ландшафтного заказника «Христофорівські плавні».

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Населеними пунктами, віднесеними до курортних, є села Василівка, Покровка, Чорноморка Очаківського району, м. Очаків, села Вікторівка, Коблеве, Морське, Лугове, Рибаківка Березанського району. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 № 1499 «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних» затверджено перелік водних об'єктів, родовищ мінеральних вод, з

них на території області розташовані Очаківське, Коблевське, Казанківське, з родовищ лікувальних грязей – Бейкушське, Тилігульське.

Об'єктами рекреації в межах природно-заповідного фонду є: національні природні парки (НПП) «Бузький Гард», «Білобережжя Святослава», регіональні ландшафтні парки (РЛП) «Гранітно-степове Побужжя», «Кінбурнська коса», «Тилігульський», «Приінгульський», лісовий заказник загальнодержавного значення «Рацинська дача».

2023 року внаслідок окупації території Кінбурнського півострову рекреаційна та еколого-освітня діяльність на його території була унеможливлена. На територіях, що не перебували в зоні бойових дій та під окупацією вся діяльність здійснювалася із врахуванням введення Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 режиму воєнного стану на території України.

Національним природним парком «Бузький Гард» здійснюється проектування рекреаційних маршрутів в межах відокремленої ділянки «Актове», в тому числі із врахуванням потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, оновлено паспорт екскурсійного автомаршруту «Скаржинський», відремонтовано та оновлено рекреаційне обладнання на території найпопулярніших рекреаційних ділянок «Урочище Протич» та «Трикрати», проведено відновлення та ремонт маркувальних знаків на діючих пішохідних маршрутах та екостежках. На території НПП облаштовано рекреаційні ділянки для короткострокового відпочинку «Урочище Протич», «Урочище «Громове», «Урочище «Мар'їн Буг» та «Корабельна».

Поблизу с. Мигія та с. Грушівка створені елементи рекреаційно-туристичної інфраструктури: готелі, об'єкти громадського харчування, автосервіс, АЗС, що забезпечує необхідні умови для проведення екскурсій, рафтингу та інших видів активного відпочинку на природі. Здійснюється утримання доріг протипожежного призначення.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

Земельний фонд Миколаївської області на 01.01.2024 року становив 2458,5 тис. га та характеризується наявністю досить високого біопродуктивного потенціалу, а в його структурі висока питома вага ґрунтів чорноземного типу, що створює сприятливі умови для продуктивного землеробства.

У північній частині Миколаївської області переважають звичайні чорноземи, на півдні вони змінюються південними чорноземами й темно-каштановими ґрунтами, слабкосолонцюватими й середньосолонцюватими чорноземами. Зустрічаються солонці, солонцювато-осолоділі ґрунти, заболочені плавні й торф'яники. У прирічкових і приморських районах – піщані й супіщані ґрунти, місцями з переходом в сипучі піски.

За даними Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області розподіл та динаміка основних видів земельних угідь склалася таким чином*:

сільськогосподарські угіддя – 1994,70 тис. га (81,1 %);

землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями, болотами) – 45,4 тис. га (1,9 %);

ліси та інші лісовкриті площі – 134,37 тис. га (5,5 %);

інші землі – 1,8 тис. га (0,1 %);

забудовані землі – 156,10 тис. га (6,3 %);

території, що покриті поверхневими водами – 125,80 тис. га (5,1 %).

*Ці дані подано згідно з оперативною інформацією Держгеокадастру у Миколаївській області за 2020 рік (лист від 09.05.2025 №13-14-0.21-1937/2-25) оскільки наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.10.2021 № 300 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.12.2015 № 337» офіційно скасовано ведення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель. Також у чинному програмному забезпеченні Державного земельного кадастру наразі відсутні інструменти для формування зазначеної інформації.

Обробіток, вирощування сільськогосподарських культур, внесення добрив, хімічна меліорація, осушення і зрошення – все це негативно впливає на стійкість агроландшафту, призводить до поступової деградації земель, створює загрозу екологічній безпеці області, тому всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення й погіршення екологічного стану. Це негативно впливає на стійкість агроландшафту, призводить до поступальної деградації земель, створює загрозу екологічній безпеці області. Через ерозійні процеси площа деградованих та малопродуктивних земель, що потребують консервації, за інформацією Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області, станом на 01.01.2025 становить 13934,8515 га.

Отже, інтенсивне сільськогосподарське використання земель призводить до зниження родючості ґрунту через їх переущільнення, втрату грудко-зернистої структури, водопроникності та аераційної здатності з усіма екологічними наслідками.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земельний фонд Миколаївської області станом на 01.01.2024 року становив 2458,5500 тис. га, більшість з яких займають сільськогосподарські угіддя (1994,70 тис. га, 81,1 %), що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

Землі сільськогосподарського призначення – категорія земель земельного фонду України, до якої належать усі землі, надані для потреб сільського господарства або призначені для вказаних цілей. До сільськогосподарських належать земельні угіддя, які використовують для одержання сільськогосподарської продукції: рілля (1703,70 тис. га, 69,3 %), перелоги (3,4 тис. га, 0,1 %), багаторічні насадження (33,4 тис. га, 1,4 %), сіножаті та

пасовища, парники, оранжереї, теплиці (254,2 тис. га, 10,3 %). Структура угідь залежить як від рельєфу місцевості, так і від якості ґрунтів.

Динаміка змін земельного фонду області наведена у таблиці 6.1.1.1.

Таблиця 6.1.1.1. - Динаміка змін земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2017 рік		2018-2024 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2458,50	100	2458,55	100
у тому числі:				
1. Сільськогосподарські угіддя	2006,20	81,60	1994,7	81,1
з них:				
рілля	1699,2	69,12	1703,7	69,3
перелог	3,10	1,13	3,4	0,1
багаторічні насадження	35,70	1,45	33,4	1,4
сіножаті і пасовища	267,90	10,90	254,2	10,3
2. Ліси і інші лісовкриті площі, всього	124,3	5,06	134,7	5,5
з них вкриті лісовою рослинністю	101,30	4,12	121,3	4,9
3. Забудовані землі	99,00	4,06	156,1	6,3
4. Відкриті заболочені землі	21,10	0,86	19,1	0,8
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	31,00	1,26	26,3	1,1
6. Інші землі	48,10	1,96	2,18	0,1
Усього земель (суша)	2329,9	94,76	2332,75	94,9
Території, що покриті поверхневими водами	128,80	5,2	125,8	5,1

6.1.2. Стан ґрунтів

За площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду Миколаївська область є однією з провідних областей України. Природні та кліматичні умови області сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. Сільське господарство – одна з найважливіших галузей матеріального виробництва області. Сільськогосподарське освоєння території Миколаївської області надзвичайно високе (81,1 %). Площа сільськогосподарських угідь області становить близько 2 млн га. Обробіток, вирощування сільськогосподарських культур, внесення

добрив, хімічна меліорація, осушення і зрошення – все це негативно впливає на стійкість агроландшафту, призводить до поступової деградації земель, створює загрозу екологічній безпеці області, тому всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення й погіршення екологічного стану.

Вміст у ґрунті органічної речовини, або гумусу, – найважливіший показник її родючості.

Середньозважений вміст гумусу у ґрунтах становить 2,9 %. Як свідчать агрохімічні обстеження ґрунтів області, що проводяться один раз на 5 років Миколаївським обласним державним проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунту і якості продукції «Облдержродючість», значно погіршилися якісні показники їх родючості. Вміст гумусу в ґрунтах зменшився на 0,3 % і становить в середньому по області 2,9 %. Найбільший вміст гумусу у ґрунтах Первомайського (5,3 %) та Вознесенського (4,6 %), районів, найменший у ґрунтах Миколаївського (2,6 %) та Баштанського (3,2 %) районів.

Найбільша забезпеченість органічною речовиною спостерігається в північній і північно-західній частині області у зоні розповсюдження чорноземів звичайних, тут середній вміст гумусу знаходиться в межах 3,3-4,1 %. Далі на південь, коли починають переважати чорноземи південні, запаси органічної речовини зменшуються і складають діапазон 2,7-3,2 %. У приморській смузі і на півдні області в зоні темно-каштанових ґрунтів вміст гумусу найнижчий і не перевищує 2,4 %. На сьогодні по області переважають ґрунти з підвищеним вмістом гумусу – їх частка становить близько 38,4 % та середній вміст – 22,2 %.

Щорічні втрати родючого шару ґрунту становлять 13,5 млн т, вони призводять до втрат 0,5 млн т гумусу, 269,2 т рухомого азоту, 1009,5 т рухомого фосфору, 2019 т обмінного калію, що дорівнює 10498,0 тис. т органічних добрив, а в перекладі на туки – 9996 ц мінеральних добрив. До того ж в останні роки внесення органічних добрив скоротилося з 7-8 до 0,5 т/га, а мінеральних – майже у 20 разів.

За такої тенденції до зниження вмісту гумусу ґрунти області протягом дуже короткого проміжку часу можуть зазнати катастрофічних змін. Тому усі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення і погіршення екологічного стану.

6.1.3 Деградація земель

Деградація ґрунтів – погіршення корисних властивостей та родючості ґрунту внаслідок впливу природних чи антропогенних факторів. Головною з причин деградації ґрунтів є людська діяльність (антропогенне втручання).

Деградація, ерозія ґрунтів, зменшення гумусного покриву, забруднення хімічними й біологічними сполуками й радіонуклідами – такі очевидні наслідки антропогенного впливу на землю. На формування та проходження деградаційних процесів у землекористуванні, разом з чинниками природного характеру, значний вплив мають техногенні галузі сільського, лісового та іншого господарства.

У складі деградаційних процесів першість належить процесам водної ерозії ґрунтів. Зростання еродованих земель насамперед залежить від того, як використовуються землі. Натурні вивчення розвитку процесів водної ерозії засвідчили, що середньозмиті ґрунти розміщуються, в основному, на окатих прибалкових схилах. Сильнозмиті ґрунти безпосередньо примикають до берегів річок, водойм і балок.

Ерозія ґрунтів є основним і найбільш небезпечним та дестабілізаційним фактором екологічної ситуації на ландшафтах, що призводить до забруднення та замулення (струмків, річок, ставків тощо).

За даними Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області, станом на 01.01.2025 року загальна площа деградованих і малопродуктивних земель що потребують консервації, становить 13 934,8515 га, зокрема: деградовані землі – 6132,1296 га, малопродуктивні землі – 7802,7219 га.

У межах Миколаївської області значна частина орних земель розміщена на схилах, що створює передумови для розвитку ерозійних процесів. Зокрема: на схилах крутизною 1–2° розташовано 25,4 % орних земель; на схилах 2–3° – 9,9 %; на схилах 3–5° – 5,5 %; на схилах понад 5° – 1,3 %. Таким чином, 42,1 % орних земель області знаходяться на ерозійно небезпечних територіях. Унаслідок цього середньорічний змив ґрунту сягає 13,3 т/га, що спричиняє суттєві втрати родючого шару та зниження агропродуктивності земель.

Інтенсивне сільськогосподарське використання таких земель призводить до: переуцільнення ґрунтів, втрати грудковато-зернистої структури, зниження водопроникності та аераційної здатності.

Ці процеси мають серйозні екологічні наслідки, зокрема – зменшення вмісту гумусу, порушення агрофізичних властивостей та загальне виснаження ґрунтового ресурсу.

Спроба нарощування обсягів виробництва продукції рослинництва за рахунок екстенсивного використання земель призвела до включення у сільськогосподарський обіг малопродуктивних, деградованих та еродованих угідь – схилових земель, піщаних масивів тощо. Це значно погіршує загальний екологічний і агровиробничий стан регіону.

Станом на 01.01.2024 року площа порушених земель в області склала 3198,3596 га (близько 13 % від відповідних категорій), у тому числі порушено протягом 2023–2024 років – 13,9607 га. Площа відпрацьованих земель по області склала 1257,1697 га.

На сьогодні визначити фактичний розподіл малопродуктивних і деградованих земель за формами власності (державна, приватна), а також оцінити рівень їх придатності до вирощування сільськогосподарських культур або доцільність заліснення – можливо лише після проведення землевпорядних робіт, зокрема: інвентаризації земель, детального ґрунтового обстеження.

У зв'язку з цим особливого значення набуває рекультивація земель – комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель. Відповідно до статті 166 Земельного кодексу України, рекультивація проводиться з метою повернення земель до

сільськогосподарського, лісгосподарського, водогосподарського, будівельного, рекреаційного, природоохоронного та санітарно-оздоровчого використання.

Здійснення рекультиваційних заходів на деградованих і ерозійно небезпечних землях є необхідною умовою для збереження родючості ґрунтів, забезпечення продовольчої безпеки, а також відновлення екологічного балансу в регіоні.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти.

Основними чинниками антропогенної трансформації ландшафтів є вплив промислових підприємств.

Значної шкоди земельні ресурси зазнають через забруднення ґрунтів викидами промисловості (важкі метали, техногенні аерозолі тощо) та використання засобів хімізації в аграрному секторі.

Родючість ґрунту залишається поза увагою багатьох виробників, враховуючи застосування органічних та мінеральних добрив. Агрохімічне обстеження ґрунтів області показує погіршення якісних показників їх родючості. Використання органічних та мінеральних добрив зменшує вміст гумусу у ґрунті. Спостерігається порушення структури посівних площ, порушення сівозмін і оптимальних систем полезахисних лісонасаджень.

Окрім того, недотримання технологічних вимог при обробітку ґрунту, захисті рослин від бур'янів, шкідників і хвороб, посилює проблеми: гумусового виснаження; агрофізичного порушення структури ґрунту; дисбалансу в меліоративному стані земель.

Ці фактори в комплексі ведуть до систематичного зниження родючості ґрунтів і, як наслідок, – падіння ефективності ведення рослинництва, що загрожує продовольчій безпеці, екологічному балансу й економічній стабільності аграрного сектору регіону.

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель.

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Основними завданнями державного контролю за використанням та охороною земель, згідно зі статтею 2 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» є:

забезпечення дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами земельного законодавства України;

забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель;

запобігання порушень законодавства України у сфері використання та охорони земель, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів по їх усуненню;

забезпечення дотримання власниками землі та землекористувачами стандартів і нормативів в області охорони та використання земель, запобігання забруднення земель і зниження родючості ґрунтів, погіршення стану рослинного та тваринного світу, водних та інших природних ресурсів.

Основними принципами здійснення державного контролю за використанням та охороною земель є:

забезпечення раціонального використання та охорони земель як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави;

пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами;

повне відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства України;

поєднання заходів економічного стимулювання і відповідальності у сфері використання та охорони земель.

Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України. Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель встановлюється законом. Земля – основне національне багатство. Це положення зафіксоване статтями 14, 41 Конституції України. Об'єктом державного контролю за використанням та охороною земель є всі землі в межах території України.

Державний контроль за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель і моніторинг ґрунтів здійснюються шляхом: проведення перевірок; розгляду звернень юридичних і фізичних осіб; участі у прийнятті в експлуатацію меліоративних систем і рекультивованих земель, захисних лісонасаджень, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, які споруджуються з метою підвищення родючості ґрунтів та забезпечення охорони земель; розгляду документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель; проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення

6.3.1. Практичні заходи

Система заходів у галузі охорони земель включає:

державну комплексну систему спостережень;

розробку загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель;

створення екологічної мережі;

здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель;
 економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів;
 стандартизацію і нормування.

Охорона земель сільськогосподарського призначення забезпечується на основі реалізації комплексу заходів щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості ґрунтів, а також обмеження їх вилучення (викупу) для несільськогосподарських потреб.

Роботи з відновлення земель та їх облік у Миколаївській області здійснюються проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунтів та якості продукції «Облдержродючість». Центр проводить проектно - технологічні та науково-дослідні роботи з охорони родючості ґрунтів, ведення їх державного моніторингу, а також поліпшення якості сільськогосподарської продукції і сировини.

Для покращення стану кислих, солонцюватих і засолених ґрунтів застосовують хімічну меліорацію, яка поліпшує хімічну реакцію та водно-фізичні властивості ґрунту. З цією метою вносять кальцієвмісні матеріали: вапно на кислих ґрунтах, а на лужних – гіпс або фосфогіпс, що створює сприятливі умови для ефективного внесення добрив.

Серед пріоритетних заходів з покращення стану деградованих земель – зниження рівня ґрунтових вод і відведення надлишкової вологи шляхом будівництва дренажних систем; впровадження контурно-меліоративного планування територій; збільшення лісистості до оптимального рівня; впровадження агротехнічних протиерозійних заходів із метою запобігання замулюванню водойм продуктами ерозії; створення та впорядкування водоохоронних зон і прибережних захисних смуг; залуження ерозійно небезпечних ділянок, створення лісових насаджень на схилах, у балках, ярах; упорядкування систем водовідведення на сільськогосподарських угіддях. Зазначені заходи є довготривалими та потребують значних фінансових ресурсів.

За відсутності сформованих на державному рівні: чітких критеріїв, нормативів і принципів ґрунтоохоронного впорядкування сучасних агроландшафтів, а також належної правової, економічної й соціальної бази для забезпечення збереження та відновлення родючості ґрунтів, землекористувачами області, незалежно від їх форми власності, практично не впроваджуються заходи щодо покращення родючості сільськогосподарських угідь.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Запровадження системи охорони земель передбачено статтями 162-164 Земельного кодексу України. На розвиток Земельного кодексу Верховною Радою України прийнято понад 20 законів, які регулюють питання використання та охорони земель, зокрема Закон України «Про охорону земель», Закон України

«Про землеустрій», Закон України «Про державний контроль за використанням і охороною земель», Закон України «Про особисте селянське господарство», Закон України «Про фермерське господарство», Закон України «Про оренду землі», Закон України «Про екологічний аудит», Закон України «Про меліорацію земель», Закон України «Про стандартизацію» тощо.

Ключові питання щодо забезпечення ощадливого та екологічно безпечного землекористування регламентуються Законом України «Про охорону земель», у якому визначено:

- основні напрями охорони та екологічного захисту земель;
- компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері охорони земель;
- обов'язки фізичних і юридичних осіб у сфері охорони та раціонального використання земельних ресурсів;
- нормативи в галузі охорони земель;
- порядок фінансування заходів щодо охорони та раціонального використання земельних ресурсів; - види стимулювання заходів щодо охорони та екологічно безпечного використання земель і підвищення родючості ґрунтів;
- відповідальність за порушення законодавства про охорону земель;
- основні напрями міжнародного співробітництва у сфері охорони земель.

Державний контроль за використанням та охороною земель усіх категорій та форм власності здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр).

Державний контроль за дотриманням вимог законодавства України про охорону земель здійснює центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів – Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція).

З 26.05.2022 року державний контроль за використанням та охороною земель також здійснюють виконавчі органи сільських, селищних, міських рад у межах повноважень, визначених законом, у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад реалізують функцію державного контролю за використанням та охороною земель через державних інспекторів з державного контролю за використанням та охороною земель відповідних рад, кваліфікаційні вимоги до яких визначені статтею 10 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель».

Моніторинг родючості ґрунтів земель сільськогосподарського призначення та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення проводить центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики – Міністерство аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики).

Основним джерелом фінансування заходів з охорони земель є кошти, які надходять до відповідних місцевих бюджетів в порядку відшкодування втрат

сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері державного контролю за використанням та охороною земель здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Водночас виконання заходів з охорони земель на регіональному рівні відбувається вкрай повільно через обмежене фінансування та недостатнє ресурсне забезпечення відповідних органів управління.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Більша частина Миколаївської області лежить у межах Причорноморської низовини. На півночі простягаються Подільська височина (правобережжя Південного Бугу) та Придніпровська височина (лівобережжя Південного Бугу). Глибоко в суходіл вриваються Дніпровсько-Бузький, Березанський, Тилігульський та Анджигольський лимани.

Область розташована в межах двох фізико-географічних зон лісостепової (Кривоозерський район і західна частина Первомайського району) і степової (решта території). Ландшафти представлені заплавами комплексами (заплавні ліси й луки), ділянками піщаного степу, вапняковими степами, прибережно-водними комплексами, наскельними дібровами, кам'янистими степами тощо.

Мінерально-сировинна база області належить переважно до нерудного типу. Значне промислове значення мають корисні копалини, що використовуються в будівництві. Зокрема, розвідані запаси будівельного каменю, різнокольорових гранітів високих декоративних властивостей, пиляного каменю, цементної сировини, глиняно-черепичної сировини, будівельного піску. Крім того, важливе значення мають поклади вапняків, каоліну та дорожніх матеріалів.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Добувна промисловість Миколаївської області орієнтована на видобування будівельних матеріалів (граніт, пиляний черепашник, вапняк, пісок, каоліни, керамзитова сировина, цегельна сировина).

Дані по використанню надр у Миколаївській області зведено в таблиці 7.1.1.

Таблиця 7.1.1.- Мінерально-сировинна база будівельних матеріалів області*

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
ПІСКИ				
1	Вознесенське -1 піски	Вознесенський р-н, в 4,0 км на Пн від м. Вознесенськ на лівому схилі р. Південний Буг	50,0	-

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
	Софіївське піски	Баштанський р-н, Пд околиця с. Софіївка, 16,5 км на ПдЗх від з.ст. Новий Буг	54,80	-
2	Південно-Бузьке піски	Миколаївський р-н, в руслі Південно- Бузького лиману, біля с. Галицинове	773,60	--
3	Явкинське (Плющівське) піски	Баштанський р-н, 15 км на ПнЗх з.ст.Явкіне	32,0	-
4	Балабанівське піски Ділянка Центральна (частина запасів) кар'єр № 2 Ділянка Південна Ділянка Центральна (кар'єр №1)	Миколаївський р-н, 2,0 км на ПдЗх від с. Балабанівка	122,80	-
5	Миколаївське піски	Миколаївський р-н, 1,5 км на ПнСх від с. Крива Балка	58,90	-
6	Станіславчикське піски	Первомайський р-н, 15 км на Пн від м.Первомайськ	13,16	-
7	Трихатське піски	Миколаївський р-н, 3,5 км на південь від з.ст. Трихати	86,44	-
8	Трихати-1 піски	Миколаївський р-н, Пд околиця с. Трихати, вздовж вул. Набережна с. Трихати	4,30	50,90
9	Христофорівське піски	Баштанський район, 0,5 км на ПнСх від с. Христофорівка, 15 км на ПдЗх від з.ст. Добра	28,17	-
10	Веснянівське піски	Миколаївський р-н, 3,0 км на Пд від с. Весняне	115,70	-
11	Кам'янобалківське піски	Миколаївський р-н, 0,5 км на ПнЗх с. Кам'яна Балка	27,70	-
12	Семихатське піски	Вознесенський р-н, 15,0 км на ПдЗх від с. Богданівка	6,75	-
13	Калинківське піски	Миколаївський р-н, 20,0 км на ПнСх м. Миколаїв	131,60	-
14	Кумарське піски	Первомайський р-н, ПдЗх околиця с. Кумарі	16,0	-
15	Матвіївське - 1	Миколаївський р-н, 10,0 км на північ від м. Миколаїв	156,40	-
16	Прибузьке піски Ділянка Південна частина Ділянка Північна частина	Вознесенський р-н, 10,0 км на південь від з.ст. Вознесенськ	54,80 15,20	-
17	Східно-Бузьке піски	Вознесенський р-н, 1,6 км на Сх від с. Бузьке	32,25	-
18	Східно-Бузьке – 2 піски	Вознесенський р-н, в 2,0 км на Сх від с. Бузьке	32,25	-
19	Бузьке піски	Вознесенський р-н, 2,0 км на Сх с. Бузьке	6,70	-
20	Бузьке 2 піски	Вознесенський р-н, 5,5 км на ПнСх від с. Бузьке, 1,5 км на ПнСх від с. Пряме	101,80	-

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
21	Пряме пісок	Вознесенський р-н, ПнСх околиця с. Пряме	65,0	-
22	Підгороднянське піски	Первомайський р-н, в 2,5 км на ПдСх від зал.ст. Підгородня	12,02	-
23	Баловне піски будівельні Ділянка № 1 Ділянка № 2	Миколаївський р-н, ПдСх околиця с. Баловне	11,15 2,78 8,37	-
24	Зеленогаївське піски Ділянка Західна	Вознесенський р-н 6,0 км на ПнЗх від м. Вознесенськ	48,90 28,30	-
25	Олександрівське піски Ділянка «Комінтерн 1» Ділянка «Комінтерн 2» Ділянка Східна Ділянка Західна Ділянка № 1 (Дно кар'єра) Ділянка Нова (№ 2 – Пд частина) Ділянка №3 Ділянка № 4 Ділянка Південна піски, каміння будівельне	Вознесенський р-н, 1,0 км на ПдСх від с. Бузьке Вознесенський р-н, 7,0 км на північ від з.ст. Вознесенськ Вознесенський р-н, 1,0 км на ПнЗх від с. Олександрівка Вознесенський р-н, 1,5 км на ПдЗх смт. Олександрівка Вознесенський р-н, в 2,0 км на схід від с. Бузьке Вознесенський р-н, 1,5 км на ПнЗх від смт. Олександрівка	40,0 34,0 17,50 48,90 54,0 45,30	-
26	Олександрівське – 1 піски	Вознесенський р-н, ПнСх околиця с. Олександрівка	90,0	-
	Старобогданівська ділянка піски кварцові ділянка Західна 4 га ділянка Східна 10 га	Миколаївський р-н, Радсадівська СТГ, 1 км на ПнЗх від с. Стара Богданівка, на правому схилі балка Старобогданівка	14,0	-
ГРАНІТ, ПЕГМАТИТИ, ЧАРНОКІТИ, МІГМАТИТИ, ГНЕЙСИ, КАОЛІНИ				
27	Олександрівське граніти, піски будівельні Ділянка граніти, піски будівельні Ділянка Південна граніти	Вознесенський р-н, 5,0 км на ПдЗх від з.ст. Трикрати 0,6 км на Зх від с. Олександрівка; 4,0 км на ПнЗх від с. Олександрівка; 0,4 км на ПдЗх від зал.ст. Трикратне Вознесенський р-н, південна околиця смт. Олександрівка	78,70 (6,5-піски, 73,5- граніти) 24,31	-
28	Ахтовське граніти	Вознесенський р-н, 0,4 км на Зх від с. Актове	71,75	41466,0
29	Кам'янобал-ківське граніти, мігматити, гнейси	Первомайський р-н, 1,5 км ПдСх від с. Кам'яна Балка	19,30	12694,0
30	Мар'ївське граніти	Вознесенський р-н, в 1,0 км на ПнСх від с. Мар'ївка	4,40	-
31	Болеславчи-цьке 2 граніти	Первомайський р-н, в 9,0 км на Пн від	38,90	8328,0

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
		с. Станіславчик, на правому схилі р. Малий Ташлик		
32	Болеславчи-цьке граніти	Первомайський р-н, 11 км на Пн від м. Первомайськ	52,28	-
33	Чаусівське граніти, чарнокіти, мігматити	Первомайський р-н, 2,0 км на північ від с. Поронівка;	136,0	15694 (центральна частина ділянки Центральна)
	Ділянка Центральна	0,5 км на Пн від ПнЗх околиці с. Кінецьпіль	32,86	
	Ділянка Північна	3,0 км на ПдСх від с. Чаусове.	31,10	
	Ділянка Східна граніти		26,0	
34	Трикратненське граніт, камінь облицювальний Ділянка № 3	Вознесенський р-н, ,5 км на ПнСх від с. Трикрати	85,50	-
35	Трикратівське граніт	Вознесенський р-н	14,60	2705,0
36	Воєводське граніт	Первомайський р-н, 0,7 км на ПнСх від с. Воєводське	17,75	-
37	Ново-Антонівське граніт	Баштанський район, 0,3 км на південь від с. Новоантонівка	11,51	-
38	Романова балка граніт	Первомайський р-н, 0,5 км на Пн від с. Романова балка	8,80	3179,0
39	Капітанківське граніт Ділянка Побузька Ділянка Довгопристанська	Первомайський р-н, 0,6 км на ПдЗх від с. Довга Пристань	32,0	
		1,5 км на ПдСх від с. Довга Пристань	35,0	
40	Любоіванівське граніти, чорнокіти, гнейси	Первомайський р-н, населений пункт с. Любоіванівка	-	-
41	Ділянка - Корабельно-Бакшалин-ського поля Граніт, Пегматити, Чарнокіти, Мігматити, Гнейси	Первомайський р-н, вздовж р. Південний Буг	-	-
42	Сагайдак граніти	Баштанський р-н, 5 км на південний захід від с. Новоантонівка	-	-
43	Ділянка Велідарівська граніти	Вознесенський р-н, 0,7 км на Пд від с. Велідарівка	-	-
44	Микитівське граніт, ендербіт	Вознесенський р-н, 8,0 км на захід від зал. ст. Трикрати, 3 км на ПнЗх від смт. Олександрівка	33,70	4300,4
45	Софіївське гнейс	Баштанський р-н, 2,5 км на ПнСх від с. Софіївка	16,70	-
46	Софіївське мігматит, граніт	Первомайський р-н, 2,5 км на ПдЗх від с. Софіївка	39,20	
47	Прибузьке граніт	Вознесенський район, 3,5 км на ПнЗх від с. Прибужжя	40,0	18696,6

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С ₁ , тис. м ³
1	2	3	4	5
48	Михайлівське мігматит	Первомайський р-н, 6,0 км на південь від ст. Глиняне, поміж с. Михайлівка та с. Новопавлівка	270,0	
49	Кодимське граніт Діл. Правобережна Діл. Лівобережна	Первомайський р-н, на ПнЗх від с. Кам'яний Міст	56,87 37,32 19,55	13712,0
50	Новоолександрівське граніт	Первомайський р-н, 20,0 км на ПнСх від з.ст. Первомайськ	23,86	18621,0
51	Вікторівське граніт	Вознесенський р-н, 6,0 км на Пд від смт. Братське, 1,0 км на Пд від с. Вікторівка	2,76	
52	Мигіївське мігматит	Первомайський р-н, 0,3 км на ПдСх від с. Мигія	57,00	24897,0
53	Куйбишевське 2 гнейс	Вознесенський р-н, 1,5 км на ПнСх від с. Куйбишевка	10,39	5281,0
54	Семенівське граніт	Первомайський р-н, 3,0 км на Пн від с. Семенівка	2,79	285,0
55	Федорівське граніт	Баштанський р-н, 0,5 км на ПнЗх від с. Малофедорівка	7,00	3110,0
56	Маложенівське граніт	Вознесенський р-н, 0,5 км на ПнЗх від с. Маложенівка	5,10	1893,0
57	Юр'ївське граніт, камінь облицювальний Ділянка Кам'янець Ділянка Лісова	Вознесенський р-н, 0,3 км на Зх ПнЗх від с. Юр'ївка	11,0 5,0 6,0	
58	Вільноярське граніт	Вознесенський р-н, 4,5 км на північний схід від с. Трикратне, по обидві сторони балки Соплистої - правої притоки р. Мертвод	30,0	
59	Новоселівське Граніт, компл. камінь облицювальний	Первомайський р-н, 25,0 км на ПнЗх від с. Новоселівка Первомайський р-н, 2,0 км на Пн від с. Новоселівка	19,30 9,30	
60	Костянтинівське граніт, граніт порушений вивітрюванням	Первомайський район, 0,5 км на ПнЗх від с. Костянтинівка	47,0	
61	Кінецьпільське каолін первинний, вторинний граніти	Первомайський р-н, 6 км на ПдЗ від м. Первомайськ, поблизу с. Кінецьпіль 2,2 км на ПнЗх від с. Кінецьпіль	12,0	3105,0
62	Ділянка «Мостове» метабазит	Вознесенський р-н, 1,0 км на Сх від с. Мостове	-	-
63	Ділянка - Волківська сланець, гнейс, граніт	Вознесенський р-н, 0,6 км на північний захід від	-	-

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
		с. Мостове		
64	Ділянка – Кривопустошанська граніти	Вознесенський р-н, між селами Антонопіль та Кудрявцев	-	-
65	Ділянка – Синюхобридська граніти	Первомайський р-н, 4,0 км на Сх від с. Синюхин Брід	-	-
66	Ділянка – Бузька граніти	Вознесенський р-н, 1,0 км на ПнСх від с. Прибужжя	-	-
67	Красненське граніти	Первомайський р-н, с. Красеньке	-	-
68	Ділянка – Підлісенська граніти, опока	Вознесенський р-н, вздовж схилів долини р. Гнилий Єланець	-	-
69	Ділянка – Кривопустоська каолін первинний, вторинний	Вознесенський р-н, 3,0 км на Пд від с. Крива Пустош	-	-
70	Софіївське (Відрадненське) граніт рожевий	Первомайський р-н, 5,0 км на Пд від с. Софіївка	18,0	-
71	Новоданилівське граніт	Баштанський р-н, 3 км на ПнСх від з.ст. Новоданилівка	16,60	-
72	Малофедорівське граніт	Баштанський р-н, 0,5 км на Зх від с. Малофедорівка	7,60	-
73	Північне граніт сірий	Вознесенський р-н, 10,0 км на ПнСх с. Братське	12,10	-
ВАПНЯК, ГЛИНА, СУГЛИНОК				
74	Григорівське вапняк, глина, суглинок Діл. розвідки 1958 Діл. розвідки 1949 (Південно-західна) Діл. розвідки 1968 (Північна)	Миколаївський р-н, смт. Ольшанське, ПдЗх околиця с. Тернувате	404,26 83,70	
75	Ново-Григорівське вапняк, глина	Миколаївський р-н, Зх околиця с. Ново-Григорівка	41,93	
76	Новосафронівське граніт, вапняк	Миколаївський р-н, 1,0 км на Пн с. Новосафронівка	5,19	1253,0
77	Касперівське вапняк	Миколаївський р-н, ПнСх околиця с. Касперівка	70,90	-
78	Покровське вапняк, камінь пиляний	Вознесенський р-н, 19,0 км на Сх від с. Веселинове, в 1,0 км на Пн від с. Покровка	35,73	-
79	Артаківське вапняк	Баштанський р-н, 8,0 км на ПнСх зал.ст. Березнегувате	20,0	-
80	Володимирівське вапняк	Баштанський р-н, 1,5 км на ПнЗх від с. Сергіївка	17,9,0	-
81	Кубряцьке вапняк	Вознесенський р-н, ПдЗх околиця с. Кубряки	8,0	-
82	Болгарське вапняк	Миколаївський р-н, 0,5 км на північний захід від с. Болгарка	66,85	-
83	Данилівське вапняк	Миколаївський р-н, 12,0 км на ПнЗх від с. Нечаяне	53,11	-
84	Іванівське вапняк	Миколаївський р-н, 0,8 км Зх с. Іванівка	23,51	-
85	Єлизаветівське вапняки	Миколаївський р-н, 1,0 км на ПнЗх від с. Єлизаветівка, 1,5 км на південний захід від с. Комісарівка	58,50	-

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С ₁ , тис. м ³
1	2	3	4	5
86	Михайлівське опока, вапняк Центральна ділянка	Миколаївський р-н, між с. Михайлівка та с. Білоусівка	37,0 6,24	-
87	Новосвітлівське вапняк	Вознесенський р-н, 2,0 км на Пд від с. Новосвітлівка	134,50	-
88	Новомиколаївське вапняк	Вознесенський р-н, ПдЗх околиця с. Ново-Миколаївка	18,90	-
89	Нечаянське 2 вапняк	Миколаївський р-н, 0,5 км на Зх с. Нечаяне	50,144	-
90	Нова Одеса вапняк	Миколаївський р-н, ПдСх околиця м. Нова Одеса	98,98	-
91	Покровське опока	Вознесенський р-н, 1,0 км на Пн від с. Покровське	35,75	-
92	Подимівське вапняк	Миколаївський р-н, ПнЗх околиця с. Подимове	499,61	-
93	Тернуватське вапняк	Миколаївський р-н, 7,0 км на ПнЗх від з.ст. Трихати	38,0	-
94	Білоусівське 1 вапняк	Вознесенський р-н, Пн околиця с. Білоусівка	55,80	-
95	Білоусівське 2 вапняк	Вознесенський р-н, 2,0 км на ПдСх від с. Білоусівки	-	-
96	Вознесенське вапняк	Вознесенський р-н, 6,0 км на ПнСх від м. Вознесенська	16,50	-
97	Ольгопільське вапняк	Вознесенський р-н, 7,0 км на Пд від с. Ольгопіль	-	-
98	Прибужанське (Кантакузівське) вапняк	Вознесенський р-н, 4,0 км на південь від м. Вознесенськ	-	-
99	Трикратненське суглинок	Вознесенський р-н, 4,0 км на Зх від с. Трикрати	23,96	-
100	Миколаївське глини	Миколаївський р-н, 0,8 км на ПдСх від с. Половинки	58,9	-
101	Богопільське глини	Первомайський р-н, в 0,2 км від ПнСх околиці м. Первомайськ вздовж траси на Умань	30,12	-
102	Мішковське Цегельно-черепична сировина Ділянка Мішковська Ділянка Центральна	Миколаївський р-н, 100 м від Пд околиці с. Мішково-Погорілове	38,80	-
103	Сливинське Цегельно-черепична сировина Ділянка № 1 Ділянка № 2	Миколаївський р-н, 0,6 км на Пн від с. Слівіно, 14,0 км від м. Миколаїв	12,40	-
104	Генівське Цегельно-черепична сировина	Первомайський р-н, ПдЗх околиця с. Генівка	3,90	-
105	Петрівське Цегельно-черепична сировина	Миколаївський р-н, Зх околиця с. Петрівка	34,90	-
106	Бандурське Цегельно-черепична сировина	Первомайський р-н, 0,5 км на ПнЗх від з.ст. Бандурка	22,0	-

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
107	Бандурське 2 суглинок	Первомайський р-н, 250 км на Зх від Зх околиці с. Бандурка, 1,5 км на ПнЗх від з.ст. Бандурка	13,94	-
108	Первомайське суглинок	Первомайський р-н, 5,0 км на ПдЗх від м. Первомайськ	53,0	-
109	Арбузинське суглинок	Первомайський р-н, ПнСх околиця смт. Арбузинка	14,0	-
110	Баштанське суглинок	Баштанський р-н, ПнСх околиця с. Піски	6,42	-
111	Березнегуватське суглинок, пісок	Баштанський р-н, 0,7 км на ПнСх смт. Березнегувате	12,0 Пісок 1,3	-
112	Братське суглинок	Вознесенський р-н, 2,0 км на Пд від смт. Братське	6,24	-
113	Врадіївське суглинок	Первомайський р-н, 3,0 км на ПдЗх від смт. Владіївка	14,2	-
114	Доманівське суглинок	Вознесенський р-н, 0,2 км на Пн смт. Доманівка	5,2	-
115	Єланецьке суглинок	Вознесенський р-н, Зх околиця с. Єланець	4,76	-
116	Казанківське суглинок	Баштанський р-н, 3,0 км на Зх від смт. Казанка	6,20	-
117	Новобузьке 3 суглинок	Баштанський р-н, 1,5 км на ПдЗх від смт. Новий Буг	3,40	-
118	Лисогірське суглинок, глина, пісок	Первомайський р-н, 1,5 км на ПдЗх від с. Лиса Гора	6,0	-
119	Березнегуватське 1 суглинок	Баштанський р-н, 0,7 км на ПнСх смт. Березнегувате	12,0	-
120	Бузьке суглинок	Первомайський р-н, Пн околиця с. Бузьке	53,0	-
121	Веселинівське суглинок	Вознесенський р-н, ПнСх околиця смт. Веселинове	14,0	-
122	Володимірівське суглинок	Баштанський р-н, 1,5 км на ПнСх від з.ст. Володимірівка	6,70	-
123	Добренське суглинок	Баштанський р-н, 2,0 км на Пд с. Добре	10,95	-
124	Забарське суглинок	Первомайський р-н, Пд околиця с. Забари	1,01	-
125	Зеленоберегівське суглинок	Первомайський р-н, Пд околиця з.ст. Трикратне	11,20	-
126	Калинівське суглинок	Миколаївський р-н, 1,5 км Пн с. Калинівка	21,0	-
127	Кривоозерське суглинок	Первомайський р-н, ПнСх околиця смт. Криве Озеро	11,76	-
128	Куцурубське 2 суглинок	Миколаївський р-н, ПдЗх околиця с. Куцуруб	3,50	-
129	Лисогірське 1 суглинок	Первомайський р-н, ПдСх околиця с. Лиса Гора	22,50	-
130	Любинське суглинок	Баштанський р-н, 1,0 км на Пн від с. Любине	14,90	-
131	Нечаянське суглинок	Миколаївський р-н, 4,0 км Сх с. Нечаяне	34,10	-
132	Новобірзуловське суглинок	Баштанський р-н, Зх околиця с. Новобірзулівка	19,44	-
133	Новобузьке	Баштанський р-н, 7,0 км на ПдЗх від	11,32	-

№ п/п	Найменування родовища/ корисні копалини	Розташування	Площа родовища, га	Запаси А+В+С1, тис. м ³
1	2	3	4	5
	суглинок	смт. Новий Буг		
134	Новобузьке 2 суглинок, пісок	Баштанський р-н, схил балки Куца, 12,0 км на Пд від смт. Новий Буг	27,0	-
135	Новоодеське суглинок Ділянка №1 Ділянка № 3	Миколаївський р-н, ПнСх околиця смт. Нова Одеса	12,6	-
136	Новопетрівське суглинок	Баштанський р-н, 1,5 км Пн від с. Нова Петрівка	16,5	-
137	Новофедорівське суглинок	Миколаївський р-н, південна околиця с. Новофедорівка	115,8	-
138	Олександрівське 2 суглинок	Вознесенський р-н, 5,0 км на ПнСх від смт. Олександрівка	10,5	-
139	Петрівське 2 суглинок Діл. Південна Діл. Північна	Миколаївський р-н, Сх околиця с. Петрівка	22,14	-
140	Раковське суглинок	Вознесенський р-н, 5,0 км на південний схід від м. Вознесенськ	44,71	-
141	Степківське суглинок	Первомайський р-н, 0,8 км на північний схід від с. Степківка	3,81	-
142	Тернуватське суглинок	Миколаївський р-н, північна околиця с. Тернувате	3,60	-
143	Троїцьке суглинок	Миколаївський р-н, 4,0 км на північний захід від с. Троїцьке	9,80	-
144	Веснянівське суглинок	Миколаївський р-н, 2,5 км на південь від смт. Весняне	12,40	
145	Вербівське каолін первинний, вторинний	Первомайський р-н, в 4,0 км на Пн від с. Мігія	20,30	
РУДНА СИРОВИНА				
146	Ділянка - Західно- Лашівська руда нікельова силікатна	Первомайський р-н, 3,6 км на ПнСх від с. Довга Пристань	-	-
147	Перспективне уран	інформація з обмеженим доступом	-	-
148	Ділянка – Сафонівська уран	Баштанський р-н, інформація з обмеженим доступом	-	-
149	Площа - Михайлівська уран	Баштанський р-н, інформація з обмеженим доступом	-	-
150	Площа пошукова - Міжріччя Інгул-Інгулець руди марганцю	Миколаївська область/ Херсонська область	-	-
151	Площа пошукова – територія Баштанського р-ну (колишнього Березнегуватського р-ну) вапняк, глини, суглинок	територія Баштанського р-ну (колишнього Березнегуватського р-ну)	-	-

* Інформацію надано Причорноморським державним регіональним геологічним підприємством станом на 01.01.2017 року, Державним науково-виробничим підприємством «Державний інформаційний геологічний фонд України» станом на 01.01.2022 року, Південним міжрегіональним управлінням Державної служби України з питань праці станом на 01.01.2022 року.

Згідно з вимогами чинного законодавства України, на період дії воєнного стану відкритий доступ розділу «Надрокористування» офіційного сайту Державної служби геології та надр України (<https://www.geo.gov.ua>) обмежено.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Організація та проведення довготермінових і систематичних спостережень за сучасними природними та антропогенними екзогенними й ендегенними геодинамічними процесами з метою виявлення змін і небезпечних тенденцій, що відбуваються в земній корі та можуть створювати потенційну (чи реальну) загрозу щодо виникнення кризових (або надзвичайних) ситуацій на певних територіях, призводити до забруднення надр, завдавати значних збитків економіці держави та загрожувати здоров'ю населення, належить до компетенції моніторингу геологічного середовища.

Ведення моніторингу стану надр ґрунтується на об'єктному принципі. При цьому як об'єкт розглядається ділянка надр, у межах якої оцінюється стан геологічного середовища і прогнозується його зміна. Об'єкти моніторингу поділяються на ті, які вивчаються, та на об'єкти узагальнення. До об'єктів належать природні та природно-техногенні системи. Під природними системами ми розуміємо великі ділянки надр, що являють собою геологічні або гідрогеологічні структури (вугленосні басейни, нафтогазоносні провінції, басейни підземних вод, нерозроблювані родовища корисних копалин).

Залежно від характеру досліджуваного об'єкта виокремлюють об'єкти моніторингу локального (об'єктового), регіонального й державного рівнів. Об'єкти моніторингу локального рівня являють собою прості природнотехногенні системи. У їх межах моніторинг здійснює надрокористувач, який отримав відповідну ліцензію, або інший суб'єкт господарської діяльності, котрий впливає на стан надр.

Об'єктами моніторингу територіального рівня є природні і складні природно-техногенні системи, розташовані на території відповідного суб'єкта (області). При цьому в межах природних систем моніторинг здійснює державна територіальна служба, а в межах складних природнотехногенних систем – як ця служба, так і надрокористувач та інші суб'єкти державної діяльності (у межах простих природно-техногенних систем, які входять до досліджуваної складної системи).

Об'єктами моніторингу державного рівня є природні системи, розташовані на території двох і більше суб'єктів країни, й окремі складні природно-техногенні системи, які мають важливе загальнодержавне значення (ділянки надр континентального шельфу; ділянки надр, на яких здійснюється захоронення радіоактивних і токсичних відходів тощо).

Узагальнення інформації виконується на двох рівнях – територіальному і державному. В організаційному аспекті проведення геологічного моніторингу здійснюється на локальному, територіальному і державному рівнях. Локальний моніторинг проводить надрокористувач або інший суб'єкт господарської діяльності. Вимоги до цього виду моніторингу встановлюються в ліцензіях на використання надр або у проектах на будівництво та експлуатацію об'єктів.

Державний моніторинг стану надр на локальному рівні проводиться в комплексі з моніторингом інших компонентів навколишнього природного середовища. На територіальному рівні моніторинг забезпечують територіальні центри самостійно або із залученням спеціалізованих підприємств і організацій. На державному рівні геологічний моніторинг проводять установи, що підпорядковані геологічній службі України.

Відповідно до Положення про Державну службу геології та надр України, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174 Держгеонадра відповідно до покладених на неї завдань організовує і координує роботу з ведення єдиної інформаційної системи користування надрами; проводить моніторинг мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та моніторинг геологічного середовища є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища України, яка діє, згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

Головна задача моніторингу та прогнозування небезпечних геологічних явищ - своєчасне виявлення і прогнозування розвитку небезпечних геологічних процесів, що впливають на безпечний стан геологічного середовища, з метою розроблення та реалізації заходів щодо попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, для забезпечення безпеки населення і об'єктів економіки країни в природних надзвичайних ситуаціях.

До об'єктів моніторингу належать:

природні системи- це великі ділянки надр, що являють собою геологічні або гідрогеологічні структури (басейни підземних вод, нерозроблювані родовища корисних копалин);

природно-техногенні системи - джерело (джерела) антропогенного впливу на геологічне середовище і ділянку надр у межах зони інтенсивного впливу цього джерела (джерел).

Державний моніторинг і прогнозування небезпечних геологічних явищ здійснюються Держгеонадрами в частині досліджень підземних вод (ресурси та використання), ендегенних та екзогенних процесів (видові і просторові характеристики, активність прояву); геофізичних полів (фонові та аномальні визначення); геохімічного стану ландшафтів (вміст і поширення природних і техногенних хімічних елементів і сполук).

На рівні області в системі геологічного моніторингу задіяно ВП Південно-Українська гідрогеологічна експедиція ДП «Українська геологічна компанія».

Режимна мережа моніторингу на території Миколаївської області складається з 55 спостережних свердловин, в тому числі 29 свердловин державного рівня узагальнення та 26 свердловин регіонального рівня узагальнення (табл.7.2.1) Моніторингові дослідження здійснюються на вміст у підземних водах: пестицидів (28 показників), токсичних мікроелементів 1 і 2 класів небезпеки (19 показників), макрокомпонентів (29 показників), органічних сполук (18 показників).

Таблиця 7.2.1. - Перелік пунктів моніторингу ВП Південно-Українська гідрогеологічна експедиція ДП «Українська геологічна компанія» на території Миколаївської області

Код спостережного пункту по АІС ДВК	№ спостережного пункту, наданий партією	Дані спостережень за рівнями підземних вод	Дані спостережень за температурою підземних вод	Дані спостережень за хімічним складом підземних вод
Державна мережа				
257001142	142	-	-	-
257001440	440	-	-	-
257001319	319	-	-	-
257001384	384	-	-	-
257001445	445	+	-	-
257001447	447	-	-	-
257001420	420	-	-	-
257001424	424	-	-	-
257001425	425	-	-	-
257001340	340	-	-	-
257001442	442	-	-	-
257001137	137	-	-	-
257001508	508	-	-	-
257001202	202	+	-	+
257001201	201	+	-	+
257001294	294	+	-	-
257001115	115	-	-	-
257001116	116	-	-	-
257001180	180	-	-	+
257001027	27	-	-	-
257001028	28	-	-	-
257001110	110	+	-	+
257001111	111	-	-	-
257001112	112	-	-	-
257001113	113	+	-	-
257001051	51	-	-	-
257001054	54	-	-	-
257001055	55	-	-	-
257001056	56	-	-	-
Регіональна мережа				
257001509	509	-	-	+
257001375	375	-	-	-
257001144	144	-	-	+
257001391	391	-	-	+
257001145	145	-	-	-
257001370	370	-	-	-
257001146	146	-	-	+
257001369	369	-	-	-
257001446	446	+	-	-
257001439	439	-	-	-
257001129	129	-	-	-
257001001	1-e	-	-	-
257001422	422	-	-	-
257001002	2	-	-	-
257001003	3	-	-	-
257001004	4	-	-	-

257001006	6	+	-	+
257001007	7	-	-	-
257001008	8	-	-	+
257001009	9	-	-	-
257001010	10	-	-	-
257001011	11	-	-	-
257001306	306	-	-	-
257001143	143	-	-	-
257001380	380	-	-	+
257001404	404	+	-	+

Відповідно до листів відокремленого підрозділу Південно - Української гідрологічної експедиції ДП «Українська геологічна компанія» від 11.05.2023 № 47/01, від 15.07.2024 № 146, від 23.06.2025 №2-261 через відсутність фінансування, протягом 2021-2024 років роботи за об'єктами «Моніторинг підземних вод у Миколаївській та Херсонських областях» та «Ведення ДВК, державного обліку використання підземних вод, моніторингу ресурсів та запасів підземних вод та території Одеської, Миколаївської та Херсонської областей» не проводяться. Таким чином, всі дані які наведені у розділі 7.2.1 щодо стану використання та якості підземних вод області базуються на результатах спостережень станом на 01.01.2022 року.

Відсутність державного моніторингу за якістю та використанням підземних вод на території Миколаївської області, яка відноситься до маловодних регіонів України, ускладнює проблему забезпечення населення та критичної інфраструктури якісним питним водопостачанням.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Миколаївська область розташована в межах басейнів рік: Дніпра (від греблі Каховського водосховища до гирла); Інгульця (від границі Дніпропетровської та Херсонської обл. до гирла); Південного Бугу (від греблі Ладиженського водосховища до р. Синюха; від р.Синюха до в/п Олександрівка; від в/п Олександрівка до гирла) та малих річок Причорномор'я; моря між Дністровським лиманом (включаючи його лівий берег) та Бузьким лиманом (включаючи його правий берег), включаючи р. Тилігул.

Процес формування підземних вод складний, що обумовлено природно-кліматологічними, геоморфологічними, геолого-літологічними факторами, потужністю та хімічним складом порід зони водообміну, водопроникністю, ємкісними здібностями поділяючих водотривких шарів, віддаленістю області живлення і розвантаження, впливом техногенезу і т. д. Крім того, підземні води одержують поповнення при транзиті за рахунок природних і штучних водотоків, водойм.

У гідрогеологічному відношенні Миколаївська область знаходиться на площі Причорноморського та Українського басейнів підземних вод.

За умовами формування ґрунтових вод гідрогеологічні басейни поділені на дрібніші таксономічні одиниці - гідрогеологічні райони і підрайони (мал.7.2.1.1).

За умов формування режиму підземних вод більша частина території області (центральна, східна та південно-східна) відноситься до Бузько-Дніпровського (26) району. Північна частина області відноситься до Східнопридніпровського району (Інгуло-Інгулецького підрайону – 10 б) та Вінницько-Побузького району (Південнопобузького – 8б підрайону), західна та південно-західна – до Бузько-Куяльницького району (Балтського – 25 а, та Тілігул-Куяльницького – 25 б підрайонів).

Область живлення міжпластових підземних вод Причорноморського басейну в межах області є південна частина схилу Українського кристалічного масиву та відроги Подільської височини. Найбільш сприятливі умови для формування значних ресурсів прісних підземних вод існують у північних та північно-західних частинах території. Наявність річок (П.Буг, Кодима, Мертвод, Інгул та ін.), долини яких вироблені в неогенових, палеоген-крейдових та докембрійських породах, являються додатковим джерелом поповнення ресурсів підземних вод.

Видобуток та використання підземних вод в Миколаївській області значною частиною відбувається за рахунок ресурсів Причорноморського артезіанського басейну пластових напірних вод.

В межах Українського басейну, де розповсюджені води зон тріщинуватості кристалічних порід докембрію, основним фактором формування їх режиму являються атмосферні опади та поверхневі води рік. Підземні води знаходяться впливу техногенних факторів.

Видобуток підземних вод за рахунок ресурсів Українського басейну напірних тріщинно-жильних вод області досить незначний.

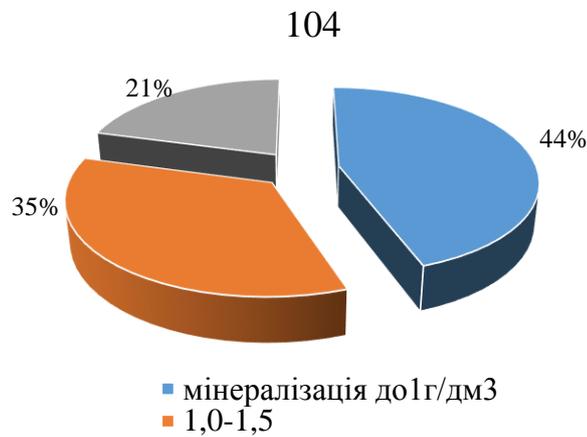
Основними водоносними горизонтами (комплексами), які розповсюджені на території Миколаївської області і придатні для водопостачання населення, є плейстоценовий алювіальний, верхньо-, середньосарматський, палеогеновий, крейдовий та архей-протерозойський, головним джерелом водопостачання з яких є – водоносний горизонт у відкладеннях верхньосарматського регіоярису верхнього міоцену (N_1S_3).

Прогнозні ресурси для Миколаївської області визначені за даними регіональної оцінки (Капінос Н.Н.,1977р.) і апробовані ДКЗ СРСР (протокол № 7869 від 29.06.1971р., № 8103 від 28.07.1978р.), УТКЗ (протокол № 3886 від 21.03.1978 р.) і уточнені протоколом робочої наради ВГО «Кримгеологія» від 02.06.1983 р. в кількості 441,6 тис. м³/добу, в т.ч. з мінералізацією:

до 1,5 г/дм³ – 349,87 тис.м³/добу (79,23%);

від 1,5 до 3,0 г/дм³ – 91,73 тис.м³/добу (20,77%).

Відомості про прогнозні ресурси (за даними регіональних оцінок) та експлуатаційні запаси (згідно протоколів ДКЗ, ТКЗ) підземних вод наведені в таблиці 7.2.1.1. та на мал.7.2.1.2.

Мал. 7.2.1.2.- Розподіл прогнозних ресурсів за мінералізацією на час їх підрахунку

Таблиця 7.2.1.1. - Прогнозні ресурси та експлуатаційні запаси підземних вод Миколаївської області

№ пп	Назва адміністративного району	Площа, тис.км ²	Прогнозні ресурси підземних вод (ПРПВ), тис.м ³ /добу				
			Усього			У тому числі експлуатаційні запаси підземних вод (ЕЗПВ)	
			Мінералізація, г/дм ³				
			до 1,5	1,5-3,0	до 3,0	до 1,5	> 1,5
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Баштанський	7,1	66,37	49,63	116,0	-	-
2	Вознесенський	6,4	105,4	12,60	118,0	50,3	-
3	Миколаївський	5,7	136,21	27,29	163,5	35,24	8,67
4	Первомайський	5,4	41,89	2,21	44,10	8,67	-
	УСЬОГО:	24,6	349,87	91,73	441,60	94,2	8,67

Загальний розподіл ПРПВ в середньому по області складає 17,95 м³/добу/км², в тому числі з мінералізацією до 1,5 г/дм³ складає 14,22 м³/добу/км². На одну особу населення області доводиться 0,404 м³/добу прогнозних ресурсів підземних вод.

З часу оцінки прогнозних ресурсів різко змінилося техногенне навантаження на геологічне середовище, що привело до скорочень, а в деяких випадках і повної ліквідації площ залягання підземних вод з мінералізацією до 1,5 г/дм³.

Так, на окремих підземних водозаборах, розташованих у прибережних зонах Чорного моря та Бузького лиману (очаківський водозабір, водозабори Коблево-Рибаківської курортної зони, Ольшанський водозабір та інш.) у зв'язку із тривалою та інтенсивною експлуатацією відмічається підвищення мінералізації підземних вод за рахунок підтягування більш мінералізованих вод із водоносних горизонтів, що залягають нижче, а також поверхневих вод Чорного моря та Бузького лиману. Загальна кількість експлуатаційних запасів становить 102,882 тис.м³/добу (23,3 % від величини ПРПВ). Дані щодо затверджених експлуатаційних запасів підземних вод наведені у таблиці 7.2.1.2.

Таблиця 7.2.1.2. - Експлуатаційні запаси підземних вод Миколаївської області

№	Родовище підземних вод	Ділянка РПВ	Геологічний індекс водоносного горизонту	№ протоколу, інстанція та дата затвердження	ЕЗПВ, тис.м ³ /добу				
					Усього	в т.ч. по категоріях			
						A	B	C ₁	C ₂
1	Вознесенське	Вознесенська-1	P ₂₋₃	№3543 УкрТКЗ 08.12.73р.	2,3	-	2,3	-	-
		Бузька	aQ _{III}		6,3	2,8	-	3,5	-
		Одесько-Кишинівська	P ₂₋₃		3,9	-	3,9	-	-
		Натягайлівська	aQ _{III}		19,8	4,3	4,4	11,1	-
2	Врадіївське	Врадіївська	N _{1S2}	№4101 УкрТКЗ 25.04.81р.	3,8	2,7	0,8	0,3	-
3	Кривоозерське	Кривоозерська	AR-PR ₁	№4136 УкрТКЗ 29.10.81 р.	3,9	-	2,0	1,9	-
4	Доманівське	Зброшківська	K ₂	№ 3756 УкрТКЗ 17.02.76 р.	6,4	2,0	1,3	3,1	-
5	Новоодеське	Новоодеська-1	aQ _{II-III}	№4199 УкрТКЗ 02.07.82 р.	21,6	13,0	8,6	-	-
6	Коблеве-Рибаківське	Коблеве-Рибаківська	N _{1S3}	№4803 УкрТКЗ 18.06.89 р.	5,3	1,3	3,4	0,6	-
7	Очаківське	Очаківська-1	N _{1S3}	№3540 УкрТКЗ 20.01.73 р.	3,5	2,3	-	1,2	-
		Очаківська-2			2,5	0,9	0,8	0,8	-
8	Галицинівське	Галицинівська	N _{1S3}	№ 1829 УкрДКЗ 8.10.09 р.	2,343	-	1,6	0,32	0,42
9	Миколаївське	Миколаївська	N _{1S3}	№ 2360 УкрДКЗ 2011 р.	0,300	-	0,300	-	-
		Миколаївська	N _{1S2}		3,870	-	2,250	1,62	-
10	Горохівське	Горохівська	N _{1S3}	№ 2849 УкрДКЗ 2013 р.	0,015		0,015		
		Горохівська	N _{1S2}		4,485		4,485		
11	Бандурське	Бандурська	PCM	№ 2860 УкрДКЗ 2013 р.	0,969		0,740	0,23	
12	Інфільтраційне	Інфільтраційний водозабір	AQ3 (AP3)	№ 3499 УкрДКЗ 2015 р	11,600		3,500	8,10	
Разом:					102,88	30	39,69	32,8	0,4

Станом на 01.01.2024 року, за даними ДНВП «ГЕОІНФОРМ УКРАЇНИ» для централізованого водопостачання населених пунктів та виробничих потреб підприємств на території Миколаївської області розвідані 12 родовищ (16 ділянок) підземних вод, з яких розробляються 4 родовища: Галицинівське (ділянка Галицинівська), Миколаївське (ділянка Сандора), Горохівське (ділянка Горохівська), Бандурське (ділянка Бандурська). Дані щодо Мінералізації підземних вод основних водоносних горизонтів на діючих ділянках родовищ підземних вод Миколаївської області за 2023 рік наведені у таблиці 7.2.1.3.

Таблиця 7.2.1.3. - Мінералізації підземних вод основних водоносних горизонтів на діючих ділянках родовищ підземних вод Миколаївської області за 2023 рік

Родовище, ділянка	Геологічний індекс та назва водоносного горизонту	Видобуток, тис.м ³ /добу	Мінералізація, г/дм ³	
			від	до
Галицинівське ділянка Галицинівська	Водоносний верхньосарматський теригенно-карбонатний горизонт (N _{1S3})	1,546	0,250	0,359
Миколаївське ділянка Сандора	Водоносний верхньосарматський теригенно-карбонатний горизонт (N _{1S3})	0,009	2,964	3,278
	Водоносний середньосарматський теригенно-карбонатний горизонт (N _{1S2})	0,077	1,892	5,080
Горохівське ділянка Горохівська	Водоносний середньосарматський теригенно-карбонатний горизонт (N _{1S2})	0,743	1,214	4,972
Бандурське ділянка Бандурська	Водоносна зона тріщинуватості докембрійських кристалічних порід (РС)	0,619	0,726	1,199

Надра Миколаївської області перспективні для виявлення родовищ підземних вод, але інтенсифікація господарської діяльності, техногенні навантаження на геологічне середовище вже істотно змінили еколого-гідрогеологічну обстановку в області. При подальшій інтенсифікації господарської діяльності без обліку всього комплексу процесів і явищ, зв'язаних із природними і техногенними факторами неминуче погіршення еколого-гідрогеологічної обстановки.

Занепокоєння викликає гідрологічна ситуація щодо використання підземних вод на території м. Миколаєва, яка в період 2022-2024 років суттєво погіршилася внаслідок буріння несанкціонованих свердловин, що споруджувалися без проєктної документації. За даними ДП «Українська геологічна компанія» при бурінні зазначених водозаборів не проводилися хімічні аналізи підземних вод, визначався тільки сухий залишок у польових умовах. Спостереження за рівневим та гідрохімічним режимами не здійснюється. Подальше інтенсивне використання водоносних горизонтів може призвести до суттєвого зниження рівня підземних вод та підвищення їх мінералізації, а не дотримання технології спорудження свердловин (використання пластикових обсадних труб) загрожує надходження забруднюючих речовин до цільового водоносного горизонту.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Розвиток господарського комплексу України відбувається в умовах нарощування техногенної дестабілізації довкілля, наслідком якої є подальше збільшення кількості кризових явищ в екологічних системах, активізація екзогенних геологічних процесів (ЕГП). Зважаючи на обмеженість неосвоєних територій в балансі під житлове та промислове будівництво зростає роль непридатних, порушених земель, ділянок з розвитком небезпечних екзогенних геологічних процесів.

Природні умови Миколаївської області (геологічна будова, гідрогеологічні умови, рельєф місцевості, клімат, інтенсивність і контрастність неотектонічних рухів) визначили широкий розвиток та різноманітність екзогенних геологічних процесів (далі – ЕГП). Узагальнені дані, щодо розвитку ЕГП на території області наведені в таблиці 7.2.2.1.

Таблиця 7.2.2.1. - Розвиток ЕГП на території Миколаївської області *

Площі області, тис. км ²	Зсуви					Підтоплення (0-4,0м)		Ерозія	
	Площі розповсюдження, км ²	Ураженість території обл., %	Кількість зсувів			Площі розповсюдження, км ²	Ураженість території обл., %	Площі розповсюдження, км ²	Ураженість території обл., %
			усього	у т.ч. активних (оцінка)	на забудованих територіях				
24,6	9,04	0,04	1153	48	51	996,7	4	8200	33,3

* Дані надані Причорноморським державним регіональним підприємством державної служби геології та надр України за даними польових моніторингових обстежень ділянок розвитку небезпечних геологічних процесів на території Миколаївської області за період з 2012 по 2016 роки.

Роботи з моніторингу поширення та розвитку ЕГП на території Миколаївської області проводяться на підставі геологічного завдання, виданого Державною геологічною службою України для геологічного обґрунтування протизсувних заходів, геологічного забезпечення на регіональному рівні Урядової інформаційно - аналітичної системи надзвичайних ситуацій.

На території Миколаївської області налічується 1153 зсуви, загальною площею 9,04 км², що складає 0,037 % ураженості області. На забудованих територіях зафіксовано 51 зсув. У всіх районах області, де спостерігаються зсуви, площа їх не перевищує 1,0 км² на район, окрім узбережжя Чорного моря, де розташовані ділянки з найбільшою динамікою розвитку ЕГП та значним техногенним навантаженням.

Абразійно-зсувна активність складає 39 %, що є середньою зсувною активністю для морського узбережжя. Максимальна активізація спостерігається на ділянці узбережжя, що розташована між с. Рибаківка та Бузьким лиманом (колишній Березанський район).

Абразійно-зсувна ділянка узбережжя Чорного моря від м. Очаків до с. Морське складається з частин:

1. Абрязійно-зсувна ділянка морського узбережжя між Тилігульським і Березанським лиманами, що має протяжність 16 км, з них 10,5 пог. км – абрязійно-зсувний схил. Середня висота схилу складає +35 м над рівнем моря. На ділянці розташовані 17 структурних зсувів загальною площею 853 000 м². З них 2 зсуви цілком сплановані, на 3 - проводяться планувальні роботи, 12 – у природному стані;

2. Абрязійно-зсувна ділянка морського узбережжя між Березанським лиманом та мисом Очаків має протяжність 7,3 пог. км, з них абрязійно-зсувні 4,5 км, та абрязійно обвальні - 2,8 км. Середня висота схилу над рівнем моря складає +35 м. На абрязійно - зсувній ділянці сформовано 6 зсувів.

3. Абрязійно-обвальна ділянка морського узбережжя від тилової частини Лагерної коси до західного краю міста Очаків має довжину 2,8 пог. км. Ерозійно-аккумулятивна денудаційна вододільна лесова рівнина з півдня обмежена майже вертикальним уступом висотою 9-26 м.

4. Ділянка абрязійно-зсувного схилу правого борту Бузького лиману від міста Очаків до села Кир'яківка протяжністю 111,5 м. 2018 року обстежено 71 зсувне тіло, активізація різного ступеня спостерігалася на 25 зсувах.

Основними техногенними чинниками активізації є підтинання, перевантаження схилів та їх обводнення внаслідок джерел з водоносних комунікацій. Цьому сприяло інтенсивне будівництво, що ведеться в останні роки на схилах та присхилових територіях.

Активізація відмічена у м. Очаків, у районі бази відпочинку «Акваторія», в с. Чорноморка колишнього Очаківського району (бази відпочинку «Прибій», «Сонячний» «Ольвія» та «Автомобіліст»), у колишньому Березанському районі в с. Рибаківка на мисі Аджияск (погранзагін), базах відпочинку «Княжичанка», «Колос» та «Колос-2», «Янтар», у с. Лугове (база відпочинку «Урожайний»).

На узбережжі моря в межах Миколаївської області з 23 зсувів активізація зафіксована на 15 зсувах (65 %); кількість зсувів у природному стані - 14, з них проявляє активність 12-80 %.

Загалом до абрязійно-зсувного процесу залучено 1957 м² прибрежкової частини плато морського узбережжя Миколаївської області. З 17,8 км абрязійно-зсувних та абрязійно-обвальних схилів 7,8 км берега (майже 44 %) сплановано та закріплено. Площа плато, що відокремилася від прибрежкової частини плато абрязійно-зсувного та абрязійно-обвального берега, становить 2205 м².

Розвиток абрязії продовжується на узбережжі Чорного моря, а також на внутрішніх водоймах – озерах та лиманах. Активізація процесу пов'язана з інтенсивною господарською діяльністю (зарегулювання річкового стоку, нераціональне освоєння пляжної смуги, надмірне видобування піску з прибережних територій, порушення природного режиму міграції наносів). Абрязія виступає чинником, що підсилює розвиток процесу зсувоутворення через розмив та замочування нестійких гірських порід узбережжя.

Основними чинниками, які обумовлюють розвиток абрязії є геолого-геоморфологічні (літологія порід, неотектоніка, сейсміка, морфологія берега і пляжу), гідрометеорологічні (хвильовий, вітровий та рівневий режим моря) умови та господарська діяльність людини. Довжина берегової лінії з розвитком

природної абразії складає 1,1 км абразійно-обвальної ділянки морського узбережжя від тилової частини Лагерної коси до західного окрайка м. Очаків.

Окрім того, на території області повільно розвивається процес підтоплення, що є найбільш поширеним серед сучасних екзогенних геологічних процесів (далі-ЕГП) й проявляється як у природних умовах, так й під впливом техногенних чинників. У Миколаївській області це пов'язано з наявністю великих плоских безстічних вододільних просторів, які характеризуються дуже низькою природною дренажістю, ускладнені численними балками і ярами, а в південно-східній і південній частинах - подами і западинами. Причому, більшість зрошувальних систем розташована саме на цих вододільних рівнинах.

Площа поширення підтоплення на території міст та селищ області складає 996,7 км², що становить 4 % ураженості регіону (підтоплено 496 населених пунктів в межах ділянок глибини залягання рівня ґрунтових вод 0-2 м, 761 населений пункт – 0-4 м).

Одним із основних і найбільш небезпечних дестабілізаційних факторів екологічної ситуації є ерозія ґрунтів, що призводить до забруднення та замулення річок, струмків, ставків тощо. Загальна площа розповсюдження ерозії ґрунтів становить 8 200 км², що відповідає 33,3 % території області.

Миколаївська область – одна з тих, де періодично підтоплюються населені пункти поверхневими та ґрунтовими водами. Основними причинами цього явища є розміщення населених пунктів на понижених ділянках місцевості та активна господарська діяльність без проведення необхідних інженерно-захисних заходів.

Процес підтоплення на території області розвивається повільно через поєднання природних та техногенних факторів. Серед природних – великі плоскі безстічні вододільні простори з низькою дренажістю, ускладнені балками, ярами, подами і западинами. Серед техногенних – водогосподарська діяльність, зокрема, великі системи зрошення, що розташовані переважно на цих рівнинах. 2020 року площа розвитку підтоплення на території області становила 17,5 тис. га.

Лабораторія моніторингу вод в складі Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області, в межах ведення еколого-меліоративного моніторингу, виконує спостереження за гідрогеолого-меліоративним станом на зрошуваних та прилеглих до них землях Миколаївської області на загальній площі 264,7 тис.га, з них 190,3 тис. га зрошені і 56,9 тис.га – прилеглі землі.

В області з метою утримання задовільного меліоративного стану земель та захисту від підтоплення населених пунктів побудовані системи горизонтального дренажу на загальній площі 51,654 тис.га, з якої 46,992 тис.га – на зрошенні.

Площа з ризиком підтоплення у сільських населених пунктах (далі – СНП) складає 17,5 тис. га в зоні впливу меліоративних систем, де також ведуться спостереження.

При виявленні та оцінці підтоплення сільськогосподарських угідь та СНП, використовуються ВНД 33-5.5-07-99 «Організація робіт по обстеженню та оцінці підтоплення сільськогосподарських угідь і сільських населених пунктів». Згідно з цим документом підтопленими вважаються ділянки, на яких глибина залягання ґрунтових вод менша за мінімальну глибину залягання рівнів ґрунтових вод, яка

визначається фізико-географічною зональністю, літологічним складом покривних відкладів та мінералізацією ґрунтових вод (додаток 2 ВНД 33-5.5-07-99).

Мінімальні глибини залягання рівнів ґрунтових вод для сільськогосподарських угідь зони Степу (для середніх та важких ґрунтів) складають: 1,5 м – для зрошуваних сільськогосподарських угідь і 2,0 м – для богарних земель. Мінімальна глибина залягання рівнів ґрунтових вод для СНП зони Степу (для середніх та важких ґрунтів) складає 2,0 м.

За інтесифікацією дії підтоплення є сезонним явищем, а за розповсюдженням – локальним, тобто масштаб і характер підтоплення змінюється залежно від пори року. Пік розвитку процесів підтоплення, як правило, припадає на лютий-квітень, а в вересні-листопаді підтоплення практично не відмічається, за винятком ділянок з цілорічним живленням ґрунтових вод та їх розвантаженням у пониззі рельєфу, де переважно знаходяться житлові споруди.

За оперативною інформацією, протягом 2024 року внаслідок експлуатації зрошувальних систем, підтоплювалося 8 сільських населених пунктів на загальній площі 62 га, що складало 212 садиб.

Основними причинами підтоплення населених пунктів є приріст рівня ґрунтових вод за рахунок поливів присадибних ділянок і витік із систем водозабезпечення, відсутність впорядкованого відводу поверхневих вод, незадовільний стан захисних споруд, фільтрація води з каналів, які проходять поблизу житлових та господарських будівель, вплив полів зрошення з високим положенням рівня ґрунтових вод.

Неналежна експлуатація дренажу, а також безвідповідальність деяких жителів в селах, де вже побудований захист від підтоплення, призвели до виходу із ладу частини колекторно-дренажної системи в таких населених пунктах як Миколаївське, Шевченкове, Степове, Зелений Гай Миколаївського району, Баратівка та інші Баштанського району.

Підтоплення сільськогосподарських угідь спостерігалось на початку поливного періоду 2025 року (станом на 01 квітня) на загальній площі 261 га, в тому числі зрошувані угіддя - 120 га та богарні угіддя, в зоні впливу меліоративних систем - 141 га.

В області з метою утримання задовільного меліоративного стану земель та захисту від підтоплення населених пунктів збудовані системи горизонтального дренажу на загальній площі 51,654 тис. га, з якої 46,992 тис. га – на зрошенні.

Всього на зрошенні та богарних землях Миколаївської області збудовано 117 автономних дренажних ділянок на загальній площі 51654 га, у тому числі: 49424 га – закритий, та 2230 га – відкритий горизонтальний. Відвід дренажних вод з 23 дренажних ділянок проводиться примусово за допомогою перекачувальних насосних станцій, а з інших дренажних ділянок скидні води відводяться самопливним способом.

У 37 населених пунктах побудовано колекторні дренажні мережі для їх захисту від підтоплення: Баштанський (колишній Снігурівський) район – 13; Вознесенський район – 5; Миколаївський район – 13; Баштанський район – 6. На площі 9720 га дренажні води відводяться примусовою відкачкою побудованими

ДНС в кількості 30 од. у тому числі: Баштанський район –17 од.; Миколаївський район – 11 од.; Вознесенський район – 2 од. За 2024 рік силами ДНС перекачано дренажної води 28,465 тис. м³.

7.3 Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Гірничі відносини в Україні регулюються Конституцією України, Кодексом України про надра від 27.07.1994 року, Гірничим законом України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими чинними актами законодавства України, що видаються відповідно до них. Однією з ланок в ієрархії нормативно-правових актів, що регулюють охорону та використання надр, є міжнародно-правові документи (договори, конвенції, декларації тощо).

Правовою основою для розвитку законодавства про надра є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», який визначає загальні засади та принципи охорони й використання природних об'єктів, у тому числі надр.

Центральне місце в системі джерел права надрокористування займає Кодекс України «Про надра», основним завданням якого є регулювання гірничих відносин з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища, а також охорона прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян.

Гірничий Закон України визначає правові та організаційні засади проведення гірничих робіт, забезпечення протиаварійного захисту гірничих підприємств, установ та організацій.

До нормативних актів, що встановлюють порядок отримання прав користування ділянками надр, можна віднести Постанови Кабінету Міністрів України від 30.06.2011 № 594 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами», від 30.05.2011 № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами», від 27.01.1995 № 59 «Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів» та інші.

Державна служба України з питань праці (згідно з положенням про службу) здійснює державний гірничий нагляд з питань:

правильності розробки родовищ корисних копалин у частині їх безпечної експлуатації;

додержання правил проведення геологічних і маркшейдерських робіт під час дослідно-промислової розробки та експлуатації родовищ корисних копалин;

додержання правил та технологій переробки мінеральної сировини;

правильності та своєчасності проведення заходів, що гарантують безпеку людей, майна і навколишнього природного середовища, гірничих виробок і свердловин від шкідливого впливу робіт, пов'язаних із користуванням надрами;

готовності державних воєнізованих гірничорятувальних служб та формувань і диспетчерських служб до локалізації та ліквідації наслідків аварій;

здійснює державний нагляд (контроль) у сфері гірничих відносин на підприємствах вугільної, гірничорудної та нерудної промисловості, під час проведення гірничих робіт, будівництва та експлуатації, ліквідації або консервації гірничих підприємств;

здійснює нагляд (контроль) за дотриманням умов спеціальних дозволів на користування надрами в частині державного гірничого нагляду;

здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням законодавства з охорони праці в частині безпечного ведення робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення.

Інформація у сфері надрокористування наведена в таблиці 7.3.1.

Таблиця 7.3.1. -Інформація у сфері надрокористування *

Спеціальні дозволи на користування надрами	За роками		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Кількість виданих	4	6	6
Кількість анульованих	-	-	4

* Інформація надана ДНВП «Геоінформ України» відповідно до відомостей, які введені до бази даних виданих спеціальних дозволів на користування надрами станом на 23.04.2025 року

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний контроль і нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охорони спрямовані на забезпечення додержання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановленого порядку користування надрами, виконання інших обов'язків щодо охорони надр, встановлених законодавством України.

Відповідно до вимог Кодексу України «Про надра» державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним використанням надр України здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, а саме Державною службою геології та надр України (Держгеонадра України) – Україна, 03680, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 16, тел. (044) 536-13-17.

Державний нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, а саме Державною службою України з питань праці – Україна, 01601, м.Київ, вул. Десятинна, 14Е, тел. (044)289-53-59.

8. Відходи

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

За даними Головного управління статистики у Миколаївській області інформація щодо навколишнього середовища, зокрема стосовно управління відходами та небезпечними хімічними речовинами за 2024 рік може бути надана після завершення встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» терміну для подання статистичної звітності, завершення її опрацювання та оприлюднення даних на державному рівні.

Відповідно до вищевикладеного, відображаємо інформацію за 2020 рік та за частково за 2024 рік.

За статистичними даними у Миколаївській області обсяг утворення відходів за 2020 рік становив 2536,6 тис. т відходів.

Серед підприємств регіону найбільшими утворювачами відходів 2020 року були ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (2002,321 тис. т або 80 % від загального обсягу утворених області відходів), ПрАТ «Абінбев Ефест Україна» (17,856 тис. т), ПАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока» (26,503 тис. т), ПАТ «Баштанський сирзавод» (158,760 тис. т) та ТОВ «Сандора» (16,491 тис.т), ДПНВК ГТБ «Зоря-Машпроект» - (9,216 тис. т), МКП «Миколаївводоканал» (7,947 тис. т), ТОВ «СП УКРСОЯ» (18,415 тис. т), ПП «ЛЮКС-ОЙЛ» (26,268 тис.т).

Із загальної кількості утворених відходів протягом 2020 року утилізовано, оброблено (перероблено) 88,331 тис.т відходів, що на 31 % більше ніж протягом 2019 року. Частка відходів, які були утилізовані, оброблені (перероблені), у загальному обсязі утворених відходів склала 3,53 %.

2020 року, підприємствами регіону утилізовано 12,943 тис. т відходів I-III класів небезпеки. Відходи I класу небезпеки у кількості 17,575 т передано спеціалізованим підприємствам на утилізацію. Відходи II класу небезпеки утилізовано у кількості 168,796 т, передано на утилізацію – 359,178 т. Відходи III класу небезпеки утилізовано у кількості 12774,542 т, передано на утилізацію –21152,879 тис. т.

До основних сфер, де фактично утворюються небезпечні відходи належать підприємства металургії, машинобудування, суднобудування, харчової промисловості, обробки шкір, водоканали, сільськогосподарські підприємства.

Що стосується твердих побутових відходів у області, за підсумками 2023 року, згідно моніторингової звітності органів місцевого самоврядування зібрано 1055,3 тис. м³ твердих побутових відходів, з яких видалено 158,3 тис.м³ ресурсоцінних компонентів (макулатура, полімери (ПЕТ-пляшки), упаковка Тетра Пак, пластик, поліетилен, метали, скло (склобій, склотара), резина.

До місць видалення твердих побутових відходів за 2024 рік вивезено 1 205,2 тис. м³ твердих побутових відходів.

Органами місцевого самоврядування та виконавчої влади здійснюються заходи із запровадження роздільного збирання ТПВ за видами окремих компонентів. Роздільне збирання твердих побутових відходів запроваджено у

34 населених пунктах області. В основному компоненти ТПВ, які збираються окремо, – це ПЕТ-пляшка та інші вироби з поліетилену, скло, папір.

Тобто із загальної кількості утворених відходів 85% відходів захоронюються на сміттєзвалищах.

Зберігання твердих побутових відходів в населених пунктах області, з врахуванням сільських рад, здійснюється майже в 358 місцях, з яких 267 од. загальною площею 524,4 га, за вимогами нормативно правових актів, наближені до показників сміттєзвалищ. Лише 44 полігони мають паспорта місць видалення відходів.

Переважає більшість з них працює у режимі перевантаження, тобто з порушенням проєктних показників щодо обсягів накопичення відходів, а будівництво нових потребує відведення значних площ земельних ділянок.

Середня наповненість сміттєзвалищ 53%, в тому числі за містами обласного значення понад 85%. Кількість перевантажених полігонів в області становить 3 од. (1,1%) із загальною площею 19,8 га - це міські полігони Вознесенська, Первомайська, Південноукраїнська.

На даний час в області відсутні діючі сміттєпереробні та сміттєспалювальні заводи. Не у всіх територіальних громадах запроваджений централізований вивіз сміття.

Сміттєзвалища є джерелом інтенсивного забруднення ґрунтів, атмосфери та підземних вод.

Розв'язання проблеми безпечного управління твердими побутовими відходами та іншими видами відходів, у тому числі небезпечних є розроблення та затвердження Регіонального плану управління відходами в Миколаївській області до 2030 року, який забезпечить ефективне функціонування системи управління відходами. Розроблення Регіонального плану управління відходами в Миколаївській області до 2030 року на даний час триває.

2020 року розроблено перші два та частково третій етап проєкту Регіонального плану управління відходами. У зв'язку з прийняттям Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України у вересні 2021 року нових Методичних рекомендацій з розроблення регіональних планів управління відходами, якими внесено істотні зміни до Структури регіонального плану управління відходами та порядку його розроблення, роботу над Регіональним планом області не було завершено.

2023 року затверджено Постанову Кабінету Міністрів України від 30.06.2023 № 667 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження регіональних планів управління відходами» та 09.07.2023 року вступив в силу новий Закон України «Про управління відходами» (далі - Закон 2320-IX).

27 грудня 2024 року набрав чинності Національного плану управління відходами до 2033 року.

Враховуючи суттєві зміни чинного законодавства у сфері управління відходами проєкт регіонального плану області 2020 року потребує актуалізації та оновлення.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну і масованими обстрілами нашої території, почалися утворюватися відходи від руйнувань.

За інформацією територіальних громад Миколаївщини, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій, станом на 01.01.2025 року на їх територіях утворилося 82759,048 т відходів від руйнувань.

Відповідно до Порядку поводження з відходами від руйнувань, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 1073, протягом 2024 року визначено та затверджено розпорядженнями начальника Миколаївської облвійськкадміністрації два місця тимчасового зберігання відходів від руйнувань для - Миколаївської міської територіальної громади та Шевченківської сільської територіальної громади.

У грудні 2024 року визначено друге місце зберігання відходів від руйнувань в Миколаївській міській територіальній громаді, дана земельна ділянка є частиною комплексу, на території якого планується переробка відходів від руйнувань. Від іноземних донорів передано для Миколаївської міської територіальної громади 24 одиниці спеціалізованої техніки для оброблення відходів від руйнувань.

Станом на 01.01.2025 року в області визначено сім місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань для наступних громад: Миколаївської міської територіальної громади (2 місця), Снігурівської міської територіальної громади, Новобузької міської територіальної громади, Інгульської сільської територіальної громади, Привільненської сільської територіальної громади та Шевченківської сільської територіальної громади.

Крім того, на території Миколаївської області залишаються зберігатися залишків непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР). Питання щодо виконання комплексу робіт з очищення території Миколаївської області від накопичених за попередні роки, визначене Миколаївською облдержадміністрацією як одне з найважливіших для області з точки зору екологічної безпеки, санітарно - епідеміологічного благополуччя населення.

Взаємодія управління з іншими державними органами у сфері поводження з відходами здійснюється шляхом надання пропозицій Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України, облвійськкадміністрації та інших щодо внесення змін до чинного законодавства щодо управління відходами, розробки загальнодержавних та регіональних програм управління відходами, обміну інформацією з відповідними органами влади у сфері управління відходами.

Таблиця 8.1.1.- Показники утворення відходів у динаміці за 2015 –2020 роки (т)*

№ з/п	Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	Обсяги утворення						
	Промислові (у т.ч. гірничопромислові) відходи, т	2056808,10	2152989,98	2178676,73	2287776,75	21773393,89	2346688,753

	Небезпечні (токсичні) відходи(за формою звітності № 1 –відходи, т (I-III клас)	62608,90	62844,004	16335,71	21524,43	18834,26	33568,31
	Відходи житлово-комунального господарства, тис. м ³	1261,01	1145,69	811,026	675,43	807,83	811,58
	Загальна кількість відходів, т	2306130,22	2366360,75	2327932,85	2410146,26	2327279,86	2502059,46
2	Інтенсивність утворення відходів:						
	Загальна кількість відходів на одиницю ВРП, кг/ 1 млн. грн	47849,99	40929,88	29129,75	30163,40	25179,38	**
	Утворення небезпечних (токсичних) відходів I-III класів небезпеки на одиницю ВРП, кг/ 1 млн. грн	1299,07	1086,98	204,41	269,38	203,77	**
	Утворення твердих побутових відходів на особу, м ³ / на 1 особу.	1,09	0,99	0,71	0,603	0,734	0,737

* Інформація за 2021, 2022, 2023 та 2024 роки відомості будуть оприлюднені після завершення терміну для подання статистичної звітності відповідно до чинного законодавства.

** ВРП за 2020 рік буде розраховано Держкомстатом України 2021 року.

Загальний обсяг накопичення відходів в області становить 58,53 млн. т. На кінець 2020 року видалено у спеціально відведених місцях чи об'єктах 2092,652 тис. тонн відходів усіх класів небезпеки, у тому числі 1,922 т відходів I-III класів небезпеки.

Найбільша складова накопичених відходів IV класу припадає на долю червоного шламу ТОВ «Миколаївський глиноземний завод». Станом на 01.01.2025 на шламосховищах накопичено – 49,397 млн. тонн червоного шламу. Виробнича діяльність підприємства зупинена з 2022 року, у зв'язку із чим, утворення, реалізація та розміщення на шламосховищах червоного шламу не здійснюється.

Накопичені протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) відходи - 13531,451 т належать до IV класу небезпеки, інформація наведена у табл. 8.1.2.

Інформація щодо накопичення відходів I, II, III класів станом на 01.01.2024 у Головному управлінні статистики у Миколаївській області відсутня.

Таблиця 8.1.2 - Накопичення відходів (станом на 01.01.2024)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням небезпечних відходів	од.	365
2	Накопичено небезпечних відходів, усього	т	13531,451*
	у тому числі:		
3	відходи 1 класу небезпеки	т	**
4	відходи 2 класу небезпеки	т	**
5	відходи 3 класу небезпеки	т	**
6	відходи 4 класу небезпеки.	т	13531,451*

*Кількість підприємств, які надали державну статичну звітність за звітний 2023 рік

**Інформація відсутня, відомості за 2023 рік буде оприлюднена після завершення терміну для подання статистичної звітності відповідно до чинного законодавства

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).

Як у Миколаївській області так і за її межами діяльність відходопереробних підприємств здійснюється на підставі ліцензій, які видає Міндовкілля України у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 05.12.2023 р. № 1278 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами» (далі - Постанова №1278).

Станом на 01.01.2025 р. ліцензії Міндовкілля України на провадження господарської діяльності з поведження з небезпечними відходами на території Миколаївської області отримано одне підприємство - ТОВ СП «НІБУЛОН».

Уряд надав час суб'єктам господарювання адаптуватися до нових умов роботи в рамках реформи управління відходами. Наразі підприємства мають можливість оформити документи у декларативному порядку згідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.10.2023 №1137 «Про внесення змін у додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 р. №314», відповідно до якої: до 9 січня 2024 року суб'єкти господарювання можуть подавати декларації на порталі «Дія»; з 9 січня упродовж 5 місяців необхідно зібрати всі документи та отримати дозвіл та ліцензію.

Через відсутність в Головному управлінні статистики у Миколаївській області відомостей щодо основних показників поведження з відходами I–IV класів небезпеки по Миколаївській області за 2024 рік наступна інформація приведена за 2020 рік.

Із загальної кількості утворених відходів протягом 2020 року утилізовано, оброблено (перероблено) 88,331 тис.т відходів, що на 31 % більше ніж 2019 року. Частка відходів, які були утилізовані, оброблені (перероблені), у загальному об'ємі утворених відходів склала 3,53 %.

Протягом 2020 року, підприємствами регіону утилізовано 12,943 тис. т відходів I–III класів небезпеки. Відходи I класу небезпеки в кількості 17,575 т передано спеціалізованим підприємствам на утилізацію. Відходи II класу небезпеки утилізовано в кількості 168,796 т, передано на утилізацію – 359,178 т.

Відходи III класу небезпеки утилізовано в кількості 12774,542 т, передано на утилізацію –21152,879 тис. т.

Основні показники поводження з відходами за 2020 рік наведені в таблиці 8.2.1.

Таблиця 8.2.1. - Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки (тис. т)

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік*	2022 рік*	2023 рік*	2024 рік*
1.	Утворилося	21,524	18,834	33,568	-	-	-	-
2.	Одержано від інших підприємств	7,9	3,7	2,439	-	-	-	-
3.	у тому числі з інших країн	-	-	-	-	-	-	-
4.	Використано	7,47	5,367	12,943	-	-	-	-
5.	Знешкоджено (знищено)	7,469	0	0	-	-	-	-
6.	у тому числі спалено	0,4	0,01	0,012	-	-	-	-
7.	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	0,024	0,2	0,002	-	-	-	-
8.	Передано іншим підприємствам	21,813	17,245	21,529	-	-	-	-
9.	у тому числі іншим країнам	-	-	-	-	-	-	-
10.	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	0	0	0	-	-	-	-
11.	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-	-	-	-	-
12.	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	152,392	152,412	149,183	-	-	-	-

*- за 2021, 2022, 2023 та 2024 роки відомості будуть оприлюднені після завершення терміну для подання статистичної звітності відповідно до чинного законодавства

Згідно з інформацією, отриманою від управління житлово-комунального господарства Миколаївської облдержадміністрації, всього на території області,

станом на 01.01.2025, налічується майже 267 сміттєзвалищ загальною площею 524,4 гектарів.

Інформація про найбільші сміттєзвалища наведена у таблиці 8.2.2.

Табл.8.2.2. - Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2025 року

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість, один.	Площа під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
Сміттєзвалища				
1.	м. Вознесенськ	1	12,75	-
2.	м. Очаків	1	4,53	-
3.	м. Первомайськ	1	3,8	-
4.	м. Південноукраїнськ	1	4,1385	-
5.	Баштанський р-н	120	245,3	-
6.	Вознесенський р-н	38	51,6107	-
7.	Миколаївський р-н	43	43,7	-
8.	Первомайський р-н	61	120,66	-
	Всього	262	524,4	-
Полігони				
1.	м. Миколаїв	1	37,93	-
Заводи з перероблення твердих побутових відходів				
відсутні				

Населення області є основними утворювачами твердих побутових відходів та загальний середньорічний обсяг накопичення та вивезення яких становить 250-300 тис. т або 1,2-1,4 млн. куб. м. Частка охоплення населення послугами з вивезення ТПВ, з врахуванням загальної кількості домогосподарств (476 тис.), діючих договорів зі спеціалізованими підприємствами міської місцевості, а також здійснення цих функцій сільськими радами з залученням базових сільськогосподарських підприємств, в середньому по області становить 95%. При цьому в області всі споживачі багатопверхового житлового фонду (5775 житлових будинків) на 100 % охоплені договірними відносинами на вивезення ТПВ.

Середня наповненість сміттєзвалищ 53%, в тому числі по містах обласного значення понад 85%. Кількість перевантажених полігонів по області становить 3 од. (1,1%) загальною площею 19,8 га - це міські полігони Вознесенська, Первомайська, Південноукраїнська.

Як і в цілому по Україні, в Миколаївській області існує низка проблем, пов'язаних з управлінням побутовими відходами.

Основними проблемними питаннями органів місцевого самоврядування є доволі низький рівень роботи по впорядкуванню питань землекористування по ділянках, на яких розташовані місця видалення ТПВ та паспортизації місць видалення ТПВ та інших місць видалення відходів, зі складанням санітарнотехнічних паспортів, низький рівень укомплектування сміттєзвалищ спеціальною технікою, системи водопостачання та пожежного водопостачання,

освітлення і огорож. На цей час санітарно-технічні паспорти на полігони ТПВ оформлені лише в м. Миколаєві, м. Вознесенську, м. Очакові, м. Південноукраїнську, м. Снігурівка, с. Лугове Коблівської сільської ТГ Миколаївського району. Водночас, рівень реалізації власних (самоврядних) повноважень органів місцевого самоврядування в частині спрямування бюджетних видатків на впорядкування питань розроблення паспортів полігонів (сміттєзвалищ) ТПВ, землевідведення є недостатнім, згідно з сучасними вимогами природоохоронного законодавства.

З метою покращення санітарного стану, підвищення екологічної безпеки та безпеки жителів міста Миколаєва, на замовлення департаменту житлово-комунального господарства Миколаївської міської ради Державним підприємством Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут міського господарства було розроблено схему санітарного очищення міста Миколаєва, яку затверджено рішенням виконавчого комітету Миколаївської міської ради від 08.07.2023 №500 «Про затвердження схеми санітарного очищення міста Миколаєва». Дану схему оприлюднено на сайті житлово-комунального господарства Миколаївської міської ради за посиланням: <https://dgkh.mkrada.gov.ua/shema-sanitarnogo-ochyshhennya-mista-mykolayeva/>

За інформацією райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування, схеми санітарного очищення розроблено та затверджено у 262 населених пунктах області. Зазначені схеми розроблялись без залучення спеціалізованих науково-дослідних установ та потребують оновлення з врахуванням вимог законодавства і створення об'єднаних територіальних громад.

Станом на 01.01.2025 в області створено 52 об'єднані територіальні громади. Враховуючи, що більшість ОТГ є новоутвореними, а деякі з них увійшли до об'єднання із містами, проводиться активна робота з оновлення та розробки генеральних планів і схем санітарного очищення населених пунктів, із урахуванням нових територій, чисельності населення та інших чинників. З метою пришвидшення даного процесу та його актуалізації, одним із основних заходів ОТГ є розроблення і затвердження в установленому порядку схем санітарного очищення населених пунктів.

На розвиток сфери управління твердими побутовими відходами в населених пунктах Миколаївської області за 2024 рік спрямовано кошти у сумі 7563,525 тис. грн за рахунок консолідації коштів місцевих бюджетів, інших коштів, не заборонені чинним законодавством.

На оновлення контейнерного парку спрямовані видатки на суму 2330,292 тис. грн (придбання 188 од. контейнерів для збирання побутових відходів):

Вознесенська міська територіальна громада - 52 од. контейнерів на суму 340,414 тис. грн.;

Південноукраїнська міська територіальна громада - 74 од. контейнерів на суму 1491,278 тис. грн.;

Первомайською міською територіальною громадою - 62 од. контейнерів на суму 498,6 тис. грн.

Південноукраїнською міською територіальною громадою придбано бульдозер з відвалом та розпушувачем в кількості 1 од. на суму 5233,233 тис. грн.

За співпраці посольства Данії в Україні з Офісом управління ООН з обслуговування проєктів (UNOPS) в травні 2024 року Миколаївська область отримала три сміттєвози Ford для Очаківської міської, Воскресенської селищної та Мішково-Погорілівської сільської територіальних громад. В серпні 2024 року Миколаївська область отримала три екскаватори JCB 3CX для Воскресенської та Ольшанської селищних, та Мішково-Погорілівської сільської територіальних громад; два вилкові навантажувачі для Ольшанської селищної та Мішково-Погорілівської сільської територіальних громад.

Негативно впливає на стан контролю санітарного стану територій з боку органів місцевого самоврядування, відсутність створених у відповідності до наказу Мінбуду України від 05.11.2007 № 177, місцевих інспекцій з благоустрою населених пунктів. Навіть у м. Миколаєві зазначена інспекція ліквідована, а окремі її функції виконують адміністрації районів міста.

Питання управління з побутовими відходами та недопущення забруднення навколишнього середовища, а також недопущення зриву графіків вивезення побутових відходів та забезпечення належного утримання прибудинкових територій постійно розглядається на нарадах під головуванням керівництва територіальних громад з керівниками житлово-експлуатаційних підприємств, підприємствами-перевізниками побутових відходів, під час яких також роз'яснюються правила благоустрою та санітарного утримання.

З метою приведення до належного стану територій населених пунктів, упорядкування та поліпшення території підприємств, організацій усіх форм власності та дотримання санітарного стану прибудинкових територій в населених пунктах області проведені заходи з благоустрою та санітарного очищення, а саме: в містах обласного та районного підпорядкування проведені суботники, запроваджені місячники з благоустрою та санітарного очищення. Особлива увага під час запроваджених заходів з благоустрою територій приділяється утриманню прибудинкових територій та вивезенню сміття з житлових масивів та вздовж магістральних вулиць міст.

Так, зокрема у місті Миколаєві спеціалістами адміністрацій районів Миколаївської міської ради регулярно проводяться рейди з перевірки санітарного стану прибудинкових територій багатопверхової забудови та приватного сектору. Власникам будинків надаються письмові попередження про необхідність дотримання Правил благоустрою міста Миколаєва, проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота.

Одним із першочергових завдань у сфері управління побутовими відходами є зменшення обсягів їх захоронення на полігонах та сміттєзвалищах за рахунок впровадження сучасних методів і технологій із сортування, переробки та утилізації побутових відходів.

Впровадження роздільного збирання побутових відходів повинно спрацьовувати на зменшення обсягів сміття до 30 – 40 відсотків, продовження терміну експлуатації існуючих полігонів, скорочення площ землевідводу під перспективне будівництво.

Шляхом зменшення негативного впливу безгосподарського поводження з твердими побутовими відходами є впровадження системи роздільного збирання ТПВ для вилучення ресурсоцінного компоненту. До вторинної сировини в місцях охоплення роздільним збиранням ТПВ, яка користується підвищеним попитом і комерційною привабливістю відноситься папір, картон, ПЕТ-пляшки, склотара та відходи деревини, які здаються в пункти приймання вторинної сировини та використовуються в якості палива.

На ринку управління із вторинною сировиною у переважній більшості здійснюють діяльність приватні суб'єкти господарювання.

У м. Миколаєві комунальна установа Миколаївської міської ради «Агенція розвитку Миколаєва» (далі – Агенція) працює виключно над впровадженням системи роздільного збору відходів на базі шкіл, дитячих садків та закладів медицини міста Миколаєва з метою формування екологічних звичок щодо роздільного збирання відходів у наймолодших мешканців міста.

За даними Департаменту житлово-комунального господарства Миколаївської облвійськкадміністрації, станом на 01.01.2025 року, доля охоплення населення роздільним збиранням побутових відходів за громадами - м. Миколаїв - 65,2%, м. Вознесенськ – 61,7%, м. Очаків – 100%, м. Первомайськ – 10,2 %, м. Південноукраїнськ – 26,5%. Усереднений показник - відсоток населення, охопленого роздільним збиранням побутових відходів складає 57,6 % по області

У м. Вознесенську здійснюється роздільне збирання твердих побутових відходів ТОВ «Тріо-2015» (папір, склобій, ПЕТФ-пляшка, пластик, метал).

Рішенням виконавчого комітету Южноукраїнської міської ради від 06.04.2016 № 95 «Про впровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів на території міста Южноукраїнська» запроваджено систему роздільного збирання твердих побутових відходів.

Рішенням виконавчого комітету Южноукраїнської міської ради від 29.05.2019 № 125 «Про затвердження місць розміщення майданчиків для впровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів на прибудинкових територіях міста Южноукраїнська» оновлено та затверджено 42 місця для розміщення майданчиків для впровадження роздільного збирання ТПВ на прибудинкових територіях.

У м. Очаківі здійснюється роздільне збирання побутових відходів МКП «Очаків-сервіс» (ПЕТФ-пляшка). Роздільне збирання сміття в м. Первомайську запроваджене на місцях, де облаштовані контейнерні майданчики, в районах багатоповерхових житлових масивів.

Масове впровадження роздільного збирання ТПВ ускладнюється обмеженістю видатків місцевих бюджетів та відсутністю аналогічних цільових коштів державного бюджету.

У населених пунктах області відсутні технології сміттепереробки та сміттесортування (застосовуються лише в містах Києві та Харкові), що також впливає на можливість скорочення обсягів вивезення ТПВ на сміттєзвалища.

З метою зменшення обсягів накопичення ТПВ на відповідних територіях, покращення екологічної ситуації в області проводиться робота по впровадженню сучасних технологій у сфері поводження з твердими побутовими відходами у

містах: Миколаїв, Вознесенськ та Первомайськ, які займають основну питому вагу в загальному обсязі утворення і накопичення ТПВ.

З метою вирішення проблеми реалізації проєкту будівництва сміттєпереробного комплексу розпорядженням голови облдержадміністрації від 14.09.2020 № 360-р створена відповідна робоча група.

2022 року, на замовлення Веснянської сільської ради Миколаївського району Миколаївської області, ТОВ «ГЕОПАРТІЯ» розроблено детальний план території орієнтовною площею 62,6 га щодо земельних ділянок для будівництва об'єктів забезпечення життєдіяльності населених пунктів (сміттєсортувальних та сміттєпереробних об'єктів полігону твердих побутових відходів) в межах території Веснянської сільської ради Миколаївського району Миколаївської області. Проєктом детального плану території розглядається модернізація процесу поводження з ТПВ на територіях поряд з наявним полігоном ТПВ шляхом використання суміжних ділянок для встановлення двох сміттєсортувальних станцій разом зі сміттєпереробними об'єктами та спорудами для тимчасового зберігання вторсировини. Для зазначеного ДПТ управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації здійснено процедуру СЕО відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Актуальним питанням у сфері управління відходами для Миколаївської області є утилізація непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (далі - ХЗЗР), тари від них, накопичених за попередні роки (табл.8.2.3.).

Незважаючи на те, що у 2011-2012 роках за рахунок державного бюджету України з території Миколаївської області на знешкодження, за межі України вивезено 878,045 тонн непридатних пестицидів (використано понад 19 млн грн.), на сьогодні певна кількість непридатних ХЗЗР на території області залишається.

Через повномасштабне вторгнення росії в Україну загроза потрапляння залишків ХЗЗР до навколишнього середовища значно збільшилася, тому ця проблема постала гостро.

Одним із шляхів вирішення цього питання є виконання комплексу робіт з очищення території, тобто утилізація (знешкодження) непридатних ХЗЗР на спеціалізованих підприємствах, які мають чинні ліцензії Мінприроди України на здійснення операцій у сфері управління небезпечними відходами.

Станом на 31.12.2024 кошти ні державного, ні з обласного бюджету на знешкодження (утилізацію) непридатних ХЗЗР не виділялись.

З метою уточнення даних щодо залишків непридатних пестицидів та агрохімікатів у II кварталі 2023 році на виконання доручення начальника Миколаївської облвійськкадміністрації від 22.12.2022 №90-д та рішень, прийнятих регіональною комісією з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій при Миколаївській облвійськкадміністрації (протокол від 21.12.2022 №15) проведена чергова інвентаризація залишків непридатних хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР).

За результатом інвентаризації, на території двох районів Миколаївської області залишається 226,87 тонни непридатних ХЗЗР, тари від них, забрудненого ґрунту та залишків будівель, а саме: у Миколаївському районі - 0,15 т,

Первомайському - 226,72 т (в тому числі 120 т – залізобетонні контейнери з-під пестицидів), в інших районах – непридатні пестициди відсутні

Таблиця 8.2.3 - Поводження з непридатними пестицидами

№ з/п	Район	Кількість на початок 2024 року, т	Перезатарено впродовж 2024 року, т	Знешкоджено впродовж 2024 року, т	Утворено (виявлено) впродовж 2024 року, т	Кількість на кінець 2023 року, т
1	Баштанський	0,0	-	-	-	0,0
2	Вознесенський	0,0	-	-	-	0,0
3	Миколаївський	0,15**	-	-	-	0,15**
4	Первомайський	226,72*	-	-	-	226,72*
	ВСЬОГО :	226,87	-	-	-	226,87

* Включено контейнери від непридатних пестицидів на об'єкті № 51 за інвентаризацією 2023 року;

** Дані представлені відповідно до інвентаризації за 2021 рік

У зв'язку із тим, що кошти так і не були виділені на знешкодження залишків непридатні ХЗЗР в області – захід «Забезпечення екологічно безпечного збирання та знешкодження (перезатарювання, транспортування до місця знешкодження, утилізація, переробка чи видалення) непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, у тому числі пестицидів)» Миколаївською облвійськкадістрацією включено до Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки, а також до Стратегії розвитку області на період до 2027 року. Захід заплановано здійснити за рахунок коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища та обласного бюджету.

До моменту передачі непридатних пестицидів на знешкодження (утилізацію) територіальні громади забезпечують безпечні умови їх зберігання та несуть відповідальність за їх порушення.

Однією з гострих екологічних проблем на території Миколаївської області є ситуація, що склалася навколо колишніх шахтно-пускових установок в Первомайському та Кривоозерському районі, які залишилися після розпаду СРСР. Незаконний демонтаж ракетних шахт загрожує отруєнню людей і зараженню довкілля компонентами токсичного ракетного пального. Вказані об'єкти належали Міністерству оборони України (далі – Міноборони).

Відповідно до розпорядження Кривоозерської РДА від 19.07.2006 року № 450-р, земельні ділянки військової частини № 33883 Міноборони пройшли рекультивацию та у 2006 були передані до складу земель запасу на території Первомайського району (в межах Кривоозерського району за старою схемою районування).

Таким чином, території Первомайського району розташовано 11 колишніх шахтно-пускових установок балістичних ракет, які знаходяться у зруйнованому стані та передані у землі запасу Первомайського району без рекультивации. Використання їх у господарських цілях неможливе.

Не зважаючи на неодноразове звернення обласної адміністрації до Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій щодо необхідності завершення рекультивації та документальної передачі земель у користування місцевим органам влади, питання залишається не вирішеним, проблема актуальною для Миколаївської області.

Іншим проблемним напрямком в області у сфері управління відходами є накопичення червоного шламу - відходу глиноземного виробництва. Найбільша складова накопичених відходів IV класу в області припадає на долю червоного шламу ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», який серед підприємств регіону є найбільшими утворювачам цього виду відходів.

За технологією виробничого процесу червоний шлам накопичується на двох шламосховищах з частковим повторним використанням у робочому циклі. Із зупинкою 2022 року роботи ТОВ «МГЗ», проблема розміщення та утилізації червоного шламу загострилася.

З метою стабілізації ситуації, що склалася, до Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки (перелік заходів II етапу (2024-2027 роки) включено захід 7.3 «Забезпечення екологічно безпечного зберігання, захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин» з фінансуванням за рахунок державного, обласного, місцевих бюджетів та позабюджетних коштів.

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Відповідно до наданої відповіді Миколаївської митниці Державної митної служби України протягом 2024 року відсутні випадки транскордонного переміщення відходів, в тому числі небезпечних відходів, в зоні діяльності митниці.

8.4. Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

Закон України «Про управління відходами» 2320-ІХ (далі - Закон 2320-ІХ) не передбачає ведення облвійськадміністрацією реєстру місць видалення відходів (МВВ) та реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, тому у II кварталі 2023 року до набуття чинності закону до 09.07.2023 року проведено оновлення даних цих реєстрів, з якими можна ознайомитися на офіційному сайті управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОВА за посилання: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/wastemanagement/reyestr/>

У зв'язку із внесеними змінами у законодавство, набуттям чинності постанови Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 року №556 «Деякі питання подання декларації про відходи», декларації про відходи за 2024 рік подаються заявниками в електронній формі через онлайн-платформу ЕкоСистема.

Міндовкіллям був створений електронний сервіс інтерактивна мапа сміттєзвалищ - esomara.gov.ua, який використовувався для проведення оперативного реагування на інформацію населення про несанкціоновані звалища з метою їх негайної ліквідації. Роботу «Екомапи» призупинено з технічних причин, після кібератаки, що сталася в ніч з 13 на 14 січня 2022 року, відновити роботу електронного сервісу не вдалося. Міндовкілля вже працює над

новим сучасним сервісом, що дозволить стежити за ліквідацією сміттєзвалищ онлайн «Екомапа 2.0». Новий алгоритм роботи сервісу дозволить українцям стежити за ліквідацією сміттєзвалищ онлайн. Відсутність чи наявність прогресу в цьому напрямку стане більш наочною. Як окремий шар, ці дані також стануть доступні на геоінформаційному порталі «ЕкоСистеми».

Взаємодія управління з іншими державними органами у сфері управління з відходами здійснюється шляхом надання пропозицій Міндовкілля, облдержадміністрації та інше щодо внесення змін до чинного законодавства про відходи, розробки загальнодержавних та регіональних програм поводження з відходами, погодження місць розміщення об'єктів поводження з відходами, створення інформаційно-аналітичних систем, банків даних про обсяги утворення, збирання, оброблення, утилізації та видалення відходів, їх паспортизації, створення і ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, місць видалення відходів, обміну інформацією з відповідними органами влади у сфері поводження з відходами та інше.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Відповідно до положень статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», екологічна безпека — це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникненню небезпеки для здоров'я людей. Гарантією екологічної безпеки для громадян України є здійснення широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

У разі виникнення надзвичайних ситуацій, що загрожують здоров'ю населення та стану довкілля, оповіщення здійснюється через місцеві та районні засоби масової інформації.

На території Баштанського району впроваджено централізовану систему оповіщення населення вздовж аміакопроводу «Тольятті-Одеса». В селах Лісне, Володимирівка та Новосілля встановлено три автоматизовані електросирени з виявленням аміаку в повітрі та 14 гучномовців, що забезпечують своєчасне інформування населення.

Питання екологічно небезпечних ситуацій також розглядаються на комісіях з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Миколаївській облдержадміністрації. Протягом минулого року надзвичайних ситуацій, які б загрожували довкіллю області, не зафіксовано.

Миколаївська область є регіоном із розвиненою промисловістю та інфраструктурою, який характеризується складним і високим рівнем техногенної небезпеки. Географічне положення регіону зумовлює вплив сезонних природних явищ, таких як підтоплення, зсуви, метеорологічні надзвичайні ситуації, пов'язані з атмосферними опадами та низькими температурами. Наслідком цих явищ можуть бути надзвичайні ситуації, що здатні спричинити значні матеріальні збитки і загрозу для життя та здоров'я великої кількості людей.

На території області розташована Південноукраїнська атомна електростанція, яка є складовою частиною ВП «Південноукраїнська АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом». Наразі експлуатуються три енергоблоки типу ВВЕР-1000, введені в експлуатацію у 1982, 1984 та 1989 роках із сумарною встановленою потужністю реакторів 3000 МВт. Через відносну зношеність обладнання, а також наявність 10–15 технологічних зупинок реакторів на рік, пов'язаних із ремонтом та заміною вузлів і агрегатів, існує ймовірність виникнення локальних та місцевих аварій. У 30-кілометрову зону навколо АЕС входить близько 145,7 тисячі осіб — мешканців Первомайського району, а також міст Південноукраїнськ і Вознесенськ.

Загалом у зонах можливого хімічного забруднення можуть опинитися понад 20 населених пунктів та понад 30 тисяч осіб, що становить близько 3 % населення області. Окремо в зонах зараження при аварії на аміакопроводі потенційно можуть опинитися 221 населений пункт з приблизною кількістю населення 190 тисяч осіб, що становить близько 15 % від загальної чисельності населення області.

Через територію області проходять два магістральні газопроводи високого тиску (50–70 кг/см²): «Черкаситрансгаз» (112 км) і «Харківтрансгаз» (198 км), загальною довжиною 310 км, а також два магістральні нафтопроводи — «Снігурівка-Одеса» (119 км) і «Кременчук-Херсон» (96 км) із нафтоперегінною станцією у селі Кобзарка Баштанського району.

На підприємствах м'ясної та харчової промисловості, а також на об'єктах очистки води можливі аварійні ситуації з викидом небезпечних хімічних речовин (НХР) в атмосферу. Обсяги викидів при аваріях на цих підприємствах можуть становити від 1 до 40 т, тоді як на аміакопроводі — до 500 т.

На залізничній мережі Миколаївської області, протяжністю 766 км, щодня знаходиться значна кількість рухомого складу з небезпечними вантажами, серед яких чимало сильнодіючих отруйних речовин. Усі ці фактори підвищують ризик виникнення надзвичайних ситуацій на транспорті.

9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки

Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» визначає правові, економічні, соціальні та організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами, які можуть становити підвищену екологічну загрозу. Метою закону є захист життя і здоров'я людей та навколишнього природного середовища від шкідливого впливу можливих аварій шляхом запобігання їх виникненню, обмеження розвитку і ліквідації наслідків.

Відповідно до Переліку потенційно-небезпечних об'єктів Миколаївської області, що схвалено та затверджено рішенням комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій Миколаївської облдержадміністрації від 20.10.2021 року протоколом № 29, на обліку перебуває 758 об'єкти, з яких 496 підлягають паспортизації.

9.3. Радіаційна безпека

На території Миколаївської області понад 35 років працює Південноукраїнська атомна електростанція.

Керівництвом «Відокремленого підрозділу «Південноукраїнська АЕС» ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (ВП ПАЕС) багато уваги приділяється впровадженню сучасних технологій, що гарантують високий рівень безпеки для персоналу, населення та навколишнього природного середовища.

Атомна станція використовує ядерне паливо – яке є потенційним джерелом забруднення довкілля радіоактивними речовинами такими як тритій, цезій, стронцій, кобальт, хром, цинк.

Система радіаційного контролю за діяльністю АЕС здійснюється відповідно до «Регламенту радіаційного контролю ВП ЮУ АЕС РГ 0.0026.0120», затвердженого згідно вимог чинного законодавства, і включає два види контролю: постійний періодичний.

Постійний контроль проводиться за допомогою мережі стаціонарних постів спостереження, розташованих у зоні спостереження філії «ВП ПАЕС», здійснюється за:

інтегральною дозою гамма-випромінювання на основі дозиметрів ТЛД-500К;

густиною і радіонуклідним складом атмосферних випадінь;

концентрація радіонуклідів в атмосферному повітрі (приземний шар).

Основним завданням цього виду контролю, в умовах нормальної експлуатації АЕС, є оцінка накопичення і міграції радіонуклідів, зміни інтегральної дози на місцевості, прогноз дозових навантажень на населення за весь період її експлуатації.

Періодичний радіаційний контроль здійснюється у стаціонарних пунктах спостереження та контрольних точках методом відбору проб з подальшою їх доставкою, підготовкою та вимірами у лабораторних умовах, для наступних показників:

густиною і радіонуклідним складом водних систем у районі розташування філії АЕС;

густина та концентрація радіонуклідів у компонентах водного середовища (донні відкладення, водорості);

концентрації радіонуклідів у ґрунті, рослинності та продуктах харчування.

Контроль за радіаційним станом навколишнього природного середовища проводиться як на проммайданчику, так і в радіусі 30 км навколо АЕС. У таблиці 9.3.1 наведено значення рівнів гамма-фону в районі розташування філії «ВП ПАЕС» за 2024 рік, а також для порівняння середньорічні значення потужності дози гамма-випромінювання за 2023 рік, 2022 та 2021 роки.

Аналіз наведених значень дає змогу відзначити той факт, що значення потужності дози гамма-випромінювання на місцевості в різних пунктах санітарно-захисної зони спостереження практично не змінилися за час експлуатації енергоблоків філії «ВП ПАЕС». Коливання середньорічних значень потужності дози зумовлені зміною космічної складової та природного фону.

Таблиця 9.3.1. - Рівні гамма-фону в районі розташування «ВП ПАЕС»

Пункт спостереження	відстань від АЕС, км	Середньорічне значення потужності дози за 2021 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2022 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2023 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2024 рік, мкР/год
1	2	3	4	5	6
Пост №1 (ВРП-330)	1,0	10,8	11,3	10,8	10,7
Пост №2 (ВРП-150)	0,5	10,9	11,3	10,8	10,8
Пост № 3 (Дизель-генераторна)	0,2	10,8	11,4	10,4	10,8
Пост № 4 (ХСВ)	0,4	10,9	11,7	11,0	10,8
Пост № 5 (Насосна ГФК)	0,5	10,9	11,7	11,0	10,7
Гідроділянка	2,0	10,3	10,2	10,4	10,6
м. Південноураїнськ	3,0	10,5	10,7	10,8	10,3
с. Воля	4,5	10,1	10,4	10,2	10,4
с. Агрономія	5,0	11,4	13,1	11,5	11,3
База ВРПА	6,0	10,8	10,3	10,5	10,5
с. Костянтинівка	6,0	10,7	10,8	10,7	10,5
с. Богданівка	7,0	10,3	10,4	10,4	10,6
ОСГБК (очисні споруди)	7,0	10,8	12,1	10,6	10,9
с. Бузьке	7,5	10,1	12,1	10,0	10,5
с. В. Раздол	9,0	10,3	12,3	10,3	10,6
с. Марьянівка	10,0	10,9	10,6	10,8	10,8
с Олексіївка	10,5	10,3	10,9	10,4	10,5
смт Арбузинка (А)	11,0	10,5	10,8	10,6	10,6
смт Арбузинка (В)	12,5	10,3	9,8	10,3	10,5
с. Анетовка	13,0	10,6	11,2	10,3	10,4
с. Олександрівка	14,0	10,3	12,1	10,7	10,6
с. Коштово	14,4	10,6	10,3	10,4	10,5
с. Новокрасне	25,0	10,6	10,3	10,4	10,3
с. Таборівка	25,0	10,4	9,8	10,5	10,5
с. Рябоконево (контрольний пункт)	33,5	10,6	11,1	10,7	10,5

Середньорічні значення потужності дози за всіма постами на місцевості за 2023 рік становлять 10,6 мкР/год та співставні із середньорічними значеннями потужності дози 2022 року (11,1 мкР/год). Також, цей показник не перевищує значень «нульового фону», тобто виміряних до пуску «ВП ПАЕС», що перебували в межах від 15,0 до 17,0 мкР/год і є характерними для Миколаївської області.

З червня 1994 року ставок-охолоджувач «ВП ПАЕС» працює в режимі «продувки», тобто забору свіжої води з р. Південний Буг і викиду в неї солоної води. Контроль за вмістом радіонуклідів лабораторія зовнішньої дозиметрії здійснює у відповідності до «Регламенту радіаційного контролю «ЮУ АЕС»,

«Регламенту продувки Ташлицького водосховища», затвердженими та узгодженими з органами Держсаннагляду та Мінекоресурсів.

В таблиці 9.3.2 наведено дані радіаційного контролю водного середовища при продувках Ташлицького водосховища за 2024 рік.

Таблиця 9.3.2. - Порівняльні дані при продувках, Бк/м³Нуклід

Показники	Максимальне значення концентрацій в Ташлицьком водосховище	Максимальні значення концентрацій у контрольному створі р.П. Буг	ДР по НРБУ-97
³ H	166000	21000	30000000
⁹⁰ Sr	31	23	10000
¹³⁴ Cs	1,8	1,9	70000
¹³⁷ Cs	2,1	2,05	100000

Концентрації радіонуклідів у воді Ташлицького водосховища та контрольному створі р. П.Буг перебувають на рівні попередніх років спостереження та їхні значення набагато нижчі за відповідні допустимі значення.

Періодичний радіаційний контроль в 30 км санітарно-захисній зоні атомної станції здійснює ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України».

В цілому радіаційна обстановка в районі розміщення «ВП ПАЕС» характеризується як «стабільна».

На обліку в Південній інспекції з ядерної та радіаційної безпеки по Миколаївській області знаходиться 9 суб'єктів, як власників радіонуклідних джерел іонізуючого випромінювання (далі - ДІВ), на яких при здійсненні діяльності можливе утворення радіоактивних відходів (табл.9.3.3).

Основна кількість підприємств (5) знаходиться в м. Миколаєві.

Радіаційних аварій і аварійних ситуацій на радіаційно-небезпечних об'єктах в управлінні протягом 2024 року не реєструвалися.

Таблиця 9.3.3. - Перелік підприємств, установ, організацій Миколаївської області, які користуються або володіють радіоізотопними ДІВ

№ з/п	Власник ДІВ (найменування/Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності))	Місцезнаходження/ Місце проживання	Примітка
1	2	3	4
1	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ДДП»	54056, м. Миколаїв, пр. Миру, 17 Б, кв.54	-
2	ДП «МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР СТАНДАРТИЗАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ»	54029, м. Миколаїв, пр. Центральний, 11/5	-
3	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «МИКОЛАЇВСЬКИЙ ГЛИНОЗЕМНИЙ ЗАВОД»	57286, Миколаївський район, с. Галицинове, вул. Набережна,64	

4	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ КОМПЛЕКС ГАЗОТУРБОБУДУВАННЯ «ЗОРЯ- МАШПРОЕКТ»	54018, м. Миколаїв, пр. Богоявленський, 42а	
5	ДОЧІРНЄ ПІДПРИЄМСТВО «КОСТЯНТИНІВСЬКЕ МОНТАЖНЕ УПРАВЛІННЯ» ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРОГО ТОВАРИСТВА «ТЕПЛОЕНЕРГОМОНТАЖ»	55000, м. Південноукраїнськ, промисловий майданчик, 13А	
6	КНП «МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ОНКОЛОГІЇ» МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	54018, м. Миколаїв, вул. Миколаївська, буд. 18	
7	ФІЛІЯ «ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКА АЕС» АТ «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ»	55001, Миколаївська обл., м. Південноукраїнськ	
8	ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ – ФІЛІЯ «ДЕЛЬТА-ЛОЦМАН» ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «АДМІНІСТРАЦІЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ»	54017, м. Миколаїв, вул. Героїв Рятувальників, 27	
9	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЮЖТЕПЛОЕНЕРГОМОНТАЖ»	55000, м. Південноукраїнськ, промисловий майданчик, 13А	

9.3.1 Стан радіоактивного забруднення території області

Згідно «Плану моніторингових досліджень об'єктів навколишнього середовища Миколаївської області на 2024 рік» проводився моніторинг за радіаційним станом території області у п'яти пунктах радіаційного контролю: в містах Миколаїв, Баштанка, Очаків, Первомайськ та Південноукраїнськ. Всього за 2024 рік проведено 16860 вимірювань, в тому числі 3369 вимірювань під час радіаційного моніторингу навколо АЕС в м. Південноукраїнськ. За аналізом результатів досліджень не зареєстровано перевищення гігієнічних нормативів, затверджених: ДГН 6.6.1-6.5.001-98 «Норми радіаційної безпеки». Радіаційний фон був у межах довгострокових природних показників, характерних для території вказаних населених пунктів.

За результатами проведених дозиметричних досліджень радіаційний фон у м. Миколаєві у 2024 році можна характеризувати як задовільний.

9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами

Найбільшим утворювачем радіоактивних відходів в області є ВП «Південноукраїнська АЕС».

Згідно актів інвентаризації джерел іонізуючого випромінювання (далі – ДІВ)

2024 року філією ВП «Південноукраїнська АЕС» радіоактивні джерела іонізуючого випромінювання з радіонуклідом у кількості 16 одиниць іридій-192 IR2HCT переведені у категорію радіоактивні відходи та передані для зберігання та подальшого захоронення в ДСП «Об'єднання «Радон»; контрольне джерело з радіонуклідом $90\text{Sr}+90\text{Y}$ (4 CO-215.89, №6032) у кількості 1 одиниця.

Інформація щодо утворення та накопичення радіоактивних відходів на території ВП «Південноукраїнська АЕС» представлена в таблицях 9.3.2.1-9.3.2.5.

Таблиця 9.3.2.1 – Динаміка утворення та накопичення кубового залишку

Рік	Утворення кубового залишку, м ³	Солевміст кубового залишку, г/дм ³	Накопичення кубового залишку, м ³
2019	92	472	2755
2020	103	484	2752
2021	95	491	2784
2022	77	508	2799
2023	87	486	2781
Середнє за 5 років	91	488	—
2024	97	492	2785
Заповнення ємностей, %			74

Таблиця 9.3.2.2 – Динаміка утворення та накопичення фільтруючих матеріалів

Рік	Утворення фільтруючих матеріалів, м ³	Накопичення фільтруючих матеріалів, м ³
2019	0	427
2020	0	427
2021	0	427
2022	0	427
2023	0	427
Середнє за 5 років	0	—
2024	4,5	431,5
Заповнення ємностей, %		72

Таблиця 9.3.2.3 - Динаміка утворення та накопичення низькоактивних ТРВ

Рік	Утворення низькоактивних ТРВ		Накопичення низькоактивних ТРВ м ³
	м ³	т	
2019	245,0	126,3	16124,8
2020	238,0	58,5	16142,8
2021	226,4	46,2	16101,4
2022	157,3	43,2	16071,6
2023	175,0	47,3	16096,6
Середнє за 5 років	208,3	64,3	—
2024	151,5	38,0	16104,6
Заповнення сховищ, %			74,3%

Таблиця 9.3.2.4 - Динаміка утворення та накопичення середньоактивних ТРВ

Рік	Утворення середньоактивних ТРВ		Накопичення середньоактивних ТРВ
	м ³	т	м ³
2019	8,0	1,6	1764,8
2020	10,8	2,16	1775,6
2021	10,0	2,0	1785,6
2022	10,0	2,0	1795,6
2023	11,0	2,2	1806,6
Середнє за 5 років	9,7	2,0	-
2024	10,0	2,0	1816,6
Заповнення сховищ, %			77,9

Таблиця 9.3.2.5 - Динаміка утворення та накопичення високоактивних ТРВ

Рік	Утворення високоактивних ТРВ		Накопичення високоактивних ТРВ
	м ³	т	м ³
2019	0,4	-	17,3
2020	0,35	-	17,65
2021	0,68	-	18,33
2022	0,6	-	18,93
2023	0,35	-	19,28
Середнє за 5 років	0,4	-	—
2024	0,368	-	19,648
Заповнення сховищ, %			10,9

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України (школа завдана земельним ресурсам, втрати надр, збитки завдані водним ресурсам, атмосферному повітрю, втрати лісового фонду та збитки, завдані природно –заповідному фонду)

За період 2022 - 2024 роки Державною екологічною інспекцією Південно – Західного округу (Миколаївська та Одеська області) розраховано збитків, завданих навколишньому природному середовищу Миколаївської області внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, на загальну суму 409 789 447,20 тис. грн, у тому числі за ресурсами по роках:

Ресурси, яким надано збитків	Період		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік
водні ресурси, тис. грн	39 928 515,9	296 544,9	17495,2
атмосферне повітря, тис. грн	22 948 903,1	4845881,5	481806,0
земельні ресурси, тис. грн	3 138 207,7	18 808389,8	297469396,3

Зазначені розрахунки виконано на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», та відповідно до затверджених методик розрахунку шкоди, заподіяної земельним, водним ресурсам та атмосферному повітрю.

Об'єкти природно-заповідного фонду також постраждали внаслідок ворожих дій військ РФ. За підрахунками Державної екологічної інспекції Південно – Західного округу (Миколаївська та Одеська області) за період 2023-2024 років збитки, завдані природно-заповідному фонду склали 297959233,6 тис. грн.

У зоні бойових дій опинилися 79 об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області. Під окупацією з 06.03.2022 та безпосередньо в зоні бойового зіткнення знаходились 16 об'єктів загальною площею 43933,7 га, а саме: Чорноморський біосферний заповідник, Національний природний парк «Білобережжя Святослава», регіональні ландшафтні парки «Кінбурнська коса» та «Висунсько-Інгулецький», 7 заказників та 4 пам'ятки природи.

Територіям півострову Кінбурнська коса, а саме природним комплексам національного природного парку «Блобережжя Святослава» та регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» діями загарбників завдано значної шкоди. Станом на звітний період, Кінбурнська коса знаходиться на тимчасово окупованій території, і точні обсяги збитків, спричинених внаслідок дій окупантів встановити не вдається. Однак згідно наявної інформації територія значно постраждала від пожеж, точно визначити обсяги шкоди, завданої екосистемам внаслідок пересування воєнної техніки, знищення біорізноманіття та забруднення станом на сьогодні не є можливим.

На території регіонального ландшафтного парку «Висунсько-Інгулецький» впродовж березня – листопада 2022 року велися активні бойові дії, інформація щодо масштабів та видів шкоди, завданої природним екосистемам внаслідок їх ведення потребує уточнення, але станом на 01.01.2025, здійснення оцінки завданої шкоди неможливе. Територія потребує заходів щодо знешкодження боєприпасів та розмінування.

У лісовому заказнику місцевого значення «Балабанівка» за період з лютого 2022 року внаслідок обстрілів сталися вісім значних пожеж загальною площею понад 40 га лісових насаджень та степових ділянок. Територія заказника потребує заходів щодо знешкодження боєприпасів, до їх здійснення детальна оцінка завданої шкоди неможлива.

В природному заповіднику «Єланецький степ» 19 березня 2022 року сталася пожежа на загальній площі 100 га, після цього злочинів проти довкілля на території заповідника не зафіксовано.

У лісовому заказнику місцевого значення «Балабанівка» за вказаний період внаслідок обстрілів сталися вісім пожеж загальною площею понад 30 га. Територія заказника потребує заходів щодо знешкодження боєприпасів, обстріли зазначеної території з боку ворожих військ продовжуються, і детальна оцінка завданої шкоди неможлива.

Більш ретельна оцінка завданої шкоди екосистемам області можлива лише після остаточного закінчення військових дій та розмінування територій і об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївщини.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

Право громадян України на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище закріплено у Конституції України (стаття 16) та Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII (стаття 9).

Положення Постанови Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98-ВР «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»: визначають загрози від антропогенного впливу на довкілля; встановлюють стратегічні орієнтири охорони природи; формулюють механізми збалансованого використання природних ресурсів.

Ключовий напрям реалізації екологічної безпеки закладено у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. Він орієнтований на європейську інтеграцію, екосистемний підхід і впровадження найкращих доступних технологій.

В основі державної системи екологічної безпеки України є широкий комплекс взаємопов'язаних політичних та державно-правових заходів, які поділяються на кілька видів залежно від спрямованості дій: організаційно - превентивні, регулятивно - стимулюючі, розпорядчо - виконавчі, охоронно-відновлювальні забезпечувальні.

1. Організаційно-превентивні заходи: спрямовані на виявлення екологічно небезпечних для навколишнього природного середовища та здоров'я людини територій, зон, об'єктів і видів діяльності, а також здійснення певних заходів для попередження виникнення екологічної небезпеки. До них належать:

Обліково - установчі заходи – передбачають виявлення, інвентаризацію, класифікацію небезпечних зон, об'єктів, територій і джерел. Наразі інвентаризація екологічно небезпечних об'єктів здійснюється через Єдину екологічну інформаційну систему (ЄАІС).

Реєстраційні заходи включають паспортизацію та ліцензування відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII та Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 6 вересня 2005 року № 2806-IV.

Окремо слід виділити новий Закон України «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення» від 16 липня 2024 року № 3855-IX, який запроваджує систему інтегрованих дозволів та адаптує українське законодавство до Директиви 2010/75/ЄС.

Експертно-оцінювальні заходи передбачають проведення екологічної експертизи та стратегічної екологічної оцінки відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року № 2059-VIII та Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 року № 2354-VIII.

Інформаційно-прогностичні заходи – прогнозування ризиків, моніторинг, управління кліматичними викликами. Ці функції визначені у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2025 року № 96-р, яким затверджено

План заходів на 2025–2027 роки з реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року.

2. Регулятивно-стимулюючі заходи.

До них належить система юридичних норм і правил, спрямованих на регулювання відносин, забезпечення дотримання пріоритетів, нормативів, стандартів, лімітів та інших вимог у галузі екологічної безпеки.

Протягом 2023-2024 років створено інституційне підґрунтя для реалізації інтегрованих дозволів, які є обов'язковими для великих підприємств.

Правову основу державної політики щодо екологічної безпеки складає також Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» від 8 жовтня 2024 року № 3991-IX. Цей Закон визначає кліматичну стратегію, моніторинг парникових газів та шляхи досягнення кліматичної нейтральності.

3. Розпорядчо-виконавчі заходи полягають у реалізації функцій у сфері забезпечення екологічної безпеки з боку спеціально уповноважених органів. Найбільш важливі положення в цій сфері закріплені в Конституції України, згідно з якою на виконавчі органи покладений обов'язок у здійсненні політики в галузі екологічної безпеки.

Здійснюються міністерствами, місцевими адміністраціями, Держекоінспекцією та іншими уповноваженими органами. Важливими у цьому напрямку державної політики є:

відновлення планових перевірок з 27 грудня 2024 року;
регулярна звітність органів влади за екологічними індикаторами;
реалізація адаптаційних заходів у межах Плану заходів на 2025–2027 роки з реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2025 року № 96-р).

4. Охоронно-відновлювальні заходи.

Ці заходи спрямовані на локалізацію проявів екологічної небезпеки, здійснення ліквідаційних робіт, визначення правового режиму територій відповідно до рівня екологічного ризику, встановлення статусу осіб, які потерпіли від наслідків екологічної небезпеки. Вони передбачають встановлення, наприклад, правового режиму зон надзвичайної екологічної ситуації, зокрема воєнних дій. За період 2024–2025 років оновлено Закон України «Про природно-заповідний фонд України» — додано нові категорії (мікологічні пам'ятки природи).

5. Забезпечувальні заходи.

Передбачають правову відповідальність, посилення екологічного контролю, захист екологічних прав громадян. Очікується оновлення системи державного екологічного контролю в межах законопроекту № 3091 «Про державний екологічний контроль», який перебуває в активному розробленні та належить до пріоритетів екологічної реформи станом на початок 2025 року.

Станом на 1 січня 2025 року, державна політика України в галузі екологічної безпеки представлена комплексною законодавчою базою, узгодженою з європейськими стандартами. Впроваджуються сучасні інструменти управління — інтегровані дозволи, моніторинг, стратегічна оцінка,

цифрові реєстри. Усі заходи охоплені Планом дій на 2025–2027 роки, що є операційним механізмом виконання національної екологічної стратегії.

Успіх реалізації політики залежить від ефективності інституційної координації, фінансування та участі громад у природоохоронній діяльності.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Промислова інфраструктура займає провідне місце в розвитку економіки області. Важливою складовою промислової інфраструктури є наявність в області науково-дослідних інститутів та проектно-конструкторських бюро, які здійснюють науково-технічні розробки для потреб суднобудівної галузі, а також освітні заклади, які готують фахівців-суднобудівників різних спеціальностей, що надає поштовх поступовому відновленню суднобудування.

Миколаївщина володіє потужним промисловим потенціалом, який об'єднує понад 1000 підприємств у різних галузях промисловості, понад 90% з яких є малими та мікропідприємствами.

У зв'язку із військовою агресією російської федерації проти України та ракетними ударами по об'єктах, які забезпечують життєдіяльність населення, протягом 2022-2024 років багато підприємств області призупинили свою діяльність або релаковані до більш безпечних регіонів України. .

Не зважаючи на це, за звітний період в області реалізовано промислової продукції на суму 134,5 млрд грн. Для порівняння 2021 року ця сума склала - 83,7 млрд грн, 2022 року – 73,3 млрд грн, 2023 року – 103,8 млрд грн.

Майже три чверті загальнообласного обсягу реалізації забезпечили підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Випуск продукції у цій галузі протягом 2024 року у порівнянні з минулим роком зріс на 1,4%.

Також, спостерігалось збільшення 2024 року реалізації продукції у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 17,5 % та у переробній промисловості – на 35,2%.

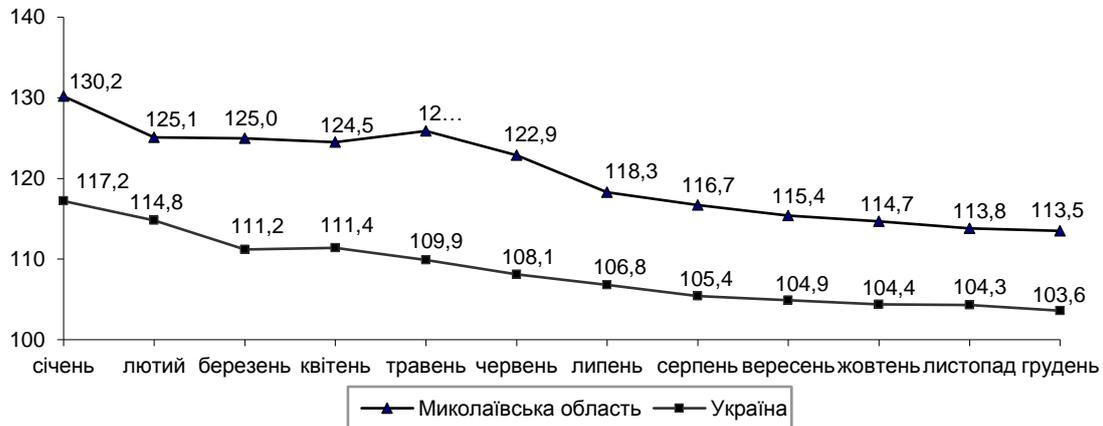
За видами діяльності переробної промисловості обсяги продукції збільшились у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 8,9%; у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 9,6%; виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів обсяги продукції збільшились – на 34%; у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 47,3%; у машинобудуванні – на 50,2%.

Питома вага Миколаївської області в загальному об'ємі реалізованої промислової продукції по Україні 2024 році склала 3,7% (2023 року це відношення - 3,2%).

За підсумками 2024 року індекс промислової продукції області склав 113,5%.

2024 року підприємства області співпрацювали з іноземними партнерами із 114 країн світу, експортні поставки товарів регіону перевищили імпорتنі надходження у 1,72 рази (за 2023 рік – 1,84 рази).

За 2024 рік експорт товарів становив 880,3 млн дол. США, або 88 % порівняно з 2023 роком, імпорт – 510,3 млн дол., або 93,8 %. Позитивне сальдо склало 370 млн дол. (за 2023 рік – 456,4 млн дол.).

Мал. 10.1.1. Індекси промислової продукції 2024 року (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Експорт товарів регіону впав порівняно з 2023 роком на 12 % та становив 880,3 млн дол. Зменшення показників зовнішньої торгівлі пояснюється призупиненням роботи основних бюджетоутворюючих та експортно орієнтованих підприємств регіону, масовим порушенням ланцюгів економічної діяльності, руйнуванням господарської інфраструктури та відтоком робочої сили в інші області або закордон (таблиця 10.1.1).

Таблиця 10.1.1. Динаміка обсягів експорту товарів Миколаївської області за період 2023 -2024 роки

Найменування групи товарів	Експорт, тис. дол. США		2024/2023, у %
	2023 рік	2024 рік	
Експорт товарів, у т.ч.	1000671,5	880302,3	88,0
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2021,8	3157,9	156,2
Продукти рослинного походження	740149,5	617015,6	83,4
Жири та олії тваринного або рослинного походження	149251,3	113731,2	76,2
Готові харчові продукти	36850,1	62201,4	168,8
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	45299,3	53814,0	118,8
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	3889,8	4366,0	112,2
Текстильні матеріали та текстильні вироби	593,1	6784,0	1143,8

Деревина і вироби з деревини	1613,0	1687,2	104,6
Мінеральні продукти	518,5	41,6	8,0
Шкури необроблені, шкіра вичищена	4170,9	1734,2	41,6
Недорогоцінні метали та вироби з них	4689,7	729,1	15,5
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	283,7	168,0	59,2
Живі тварини;продукти тваринного походження	9050,6	12484,0	137,9
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	36,4	8,2	22,6
Взуття, головні убори, парасольки	6,2	15,1	243,3
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	140,3	250,6	178,6
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1078,7	781,4	72,4
Різні промислові товари	1028,6	1332,8	129,6

Оснoву експорту товарів становлять продукти рослинного походження (70,1% від загального обсягу експорту товарів).

З метою сприяння налагодженню контактів з іноземними партнерами облвійськадміністрацією здійснюється інформаційна підтримка підприємств регіону. Суб'єктам господарювання Миколаївщини надається інформація щодо грантів, комерційних пропозицій іноземних компаній, торговельних місій за кордон тощо.

Обсяги імпортової торгівлі значно поступаються експортній: 2024 року суб'єктами господарювання області ввезено товарів на 510,3 млн дол. США, що на 6,2% менше за попередній рік.

Таблиця 10.1.2. Динаміка обсягів імпорту товарів Миколаївської області за період 2023-2024 роки

Найменування групи товарів	Імпорт, тис. дол. США		2024/2023, у %
	2023рік	2024рік	
Імпорт товарів, у т.ч.	544310,5	510338,5	93,8
Мінеральні продукти	91672,0	17573,6	19,2
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	72722,9	107054,8	147,2
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	111792,6	154773,6	138,4
Готові харчові продукти	75826,5	53708,2	70,8
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	40696,9	51098,2	125,6
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	83333,6	52037,9	62,4
Недорогоцінні метали та вироби з них	12939,1	19422,2	150,1
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	12017,3	16949,5	141,0
Текстильні матеріали та текстильні вироби	21408,4	16966,5	79,3
Живі тварини;продукти тваринного походження	3741,7	3677,2	98,3
Продукти рослинного походження	4058,9	5424,9	133,7
Шкури необроблені, шкіра вичищена	3603,4	2801,9	77,8
Деревина і вироби з деревини	760,7	513,7	67,5

Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	539,2	573,6	106,4
Взуття, головні убори, парасольки	1473,9	1107,3	75,1
Недорогоцінні метали та вироби з них	12939,1	19422,2	150,1
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	5863,4	4096,4	69,5
Різні промислові товари	1394,9	2269,4	162,7

Основними видами імпортованої промислової продукції 2024 року були машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання (30,3%). Більша частина товарів імпортована із Китаю, Польщі та США.

Одним із напрямів модернізації промислової інфраструктури області є створення індустріальних парків, як засіб ефективного використання наявної в регіоні інфраструктури. На території Миколаївської області є індустріальний парк – індустріальний парк «Енергія» у м. Миколаєві, який створено у липні 2018 року строком на 30 років та включено до Реєстру індустріальних парків України. Загальна площа індустріального парку становить майже 36 га.

Функціональне призначення індустріального парку «Енергія» передбачає створення сучасного виробничо-промислового комплексу з розвиненою інженерно-транспортною інфраструктурою у галузях переробної промисловості, а також науково-дослідної діяльності, інформаційної та телекомунікаційної діяльності. Миколаївщина має передумови та потенціал до відродження суднобудування та розвитку індустріальних парків.

10.2. Вплив на навколишнє середовище

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Добувна промисловість Миколаївської області в загальнообласній структурі виробництва має невеликі показники, але наявність природної сировинної бази для виробництва будівних матеріалів сприяє інвестиційній привабливості галузі. На території області є можливість ефективно розробки родовищ граніту, будівельного і облицювального каменю, сировини для виготовлення цегли та черепиці, інших будівельних матеріалів.

Розвиток будівництва, будівельної індустрії та загальна позитивна економічна динаміка, що прогнозується на перспективу, зумовлюють стійку тенденцію до зростання видобутку основних видів будівельної мінеральної сировини. Найбільш динамічним очікується зростання видобутку щебеневої продукції, будівельного каменю, сировини для стінової кераміки.

Добувна промисловість Миколаївської області представлена наступними підприємствами: ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», ПрАТ «Первомайський кар'єр «Граніт», Первомайський гранітно-щебеновий кар'єр, ТОВ «Прибузький гранкар'єр», ТОВ «Вознесенська торгово-промислова компанія», ДП «Підприємство Державної кримінально – виконавчої служби України № 83», ДП «Підприємство Державної кримінально – виконавчої служби України № 93» тощо.

Гірничодобувна промисловість завдає шкоди рельєфу, земельним ресурсам, ґрунтовим водам. На стан довкілля впливає також пилове забруднення в результаті розробки кар'єрів будівельних матеріалів.

Під час розробки родовищ корисних копалин, особливо відкритим способом, неминуче руйнується поверхня землі. Природний ґрунтовий покрив змінюється або навіть знищується. Знищується природна і культурна рослинність, безплідні пустирі змінюють ліси і поля, знижується дебіт наземних та підземних вод і в цілому погіршується водний режим територій. Незакріплені рослинністю і висушені площі, що складені глибинними розпушеними в процесі розкривних робіт породами, стають вогнищами водної та вітрової ерозії.

10.2.2. Металургійна промисловість

Металургійна промисловість в Миколаївській області представлена підприємством кольорової металургії - ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», який спеціалізується на виробництві алюмінію.

ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» розрахований на випуск металургійного глинозему біля 1,6 млн тонн на рік та товарного гідрату алюмінію. Сировиною для виробництва глинозему є боксити, переробка яких здійснюється гідрохімічним способом по методу Баєра.

ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» утворює найбільшу кількість відходів IV класу області – червоний шлам, який накопичується на двох шламосховищах, розташованих в межах Галицинівської сільської територіальної громади Миколаївського району. Станом на 01.01.2025 на шламосховищах накопичено – 49,397 млн тонн червоного шламу.

Внаслідок зупинки 2022 року виробництва ситуація на шламосховищах підприємства стала аварійною:

наповнення підшламовими водами (лужність стоків 3 г/ дм³) робочої чаші шламосховища №1, що загрожує перетіканням та скидом підшламових вод до акваторії Бузького лиману (відстань до урізу води 300м);

рівень накопичення підшламових вод (лужність стоків 5 г/дм³) на шламосховищі № 2 є критичним. Переповнення зазначеного накопичувача призведе до забруднення прилеглих до нього сільськогосподарських угідь;

за несприятливих погодних умов (висока швидкість вітру, підвищення температури) шламосховище № 2 може спричинити значне забруднення атмосферного повітря через пиління червоного шламу. З метою пригнічення процесів пиління на підприємстві функціонувала спринклерна система пилопригнічення, але внаслідок обстрілів трубопроводу та мережі електропостачання цієї системи пошкоджено. Як наслідок, протягом 2023-2024 років підприємством зафіксовано 14 випадків пиління відходів з поверхні шламосховища № 2.

2024 року внаслідок природного надходження дощового стоку та ґрунтових вод, загроза аварійної ситуації на шламосховищі №1 загострилася. Спеціалістами підприємства зафіксовано сповзання ґрунту на окремій ділянці низового укосу з півночі дамби на відмітці 17,0 м. Внаслідок природних процесів сповзання ґрунту призупинилося. Систематичні спостереження за цілісністю дамби шламосховища №1 здійснюється персоналом ТОВ «МГЗ». Проект щодо вирішення питання укріплення ділянки огорожувальної дамби зсувних процесів розроблений.

Але головне проблемне питання, яке гальмує роботу з налагодження системи обслуговування та захисту від руйнувань шламосховищ, залишається не вирішеним, це відсутність на ТОВ «МГЗ» фінансових активів.

Поки підприємство не працює, впровадження конструктивних заходів щодо реконструкції та посилення безпеки переробки, накопичення і зберігання відходів виробництва, є складним для реалізації через високу вартість робіт.

Як наслідок, Миколаївська область отримує на довгі роки проблему потенційної загрози здоров'ю та безпеці населення у разі аварійної ситуації на шламосховищах ТОВ «МГЗ».

Для вирішення проблеми необхідне:

проведення дослідження стійкості тіла дамби шламосховища №1 та визначення ефективного комплексу заходів щодо попередження надходження підшламових вод до Бузького лиману із подальшою їх реалізацією;

відновлення на шламосховищі № 2 автоматичної системи пилопригнічення (спринклерної системи) для запобігання розповсюдженню (пилінню) червоного шламу з поверхні накопичувача або проведення повної рекультивації шламосховища № 2.

За умови виділення належного фінансування, реалізація вказаних заходів можлива в межах виконання Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки (перелік заходів II етапу (2024-2027 роки), де заходом 7.3 передбачено здійснення робіт щодо забезпечення екологічно безпечного зберігання, захоронення відходів та небезпечних хімічних

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

В Миколаївській області відсутні підприємства нафтохімічної та вугільної промисловості, тому Миколаївщина не увійшла до переліку регіонів з високим забрудненням атмосфери.

Хімічні та нафтохімічні підприємства розміщуються в основному в районах видобутку корисних копалин: кам'яне і буре вугілля, нафта і природний газ, кам'яна і калійна солі, фосфорити, сірка.

Територією області проходить траса аміакопроводу «Тольятті-Одеса» протяжністю 166 км, де одночасно може знаходитися до 9120,0 т аміаку.

10.2.4. Харчова промисловість

Переважна більшість відходів, що утворюються на підприємствах харчової промисловості відносяться до IV класу небезпеки. Частина відходів, таких як злаки хлібні некондиційні, дробина пивна, залишки овочів та фруктів, відходи від переробки молока, м'яса, жом та інші передаються підприємствами різним споживачам на корм тваринам, або розміщуються на полях, як добрива.

За даними статистики серед підприємств регіону сфери харчової промисловості найбільшими утворювачами відходів є Миколаївське відділення ПрАТ «Абінбев Ефест Україна», ПАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока», ПАТ «Баштанський сирзавод» та ТОВ «Сандора».

Частина відходів, таких як відходи промивних вод, відходи молокопереробних заводів накопичуються на полях фільтрації, біоставках, які займають великі площі або скидаються в каналізаційні мережі.

2018 року планована діяльність ТОВ «Сандора» щодо закачування (нагнітання) сольового концентрату у водоносний горизонт палеогенових відкладів солоних підземних вод на території виробничого комплексу № 2 (надалі ВК № 2) отримала висновок з оцінки впливу на довкілля від 06.11.2018 № 16/2018. За результатами реалізації проєкту відходи (сольовий концентрат) від опріснення підземних вод, замість скиду до каналізаційної мережі м. Миколаєва, повинні закачуватись у підземний водоносний горизонт з відповідним мінеральним складом. Станом на 01.01.2025 до управління екології та природних ресурсів Миколаївської облвійськкадміністрації не надходила звітність підприємства щодо проведення зазначеної планованої діяльності.

Також, на підприємствах харчової промисловості утворюються відходи тари і пакувальних матеріалів, які передаються спеціалізованим підприємствам. Власних потужностей з їх переробки підприємства регіону не мають.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Одним із ключових пріоритетів реалізації державної екологічної політики України, визначеної Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 № 2697-VIII, є екологізація промислового виробництва. Такий підхід ґрунтується на положеннях Конституції України (статті 16, 50), вимогах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також на зобов'язаннях у межах Паризької кліматичної угоди.

Зазначений процес вимагає від суб'єктів господарювання не лише технічної модернізації, а й відповідального управління впливом на довкілля. Виробники зобов'язані враховувати вимоги екологічного законодавства, стандарти ресурсоефективності, а також дотримуватись принципів «забруднювач платить» і «профілактика шкоди».

Нерідко підприємства, зокрема енергомісткі та хімічні, продовжують експлуатацію застарілих технологій, що прямо суперечить положенням Закону України «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024 № 3855-IX. Закон запроваджує систем продовжують експлуатацію застарілих технологій, що прямо суперечить положенням Закону України «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024 № 3855-IX. Закон запроваджує систему інтегрованих дозволів (ІД), які базуються на застосуванні найкращих доступних технологій (НДТ), відповідно до Директиви 2010/75/ЄС.

В умовах екологічно та економічно уразливого середовища саме екологізація виробництва є інструментом формування стійкої моделі економіки. Вона передбачає поступове впровадження: технологічних рішень, спрямованих на зниження навантаження на довкілля; правових механізмів забезпечення дотримання екологічних стандартів; систем внутрішнього контролю, таких як екологічний менеджмент (ISO 14001).

Сучасна державна політика також орієнтована на концепцію сталого розвитку, що визначає гармонійне поєднання соціальних, економічних і екологічних факторів.

У цьому контексті головними напрямками соціо-еколого-економічної трансформації національного виробництва є:

екологічна реструктуризація промисловості: стимулювання зниження частки «брудних» галузей у ВВП; податкові та інвестиційні механізми для підприємств, що переходять на чисті технології.

розробка та впровадження природоохоронних технологій: утилізація та повторне використання відходів (відповідно до Закону України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX); рекультивація порушених земель, очищення стічних вод, зменшення обсягів захоронення ТПВ.

розвиток високотехнологічних галузей, включно з космічними, енергозберігаючими, цифровими, транспортними технологіями, що орієнтовані на екологічну безпеку;

впровадження систем екологічного менеджменту на підприємствах: створення внутрішніх політик сталого розвитку; планування заходів з мінімізації шкоди; підвищення прозорості через екологічну звітність.

нормативне регулювання діяльності у відповідності до стандартів НДТ: формування екологічних вимог до нових технологій; посилення державного екологічного контролю, зокрема через очікуване прийняття Закону України «Про державний екологічний контроль» (законопроект № 3091), що передбачає цифровізацію перевірок, ризикоорієнтовану модель та жорсткі санкції за порушення екологічного законодавства.

Таким чином, державна політика екологізації виробництва є не лише інструментом екологічного порятунку, а й фундаментом для інституційної, правової та технологічної модернізації всієї промислової системи України. Сприяє вирішенню внутрішніх соціальних проблем, створює позитивний імідж держави на міжнародній арені, забезпечує збалансований розвиток національної економіки, і як результат – створює перспективи та сприятливе соціо-еколого-економічне середовище для майбутніх поколінь.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Миколаївщина є регіоном інтенсивного землеробства і має великий земельний фонд, що характеризується високим ступенем освоєння. Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2,0 млн га (близько 5 % площ України), з яких 1,7 млн га становить рілля (84,7 % у загальній структурі), на яких створюється майже 4% загальнодержавного обсягу валової сільськогосподарської продукції.

За особливостями природних умов Миколаївська область розташована у зоні недостатнього зволоження і є територією ризикованого землеробства, тому

стале нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції можливе лише за умов штучного зрошення сільгоспугідь.

Зрошувані землі Миколаївської області займають 190,3 тис. га у т.ч. сільськогосподарських угідь – 189,9 тис. га (23 зрошувальні державні системи та ділянки «малого» зрошення в 4-х районах). Площа зрошувальних угідь становить 10 % від загальної площі сільськогосподарських угідь області.

75 % меліоративних систем експлуатуються понад 40 років при нормативному терміні експлуатації трубопроводів, залізобетонних конструкцій, обладнання 30-40 років. Внаслідок реформування агропромислових підприємств, інфраструктура внутрішньогосподарських меліоративних систем залишилася без господаря, що негативно впливає на її технічний стан.

За результатами агрохімічного обстеження ґрунтів області якісні показники їх родючості погіршилися, вміст гумусу зменшився на 0,04 % і становить 3,24 %. Застосування на практиці екологічних та економічних обґрунтувань енерго- та ресурсозберігаючих технологій відтворення родючості ґрунтів і ведення землеробства, а також їх адаптованості до соціально- економічних і ґрунтово- кліматичних умов господарств, є реальною можливістю зупинки процесу деградації ґрунтів.

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України аграрний сектор Миколаївщини продовжує зазнавати значних збитків за ключовим напрямком агропромислового комплексу – це рослинництво і тваринництво.

Особливо це було відчутно на територіях, які знаходилися у тимчасовій окупації та зоні військових (бойових) дій де господарства і на сьогодні фізично не можуть повноцінно здійснювати свою господарську діяльність.

Слід зазначити, що показники у порівнянні даними 2023 року дещо збільшилися, однак не досягають рівня довоєнного періоду. Станом на 01.01.2025 відновили роботу 270 агропідприємств, що раніше припиняли діяльність через повномасштабну війну.

За 2024 рік індекс сільськогосподарської продукції Миколаївської області склав 92,8 % у порівнянні з 2023 роком, зокрема:

продукція рослинництва – 92,0 %;

продукція тваринництва – 101,8 %

Таблиця 11.1.1. - Індeksi сільськогосподарської продукції за категоріями виробників 2024 року (у відсотках до 2023 року)*

	Продукція сільського господарства	У тому числі	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва
Господарства усіх категорій	92,8	92,0	101,8
у тому числі			
підприємства	95,3	94,7	114,8
господарства населення	84,4	79,6	97,3

*у постійних цінах 2021 року

Це свідчить про зростання обсягів виробництва товарів тваринництва у порівнянні з даними 2023 року, але рослинництво залишається лідером за обсягами експорту продукції в області.

Рослинництво є стратегічною галуззю економіки області, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій. Виробництво продукції рослинництва є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

За даними Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської облвійськкадміністрації за підсумками 2024 року в області посівні площі сільськогосподарських культур становили 1,3 млн га, що на 65,0 тис. га або 5,0% більше ніж 2023 року (у довоєнний період посівні площі області були 1,55 млн га; 2022 року- 1,208 млн га; 2023 року- 1,235 млн га).

Посуха і спекотна погода 2024 року негативно позначилася на врожайності рослинних сільськогосподарських культур.

У галузі рослинництва за звітний період вироблено зерна 2,2 млн тон, що на 0,2 млн т або 8,4% менше за обсяги виробництва 2023 року. У середньому з 1 га обмолоченої площі одержано по 33,4 ц зерна, що на 15,7 % менше за дані 2023 року (для порівняння 2021 року - 41,3 ц/га).

Найбільше від посухи 2024 року постраждав соняшник, урожайність якого коливалася від п'яти до тринадцяти центнерів з гектара і в середньому по області склала 15,6 центнерів з гектара проти 21,1 центнера торік. Валовий збір соняшника (у масі після доробки) 2024 року склав 7809,0 тис. центнеров, що на 1146,3 тис. центнеров або на 12,8 % менше за відповідні дані 2023 року.

На рівні об'ємів виробництва 2023 року зібрано овочеві культури - 4665,3 тис. центнеров.

Обсяги виробництва сільськогосподарських культур в області за період 2020-2024 за даними Головного управління статистики Миколаївської області наведені у таблиці 11.1.2.

Таблиця 11.1.2. - Обсяги виробництва (валовий збір) культур сільськогосподарських за період 2020-2024 роки

	Обсяг виробництва (валовий збір) культур сільськогосподарських, тис.ц					
	культури зернові та зернобобов	буряк цукровий фабричний	соняшник	картопля	культури овочеві	культури плодові та ягідні
2020	23620,6	–	6919,1	2069,6	5752,7	253,1
2021	39255,4	–	11603,9	3112,8	6298,7	286,5
2022	21336,4	–	6232,6	1761,8	1483,7	173,7
2023	24131,2	–	8955,3	1619,6	4738,4	172,4
2024	21827,7	–	7809,0	24,9	4665,3	15,4

Слід відмітити, що аграріями області 2024 року більше вирощувалося нішевих культур таких як льон, гірчиця, соя. Вони дають більший прибуток при однакових або менших витратах на виробництво, порівняно із зерновими.

Тваринництво – невід’ємна, споріднена з рослинництвом галузь, яка є джерелом забезпечення населення такими важливими продуктами харчування, як м’ясо, молоко, яйця, дає сировину для промисловості та забезпечує можливість експорту.

Основними напрямками галузі є скотарство, свинарство, птахівництво, бджільництво і вівчарство.

В галузі тваринництва станом на 01.01.2025 вироблено: м’яса – 32,2 тис. т (що на 2,7 % менше у порівнянні з об’ємами виробництва 2023 року); молока – 200,9 на тис. т (що на 5,7 % більше у порівнянні з об’ємами виробництва 2023 року); яєць – 142,3 млн шт. (що на 2,9% більше у порівнянні з об’ємами виробництва 2023 року); вовни – 72,0 т (що на 1,4 % менше у порівнянні з об’ємами виробництва 2023 року).

Вказані показники виробництва 2024 року майже залишилися на рівні минулорічних об’ємів за рахунок збільшення поголів’я на сільськогосподарських підприємствах. Так, за 2024 рік у порівнянні з минулим роком на підприємствах поголів’я великої рогатої худоби збільшилося на 3,0 тис. голів і склало 17,9 тис. голів, поголів’я свиней на 300 голів і склало 36,6 тис. голів.

Проте загальні показники за рік вказують на зменшення обсягів тваринництва в області: поголів’я свиней зменшилося на 0,4% і склало 68,1 тис. гол.; поголів’я овець та кіз на 1,1% і склало 36,2 тис. гол.; поголів’я великої рогатої худоби на 0,2% і склало 52,2 тис. гол.

Кількість птиці за звітний період збільшилася на 8,6% та склала 1570,1 тис. голів.

Експорт аграрної продукції області 2024 року (живі тварини, продукти тваринного походження та продукти рослинного походження) становив майже 0,8 млрд дол. США, або 86% порівняно з відповідним періодом 2023 року. Цей показник значно нижчий за об’єми експорту у до воєнні часи (2021 року експорт аграрної продукції склав 2,72 млрд дол. США).

Через мінування та забруднення вибухонебезпечними рештками боєприпасів значної долі сільськогосподарських території області, на досить тривалий час стримується розвиток галузі. За даними департаменту агропромислового розвитку Миколаївської облвійськкадміністрації площа сільськогосподарських земель, яка потребувала обстеження та розмінування становила 288,8 тис га.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Дані наукових досліджень, розрахунки та досвід кращих господарств області свідчать, що для відтворення та підвищення родючості ґрунтів,

створення позитивного балансу гумусу та поживних речовин, одержання високих урожаїв усіх сільськогосподарських культур високої якості щорічно на 1 га посівної площі необхідно вносити 80-100 кг поживних речовин мінеральних та 8-10 т органічних добрив.

Застосування мінеральних добрив є одним з швидкодіючих факторів підвищення родючості ґрунтів і одержання високих урожаїв доброї якості. Прибавка урожаю від добрив у середні за вологістю роки, особливо на бідних ґрунтах, досягають 40-50%, а у вологі роки та особливо га зрошенні зростають майже в 2-3 рази.

Для зони південних чорноземів та темно-каштанових ґрунтів рекомендована середня доза мінеральних добрив на гектар сівозмінної площі складає 106 кг поживних речовин (N-66, P-33, K-7 кг при співвідношенні N:P:K=1:0,5:0,1).

За інформацією Головного управління статистики Миколаївської області під урожай сільськогосподарських культур 2024 року внесено (у діючій речовині) 59,509 тис. т мінеральних добрив, що в перерахунку на 1 га посівної площі складає 84 кг і є мінімально допустимою кількістю згідно з нормативними показниками (табл. 11.2.1.1)

Таблиця 11.2.1.1 – Внесення мінеральних добрив (у діючій речовині) під урожай сільськогосподарських культур 2024 року

	Площа, оброблена мінеральними добривами, га	Обсяг унесених мінеральних добрив, т				Обсяг унесених мінеральних добрив (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
		у діючій речовині				уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
		усього	у тому числі за видами				
	азот (N)		фосфор (P)	калій (K)			
Під урожай звітного року	604793,91	59508,5	42787,9	11170,7	5549,9	84	98
Культури сільськогосподарські	603199,35	59444,1	42733,6	11161,1	5549,4	85	99
Культури багаторічні	1594,56	64,4	54,3	9,6	0,5	12**	41

** До загальної площі насаджень

Однією з актуальних проблем у землеробстві є збагачення ґрунту органічною речовиною, створення позитивного балансу гумусу. Зростання урожайності сільськогосподарських культур і розширене відтворення родючості ґрунтів нерозривно пов'язані з підвищенням його вмісту. Розрахунки показують, що на сучасному рівні сільськогосподарського виробництва, коли при середніх урожаєх сільськогосподарських культур мінералізація гумусу складає 1-1,3 т/га за рік, а надходження його з органічними добривами, поживними та кореневими рештками 400-600 кг, склався гостродефіцитний баланс гумусу в землеробстві області.

2024 року під урожай сільськогосподарських культур підприємствами області внесено органічних добрив 357,999 тис. тонн, що у перерахунку 1 га посівної площі склало 506 кг та мінімально допустимою кількістю згідно з нормативними показниками (табл. 11.2.1.2)

Для зрівноваженого (бездефіцитного) балансу гумусу в землеробстві необхідно вносити 4-6 т підстилкового гною на 1 га сівозмінної площі, а для позитивного балансу гумусу в ґрунті необхідно вносити вже 8-9 т гною на 1 га сівозмінної площі. На зрошенні такий показник складає 15 т/га гною.

В останні роки значно скоротилося поголів'я худоби в господарствах і задовольнити потребу в органічних добривах підстилковим гноєм у повному обсязі поки що немає можливості.

Тому, поряд із збільшенням виробництва і внесення в ґрунт органічних добрив слід більше приділяти уваги поповненню ґрунту органічною речовиною за рахунок інших джерел. Це використання залишків побічної продукції рослинництва (соломи, стебел соняшнику і кукурудзи, поживних і кореневих решток), збільшення площ багаторічних бобових трав, вирощування сидератів, особливо на зрошуваних землях. В районах протікання річок та наявності ставків заслуговує уваги добування і використання сапропелей, на засолених та солонцюватих землях застосування хімічних меліорантів.

Таблиця 11.2.1.2 - Внесення органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур 2024 року

	Площа, оброблена органічними добривами, га	Обсяг унесених органічних добрив, т						Обсяг унесених добрив у розрахунку на 1 га, кг	
		усього	у тому числі за видами						
			мул і сапропель	гній тварин сільськогосподарських	послід птиці свійської	торф та його субстрати	інші органічні добрива	уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
Під урожай звітного року	20781,85	357999	410	346204	4062	-	7323	506	17227
Культури сільськогосподарські	20781,85	357999	410	346204	4062	-	7323	506	17227
Культури багаторічні	-	-	-	-	-	-	-	-	-

11.2.2. Використання пестицидів

В області все більше запроваджуються програмні або так звані інтегровані системи захисту сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень від шкідників та хвороб. В їхню основу покладено екологічний принцип, який передбачає регулювання чисельності шкідників шляхом оптимального поєднання агротехнічних, біологічних, імунологічних, хімічних та інших

сучасних методів захисту з урахуванням економічної доцільності їхнього застосування за умови збереження природних корисних організмів.

Лише після вичерпання захисної дії агротехнічних, біологічних, імунологічних методів захисту вдаються до хімічних обробок посівів і насаджень з дотриманням безпеки застосування та охорони довкілля. Проведення хімічних обробок здійснюється з обов'язковим дотриманням строків обробки, норм витрати препаратів і методів їхнього використання. При цьому практикується обробка посівів лише в осередках надпорогового розповсюдження шкідників і хвороб. Перевага віддається препаратам, що менш токсичні для людей і тварин, застосовуються клеючі добавки у бакових розчинах при протруєнні чи обприскуванні, здійснюються по чергове застосування препаратів тощо з дотриманням таких правил:

застосовувати пестициди тільки при досягненні чисельності шкідників чи розповсюдженості хвороб вище економічних порогів шкодочинності;

використовувати протруйник, фунгіцид чи інсектицид із спектром захисної активності відповідно наявному видовому складу збудників хвороб та шкідників;

обробляти насіння та садовий матеріал тільки механізованим способом;

використовувати крайові обробки посівів або лише в осередках розповсюдження шкідливих об'єктів;

чергувати застосування різних видів пестицидів у часі, зокрема системних фунгіцидів або системних з контактними;

практикувати сумісне застосування фунгіцидів з інсектицидами, гербіцидами, а також синергетичних сумішей з іншими біологічно активними речовинами (сечовиною, аміачною селітрою, препаратом емістим, мікроелементами тощо);

проводити щадні хімообробки посівів у місцях накопичення природних антагоністів збудників хвороб та шкідників.

Всього за 2024 рік в області в агропромисловому комплексі використано пестицидів – 686,3 тонни на загальну площу 626,363 тис. га з розрахунку 0,97 кг на 1 га (табл.11.2.2.1).

Таблиця 11.2.2.1.- Застосування пестицидів (у діючій речовині) під урожай сільськогосподарських культур 2024 року

	Площа, оброблена пестицидами, га	Обсяг унесених пестицидів (у діючій речовині), кг						Обсяг унесених пестицидів (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
		усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої пестицидами
			фунгіциди та бактерициди	гербициди	інсектициди та акарициди	регулятори росту рослин	інші засоби захисту рослин		
Під урожай	626363,3	686530	160983	428629	93300	3279	339	0,97	1,096

звітнього року									
Культури сільськогосподарські	622005,5	667268	146104	425781	91800	3276	307	0,95	1,073
Культури багаторічні	4357,85	19262	14879	2848	1500	3	32	3,638**	4,420

** До загальної площі насаджень

11.2.3 Зрошення та осушення земель

Площа зрошуваних земель в Миколаївській області складає 190,3 тис. га, у т.ч. сільськогосподарських угідь – 189,78 тис. га (23 зрошувальні державні системи та ділянки «малого» зрошення в 4 районах).

З метою визначення якості поверхневих вод в кінці поливного періоду 2024 року на хімічний аналіз було відібрано 11 проб води в 11 основних точках спостереження. Проби води відбирались безпосередньо в точках водозабору біля головних насосних станцій зрошувальних систем області. Хімічний аналіз відібраних проб води здійснювався в лабораторії моніторингу вод та ґрунтів Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області.

У кінці поливного періоду проби поверхневих вод р. Інгулець, р. Південний Буг, р. Мертвовод (Таборівське в-ще) та р. Березань (Нечаянське в-ще) відбирались 25 вересня та 07 – 08 жовтня 2024 року. Проби води в інших точках спостережень відбирались 14 – 15 жовтня 2024 року.

Визначення якості поверхневих вод проводилось за національним стандартом України ДСТУ 2730 : 2015. До агрономічних критеріїв оцінювання якості природної води належать: збереження і підвищення родючості ґрунтів, зокрема попередження процесів засолення, осолонцювання, злитизації і порушення біологічного режиму ґрунтів; забезпечення планової врожайності сільськогосподарських культур, зокрема продуктивності та інтенсивного розвитку; забезпечення необхідної якості сільськогосподарської продукції, зокрема повноцінності та доброякісності.

Згідно з вимогами ДСТУ 2730 : 2015, під час оцінювання якості природної води виділяють три класи її придатності:

I клас – «Придатна»;

II клас – «Обмежено придатна»;

III клас – «Непридатна».

Зрошувальна вода I класу – придатна для зрошення без обмежень.

Природна вода I класу – придатна для використання без обмежень.

Природну воду II класу – використовують за умови обов'язкового застосування комплексу заходів щодо запобігання деградації ґрунтів або поліпшення води до показників I класу.

Природна вода III класу – вода, показники якої виходять за межі значень, що встановлені для вод II класу – непридатна для використання без попереднього поліпшення її складу.

Основними джерелами водозабору поверхневих вод для потреб сільськогосподарського виробництва в Миколаївській області є ріки Інгулець та Дніпро, Південний Буг, Інгул, а також водосховища: Любинське, Явкінське, Нечаянське, Таборівське та інші, ставки-накопичувачі поверхневого стоку на малих річках і балках.

В р. Інгулець біля ГНС Інгулецької ЗС хімічний склад води (станом на 25.09.2024 р.) сульфатно-хлоридний з перевагою сульфатів (48 % від суми аніонів), магнієво-натрієвий з перевагою натрію (53 % від суми катіонів) з загальною мінералізацією $2,018 \text{ г/дм}^3$, водневий показник $\text{pH} = 8,82$. Вміст хлоридів складає $15,60 \text{ мг-екв/дм}^3$ ($553,02 \text{ мг/дм}^3$).

Співвідношення частин дніпровської води, яка подавалась в верхоріччі Інгульця протягом поливних періодів минулих років для розбавлення інгулецької води, та власне інгулецької води, яка поступала до створу головних насосних станцій робило склад води мінливим, залежним від співвідношення складових частин. У зв'язку з цим в Управлінні каналів річки Інгулець (УКРІ) ведеться оперативний щоденний контроль за хімічним складом (зокрема за вмістом хлоридів) поданої на зрошення води.

За багаторічними даними, вміст токсичних солей в змішаних водах Інгулецького магістрального каналу, в середньому за поливний період становив близько $10 - 12 \text{ мг-екв/дм}^3$, з відхиленням до $2 - 4 \text{ мг-екв/дм}^3$ як в один, так і в інший бік, тобто склад визначався величиною об'єму поданої дніпровської води в верхоріччі Інгульця для розбавлення інгулецької води до безпечних для поливу меж. Головним забруднюючим фактором був скид шахтних зворотних вод в верхоріччі Інгульця з Кривбасу.

Води р. Південний Буг у кінці поливного періоду в точках водозабору Кандибинського, Ковалівського, Новоодеського водогосподарських комплексів гідрокарбонатно-сульфатно-хлоридні зі значною перевагою хлоридів в аніонному складі (від 56 до 75 %), магнієво-натрієві за катіонним складом. Загальна мінералізація складає від $1,718 \text{ г/дм}^3$ в районі підвідного каналу до ГНС Новоодеського водогосподарського комплексу до $4,168 \text{ г/дм}^3$ в районі ГНС Кандибинського водогосподарського комплексу. Водневий показник pH складає $8,12 - 8,36$. Води р. Південний Буг в с. Олександрівка та біля с. Кам'яна Балка хлоридно-сульфатно-гідрокарбонатні та сульфатно-хлоридно-гідрокарбонатні, кальцієво-магнієво-натрієві та натрієво-магнієво-кальцієві з приблизно однаковим вмістом катіонів. Загальна мінералізація складає від $0,509 \text{ г/дм}^3$ біля с. Кам'яна Балка (Вольнівська ЗС, системи «малого» зрошення) до $0,739 \text{ г/дм}^3$ в с. Олександрівка (Вознесенська, Олександрівська ЗС, системи «малого» зрошення). Водневий показник pH складає $8,22 - 8,43$.

У порівнянні з результатами спостережень минулих років, в кінці поливного періоду 2024 року відмічається доволі нетиповий хімічний склад та висока загальна мінералізація вод р. Південний Буг в нижній течії ріки в точках водозабору Кандибинського, Ковалівського та Новоодеського водогосподарських комплексів. Ці відхилення пов'язані, в першу чергу, з посушливими та жаркими погодними умовами 2024 року, який характеризується багатьма температурними рекордами та екстремально низькою водністю. Появу в хімічному складі значної кількості хлоридів та високу мінералізацію

поверхневих вод в нижній течії р. Південний Буг з високою ймовірністю можна пояснити можливим заходом високомінералізованих вод Бузького лиману.

В р. Інгул (станом на 14.10.2024 р.), води хлоридно-гідрокарбонатно-сульфатні зі значною перевагою сульфатів в аніонному складі (більше 50 %), кальцієво-магнієво-натрієві із загальною мінералізацією 1,743 г/дм³. Водневий показник рН = 7,89. За результатами спостережень минулих років хімічний склад та загальна мінералізація вод р. Інгул доволі стабільні.

У водосховищах загальна мінералізація становить від 1,933 г/дм³ (Нечаянське водосховище) до 3,443 г/дм³ (Бармашовський ставок). Показник рН в водосховищах становить від 7,88 (Таборівське водосховище) до 8,59 (Любинське в-ще).

У порівнянні з відповідним періодом минулого року, 2024 року відбулися зміни в бік погіршення окремих показників якості поверхневих вод в основних точках водозабору на водних об'єктах Миколаївської області, що пов'язано, в першу чергу, з екстремально низькою водністю. В умовах довготривалих посушливих періодів мінералізація поверхневих вод підвищується за рахунок випаровування з поверхні водного об'єкту, і як наслідок, підвищення концентрації солей в водному розчині. Хімічний склад при цьому змінюється несуттєво.

За критеріями оцінки якості природних вод, що регламентуються національним стандартом України ДСТУ 2730 : 2015, проведена оцінка якості вод, які використовуються в межах області для зрошення.

За небезпекою вторинного засолення ґрунтів, оцінка поверхневих вод проведена з урахуванням загальної концентрації токсичних іонів, відображених в еквівалентах хлору. Поверхневі води в більшості точках водозабору віднесені до II класу і оцінюються як обмежено придатні.

У верхній течії р. Південний Буг (в с. Олександрівка та біля с. Кам`яна Балка) природні води віднесені до I класу, тобто придатні без обмежень. Вміст токсичних солей в кінці поливного періоду 2024 року не перевищував верхній поріг критеріїв для води I класу та складав від 3,00 мг-екв/дм³ біля с. Кам`яна Балка до 5,94 мг-екв/дм³ в с. Олександрівка. В водах р. Інгул біля с. Одрадне вміст токсичних солей складав 9,18 мг-екв/дм³, що також не перевищує верхній поріг для води I класу.

У нижній течії р. Південний Буг (ГНС Ковалівського та ГНС Новоодеського водогосподарських комплексів) спостерігався високий вміст токсичних солей, який складав від 17,51 до 18,32 мг-екв/дм³. Ці води були віднесені до II класу – обмежено придатні.

Аномально високий вміст токсичних іонів відмічався в кінці поливного періоду в водах р. Південний Буг в районі ГНС «Кандибинська» (Кандибинський водогосподарський комплекс) і складав 54,75 мг-екв/дм³, що перевищує у 2,3 рази верхній поріг інтервалу концентрації токсичних іонів для важкосуглинкових ґрунтів за критеріями якості для води II класу. За безпекою вторинного засолення ґрунтів води р. Південний Буг в районі ГНС «Кандибинська» (станом на 07.10.2024 р.) віднесені до III класу, тобто непридатні для зрошення без попереднього поліпшення їх складу.

Води Бармашовського ставка (вміст токсичних солей 27,95 мг-екв/дм³) за небезпекою вторинного засолення ґрунтів також віднесені до III класу непридатні для зрошення.

Води р. Мертвовод (Таборівське в-ще), р. Березань (Нечаянське в-ще), р. Інгулець біля ГНС Інгулецької ЗС та Любинського водосховища за небезпекою вторинного засолення ґрунтів віднесені до II класу – обмежено придатні. Використання для потреб сільськогосподарського виробництва вод зазначених водних об'єктів завжди буде приводити до швидкого вторинного засолення ґрунтів і зниження врожаю сільськогосподарських культур на 40 – 60%. При близькому заляганні ґрунтових вод менше допустимих значень (в середньому 2 метри) і відсутності дренажу, зрошення водою з вмістом понад 24 мг-екв/дм³ токсичних солей взагалі недопустимо, тому що це приводить до швидкого засолення та деградації ґрунтів.

За небезпекою підлушення ґрунту, оцінка поверхневих вод проведена на основі комплексної оцінки показників рН, токсичної лужності ($\text{HCO}_3\text{-Ca}^{2+}$) і лужності від нормальних карбонатів (CO_3^{2-}).

Вода в більшості точок водозабору за небезпекою підлушення ґрунту віднесена до II класу (обмежено придатна) в зв'язку з високим показником рН, від 8,04 до 8,82.

В р. Інгул біля с. Одрадне та в р. Мертвовод (Таборівське в-ще) вода за небезпекою підлушення ґрунту оцінюється як придатна для використання без обмежень (I клас).

В окремих пунктах спостережень на р. Інгулець, р. Південний Буг (с. Олександрівка) в Любинському в-щі та Бармашовському ставку вода за небезпекою підлушення ґрунту в окремі періоди оцінюється як обмежено придатна для використання (II клас) через високий вміст лужності від нормальних карбонатів (CO_3^{2-}), який складає 0,2 – 0,6 мг-екв/дм³.

За небезпекою токсичного впливу на рослини за поливів дощуванням якість поверхневих вод оцінюється на основі комплексної оцінки показників рН, лужності від нормальних карбонатів (CO_3^{2-}), вмісту хлору (Cl^-) з врахуванням вмісту в зрошувальній воді токсичних іонів в еквівалентах хлору (е Cl^-).

Природна вода в основних точках водозабору за небезпекою токсичного впливу віднесена як до II класу і оцінюється як обмежено придатна так і до III класу – непридатна для використання.

Води р. Мертвовод, р. Березань, р. Інгул та р. Південний Буг (с. Олександрівка та с. Кам'яна Балка) віднесені до II класу і оцінюються як обмежено придатні по показнику рН, який перевищує верхній поріг інтервалу для води I класу і становить від 7,89 до 8,43 одиниць. В окремих точках спостережень фіксується високий вміст іонів хлору (р. Інгул, р. Мертвовод, р. Березань).

До III класу – непридатні для зрошення, в кінці поливного періоду віднесені води р. Інгулець, р. Південний Буг (ГНС Новоодеського, Ковалівського, Кандибинського водогосподарських комплексів), Любинського водосховища та Бармашовського ставка через високий вміст іонів хлору (Cl^-), який складає від 15,20 до 52,00 мг-екв/дм³ і знаходиться за межами значень для води II класу.

Все вищезазначене свідчить про те, що застосування таких вод для сільськогосподарського виробництва може негативно вплинути на сільськогосподарські рослини, особливо при поливах дощуванням у спекотний денний час. Потрібна попередня нейтралізація лужності і розведення води до безпечних (за вмістом хлорид-іонів) меж.

Вміст хлоридів у водах р. Південний Буг в районі ГНС «Кандибинська» (Кандибинський водогосподарський комплекс) в кінці поливного періоду (станом на 07.10.24 р.) складає 1843,40 мг/дм³, що у 3 рази перевищує верхній поріг умовного забруднення хлоридами (допустимі значення забруднення води хлоридами згідно ВБН 33-5.5-01-97 «Організація і ведення еколого-меліоративного моніторингу» 250 – 600 мг/дм³). В порівнянні з результатами спостережень минулих років відмічається доволі нетиповий хімічний склад та висока загальна мінералізація вод р. Південний Буг в нижній течії ріки в точках водозабору Кандибинського, Ковалівського та Новоодеського водогосподарських комплексів. Появу в хімічному складі значної кількості хлоридів та високу мінералізацію поверхневих вод в нижній течії р. Південний Буг з високою ймовірністю можна пояснити можливим заходом високомінералізованих вод Бузького лиману.

За небезпекою осолонцювання ґрунтів, якість води оцінювалася на підставі співвідношення суми катіонів натрію і калію до суми всіх катіонів з урахуванням буферності і гранулометричного складу ґрунтів та з врахуванням співвідношення в поверхневій воді катіонів магнію до катіонів кальцію. При цьому враховується клас води за небезпекою підлучення ґрунтів.

У кінці поливного періоду 2024 року поверхневі води у верхній течії р. Південний Буг (с. Олександрівка, с. Кам'яна Балка) за небезпекою осолонцювання ґрунтів оцінюються як придатні для використання без обмежень (I клас якості). Поверхневі води р. Інгул та р. Мертвовод (Таборівське в-ще) віднесені до II класу – обмежено придатні.

За всіма іншим пунктам спостережень природні води за небезпекою осолонцювання ґрунтів оцінюються як непридатні для використання без попереднього поліпшення їх якості (III клас) за рахунок високого вмісту $\text{Na}^+ + \text{K}^+$ (більше 60 % від суми основ), що при зрошенні такими водами може привести до швидкого осолонцювання ґрунтів і погіршення їх властивостей.

Тривалі спостереження свідчать про те, що на сільськогосподарських землях, які інтенсивно зрошуються, розвиваються процеси осолонцювання ґрунтів, що веде до негативних наслідків – деградації ґрунтової структури, злитизації, зниження водопроникності, втрати гумусу і т. п. Для покращення меліоративного стану солонцюватих земель необхідно проводити комплекс меліоративних заходів основним з яких є – гіпсування ґрунтів.

Таким чином, проведена оцінка якості природних вод, згідно з вимогами національного стандарту України ДСТУ 2730 : 2015 свідчить про те, що поверхневі води в точках водозабору на території Миколаївської області відносяться як до II класу – обмежено придатні, так і до таких, які за окремими показниками (небезпека підлучення ґрунтів, можливий токсичний вплив, осолонцювання ґрунтів) віднесені до III класу – непридатні для використання без попереднього поліпшення їх складу.

Відповідно до ВНД 33-5,5-0,2-97 «Екологічні критерії» у відібраних пробах поверхневих вод в точках водозабору фіксувався вміст різних форм азоту (NO₂, NO₃, NH₄) та фосфатів (PO₄), вміст мікроелементів (цинк, марганець, залізо, мідь), вміст БСК₅ – біологічне споживання кисню та ХСК – хімічне споживання кисню. Також спостерігалися забруднюючі компоненти (пестициди, АПАР, нафтопродукти) та важкі метали (хром, нікель, кадмій, свинець, ртуть, миш`як). Але концентрації зазначених вище речовин не перевищували гранично допустимих концентрації, визначені ВНД 33-5,5-0,2-97 «Екологічні критерії» Поверхневі води в точках водозабору за екологічними критеріями якості віднесені до I класу, тобто придатні без обмежень.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Тваринництво - невід'ємна споріднена з рослинництвом галузь. Воно покликане задовольнити потреби населення у м'ясомолочних продуктах, а також потреби легкої та інших галузей промисловості в багатьох видах сільськогосподарської сировини.

Тваринництво області представлене такими основними галузями як скотарство, свинарство і птахівництво. Певною мірою розвинутими є бджільництво, вівчарство й кролівництво.

Галузь тваринництва, незважаючи на значний потенціал розвитку, а саме наявність сприятливих природно-кліматичних, земельних, трудових ресурсів тощо, перебуває в скрутному стані.

В умовах світової кризи вітчизняне (в тому числі й обласне) тваринництво потребує ефективного державного захисту.

Розрахунковий аналіз ситуації розвитку галузі свідчить про продовження (в найближчі 4-3 роки) негативних тенденцій розвитку, в першу чергу скотарства та свинарства (зниження обсягів виробництва м'яса, молока, вовни, скорочення чисельності поголів'я тварин, погіршення їх якісного складу).

У довоєнний період основними причинами зменшення обсягів виробництва молока та яєць визнано скорочення чисельності поголів'я корів та птиці в господарствах населення. 2022 - 2024 роки ця тенденція закріпилась. Загальна чисельності поголів'я худоби 2024 року у порівнянні з минулим роком ще зменшилася на 0,1% і склала 52,2 тис. голів (таблиця 11.2.4.1.)

Позитивним показником є закріплення кількості свійської птиці та пропорційно збільшення кількості одержаних яєць (таблиця 11.2.4.1. та таблиця 11.2.4.2.).

Таблиця 11.2.4.1. - Поголів'я основних видів худоби та птиці за період 2020-2024 роки

Рік	Поголів'я худоби та птиці на кінець року, тис. голів				
	велика рогата худоба		свині	вівці та кози	птиця
	усього	у т.ч. корови			
2020	74,0	47,4	72,6	43,9	1957,1
2021	66,6	43,0	67,6	41,3	1994,7

2022	52,7	33,2	64,0	36,7	1513,5
2023	52,3	33,7	68,4	36,6	1445,4
2024	52,2	31,7	68,1	36,2	1570,1

Таблиця 11.2.4.2. - Виробництво основних видів продукції тваринництва за період 2020-2024 роки

Рік	Виробництво основних видів продукції тваринництва			
	жива маса сільськогосподарських тварин реалізованих на забій, тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн шт.	вовна, т
2020	45,6	278,5	201,6	98,0
2021	40,3	245,7	156,9	100,0
2022	33,8	197,3	136,3	75,0
2023	33,0	190,0	138,3	73,0
2024	32,2	200,9	142,3	72,0

В перспективі, за умови розв'язання системи взаємопов'язаних проблем з відродженням тваринництва та вжиття відповідних заходів на державному рівні стосовно впровадження моделі інтенсивного розвитку тваринництва у великотоварних господарствах, вдасться забезпечити отримання необхідних обсягів (для харчування людей) виробництва тваринницької продукції.

Зазначене сприятиме досягненню самоокуповуванню виробництва продукції тваринництва, насамперед в сільгосп підприємствах та забезпечити переробні підприємства сировинною продукцією, а населення високоякісними продуктами харчування тваринного походження.

11.3. Органічне сільське господарство

За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «органічне сільське господарство - виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного».

Принцип органічного виробництва (землеробства) полягає у мінімальному обробітку ґрунту і повній відмові від застосування ГМО, антибіотиків, отрутохімікатів та мінеральних добрив. Це призводить до підвищення природної біологічної активності у ґрунті, відновлення балансу поживних речовин, підсилюються відновлювальні властивості, нормалізується робота живих організмів, відбувається приріст гумусу, і як результат – збільшення урожайності сільськогосподарських культур.

Результатом органічного виробництва є екологічна чиста продукція, вільна від ГМО та невластивих продуктам харчування хімічних елементів.

Нині в світі зростає попит на якісні та безпечні продукти харчування, а особливої популярності останнім часом набувають так звані органічні продукти. Україна та область теж не стоїть осторонь цих процесів, спостерігається зацікавленість як малих, так і великих сільгосп підприємств виробництвом саме органічної продукції, розпочалось формування інфраструктури органічного виробництва (створюють громадські організації для підтримки «органічного руху» й асоціації виробників органічної продукції), зрушив із місця процес розробки нормативної та законодавчої бази для підтримки цього напряму сільгоспвиробництва.

Для виробників перехід до органічного виробництва дає змогу скоротити витрати на хімічні засоби захисту, внесення мінеральних добрив, знизити затрати пально-мастильних матеріалів при переході до безплужного обробітку, при цьому ціна на отриману біологічну продукцію є в 2-3 рази вищою від ціни на звичайну. Підвищена ефективність використання землі та інших ресурсів у органічних господарствах є важливим стимулом переведення діяльності сільськогосподарських виробників на органічні засади – якщо попит та можливість переробки екологічно чистої продукції є достатнім, а можливості її реалізації – реальними та досяжними.

З метою розвитку органічного виробництва на території області рішенням Миколаївської обласної ради від 29 вересня 2021 року № 1 затверджено Програму розвитку агропромислового комплексу Миколаївської області на 2021-2025 роки, в рамках якої передбачається підтримка органічного виробництва, зокрема компенсація вартості сертифікату органічної продукції та інших напрямків фінансової підтримки виробникам органічної продукції.

На території області сертифікаційним органом ТОВ «Органік стандарт» проведено сертифікацію 31 потужності операторів ринку з органічного виробництва, в тому числі: 24 з виробництва меду; 6 з вирощування харчових продуктів рослинного походження; 1 оператор ринку з вирощування харчових продуктів рослинного походження.

Основними видами органічної продукції в області є продукція бджільництва і переробка овочів.

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства.

Сільське господарство є галуззю економіки, в якій виробництво найтісніше пов'язане з природою, проте технічний розвиток і процеси індустріалізації аграрного виробництва призвели до несприятливих змін в екологічній складовій навколишнього середовища. Йдеться, насамперед, про виснаження ґрунтів, застосування хімічно небезпечних технологій виробництва, використання хімічних добрив.

В цілому екологічна спрямованість сільськогосподарського виробництва передбачає пошук таких методів організації господарської діяльності в цій сфері, які можуть забезпечити задоволення попиту на продукцію галузі поряд із

одночасним зменшенням негативного впливу на довкілля та сприянням сталому розвитку сільських територій.

Розвиток аграрного сектора має потужний вплив на економічну ситуацію в Україні. Тому проблема екологізації цієї галузі набуває вирішального значення для розвитку країни та підвищення рівня конкурентоспроможності на світовому ринку.

В Україні діє Закон «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», відповідно до якого важливим завданням Державної екологічної політики в Україні є формування ефективної, зваженої стратегії екологічної безпеки аграрно-промислового комплексу держави (далі -АПК), яка має поєднувати національні інтереси і можливості з реаліями світової економіки.

Україна підтримала концепцію сталого розвитку, що зумовлює виконання екологічно орієнтованих вимог в різних галузях (економіці, соціальному і духовному житті, політиці тощо).

За цією концепцією, для здійснення екологізації сільського господарства екологічна політика країни потребує удосконалення за такими напрямками:

сприяння розвитку економіки України на екологічній основі шляхом модернізації виробництва за рахунок підвищення ресурсо- та енергоефективності, впровадження екологобезпечних технологій;

забезпечення міжгалузевого, міжрегіонального співробітництва та партнерства між громадами, державою та бізнесом у сфері вирішення екологічних проблем;

формування ефективної системи державного екологічного моніторингу, як складової глобальної мережі екологічного моніторингу на основі сучасних технологій;

формування та реалізація екологічних програм на всіх рівнях і визначення пріоритетності їх фінансування;

зміна інвестиційної політики з урахуванням екологічних пріоритетів;

формування екологічної свідомості та культури суспільства;

розвиток безперервної екологічної освіти та природоохоронної інформаційно просвітньої діяльності, створення та підтримка громадських екологічних організацій.

Основною проблемою розвитку аграрного сектору країни на сьогодні є екологічне вдосконалення економічної діяльності, що передбачає зниження потреби у залученні природних ресурсів до виробництва, а також дотримання екологічної рівноваги між споживанням природних ресурсів аграрним сектором та можливістю природного середовища щодо їх відновлення.

Механізми за допомогою яких має здійснюватися процес екологізації, такі:
механізми економічного реагування: становлення лімітів за використання природними ресурсами, на розміщення відходів; плата за забруднення; відшкодування у встановленому порядку збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища; відшкодування за погіршення якості природних ресурсів;

фінансовий механізм екологізації: цей механізм формується за рахунок коштів державного бюджету; обласного фонду охорони навколишнього

природного середовища; місцевих бюджетів; коштів підприємств, установ та організацій; коштів інвесторів; коштів благодійних міжнародних організацій;

механізм держпідтримки: реалізація великих екологічних програм та екологічно орієнтованих проектів державного, регіонального або муніципального рівнів; державна податкова, грошово-кредитна, бюджетна, цінова політики; державні дотації, замовлення, механізми обмежень і заборон; зовнішньоекономічна політика; підтримка соціальної сфери.

Ключова роль введення в дію цих механізмів належить єдиній послідовній державній політиці щодо екологізації аграрного виробництва, в основі якої лежать запровадження та реалізація принципів раціонального природокористування з мінімізацією негативного впливу на екологічні об'єкти під час здійснення антропогенної діяльності.

До основних законодавчих актів України, якими визначаються вимоги екологобезпечного сільськогосподарського виробництва та встановлюється контроль в цієї галузі, належать: Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про охорону земель», Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», Закон України «Про меліорацію земель», Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», Земельний кодекс України та Водний кодекс України.

До законодавчих ініціатив та державних стратегі, що впроваджені урядом протягом 2024 року у напрямку екологізації сільського господарства слід віднести «Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року», затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 року № 1163-р. Цей документ передбачає кліматично орієнтоване сільське господарство, адаптацію до змін клімату, пом'якшення їх наслідків, зниження використання ресурсів (добрива, вода, енергія) і підготовку галузі до вступу в ЄС.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

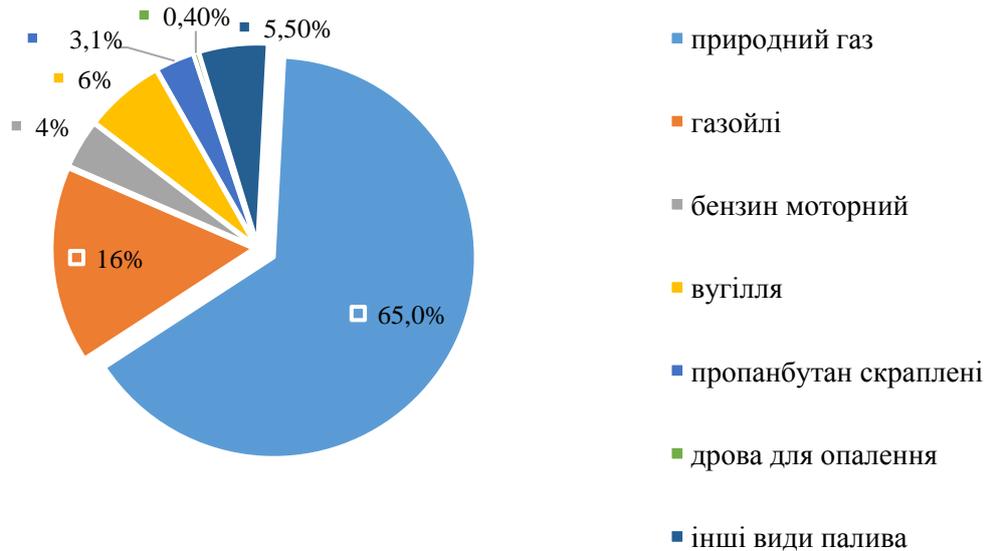
Стратегія розвитку енергетичної галузі області полягає, переважно, у вирішенні завдань підвищення ефективності використання наявних і пошуку та впровадженні альтернативних джерел усіх видів енергії, оптимізації паливно-енергетичного балансу, застосування заходів по енергозбереженню, підвищенню екологічної безпеки.

Миколаївська область використовує 1,2 % енергоресурсів у загальному об'ємі використання по Україні.

Структура виробничого споживання паливно-енергетичних ресурсів області наведена у малюнку 12.1.1. Найбільшу частину в структурі споживання

займає природний газ, споживання якого 2021 року склало 1073,1 млн м³, що на 9,2% більше у порівнянні зі споживанням 2020 року.

Дані щодо обсягів споживання паливно-енергетичних ресурсів в області за 2022-2024 роки будуть наведені після отримання відповідної статистичної інформації у встановлені пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» строки.

Мал.12.1.1. Структура виробничого споживання паливно-енергетичних ресурсів області.

Дані щодо використання в області основних видів палива 2021 року представлені у таблицях 12.1.1 та 12.1.2.

Таблиця 12.1.1 - Використання основних видів палива протягом 2021 року (попередні дані), тис.т*

	Вугілля кам'яне	Газ природний, млн.м ³	Бензин моторний ¹	Газойлі (паливо дизельне) ¹	Пропан і бутан скраплені ¹
Січень	2,0	120,5	0,6	7,1	0,5
Лютий	2,1	124,5	0,7	7,0	0,4
Березень	9,5	124,6	0,8	8,0	0,5
Квітень	12,0	78,4	0,9	10,3	0,5
Травень	20,8	61,6	1,0	11,2	0,5
Червень	16,7	50,0	1,0	9,8	0,5
Липень	9,8	52,7	1,2	19,8	0,5
Серпень	17,0	72,2	1,1	16,2	0,5
Вересень	10,9	80,9	1,1	16,8	0,5
Жовтень	14,0	90,4	1,1	16,6	0,4
Листопад	9,4	97,2	1,0	14,1	0,5
Грудень	8,2	120,1	0,9	11,6	0,5

¹ Без урахування обсягів роздрібного продажу через АЗС.

* Дані за 2022-2023 роки будуть наведені після отримання відповідної статистичної інформації у встановлені пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» строки.

Таблиця 12.1.2. Продаж світлих нафтопродуктів і газу через АЗС 2021 року, тис.т*

	Бензин моторний	Газойлі (паливо дизельне)	Пропан і бутан скраплені
Січень	2,6	2,2	2,0
Лютий	2,4	2,3	1,9
Березень	2,8	3,0	2,3
Квітень	3,1	3,3	2,5
Травень	3,6	3,3	2,7
Червень	3,7	3,5	2,9
Липень	4,4	5,1	3,4
Серпень	4,5	4,9	3,4
Вересень	3,6	4,3	2,4
Жовтень	3,7	4,9	2,4
Листопад	3,3	4,4	2,0
Грудень	3,5	4,4	2,0

*інформацію підготовлено за результатами державного статистичного спостереження «Використання та запаси палива» (за даними місячної звітності). Дані за 2022-2023 роки будуть наведені після отримання відповідної статистичної інформації у встановлені пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» строки.

Виробництво електричної енергії в Миколаївській області здійснюється атомною електростанцією, 5 гідроелектростанціями, 4 когенераційними установками, теплоелектроцентраллю, вітряними електростанціями та сонячними електростанціями.

Об'єми постачання енергії за джерелами наведені у таблиці 12.1.3.

Таблиця 12.1.3. – Об'єми постачання в області електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря 2021 року, млн.кВт·год*

Джерело електроенергії	Вироблено, млн.кВт·год
Всього	20120,9
у т.ч. вироблена:	
тепловими електростанціями (ТЕЦ, ТЕС)	247,6
атомними електростанціями	18812,1
гідроелектростанціями (гідроелектростанціями і гідроакумуючими електростанціями)	215,4
вітровими електростанціями	333,1
сонячними електростанціями	512,7

*дані щодо об'ємів постачання в області електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря за 2022 - 2023 роки будуть надані після отримання відповідної статистичної інформації у встановлені пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» строки.

За даними ДП «НАЕК «Енергоатом» найбільша кількість електроенергії 2023 року вироблена саме на Південноукраїнській АЕС понад 20 млрд кВт-год, що у структурі української генерації сягає 20%.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Стратегія розвитку енергетичної галузі області полягає, переважно, у вирішенні завдань підвищення ефективності використання наявних і пошуку та впровадженні альтернативних джерел усіх видів енергії, оптимізації паливно-енергетичного балансу, застосування заходів по енергозбереженню, підвищенню екологічної безпеки.

Облдержадміністрація підтримує впровадження в області проектів з виробництва електроенергії з альтернативних (відновлювальних) джерел енергії. Інформація щодо стану виробництва електроенергії з альтернативних (відновлювальних) джерел на території Миколаївської області наведена у розділі 3.3. «Політика та заходи у сфері озонового шару».

Рівень використання паливно-енергетичних ресурсів залежить від обсягів та організації виробництва, тобто зниження витрат на виробництві може відбуватися або завдяки зменшенню обсягів виробництва, або в результаті впровадження ресурсозберігаючих технологій та нових технічних досягнень.

З метою зменшення об'ємів споживання електроенергії, на виконання п.5 постанови Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проекту щодо створення сприятливих умов для забезпечення ефективного споживання електричної енергії в Україні» від 10.01.2023 № 25, Миколаївською облвійськкадміністрацією протягом 2023 року забезпечено здійснення на території області обмін населенням у пунктах АТ «Укрпошта» ламп розжарювання на нові світлодіодні LED лампи.

Утилізацію ламп розжарювання на договірних засадах здійснювала спеціалізована установа ТОВ «ЕКОПРОВАЙД». Спосіб утилізації - відокремлення скла та металу з наступним використанням, як вторинна сировина

Станом на 31.12.2023 року на утилізацію до ТОВ «ЕКОПРОВАЙД» передано 505021 ламп розжарювання на суму 205 620,75 грн. Захід фінансувався за рахунок коштів обласного цільового фонду охорони навколишнього середовища.

Таблиця 12.2.1 - Використання енергії за основними видами економічної діяльності*

	Електроенергія, тис.кВт•год	Теплоенергія, Гкал
Усього	3299320	3904387
Сільське, лісове та рибне господарство	36389	2065
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	35787	1900
Лісове господарство та	139	165

лісозаготівлі		
Рибне господарство	463	–
Промисловість	2941208	3583560
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	16582	71
Переробна промисловість у тому числі	916380	3473570
виробництво харчових продуктів	215979	507794
виробництво напоїв	18950	26760
виробництво одягу	2028	к
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	4289	5425
виробництво паперу та паперових виробів	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів	4606	–
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	96473	2977
металургійне виробництво	470232	2852724
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	12126	114
виробництво електричного устаткування	2027	к
виробництво машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань	66976	69207
виробництво інших транспортних засобів	8364	672
ремонт і монтаж машин і устаткування	8699	955
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1875474	108436
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	132772	1483
Будівництво	2819	2277
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	30415	3479
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	115415	19139
Тимчасове розміщування і організація харчування	2807	949
Інформація та телекомунікації	9218	к
Фінансова та страхова діяльність	к	к
Операції з нерухомим майном	25382	6053
Професійна, наукова та технічна діяльність	6373	7705
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	14884	3093
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	68047	152041
Освіта	14465	50806
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	28262	65379

Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	к	4729
---	---	------

* у зв'язку з відсутністю статистичних даних по області щодо об'ємів використання енергії за основними видами економічної діяльності, інформація у таблиці надана за 2020 рік. Дані за період 2021 – 2023 роки органами статистики будуть оприлюднені протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни

(к) - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

На потреби енергетики Миколаївської області 2024 року використано 58,170 млн м³ води, що становить 86,3% від обсягу використаних вод для потреб промисловості та 39,5 % від загального обсягу використання вод по області (таблиця 4.1.2.2).

До проблемних питань роботи ВП «Південноукраїнська АЕС» у напрямку водоспоживання належить підвищена мінералізація Ташлицької водойми – охолоджувача, гідрохімічний режим якого формується під впливом таких факторів:

природний притік мінералізованих вод балки Ташлик;
надходження каналізаційних стоків м. Південноукраїнськ та зливові стоки;
фільтраційний потік з боку шламонакопичувача ВП «Південноукраїнська АЕС».

З метою приведення якості вод Ташлицької водойми – охолоджувача до технологічних вимог, згідно з відповідним регламентом, впроваджено систему продувки (розбавлення прісною водою) технічної водойми атомної станції за рахунок водозабору з р. Південний Буг та скиду до Олександрівського водосховища.

На підставі дозвільної документації, загальний обсяг скиду вод в результаті проведення продувки становить не більше 63,07 млн м³/рік.

Контроль за дотриманням гранично допустимих концентрацій здійснюється у відповідних контрольних створах (500 м нижче скиду та у водоймі – охолоджувачі). Моніторинг за якісним станом вод р. Південний Буг та Олександрівського водосховища ведеться лабораторією підприємства.

Відповідно до узагальнених даних статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп), протягом останніх восьми років зворотні води, які скидаються енергокомплексом ВП «ПАЕС», є нормативно чистими.

За даними Миколаївського обласного центру з гідрометеорології та ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», яким виконуються спостереження за радіологічним станом атмосферного повітря та вод області:

питома активність радіонуклідів у р. Південний Буг в районі розташування ВП «ПАЕС» не перевищує нормативних показників.

радіаційний фон в області протягом 2024 року не перевищував природного рівня і становив <25 мкР/год.

Перелік підприємств енергетичної галузі Миколаївської області, які здійснюють скид зворотних вод у водні об'єкти та обсяги їх водокористування наведений у таблиці 12.3.1

Таблиця 12.3.1. - Перелік підприємств енергетичної галузі Миколаївської області, які здійснюють скид зворотних вод

Назва водокористувача	Обсяги скидів зворотних вод ,млн м ³ /рік				
	2020рік	2021рік	2022рік	2023рік	2024рік
1	2	3	4	5	6
ДП «НАЕК» «Енергоатом, ВП "ПАЕС"	31,48	33,66	25,616	26,603	24,969
ДП «НАЕК» «Енергоатом», Олександрівська ГЕС	1,15	1,573	1,162	1,104	1,148
ДП "НАЕК "Енергоатом", Ташлицька ГАЕС	3,11	2,787	3,036	3,859	3,720
ТОВ "Альтген", Костянтинівська ГЕС	-	-	-	-	-
ПАТ «Миколаївобленерго», Первомайська ГЕС,	-	-	-	-	-
ТОВ «ЕМЗА», Мигіївська ГЕС	-	-	-	-	-
ПАТ «Миколаївська ТЕЦ»	1,85	2,231	1,695	0,998	1,065

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Будівництво об'єктів відновлювальної енергетики дозволить не тільки отримати додаткові енергогенеруючі потужності для потреб регіону, але й залучити значні інвестиції в місцеву економіку, створити сотні нових робочих місць, розвинути інфраструктуру та реалізувати важливі соціальні проєкти.

Миколаївська область має відмінні стартові умови для розвитку альтернативної енергетики. Кількість сонячних днів у Очаківському районі становить близько 300 безхмарних днів на рік. На території Миколаївщини зосереджено близько 10% усього вітрового потенціалу України.

Інформацію щодо будівництва та розвитку існуючих об'єктів відновлювальної енергетики на території області наведено в розділі 3.3. «Політика та заходи у сфері озонового шару».

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

До керівних документів в галузі формування державної політики у сфері регулювання впливу енергетики на навколишнє середовище належить Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», де серед п'яти стратегічних цілей розвитку держави визначено другим стратегічним блоком - сталий розвиток та збалансоване використання природних ресурсів.

Досягнення поставлених цілей передбачено за рахунок вирішення таких задач:

упровадження інструментів сталого споживання і виробництва;
створення екологічно та економічно обґрунтованої системи платежів за спеціальне використання природних ресурсів, у тому числі природних ресурсів з асиміляційним потенціалом;

забезпечення сталого управління водними ресурсами за басейновим принципом; стимулювання впровадження систем екологічного управління на підприємствах одночасно з поліпшенням екологічних характеристик продукції;

усунення прямої залежності економічного зростання від збільшення використання природних ресурсів і енергії та підвищення рівня забруднення навколишнього природного середовища;

стимулювання впровадження суб'єктами господарювання більш екологічно чистого, ресурсоефективного виробництва та екологічних інновацій, зокрема екологічної модернізації промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку);

упровадження в Україні сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки.

Розвиток енергетики має вирішальний вплив на стан економіки в державі та рівень життя населення.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від від 18 серпня 2017 року № 605-р схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2035 року, де визначено, що Енергетична стратегія – це інтегрована модель дій держави, які спрямовані на досягнення цілей національної безпеки та задоволення енергетичних потреб суспільства за найменших сукупних витрат, при цьому економічно обґрунтовано.

Цей документ має трьохетапну структуру реалізації:

I етап (до 2020 року) — стабілізація енергетичної системи та початок реформ, підвищення надійності постачань, інтеграція з європейським енергетичним ринком.

II етап (2021–2025 роки) — оптимізація та модернізація, розвиток конкурентних ринків енергії, активне впровадження енергоефективних технологій.

III етап (2026–2035 роки) — забезпечення високотехнологічної, екологічно збалансованої та повністю інтегрованої в європейський простір енергетики.

Пріоритетними напрямками державної Енергетичної стратегії визначено розвиток енергозберігаючих технологій та нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії (далі-ВДЕ).

Напрямок стратегічного розвитку ВДЕ в галузі енергетики у країні має відповідати основним принципам Європейського співтовариства в цій галузі, зокрема, вибору курсу на розширення використання відновлюваних джерел енергії. Нові потужності з генерації теплової та електричної енергії повинні проектуватись з обов'язковим додержанням Європейських норм з викидів.

Для часткового заміщення природного газу, як джерела енергії, розглядається можливість розвитку виробництва теплової енергії на базі ВДЕ, у тому числі на основі технології прямого спалювання біомаси (в основному, у вигляді деревини та відходів сільського господарства), використання геотермальної енергії, сонячних колекторів, а також теплових насосів.

Згідно з положеннями Енергетичної стратегії розвиток виробництва та споживання біопалив є також одним із перспективних.

Основними заходами щодо екологізації енергетичної сфери країни визначені:

- підвищення енергоефективності виробництва;
- розвиток альтернативної енергетики;
- мінімізація негативного впливу атомної енергетики на довкілля;
- впровадження в енергетиці сучасних технологій та інноваційних проектів, що забезпечать зменшення викидів забруднюючих речовин, зниження рівня шумового та електромагнітного забруднення, збільшення обсягів теплової та електричної енергії, яка виробляється когенераційними установками.

Станом на 01.01.2025 в Україні затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.06.2024 № 581-р Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) до 2030 року.

Це стратегічний документ, який визначає цілі та політику України у сфері енергетики та клімату до 2030 року, узгоджуючи їх з європейськими вимогами та зобов'язаннями і є важливим кроком для інтеграції України до ЄС та сталого повоєнного відновлення.

До основних цілей документу належать:

- скорочення викидів парникових газів: зменшення викидів на 65% порівняно з рівнем 1990 року;

- розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ): досягнення 27% частки ВДЕ у загальному кінцевому енергоспоживанні;

- енергоефективність: зменшення енергоспоживання та підвищення енергоефективності;

- інтеграція з ЄС: відповідність законодавству Енергетичного Співтовариства та вимогам Ukraine Facility, пов'язаним із зобов'язаннями України перед ЄС.

- стале повоєнне відновлення: НПЕК враховує потреби відновлення України після війни та забезпечує сталий розвиток країни.

НПЕК охоплює широкий спектр питань, включаючи: Енергетичну стратегію України до 2050 року, Екологічну політику, Економічний розвиток.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортний комплекс є важливою складовою у структурі економіки Миколаївської області. Він обслуговує потреби народного господарства та

населення і є важливим фактором реалізації значного і вигідного геостратегічного потенціалу області.

В Миколаївській області сконцентрувалися всі потенційно привабливі умови для розвитку транспортної інфраструктури: географічне положення регіону, могутня багатогалузева промисловість, розгалужена транспортна система та розвинене портове господарство які обумовлюють її стратегічне значення для розвитку економіки області та України в цілому.

Унікальне географічне розташування області на півдні України на перехресті міжнародних транспортних коридорів, як одного із важливих центрів міжнародних економічних і транспортних зв'язків, через який проходять залізничні, автомобільні і трубопровідний міжнародні коридори, обумовлює необхідність першочергового розвитку магістральних шляхів сполучення. У перспективі інтенсивність цих зв'язків значно зростатиме.

У Миколаївській області функціонує потужна транспортна система, до складу якої входить залізничний, автомобільний, морський, річковий, авіаційний та трубопровідний транспорт.

Мережа доріг загального користування області становить 4799,8 км, з яких: доріг державного значення 1485,4 км, з них: міжнародні – 199,5 км, національні – 406,8 км, регіональні – 367,6 км, територіальні – 511,5 км; доріг місцевого значення – 3314,4 км, з них: обласні – 2669,4 км, районі - 645 км.

Для перевезення пасажирів використовується понад 1576 автобусів різної місткості, які виконують рейси на 386 автобусних маршрутах загального користування, замовником на яких є облдержадміністрація, в тому числі на 92 приміського сполучення та 294 міжміського внутрішньообласного сполучення, а також на 131 міських автобусних маршрутах, замовником на яких є виконавчі комітети міських рад. Перевезенням пасажирів займаються 38 автотранспортних підприємства приватної форми власності, 28 фізичних особи-підприємця, з урахуванням міських перевізників.

Крім того, в обласному центрі перевезення пасажирів здійснюється міським електротранспортом: довжина тролейбусних ліній 59 км, трамвайних - 73 км.

До складу залізничного транспорту належать локомотивне та вагонне депо, 53 залізничні станції, підпорядковані Одеській залізниці, Ольшанське міжгалузеве підприємство промислового залізничного транспорту.

Експлуатаційна довжина магістралей залізничних колій загального користування складає 0,7 тис. км.

На території області розташовано 257 мостів та шляхопроводів загальною протяжністю 6565,15 п.м.

По дорогам загального користування Миколаївської області 158 мостів не відповідає діючим нормативам по вантажопідйомності та габаритах.

На 213 мостах з 257 мостів області більше 30 років не проводився капітальний ремонт чи реконструкція. Кількість таких мостів з кожним роком постійно збільшується.

Географічне положення області, наявність судноплавних артерій сприяють розвитку водного транспорту. В м. Миколаєві існують три морські й один річковий порт, які є складовою частиною єдиного Бузько-Дніпровського

морського транспортного вузла, зокрема: державне підприємство «Миколаївський морський порт»; спеціалізований морський порт «Октябрськ»; ТОВ «Порт Очаків»; Миколаївський річковий порт філії АСК «Укррічфлот». Також до підприємств морегосподарського комплексу входять ТОВ СП «НІБУЛОН» та ТОВ «Миколаївський спеціалізований порт «НІКА-ТЕРА», Філія ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» «Миколаївський портовий елеватор».

З 2022 року через військовий стан підприємства області, пов'язані з портовою інфраструктурою, тимчасово призупинили виробничу діяльність.

Авіаційний транспорт представляє комунальне підприємство «Миколаївський міжнародний аеропорт» Миколаївської обласної ради багатофункціональне транспортне підприємство, що є наземною частиною авіаційної транспортної системи, яка забезпечує зліт та посадку повітряних судів, їх наземне обслуговування; прийом і відправку пасажирів, багажу і вантажів, а також створює необхідні умови для функціонування авіакомпаній.

Довжина смуги аеропорту становить 2555 м, ширина 44 м. Аеропорт включає пасажирський термінал, площа якого – 3800 кв.м, розрахований на обслуговування 430 пасажирів за годину, з пропускною спроможністю – 45 літаків на день та максимальним пасажирообігом 226 тис. пасажирів на рік; вантажний термінал площею 720 кв.м, розрахований на обслуговування 100 т вантажу.

Внаслідок бойових дій 2022 року КП «Миколаївський міжнародний аеропорт» тимчасово припинив свою роботу.

Динаміка вантажного та пасажирського перевезення за видами транспорту наведена у таблицях 13.1.1.1, 13.1.1.2.

Таблиця 13.1.1.1. – Перевезення вантажів за видами транспорту, млн т*

Рік	Залізничний ¹	Автомобільний	Водний	У тому числі	
				морський	річковий
2017	6,7	20,5	к	–	к
2018	6,3	21,3	0,4	к	к
2019	5,6	20,6	к	к	к
2020	5,8	20,6	к	к	к
2021	к	7,03	к	к	к

¹-Тут і надалі відправлення вантажів, за даними АТ «Укрзалізниця».

Тут і надалі з урахуванням обсягів перевезень вантажів для обслуговування потреб власного виробництва; з 1980р. – з урахуванням вантажних перевезень пікапами і фургонами на шасі легкових автомобілів; з 2005р. – комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

(к) - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

* дані щодо об'ємів постачання в області електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря за 2022,2023,2024 роки будуть надані після отримання відповідної статистичної інформації у встановлені

пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» строки.

Таблиця 13.1.1.2 - Перевезення пасажирів за видами транспорту (млн осіб)*

Рік	Залізничний ¹	Авто-мобільний (автобуси)	Трамвайний	Тролей-бусний	Водний	У тому числі	
						морський	річковий
2017	1,5	86,6	23,6	26,2	0,2	к	к
2018	1,5	87,4	24,3	23,3	0,2	–	0,2
2019	1,5	88,1	22,2	18,3	0,1	–	0,1
2020	0,8	62,9	12,3	8,3	к	–	к
2021	-	40,4	13,3	9,2	к	-	к

¹-Тут відправлення пасажирів, за даними АТ "Укрзалізниця". З 2017р. змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд.

Тут і надалі з 2000р. – з урахуванням автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

(к) - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації

* дані щодо об'ємів пасажироперевезень за 2022,2023,2024 роки будуть надані після отримання відповідної статистичної інформації у встановлені пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» строки

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Автомобільний парк області налічує близько 280 тис. одиниць рухомого складу, з них 90% становлять автомобілі, що є приватною власністю мешканців регіону. У середньому на 1000 осіб постійного населення приходиться 250 одиниці легкового автотранспорту.

Перевезення пасажирів здійснюється автотранспортом малої-, середньої- та великої місткості. Середній вік транспортних засобів становить близько 10 років.

13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище

На стан атмосферного повітря населених пунктів області значною мірою впливають викиди від роботи двигунів пересувних джерел забруднення, які домінують над викидами від стаціонарних джерел. Причиною цього є значне зростання кількості приватних транспортних засобів, незадовільний технічний стан автотранспорту, низька якість палива та відсутній дієвий контроль за ним.

Інформація по викидам забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення атмосферного повітря з 2016 року не надається, оскільки розрахунок цих показників згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р не здійснювався.

Згідно зі статистичними даними за минулі роки найбільш шкідливого впливу від транспортних засобів та виробничої техніки зазнає атмосфера обласного центру.

На м. Миколаїв припадає значна кількість забруднення від пересувних джерел, оскільки у місті знаходяться порти та стивідорні кампанії, які займаються перевантаженням вантажів на морський транспорт, у зв'язку із чим в місті збільшується кількість великогабаритного транзитного транспорту, відповідно збільшуються обсяги викидів забруднюючих речовин.

Серед усіх пересувних джерел забруднення автотранспорт був і залишається найбільшим забруднювачем атмосферного повітря в області.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище.

В Україні досить гостро стоїть проблема забруднення довкілля від транспортної інфраструктури. Це безпосередньо вплив автомобільного, залізничного, авіаційного та водного транспорту, а також антропогенний вплив на навколишнє середовище під час проектування, будівництва та експлуатації лінійних транспортних об'єктів.

Постановою Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 05.03.1998 № 188/98-ВР визначено необхідність мінімізації негативного впливу транспортної галузі на стан довкілля.

Серед усіх транспортних засобів автотранспорт залишається основним джерелом забруднення атмосферного повітря та порушення екологічної рівноваги. Для транспортних засобів використовують пальне з різних видів нафтопродуктів і мастил, леткі фракції яких у складі відпрацьованих газів дизельних та бензинових двигунів внутрішнього згорання забруднюють практично всі об'єкти довкілля.

З метою виведення з міста Миколаєва потоку транзитного транспорту, поліпшення екологічної ситуації в місті і розвантаження діючих мостів через річки Південний Буг та Інгул передбачається будівництво мостового переходу (на автомобільному шляху Ростов-на-Дону-Одеса) на північному об'їзді м. Миколаєва.

При цьому будівництво мосту забезпечує розв'язання проблем автотранспортних потоків на півдні України та вирішує внутрішні питання – усунення хронічних затримок руху в м. Миколаєві, має особливе значення для розвитку магістральних шляхів між сходом та заходом, сприяє підвищенню інвестиційної привабливості області.

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

14.1. Тенденції та характеристики споживання

У структурі роздрібного товарообороту області традиційно більшу частку займають непродовольчі товари (55%). Частка продовольчих товарів становила 45 %.

З метою забезпечення населення продовольчими ресурсами, в т.ч. сільськогосподарською продукцією, за доступною ціною, підтримки місцевих виробників продовольчої продукції, зменшення посередників, в області проводиться робота щодо сприяння розширенню ринків збуту продукції на внутрішньому ринку шляхом укладення підприємствами мережевої торгівлі прямих договорів із товаровиробниками області; виділення їм місць на місцевих ринках для реалізації власної продукції.

Серед непродовольчих товарів найбільшим попитом впродовж 2023 року користувалися в торговельній мережі області: освітлювальне приладдя, санітарно-технічне, водопровідне та опалювальне устаткування і приладдя, садово-городнє устаткування та інвентар, квіти, рослини та насіння, добрива та агрохімічна продукція, комп'ютери, периферійне устаткування, а з продовольчих товарів - овочі свіжі, макаронні вироби, риба та рибні продукти, молоко, соки, чай, алкогольні напої

14.2. Застосування елементів сталого споживання та виробництва

Структурна перебудова економіки повинна проводитися в умовах зміни законодавства в області екологізації економіки, тобто в посиленні вимог державних стандартів технологічних процесів, у взаємодії не тільки з навколишнім середовищем, але й з визначенням цілей виробництва, що забезпечують відновлення якості середовища проживання, одержання продукції, яка б не наносила збитку природним об'єктам протягом усього життєвого циклу.

Екологічно орієнтоване керування виробництвом являє собою систему планування та контролю на різних етапах:

складання виробничої програми. Якщо це нове підприємство, то програма передбачає послідовність дотримання стадій проектування, експертизи, одержання дозвільної документації і т.д. Якщо модернізується старе підприємство, мова йде про зняття з виробництва екологічно шкідливої продукції, заміні застарілого обладнання і старої технології на нову;

календарне планування підготовки і перевірки стану роботи устаткування; виробничий контроль;

планування і контроль якості.

На Миколаївщині сертифіковано інтегровані системи екологічного управління (ISO 14001) на підприємствах: ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», ПАТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан», ТОВ «Нібулон», «Югцемент» Миколаївська філія ПрАТ «ДІКЕРГОФФ ЦЕМЕНТ Україна» та ін.

Миколаївська область є доволі залежною від постачання природного газу та інших видів палива, в зв'язку з чим на території області доцільний розвиток відновлювальних джерел енергії.

Технічно – досяжний енергетичний потенціал відновлювальних джерел енергії та обсяги заміщення паливно-енергетичних ресурсів в Миколаївській області за висновками науковців оцінюються 4846 тис. тонн умовного палива (табл.14.2.1.)

Таблиця 14.2.1. - Енергетичний потенціал області

Напрями освоєння ВДЕ	Річний енергетичний потенціал тис. тонн умовного палива
Енергія вітру	2938
Сонячна енергія	260
Мала гідроенергетика	38
Геотермальна енергія	290
Енергія біомаси	970
Енергія довкілля	350
Сумарний енергетичний потенціал ВДЕ	4846

Зважаючи на виклики сьогодення щодо скорочення споживання природного газу, в області впродовж останніх років ведеться значна робота по переведенню котелень бюджетних установ на альтернативні види палива. Одним із найбільш оптимальних варіантів для обігріву бюджетних установ, соціальних закладів доцільно розглядати можливість заміни котельного обладнання бюджетних закладів на вискоелективне енергозберігаюче з використанням місцевих видів палива, в першу чергу біопалива.

Теплову енергію в області з біомаси отримують такі підприємства, як ТОВ «Екотранс» (2 котли KE-10-1.4Д із загальною тепловою потужністю 17 МВт), ТОВ «Бандурський олійноекстракційний завод» (котел типу JNO SAS 173Vincke з тепловою потужністю 15,7 МВт та паропроодуктивністю 24 т/год), ТОВ «СТСК» (котел типу Vincke JNO SAS 35-1.8-250 з паропроодуктивністю 35 т/год).

За останні роки у Миколаївській області спостерігається прогрес у впровадженні відновлювальних джерел енергії.

У відповідності до висновків міжгалузевого науково-технічного центру вітроенергетики Національної академії наук України частина території області, яка має високий вітроенергетичний потенціал, оцінюється в 10 %, або 2500 кв. км. Одними з найбільш перспективних майданчиків у Миколаївській області є Очаківське та Березанське вітрополя загальною площею 4000 га.

Всього в Миколаївській області станом на 01.01.2025 року побудовані вітрові електростанції (ВЕС) загальною потужністю 275,7 МВт (75 вітроустановок). Вітровими електростанціями Миколаївської області 2024 року вироблено 709,855 млн кВт год., 2023 року – 581,56 млн кВт год

Побудовані сонячні електростанції (СЕС) в Миколаївській області становлять 11,7 % від побудованих в Україні. Всього в області станом на 01.01.2025 побудовано 150 сонячних електростанцій загальною потужністю 734,876 МВт.

Проекти зі встановлення сонячних електростанцій впроваджено:

на 31 об'єкті бюджетної сфери загальною потужністю 1,554 МВт , у тому числі у 24 установах сфери охорони здоров'я потужністю 1,378 МВт, 3 закладах освіти потужністю 0,056 МВт, 1 закладі соціального захисту потужністю 0,060 МВт, двох центрах надання адміністративних послуг в місті Миколаєві та місті

Вознесенську загальною потужністю 0,056 МВт, 1 центрі надання соціальних послуг (сmt Веселинове Вознесенського району) потужністю 0,004 МВт;
на 29 об'єктах комунального господарства загальною потужністю 1,126 МВт;
на 50 об'єктах суб'єктів господарювання для власних потреб загальною потужністю 4,442 МВт.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Регіональна екологічна політика

З метою забезпечення екологічної безпеки та досягнення безпечних для людини стандартів навколишнього середовища на території Миколаївської області розроблено Комплексну програму охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки, яка затверджена рішеннями обласної ради від 23.12.2020 № 16.

2023 року розпорядженням начальника Миколаївської облвійськадміністрації від 30.11.2023 № 522-р затверджено перелік заходів II етапу (2024-2027 роки) Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021 – 2027.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього середовища

З метою удосконалення системи управління на нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки в Миколаївській області до «Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року», яку затверджено рішенням обласної ради від 23.12.2020 року № 2, та до «Плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно», який затверджено рішенням обласної ради від 23.12.2020 року № 43, включено відповідні природоохоронні розділи.

Рішенням Миколаївської обласної ради від 01.05.2025 № 8 внесено зміни до Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства у Миколаївській області здійснює Державна екологічна інспекція Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області), далі – Інспекція.

Інспекцією на території Миколаївської області протягом січня-грудня 2024 року було проведено 20 планових та 3 позапланових заходи державного нагляду (контролю) за додержанням органами місцевого самоврядування вимог природоохоронного законодавства в частині здійснення делегованих їм повноважень органу виконавчої влади, та 9 позапланових перевірок суб'єктів господарювання на підставі звернень громадян про порушення, що спричинили

шкоду їх правам, законним інтересам, навколишньому природному середовищу чи безпеці держави, та Погодження Державної екологічної інспекції України.

Крім того, протягом 12 місяців 2024 року постійно проводилися заходи щодо попередження правопорушень в сфері охорони навколишнього природного середовища, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, зокрема щодо виявлення фізичних осіб, які порушують природоохоронне законодавство шляхом проведення обстежень територій, об'єктів, розрахунку заподіяної довкіллю шкоди, вжиття заходів з метою притягнення до відповідальності винних осіб та стягнення з них завданих державі збитків, направлення матеріалів до правоохоронних органів за наявності ознак кримінального правопорушення тощо.

За результатами проведених заходів у сфері охорони навколишнього природного середовища було складено 955 протоколів про адміністративні правопорушення, з них 103 передано для розгляду у судові органи. До адміністративної відповідальності притягнуто 902 особи. Загальна сума накладених штрафів склала 325,091 тис. грн.

Стягнуто до бюджету у примусовому та добровільному порядку з урахуванням минулих періодів 313,582 тис. грн. Загальний розмір розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 7 млн 397 тис. 853 грн. З даної суми шкода, нанесена невстановленими особами склала 5660,062 тис. грн.

Пред'явлено 177 претензійно-позовних матеріалів на загальну суму 1 млн 610 тис. 351 грн.

Стягнуто збитків з урахуванням раніше пред'явлених в сумі 3 млн 930 тис. 267 грн з 129 фізичних та юридичних осіб.

До правоохоронних органів у порядку статті 214 Кримінального процесуального кодексу України скеровано 36 матеріалів щодо можливих злочинів у сфері довкілля Миколаївської області на суму збитків 738 млн 374 тис. 447 грн. За матеріалами Інспекції відкрито 14 кримінальних проваджень.

Найбільшу кількість правопорушень зафіксовано в сфері використання об'єктів рослинного світу – 300 протоколів, з яких 178 за фактами незаконної вирубки полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень та 122 – за фактами знищення або пошкодження зелених насаджень в межах населених пунктів та порушення порядку придбання чи збуту об'єктів рослинного світу.

На другому місці щодо правопорушень знаходиться сфера використання водних живих ресурсів – 291 протокол. З них 245 протоколів складено за порушення правил любительського і спортивного рибальства, 46 – за порушення порядку придбання чи збуту водних живих ресурсів (торгівлі рибою та іншими водними біоресурсами за відсутності документів, які підтверджують законність їх набуття, та ветеринарного посвідчення).

Далі докладно щодо проведеної інспекційної роботи за ресурсами:

Водні ресурси.

У січні-грудні 2024 року в сфері охорони водних ресурсів проведено 148 ресурсних перевірок, в т.ч.: 128 щодо охорони поверхневих вод, 10 – стосовно

охорони морських вод та 10 стосовно охорони підземних вод. В ході проведених заходів виявлено 79 правопорушень.

Притягнуто до адміністративної відповідальності 79 осіб, в т.ч.:

59 осіб за ст.59 ч.1 КУпАП за порушення правил охорони водних ресурсів;

9 осіб за статтею 60 ч.1 за порушення правил водокористування»;

4 посадові особи за статтею 91⁴ КУпАП за відмову від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації;

3 особи за статтею 86¹ КУпАП - експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням;

2 особи за статтею 62 КУпАП за невиконання обов'язків по реєстрації в суднових документах операцій з шкідливими речовинами і сумішами;

2 особи за статтею 48 КУпАП за порушення права державної власності на води;

На винних осіб накладено штрафних санкцій на суму 8,092 тис. грн, сплачені до бюджету 8,126 тис. грн.

Розраховано розмір відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів на суму 152,402 тис. грн сімома суб'єктами господарювання. Сплачено 183,483 тис. грн завданої шкоди

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони водних ресурсів належать:

Забруднення р. Південний Буг Комунальним Підприємством Первомайської міської ради «Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства».

Під час здійснення у 3 кварталі поточного року позапланового заходу державного нагляду (контролю) за зверненням громадян на КП Первомайської міської ради «Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства» було встановлено, що у період з 25.06.2024 року по 03.07.2024 року підприємство здійснювало скид (випуск №1-ОСК) зі зворотними водами забруднюючих речовин з перевищенням встановлених нормативів ГДС у водний об'єкт – річку Південний Буг. За результатами лабораторних вимірювань зафіксовано перевищення дозволеної до скиду концентрації забруднюючої речовини за таким показником: нітратам, сульфатам, фосфатам, хлоридам, хлору залишковому, алюмінію, сухому залишку, що є порушенням ст.44 Водного кодексу України.

Фактичний об'єм скинутих зворотних вод склав 9850 м³. Згідно з розрахунком Інспекції державі нанесені збитки на загальну суму 72 981 грн. Станом на 01.10.2024 збитки відшкодовано в повному обсязі.

Недотримання вимог щодо охорони водних ресурсів ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр».

Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) у період з 30.07.2024 по 12.08.2024 було проведено позаплановий захід державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» вимог природоохоронного законодавства в частині охорони і раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів на підставі звернення

громадянина. В ході проведення заходу зафіксовано скид зі зворотними водами забруднюючих речовин з перевищенням встановлених нормативів ГДС в р. Південний Буг у 4 кварталі 2022 року (дозвіл на спеціальне водокористування № 221/МЛ/49д – 20 від 30.12.2020 року).

Обсяг скинутих зворотних вод відповідно до журналу обліку складає 211900 куб.м. Сума збитку слала 25 246 грн 89 коп.

Також зафіксовано скид зі зворотними водами забруднюючих речовин з перевищенням встановлених нормативів ГДС в р. Південний Буг у 2,3,4 кварталах 2023 року (дозвіл на спеціальне водокористування №221/МЛ/49д – 20 від 30.12.2020 року та №198/МЛ/49д-23 від 02.11.2023). Обсяг скинутих зворотних вод відповідно до журналу обліку складає: 2 квартал – 44600 куб. м; 3 квартал – 24700 куб. м; 4 квартал – 24200 куб. м.

Сума збитків розрахована в розмірі 11 649 грн 60 коп.

Підприємству направлено претензію щодо відшкодування завданих державі збитків на загальну суму 36 896 грн.

Здійснення скидів забруднених кар'єрних вод з перевищенням встановлених нормативів ГДС до водного об'єкту ТОВ «Вознесенська торгово - промислова компанія».

Здійснення скидів забруднюючих речовин з перевищенням встановлених нормативів ГДС до водного об'єкту зафіксовано також під час проведення позапланової перевірки ТОВ «Вознесенська торгово - промислова компанія». Дане підприємство здійснює відвід кар'єрних вод до р. Арбузинка. За результатами відомчого контролю 2021 року встановлено перевищення дозвolenної для скида концентрації забруднюючої речовини по мінералізації, хлоридам, сульфатам та фосфатам. Фактичний обсяг скинутих зворотних вод склав 11500 куб.м. Крім того, було відібрано проби води з випуску кар'єрних вод 05.08.2024 року. Встановлено перевищення дозвolenної до скиду концентрації забруднюючої речовини за такими показниками, як сульфати, ХСК. Відповідно до даних журналу обліку водовідведення кар'єрної води фактичний обсяг скинутих зворотних вод у період з 05.08.2024 по 09.08.2024р. склав 37580 куб.м.

Всього за результатами заходу ТОВ «Вознесенська торгово - промислова компанія» розраховано розмір відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів на суму 23 780 грн. Збитки сплачено в повному обсязі.

Атмосферне повітря

Протягом січня-вересня 2024 року у сфері охорони атмосферного повітря проведено 65 ресурсних перевірок. За їх результатами накладено 6 адміністративних стягнень у вигляді штрафів на загальну суму 0,748 тис. грн. Розраховано 7,398 тис. грн завданих збитків внаслідок здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря 1 фізичною та 1 юридичною особою.

До правоохоронних органів надіслано 12 повідомлень про можливі ознаки складу злочину в діяльності невстановлених осіб шляхом забруднення або іншої зміни природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами

промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, передбаченого ч.1 ст. 241 Кримінального Кодексу України. На підставі отриманих матеріалів відкрито 4 кримінальні провадження.

Всього за звітний період на відшкодування збитків, нанесених державі через наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, з урахуванням минулих років, до бюджету надійшло 2 млн 500 тис. 356 грн. З даної суми:

610,418 тис. грн - надходження від ТОВ «Дикий Сад ЛТД» згідно рішення Господарського суду Миколаївської області від 18.10.2023. Даний факт зафіксовано Інспекцією під час здійснення планового заходу державного нагляду (контролю) 2019 року. Джерелом викидів був твердопаливний котел, який працював в період з 28.08.2018 по 27.05.2018 без відповідного дозволу на викиди, чим порушено статті 10, 11 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» та ст. 40 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»;

520,704 тис. грн – стягнення збитків, нарахованих Інспекцією 2017 року за результатами заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства Вознесенським міжрайонним управлінням водного господарства. А саме, в ході планового заходу інспекторами встановлено здійснення підприємством господарської діяльності, пов'язаної з викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря (використання печей опалення на твердому паливі для обігріву господарських приміщень) за відсутності відповідного дозволу.

Загальна сума збитків, нарахованих Інспекцією Вознесенському міжрайонному управлінню водного господарства за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, склала 1 млн 763 тис. 077 грн. У зв'язку з відмовою їх добровільного відшкодування 20.09.2018 було подано позов до Господарського суду Миколаївської області. Рішенням суду від 06.10.2020 позовні вимоги Інспекції задоволено. Кошти стягнуто з підприємства в примусовому порядку частинами протягом 2023-2024 років.

1 286,194 тис. грн – списання коштів за рішенням Господарського суду Миколаївської області від 01.03.2021 з Баштанського міжрайонного управління водного господарства за позовом Інспекції про стягнення збитків, завданих навколишньому природному середовищу внаслідок здійснення у період 27.11-08.12.2017 господарської діяльності, пов'язаної з викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, за відсутності відповідного дозволу. Вказані факти зафіксовані під час проведення планового заходу державного нагляду (контролю) 2017 року.

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони атмосферного повітря належать:

Забруднення атмосферного повітря внаслідок систематичних димових викидів сажі з труб підприємства «зеленої енергетики» в межах багатопверхової житлової забудови в Корабельному районі м. Миколаєва

За результатами розгляду депутатського звернення щодо численних скарг мешканців Корабельного району м. Миколаєва на забруднення атмосферного повітря та систематичні димові викиди сажі, сморід із труб підприємства

«зеленої енергетики» в межах багатопверхової житлової забудови державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища здійснено обстеження території за адресою, вказаною у зверненні та підтверджено викиди у вигляді густого диму чорного кольору з труби підприємства, яке спеціалізується на виробництві електроенергії шляхом спалювання тріски тирси, пелетів з деревини. Згідно наявної інформації за даною адресою провадять свою господарську діяльність 2 підприємства. В діяльності даних підприємств вбачаються можливі ознаки складу злочину шляхом забруднення або іншої зміни природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, передбаченого ч.1 ст. 241 Кримінального Кодексу України.

Враховуючи вищезазначене, 17.04.2024 Інспекцією направлено повідомлення про злочин до Спеціалізованої екологічної прокуратури Миколаївської обласної прокуратури для проведення досудового розслідування та встановлення винних осіб. За матеріалами Інспекції 25.04.2024 інформацію щодо даного факту внесено до єдиного реєстру досудових розслідувань.

Крім того, Інспекцією за погодженням Державної екологічної інспекції України на одному із вказаних підприємств, а саме ТОВ «ПІВДЕНЬ БІО ЕНЕРДЖІ», в період з 28.06 по 03.07.2024 проведено позаплановий захід державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог законодавства у сфері охорони атмосферного повітря. За результатами перевірки встановлено порушення правил експлуатації устаткування, призначеного для очищення викидів в атмосферне повітря. На посадову особу накладено 2 адміністративні стягнення за статтями 79 ч. 2 КУпАП «Недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря при введенні в експлуатацію і експлуатації підприємств і споруд» та ст. 78 ч.1 КУпАП «Порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів».

Забруднення атмосферного повітря внаслідок надзвичайної ситуації на ТОВ «РАДОМ-Н».

Відповідно до Оперативного зведення ГУ ДСНС України у Миколаївській області про стан оперативної обстановки на території Миколаївської області (в тому числі пожежі та надзвичайні ситуації) встановлено, що 08.08.2024 о 22.10 виникла пожежа в сушильній камері, розташованій за адресою: Миколаївська обл., Миколаївський район, Веснянська ТГ, с.Весняне, вул.Нова, 1-В; суб'єкт-господарювання ТОВ «РАДОМ-Н». Причина пожежі - потрапляння малокалорійного джерела запалювання на горючий матеріал (надзвичайна ситуація). Внаслідок недодержання вимог, передбачених дозволом на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та порушення ст.10 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря», державі завдано збитки за розрахунками Інспекції в розмірі 7 232 грн. До ТОВ «РАДОМ-Н» направлено претензію щодо відшкодування спричиненої шкоди.

Земельні ресурси

Впродовж 2024 року Інспекцією на території Миколаївської області проведено 63 перевірки в сфері охорони земельних ресурсів сільськогосподарського та іншого призначення та 16 перевірок в сфері охорони земель водного фонду. За їх результатами 33 особи притягнуто до адміністративної відповідальності. В тому числі:

27 осіб за статтею 52 КУпАП «Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель» (5 - за забруднення земель, 22 - за нежиття заходів по боротьбі з бур'янами на власній земельній ділянці);

2 особи за статтею 53 КУпАП «Порушення правил використання земель»;

2 особи за статтею 60 ч. 1 КУпАП «Порушення правил водокористування» за самовільне проведення громадянином гідротехнічних робіт на землях водного фонду в прибережній захисній смузі р. Кодима.

1 особу за ст.53-1 КУпАП «Самовільне зайняття земельної ділянки»;

1 особу за ст.53-3 КУпАП «Зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу».

Загальний розмір накладених адміністративних стягнень за порушення законодавства в сфері охорони земельних ресурсів склав 17,187 тис. грн, сплачено 17,527 тис. грн.

Розраховано шкоди, завданої земельним ресурсам в сумі 265,654 тис. грн. Винним особам пред'явлено 10 претензій щодо відшкодування завданих збитків. Сплачено в дохід бюджету в добровільному та примусовому порядку 605,036 тис. грн.

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони земельних ресурсів належать:

Самовільне використання громадянином земельної ділянки в смт.Казанка, Казанківської ОТГ, Баштанського району, Миколаївської області.

За отриманими від правоохоронних органів матеріалами Інспекцією встановлено факт нанесення державі шкоди громадянином, який не маючи правовстановлюючих документів на земельну ділянку площею 2,13 га, розташовану в смт Казанка, Казанківської ОТГ Баштанського району Миколаївської області, самовільно використовував її 2023 року для вирощування соняшнику. В результаті зазначених порушень державі нанесено шкоду на загальну суму 7,412 тис. грн. Винній особі направлено претензію. Збитки сплачено в повному обсязі добровільно.

Забруднення земельних ресурсів стічними водами КП «МІСЬКВОДОКАНАЛ» Баштанської міської ради Баштанського району Миколаївської області

Під час проведення у період 01.07.2024-12.07.2024 позапланової перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства у сфері використання та охорони земель Комунальним підприємством «МІСЬКВОДОКАНАЛ» Баштанської міської ради Баштанського району Миколаївської області було відібрано проби ґрунту на земельній ділянці площею 3300 м² вздовж струмка випуску № 2 (очисні споруди каналізації) (в межах села Новогригорівка) та в кінці скиду зворотних (стічних) вод, які не потрапляють до річки Інгул (за межами міста Баштанка). За результатами вимірювань встановлено перевищення

концентрації забруднюючих речовин по таким показникам: амоній обмінний, фосфор (рухомі форми), хлориди, щільний залишок водної витяжки.

На підставі п. 4.6 Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 27 жовтня 1997 р. № 171, розраховано розмір збитків на загальну суму 22 259 грн. Пред'явлено претензію. Станом на 01.10.2025 збитки відшкодовано в повному розмірі.

Забруднення земельних ресурсів стічними водами КП Первомайської міської ради «Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства».

Під час проведення позапланової перевірки КП Первомайської міської ради «Первомайське управління водопровідно-каналізаційного господарства» були відібрані проби ґрунту на земельній ділянці площею 200 м² біля струмка (балка Дубова), по якій здійснюється скид зворотних (стічних) вод до р. Південний Буг за межами міста Первомайськ. За результатами вимірювань встановлено перевищення концентрації забруднюючих речовин по таким показникам: амоній обмінний, фосфор (рухомі форми), хлориди, щільний залишок водної витяжки. В результаті державі нанесені збитки за розрахунками Інспекції на суму 9 265 грн. Відшкодовано в повному об'ємі.

Незабезпечення Степівською сільською радою Миколаївського району Миколаївської області здійснення заходів щодо попередження утворення несанкціонованих сміттєзвалищ, що призвело до засмічення та забруднення земельних ресурсів

В ході проведення в жовтні-листопаді 2024 року планового заходу державного нагляду (контролю) в частині здійснення Степівською сільською радою Миколаївського району Миколаївської області делегованих повноважень органів виконавчої влади в межах с. Михайлівка зафіксовано засмічення земельних ресурсів побутовими відходами на площі 2150 м², об'єм відходів склав 1505 куб.м.

За результатами аналізу відібраних на сміттєзвалищі проб ґрунтів виявлено перевищення значень фону та ГДК у пробі за показниками - амоній (обмінний), хлориди, фосфор, щільний залишок водної витяжки, нітрати, що призвело до забруднення ґрунтів.

На підставі Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 27 жовтня 1997р. №171, розраховано шкоду, заподіяну державі, в розмірі 183,180 тис. грн.

Враховуючи, що утворення несанкціонованого звалища побутових відходів на території Степівської сільської ради Миколаївського району Миколаївської області стало наслідком не забезпечення останньою виконання усіх заходів, в межах наданих повноважень, які попередили б його утворення та забезпечили ліквідацію з метою охорони земель від засмічення та забруднення, - претензію про відшкодування державі збитків направлено до Степівської сільської ради.

Стягнення коштів з Костянтинівської сільської ради на відшкодування збитків за засмічення земельних ресурсів

В ході планової перевірки Костянтинівської сільської ради, яка відбулася в травні 2021 року, державними інспекторами виявлено незаконне розміщення будівельних та побутових відходів на земельній ділянці сільськогосподарського призначення, яка знаходилася у власності Костянтинівської сільської ради. Площа засміченої ділянки становила 750 м². Згідно розрахунків Інспекції внаслідок порушення органом місцевого самоврядування вимог природоохоронного законодавства державі нанесено шкоду в розмірі 60,750 тис. грн.

Костянтинівською сільською радою Миколаївської області збитки в добровільному порядку не відшкодовано. У зв'язку з цим, 2023 року Інспекція звернулася до Господарського суду Миколаївської області щодо примусового стягнення коштів та 19.02.2024 отримала задоволення позову в повному обсязі. Кошти в розмірі 60,750 тис. грн 28.05.2024 надійшли до бюджету України.

Стягнення збитків, завданих державі внаслідок засмічення земель, з Галицинівської сільської ради

2021 року в ході здійснення позапланового заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства Галицинівською сільською радою, ініційованого Інспекцією задля перевірки інформації щодо наявності несанкціонованого сміттєзвалища поблизу с. Галицинове Вітовського району Миколаївської області, факт розміщення будівельних та твердих побутових відходів за вказаною адресою підтверджено. Встановлено, що зазначена земельна ділянка знаходиться у комунальній власності Галицинівської сільської ради. Категорія земель: землі сільськогосподарського призначення. Загальна площа засміченої земельної ділянки склала 9324 м². Об'єм розміщених відходів - 4195,8 м³.

З метою вжиття заходів щодо ліквідації сміттєзвалища сільській раді було видано припис. Проте, під час перевірки виконання припису встановлено, що посадові особи Галицинівської сільської ради не вжили відповідних заходів.

Враховуючи вищезазначене, Інспекцією проведено розрахунок розміру шкоди, зумовленої засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства в сумі 50,350 тис. грн та пред'явлено претензію щодо їх відшкодування.

В добровільному порядку Галицинівська сільська рада кошти не сплатила, тому Інспекцією було подано відповідний позов до Господарського суду Миколаївської області. Рішенням останнього від 11.06.2024 позов Інспекції задоволено в повному обсязі, та вже в серпні 2024 року кошти надійшли до відповідних бюджетів.

Відшкодування збитків від забруднення ТОВ «ГРАНТ-Н» трьох земельних ділянок в м. Миколаїв

2024 року за результатами проведення претензійно-позовної роботи забезпечено сплату ТОВ «ГРАНТ-Н» 314,667 тис. грн в рахунок відшкодування збитків, завданих підприємством протягом 2020 року внаслідок забруднення земельних ресурсів у Заводському районі м. Миколаєва. Факт забруднення зафіксовано державними інспекторами під час перевірки звернення громадян на

«Гарячу лінію» в жовтні 2020 року щодо витоку речовини невідомого походження зі специфічним запахом. Загальна площа забруднених земельних ресурсів склала 95 м².

Надра

Протягом 12 місяців 2024 року в сфері охорони надр на території Миколаївської області здійснено 27 ресурсних перевірок. Зафіксовано 16 правопорушень за статтею 47 КУпАП «Порушення права державної власності на надра». Винні особи притягнуто до адміністративної відповідальності у вигляді накладення штрафу на загальну суму 27,200 тис. грн.

До державного бюджету надійшло 31,280 тис. грн штрафів, нарахованих інспекторами за фактами самовільного видобування надр.

До правоохоронних органів подано 3 заяви про злочин в порядку ст. 214 КПК України за ознаками злочину, передбаченого ч.1 ст.240 Кримінального Кодексу України. Відкрито 2 кримінальних провадження.

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони надр належать:

Самовільне видобування піску в несанкціонованому кар'єрі, за межами с. Каравелове Миколаївського району Миколаївської області

З метою розгляду звернення громадянина, поданого з використанням електронного сервісу «ЕкоЗагроза», Інспекцією проведено обстеження незаконного кар'єру за межами с. Каравелове Миколаївського району Миколаївської області. За результатами встановлено незаконне добування піску. Місце розробки корисних копалин – котлован з двома під'їзними шляхами на сході та на заході. Середня глибина розробки корисних копалин складає близько 20 метрів. На схилах ростуть самосійні дерева та кущі, що свідчить про тривалий час розробки корисних копалин. Зафіксовано значну зміну ландшафту внаслідок самовільного користування надрами, що є порушенням ст.ст.4,16,19 Кодексу України про надра.

З'ясовано, що земельні ділянки під кар'єром знаходяться в приватній власності, заїзд на територію обмежено шлагбаумом та огорожею навкруги у вигляді натягнутого дроту, об'єкт знаходиться під охороною. На момент обстеження роботи з видобування піску не проводились, техніка не працювала та не була задіяна, проїзд важкого автомобільного транспорту помічено не було.

На суміжній земельній ділянці ТОВ «Коларівський кар'єр» отримано Дозвіл на геологічне вивчення ділянок надр корисних копалин. Однак на земельні ділянки, де на теперішній час здійснюється видобуток піску, межі не розповсюджуються.

Таким чином, в діях невстановлених осіб вбачаються ознаки злочину, передбаченого ч.1 ст.240 Кримінального Кодексу України, а саме здійснення незаконного видобування корисних копалин місцевого значення у значному розмірі. Матеріали по даному факту передано до ГУ НП в Миколаївській області для проведення розслідування. Згідно відповіді поліції (лист від 16.04.2024 (вх. №2836 від 25.04.2024), матеріали Інспекції долучено до діючого кримінального провадження за даним правопорушенням №12024152230000122 від 24.02.2024.

Несанкціонована розробка гравійно – піщаної сировини у Баштанському районі

В ході проведення заходів із забезпечення контролю за додержанням природоохоронного законодавства на території Баштанського району Миколаївської області державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) було виявлено несанкціоновану розробку гравійно – піщаної сировини та самовільний забір, а також виявлено порушену структуру ґрунту зі зняттям верхнього шару на земельних ділянках загального користування (пасовища, сіножаті), які знаходяться біля сіл Христофорівка та Піски Баштанського району Миколаївської області.

За попередніми розрахунками незаконно добуто біля 5000 м³ гравійно – піщаної сировини. Оскільки в діях невідомих осіб вбачаються ознаки злочину, передбаченого ч.1 ст.240 Кримінального Кодексу України, а саме - незаконне видобування корисних копалин місцевого значення у значному розмірі, до Спеціалізованої екологічної прокуратури Миколаївської обласної прокуратури направлено відповідне повідомлення. На підставі отриманих матеріалів 25.04.2024 факт незаконного видобутку корисних копалин внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Незаконне видобування корисних копалин місцевого значення у значному розмірі на території села Михайло-Ларине, Воскресенської громади, Миколаївської області.

Державною екологічною інспекцією Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) в ході проведення заходів по забезпеченню контролю за додержанням природоохоронного законодавства на території села Михайло-Ларине Воскресенської громади Миколаївської області виявлено місце незаконного видобутку піску (за візуальними ознаками сировини піщано-гравійної - корисної копалини місцевого значення) в особливо великих масштабах. Під час огляду місцевості зафіксовано значну зміну ландшафту внаслідок самовільного користування надрами, що є порушенням ст.ст.4,16,19 Кодексу України про надра. Приблизна площа території, де відбувався незаконний видобуток піску, становить близько 200 кв.м.

Враховуючи наявність в діях невідомих осіб ознак злочину, передбаченого ч.1 ст.240 Кримінального Кодексу України, матеріали передано до ГУНП в Миколаївській області з метою проведення досудового розслідування та встановлення винних осіб.

Поводження з відходами

За звітний період в сфері поводження з відходами до адміністративної відповідальності притягнуто 193 особи, в тому числі:

90 – за порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання перевезення зберігання оброблення утилізації знешкодження видалення або захоронення;

96 – за порушення правил передачі відходів;

5 – за невиконання приписів, наданих Інспекцією за результатами проведення планових заходів державного нагляду (контролю), стосовно вжиття

заходів з ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ посадовими особами органів місцевого самоврядування;

1 - за порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення та утилізації відходів;

1 - в частині поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Всього на винних осіб накладено адміністративних стягнень у вигляді штрафу на загальну суму 42,330 тис. грн, сплачено до державного бюджету 38,692 тис. грн.

Охорона рослинного світу:

Ліс

Минулого року Інспекція постійно здійснювала природоохоронні заходи щодо попередження та виявлення фактів пошкодження та знищення лісових ресурсів.

Так, протягом 2024 року за порушення законодавства в сфері охорони лісових ресурсів до адміністративної відповідальності притягнуто 164 особи у вигляді штрафу на загальну суму 86,615 тис. грн. Сплачено 86,836 тис. грн. штрафних санкцій. Розраховано шкоди, завданої лісу, на 6013,099 тис. грн, в т.ч. 5447,311 тис. грн на невстановлених осіб. До відшкодування пред'явлено 522,327 тис. грн 62 особам. Стягнуто завданих збитків з винних осіб з урахуванням сум, нарахованих в минулих звітних періодах, в розмірі 465,530 тис. грн.

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони, захисту, використання та відтворення лісів належать:

Незаконна порубка дерев у полезахисній смузі поблизу мехзагону №2 ТДВ СГ «Гур'ївське» Миколаївського району Миколаївської області

У ході проведення заходу державного нагляду (контролю) щодо охорони лісових насаджень 14.02.2024 інспекторами зафіксовано факт незаконної рубки мешканцем с. Гур'ївка 20 дерев породи «Клен» у захисному насажденні лінійного типу поблизу мехзагону № 2 ТДВ СГ «Гур'ївське», по дорозі в напрямку с. Кандибине Миколаївського району Миколаївської області. На місце події було викликано працівників поліції та подано заяву про злочин. Сума завданої державі шкоди внаслідок знищення лісових насаджень згідно розрахунків Інспекції склала 43,462 тис. грн. Кримінальне провадження відкрито за статтею 246 ч.1 КК України. Ведеться розслідування.

Знищення дубів в полезахисному лісовому насажденні, розташованому біля с. Стара Богданівка Миколаївського району Миколаївської області

17.01.2024 державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища в полезахисному лісовому насажденні, розташованому біля с. Стара Богданівка Миколаївського району Миколаївської області, виявлено факт незаконної порубки 4 дерев породи «Дуб» діаметрами у корі біля шийки кореня 18 см, 20 см, 27 см та 28 см. На порушника накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 510 грн, а також пред'явлено до сплати претензію щодо відшкодування нанесених збитків, розрахованих Інспекцією в сумі 17,341 тис. грн.

Знищення невідомими особами 88 дерев у захисному насадженні вздовж автомобільної дороги Воскресенської ТГ Миколаївського р-ну Миколаївської області

В ході здійснення природоохоронних заходів у захисному насадженні лінійного типу з лівого боку вздовж автомобільної дороги Н-11, у напрямку с. Михайло-Ларине Воскресенської ТГ Миколаївського району Миколаївської області, було встановлено факт незаконної порубки 88 дерев порід «Клен», «Дуб», «Яблуня», «Акація», «Персик», «Абрикоса» діаметрами у корі біля шийки кореня від 10,1 до 36 см, без дозвільних документів (лісорубного квитка). Даними діями порушено вимоги ст. 5, 10 Закону України «Про рослинний світ», ст. 67, 69 Лісового кодексу України, п. 3 Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 року № 650. Загальний розмір шкоди, заподіяної внаслідок незаконної порубки дерев, становить 85,173 тис. грн.

Керуючись ст. ст. 214, 216 КПК України з метою встановлення винних осіб, в діях яких вбачаються ознаки складу злочину, передбаченого ст. 246 Кримінального Кодексу України, матеріали направлено до Головного управління Національної поліції в Миколаївській області.

Незаконна рубка дерев у полезахисному насадженні лінійного типу біля автомобільної дороги сполученням м. Вознесенськ – смт. Братське

Державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) встановлено факт незаконної рубки дерев громадянином, який 03.04.2024 року в денний час, за допомогою болгарки спиляв 2 дерева породи Дуб з середнім арифметичним діаметром дерева у корі біля шийки кореня 30 та 36 см. В полезахисному насадженні лінійного типу, розміщеному біля автомобільної дороги сполученням м. Вознесенськ – смт. Братське, в межах Вознесенського району Миколаївської області. Дане правопорушення зафіксовано в протоколі про адміністративне правопорушення від 21.05.2024 року та постанові про накладання адміністративного стягнення від 21.05.2024 року. В результаті незаконних дій нанесено шкоду державі на загальну суму 18,512 тис. грн. Громадянину направлено претензію про добровільну сплату завданої шкоди.

Знищення порушниками лісонасаджень на території Березнегуватської ОТГ Баштанського району Миколаївської області

23.04.2024 державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) встановлено факт самовільного спилювання двома громадянами 2-х живоростучих дерев порід «Гледичія», «Ясен» до ступеня припинення росту, 5-ти сухостійних дерев породи «Ясен» та 1-го сухостійного дерева породи «Гледичія» до ступеня припинення росту, а також 1-го живоростучого дерева породи «Гледичія» до ступеня неприпинення росту в лісонасадженні лінійного типу на відстані 1,3 км на південь від с. Петропавлівка, Березнегуватської с/р, Баштанського р-ну, Миколаївської області. В результаті зазначених порушень державі нанесено шкоду на загальну суму 45 089 грн. У відповідь на претензію Інспекції 24.07.2024 завдані збитки відшкодовано в повному обсязі.

Незаконний стил двох дерев цінної породи у захисному лісонасадженні біля с. Новомиколаївка Миколаївського району Миколаївської області

05.08.2024 під час здійснення природоохоронних заходів у захисному лісовому насадженні лінійного типу біля с. Новомиколаївка Миколаївського району Миколаївської області державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) виявлено факт незаконної порубки громадянином за допомогою бензопили двох дерев породи «Ясен» діаметрами біля шийки кореня 47 та 65 см. Згідно розрахунку інспекції, виконаного на підставі методики, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 № 665 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» (додаток 1 до постанови «Такса для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу підприємствами, установами, організаціями та громадянами незаконним вирубуванням та пошкодженням дерев і чагарників до ступеня припинення росту»), - розмір шкоди склав 49 322 грн. Порушнику пред'явлено претензію.

Незаконне видалення 218 живоростучих дерев в межах лісового захисного насадження лінійного типу вздовж автомобільної дороги з смт Казанка – с-ще Новоданилівка

До Інспекції надійшло звернення гр. Магась Н. І., подане з використанням електронного сервісу «ЕкоЗагроза» № 002496 від 15.08.2024 стосовно незаконного видалення дерев вздовж автомобільної дороги з смт Казанка – с-ще Новоданилівка.

За результатами перевірки підтверджено факт незаконного (без лісорубного квитка) спилування та пошкодження до ступеня припинення росту невстановленими особами 218 живоростучих дерев: 98 дерев породи «Акація», 97 дерев породи «Ясен», 23 дерева породи «Клен» та пошкодження до ступеня неприпинення росту 10 живоростучих дерев: 2 дерева породи «Акація» та 8 дерев породи «Ясен».

Даними діями порушено вимоги ст. 69 Лісового кодексу України, ст. 5, 10 Закону України «Про рослинний світ». Загальний розмір шкоди, заподіяної внаслідок порушення природоохоронного законодавства, склав 3 868,646 тис. грн.

Враховуючи, що в діях невстановлених осіб вбачаються ознаки кримінального правопорушення передбаченого ч. 4 ст. 246 КК України (Дії, передбачені частинами першою, другою чи третьою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки) до Баштанської окружної прокуратури скеровано повідомлення про злочин. За отриманою у відповідь інформацією 28.08.2024 розпочато досудове розслідування.

Численна рубка дубів у захисному лісовому насадженні неподалік с. Суха Балка Веселинівської селищної ради Вознесенського району Миколаївської області

З метою розгляду електронного звернення громадянки від 03.09.2024, поданого з використанням електронного сервісу «ЕкоЗагроза» стосовно незаконної рубки дерев в захисних насадженнях, розташованих в межах Веселинівської об'єднаної територіальної громади Вознесенського району Миколаївської області, здійснено виїзд та проведено обстеження території за

вказаними координатами. Факт незаконної рубки підтверджено. Зафіксовано спил 105 дерев породи «Дуб звичайний» у захисному лісовому насадженні, розташованому неподалік с. Суха Балка Веселинівської селищної ради Вознесенського району Миколаївської області, в межах кварталу 7 виділу 2 Веселинівського лісництва Вознесенського лісового відділення філії «Південний лісовий офіс» ДП «Ліси України».

Згідно з розрахунком, внаслідок злочинних дій лісовому господарству завдано шкоду на суму 311,139 тис. грн. На погляд Інспекції, дії осіб які здійснили незаконну порубку дерев у захисних лісових насадженнях, що спричинили тяжкі наслідки, мають ознаки злочину передбаченого ч.4 ст.246 Кримінального Кодексу України. У зв'язку з цим, 17.09.2024 матеріали направлено до Вознесенського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Миколаївській області для встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності.

Знищення невідомими особами захисних насаджень неподалік смт. Веселинове Вознесенського району

З метою розгляду електронного звернення громадянки від 24.10.2024, поданого з використанням електронного сервісу «ЕкоЗагроза», проведено обстеження території стосовно незаконної рубки дерев в захисних насадженнях, розташованих неподалік смт. Веселинове Вознесенського району Миколаївської області. При обстеженні місця скоєння правопорушення підтверджено факт незаконної рубки 72 дерев різновидового складу, в тому числі 64 дерева породи Дуб звичайний та 8 дерев породи Акація біла.

За проведеним розрахунком, шкода заподіяна внаслідок незаконної рубки дерев склала 523,679 тис. грн. З врахуванням того, що вказаними діями невстановлених осіб завдано тяжких наслідків для навколишнього природного середовища, матеріали направлено до Вознесенського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Миколаївській області.

Зелені насадження

В ході проведення природоохоронних заходів на територіях населених пунктів Миколаївської області державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Південно-Західного округу зафіксовано:

87 випадків пошкодження зелених насаджень до ступеня припинення та неприпинення росту;

16 випадків самовільного випалювання рослинності;

20 випадків незаконної реалізації об'єктів рослинного світу.

Протоколи щодо 20 порушників направлені для розгляду до судових органів. Притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення в сфері охорони рослинного світу 116 осіб, на яких накладено стягнень у вигляді штрафу на загальну суму 82,773 тис. грн. Сплачено порушниками за звітний період штрафних санкцій добровільно та примусово в сумі 77,826 тис. грн.

Підраховано шкоду, завдану рослинному світу, на загальну суму 499,229 тис. грн, з них 212,751 тис. грн завдано невстановленими особами. Пред'явлено до сплати винними особами 82 претензії на суму 286,478 тис. грн,

сплачено з урахуванням минулих років 138,548 тис. грн нарахованої шкоди, в т. ч. в добровільному порядку – 111,957 тис. грн, в примусовому – 26,592 тис. грн.

До правоохоронних органів подано 3 повідомлення про злочин в сфері охорони зелених насаджень. На підставі отриманих матеріалів працівниками Національної поліції відкрито 1 кримінальне провадження.

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони зелених насаджень належать:

Проведення варварської обрізки дерев КП ММР «Миколаївські парки» на вул. Соборній в м. Миколаїв

Під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) 05.02.2024, 20.02.202, 22.02.2024 було зафіксовано проведення робіт з сильного омолоджувального обрізання (зріз крони до основи скелетних гілок) 1 дерева породи «Тополя» та 17 дерев породи «Платан» по вул. Соборній (між вул. Адміральською та вул. Спаською) працівниками КП ММР «Миколаївські парки». Документів на проведення даних робіт не було надано, працівниками КП ММР «Миколаївські парки» було повідомлено лише про наявність подорожнього листа. У відповідності до п. 9.1.11.3 Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджених Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 за № 105 та зареєстрованих в Мін'юсті України 27.07.2006 за № 880/12754, омолоджувальне обрізування виконують лише в дерев, які добре витримують підстригання та обрізання і вершина яких почала всихати, а ріст пагонів припинився. Проте, обрізані дерева по вул. Соборній не були всихаючими. За результатами обрізки дерева були пошкоджені до ступеня припинення росту.

Відповідно до п. 4.2 Додатку 1 до Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів, затвердженого наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 23.09.2003 № 154 «Номенклатура робіт з капітального ремонту об'єктів благоустрою населених пунктів» омолодження старих дерев та кущів відноситься до робіт з капітального ремонту об'єктів благоустрою.

Згідно з п. 3.4 Порядку роботи з капітального ремонту об'єкта благоустрою виконуються відповідно до проектної документації на капітальний ремонт об'єкта благоустрою, розробленої відповідно до Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів, затвердженого наказом Мінрегіону України від 16 травня 2011 року № 45, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 1 червня 2011 року за № 651/19389, та затвердженої в установленому порядку.

Таким чином, при проведенні робіт із омолоджувального обрізання дерев по вул. Соборній м. Миколаєва були порушені ст. 10 Закону України «Про рослинний світ», ст. 16 Закону України «Про благоустрій населених пунктів», пунктами 4.2, 9.1.11.3 Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджених Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово комунального господарства України від 10.04.2006 за № 105 та зареєстрованих в Мін'юсті України 27.07.2006 за № 880/12754, та п. 3.4 Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів,

затвердженого наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 23.09.2003 № 154.

Загальний розмір шкоди, завданої внаслідок пошкодження зелених насаджень склав 155,300 тис. грн. Враховуючи систематичний характер незаконних дій комунальників щодо обрізки дерев у м. Миколаєві, а також наявність ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 247 КК України, - матеріали щодо даного факту направлено до ГУ НП в Миколаївській області для встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності. Згідно отриманої інформації 15.03.2024 поліцією розпочато кримінальне провадження. Триває досудове розслідування.

Знищення дерев під час робіт з ремонту дороги на території Заводського району м. Миколаєва

У ході проведення природоохоронних заходів 01.01.2024 Інспекцією на території Заводського району м. Миколаєва було встановлено факт пошкодження 1 дерева породи Платан та 4 дерева породи Тополя до ступеня припинення росту та 9 дерев порід Тополя, Акація та Ясен до ступеня не припинення росту за адресою: м. Миколаїв, вул. Крилова, між буд. №196 і №19в, що відбулося під час проведення робіт з ремонту (будівництва) дороги. На місце було викликано правоохоронців та подано заяву про злочин. Винна особа не була встановлена.

Загальний розмір шкоди, завданої внаслідок знищення зелених насаджень склав 31,851 тис. грн.

Згідно відповіді поліції (лист СУ ГУНП в Миколаївській області від 20.03.2024 № 2109/24/1-2024) не встановлено достатніх підстав для відкриття кримінального провадження.

Порушення правил утримання зелених насаджень у м. Миколаїв по вул. Спаська, 48.

Інспекторами регулярно фіксуються випадки проведення обрізки зелених насаджень в м. Миколаєві з порушенням встановлених правил. Чергові факти були виявлені по вул. Спаська, у дворі буд. 48.

Зафіксовано проведення обрізки 8 дерев породи «Ясен» невстановленими особами, у результаті чого зелені насадження були пошкоджені до ступеня припинення росту. Зі слів мешканців буд. 48 вул. Спаської м. Миколаєва, роботи з обрізки дерев проводилися невідомими особами, з використанням автовішки для виконання робіт та автомобілів.

Зазначеними діями були порушені ст. 10 Закону України «Про рослинний світ», ст. 16, 28 Закону України «Про благоустрій населених пунктів», п.п. 4.2, 5.8 Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджених Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 за № 105 та зареєстрованих в Мін'юсті України 27.07.2006 за № 880/12754. Загальний розмір шкоди, заподіяної внаслідок пошкодження дерев становить 25,600 тис. грн.

За даним фактом до правоохоронних органів скеровано заяву про злочин.

Незаконне знищення дерев заступником директора школи на території закладу.

Під час здійснення природоохоронних заходів на території м. Миколаєва 06.08.2024 виявлено факт пошкодження до ступеня припинення росту 5 дерев породи «Тополя» діаметрами у корі біля шийки кореня 60 см, 60 см, 60 см, 70 см, 50 см за адресою: Миколаївська обл., м. Миколаїв, вул. Рибна, 91, на території Комунального закладу «Миколаївської спеціальної школи № 2» Миколаївської обласної ради. За дане правопорушення на керівника закладу накладено адміністративне стягнення за ст.153 КУпАП «Знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів». Крім того, розраховано розмір завданої державі шкоди, який склав 19,000 тис. грн. Пред'явлено претензію.

Пошкодження працівниками ПРАТ «Миколаївська ТЕЦ» дерев у м. Миколаїв по пр. Богоявленський

В ході проведення природоохоронних заходів щодо збереження зелених насаджень м. Миколаєва 05.09.2024 державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища виявлено факт пошкодження майстром виробничої ділянки РБЦ ПРАТ «Миколаївська ТЕЦ» до ступеня неприпинення росту (шляхом спилювання гілок) дерев породи «Платан» у кількості 7 (семи) одиниць за адресою: м. Миколаїв, пр. Богоявленський, рiг вул. Дмитра Кременя. У результаті зазначених порушень державі нанесено шкоду на загальну суму 19,600 тис. грн. Підприємству направлено претензію про відшкодування завданих державі збитків. Кошти сплачено.

Тваринний світ

Впродовж січня-грудня 2024 року Інспекцією приділялася належна увага питанням охорони об'єктів тваринного світу. Всього здійснено 47 природоохоронних заходів на територіях мисливських угідь Миколаївської області.

За їх результатами зафіксовано 26 порушень правил полювання. Зокрема: полювання без відповідного дозволу (контрольної картки), полювання без відмітки в контрольній картці обліку добутої дичини, полювання з використанням собак мисливської породи без наявності відповідного паспорту з допуском до полювання, полювання в темний період доби, полювання за допомогою мисливської вогнепальної зброї без обмежувача магазину з набоями, а також за допомогою рушниць, дозвіл на право користування якої закінчився тощо.

Всіх осіб притягнуто до адміністративної відповідальності з накладенням штрафів на загальну суму 2,771 тис. грн. Сплачено до державного бюджету 2,363 тис. грн. Збитки не розраховувалися.

Водні живі ресурси

Інспекцією постійно проводяться оперативні природоохоронні заходи щодо дотримання законності вилову рибних ресурсів та торгівлі свіжою рибою. У звітному періоді виявлено 291 правопорушення в сфері використання водних живих ресурсів, в тому числі:

245 – щодо незаконного добування водних живих ресурсів та порушення правил любительського і спортивного рибальства;

46 – щодо порушення порядку збуту водних живих ресурсів (торгівлі рибою та іншими водними за відсутності документів, які підтверджують законність їх набуття, та ветеринарного посвідчення).

Вилучено 8274 одиниці незаконно добутих водних біоресурсів, 37 засобів лову. Також близько 208,9 кг водних живих ресурсів вилучено з незаконного продажу.

Керуючись ст. 221, 257, 276 КУпАП 75 протоколів, складених інспекторами під час проведення природоохоронних заходів, передані на розгляд до судових органів. Крім того, матеріали стосовно 1 факту, яке мало ознаки кримінального правопорушення, передані для розслідування до правоохоронного органу.

Розраховано збитків, завданих рибному господарству в розмірі 237,380 тис. грн. Пред'явлено 10 претензій про їх відшкодування на загальну суму 240,508 тис. грн. Сплачено до бюджету 37,315 грн. нарахованих збитків.

До найбільш вагомих прикладів діяльності стосовно охорони рибних ресурсів належать:

Незаконне добування водних живих ресурсів на р. Південний Буг біля с. Новопетрівське Миколаївського району Миколаївської області

17 лютого 2024 року, державним інспектором з охорони навколишнього природного Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) виявлено громадянина, який в каналі річки Південний Буг, с. Новопетрівське Миколаївського району Миколаївської області з дерев'яного човна, при використанні незаконних знарядь лову (сіток мисинових у кількості 9 одиниць та сітки ниткової-капронової у кількості 1 одиниця) здійснював незаконний вилов водних живих біоресурсів, а саме риби порід: судак -1 шт., щука - 6 шт., карась -12 шт., окунь - 8 шт., тарань - 64 шт., плоскирка - 17 шт., за відсутності дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів.

За розрахунками Інспекції внаслідок незаконного добування водних живих ресурсів рибному господарству завдано шкоду орієнтовно в розмірі 195,347 тис. грн.

На особу складено протокол про вчинення адміністративного правопорушення, який згідно ст. ст. 221, 257, 276 КУпАП разом з розрахунком шкоди направлено до Новоодеського районного суду Миколаївської області. Незаконно добуті водні живі ресурси, а також засоби лову вилучено та передано на зберігання ПП «КЛЕСТ ЛТД».

Під час розгляду справи Новоодеський районний суд Миколаївської області прийшов до висновку, що з урахуванням способу лову, кількості виловлених водних живих ресурсів, розміру збитків, адміністративне правопорушення містить ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст.249 КК України. На цій підставі судом 12.03.2024 винесено постанову про передачу матеріалів до органу досудового розслідування -відділення поліції № 6 Миколаївського РУП ГУНП в Миколаївській області для вирішення питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності в порядку ст. 214 КПК України.

За результатами розслідування справи Новоодеським районним судом 27.05.2024 винесено вирок про визнання громадянина винним у вчиненні

кримінального правопорушення (проступку), передбаченого ч. 1 ст. 249 КК України - незаконне заняття рибним промислом, що заподіяло істотну шкоду.

Порушення правил рибальства в р. Південний Буг на території Інгульського району м. Миколаєва

26 лютого 2024 року встановлено, що на території Інгульського району міста Миколаїв, біля Аляудського мосту на березі р. Інгул громадянин здійснював лов риби із застосуванням забороненого способу – багріння, що є грубим порушенням правил рибальства. Таким способом громадянин виловив 74 одиниці риби виду Карась сріблястий. За розрахунками Інспекції державі завдано шкоди в розмірі 116,994 тис. грн. Водні живі ресурси вилучено. Справа розглядається в суді.

Випадки браконьєрства на Березанському лимані біля с. Чорноморка Миколаївського району Миколаївської області

В ході природоохоронних заходів на узбережжі Березанського лиману біля с. Чорноморка Миколаївського району Миколаївської області 17 лютого 2024 року інспекторами виявлено громадянина, який при використанні заборонених знарядь для вилову (ятера) здійснив незаконний вилов водних живих біоресурсів, а саме риби порід: атеріна – 6970 шт., бичок – 460 шт., тарань – 1 шт., за відсутністю дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів. За попередніми розрахунками в результаті зазначеного правопорушення заподіяно державі майнову шкоду у розмірі 839,494 тис. грн.

Враховуючи, що відповідальність за дане адміністративне правопорушення передбачена ч. 4 ст. 85 КУпАП, матеріали направлені до Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області.

Рішенням суду від 17.04.2024 в діях порушника встановлено ознаки кримінального правопорушення. У зв'язку з цим, провадження у справі про адміністративне правопорушення закрито, а матеріали направлено до відділення поліції № 7 Миколаївського районного управління поліції ГУНП в Миколаївській області. Розпочато кримінальне провадження, внесене до Єдиного реєстру досудових розслідувань за №12013153280000045 від 25.04.2023 за ознаками кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 249 КК України.

На підставі постанови т.в.о начальника слідчого відділу Відділення поліції №7 Миколаївського РУП ГУНП в Миколаївській області працівники Інспекції залучені до даного кримінального провадження в якості спеціалістів для надання консультацій та проведення розрахунку збитків, завданих внаслідок незаконного вилову водних біоресурсів.

До правоохоронного органу направлено клопотання про залучення Державної екологічної інспекції Південно-Західного округу (Миколаївська та Одеська області) як потерпілого та подачі цивільного позову про відшкодування розміру завданої довіклію шкоди, у кримінальному провадженні.

Також, незаконний вилов водних живих ресурсів було зафіксовано 18.06.2024 в районі Лагерної коси біля с. Чорноморка. Громадянин при використанні заборонених знарядь для вилову – ятіра, здійснював незаконний вилов риби породи «Атеріна піщана» в кількості 207 шт. за відсутністю дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів. Розмір шкоди склав

3,519 тис. грн. Протокол про вчинення адміністративного правопорушення було направлено до Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області для розгляду в межах повноважень. Останнім 10.07.2024 винесено постанову по справі, згідно якої особу визнано винним у вчиненні правопорушення, що передбачене ч. 4 ст. 85 КУпАП, накладено на нього адміністративне стягнення у виді штрафу у розмірі 340 гривень, а також зобов'язано сплатити шкоду в повному обсязі.

Охорона територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Інспекцією впродовж 2024 року здійснено 15 природоохоронних заходів в сфері охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області. За їх результатами зафіксовано 9 адміністративних правопорушень. Щодо 5 з них матеріали передано на розгляд до судових органів.

Притягнуто до адміністративної відповідальності 5 осіб, які здійснювали протиправну діяльність на територіях природно-заповідного фонду. А саме, займалися вирубкою дерев (3 випадки), а також розпалювали багаття (2 випадки). На винних осіб накладено адміністративних стягнень на загальну суму 13,294 тис. грн. Стягнуто з урахуванням накладених штрафів в минулих роках 19,414 тис. грн.

Розраховано шкоду, заподіяну порушенням законодавства про природно-заповідний фонд в розмірі 222,691 тис. грн. Пред'явлено 2 претензії на суму 135,584 тис. грн.

До правоохоронних органів передано матеріали щодо 5 фактів з ознаками кримінальних правопорушень, в т.ч. щодо виникнення пожеж на територіях природно-заповідного фонду (4 повідомлення) та щодо розміщення несанкціонованого сміттєзвалища (1 повідомлення). Відкрито 1 кримінальне провадження.

Виникнення пожеж на територіях природно-заповідного фонду Миколаївщини

Протягом поточного року за інформацією ГУ ДСНС України в Миколаївській області фіксувалися неодноразові випадки пожеж на територіях природно-заповідного фонду Миколаївської області. Горіла суха трава, чагарники, листяна підстилка. На підставі отриманої від ДСНС інформації здійснено 4 розрахунки неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій, та визначення розмірів завданої шкоди.

Загальний розмір заподіяних державі збитків внаслідок неорганізованих викидів забруднюючих речовин від пожеж склав 546 060 634 грн. З метою встановлення причин та винних осіб, та враховуючи, що у діях невідомих осіб вбачаються ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст.241 КК України – забруднення або інша зміна природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, – Інспекцією подано 4 повідомлення про злочин до правоохоронних органів.

Пожежа на території заповідного урочища «Андріївське»

Впродовж 10 та 11 серпня 2024 року на території заповідного урочища «Андріївське», що знаходиться у віданні Державного підприємства «Ліси

України» філія «Миколаївське лісове господарство» (квартал 14, виділ 6,14,17) Ольшанської ТГ Миколаївського району Миколаївської області, було зафіксовано дві пожежі, а саме – загоряння хвойної підстилки, хвойних насаджень та сухої трави. Загальна площа пожежі, яка виникла 10.08.2024р. становила 4 Га. Загальна площа пожежі, яка виникла 11.08.2024 становила 70 Га (50 Га лісу та 20 Га сухої трави). Причина пожежі за інформацією ГУ ДСНС України у Миколаївській області – встановлюється. Розмір шкоди, завданої пожежею, яка виникла 10.08.2024 становить 8 859 068 грн. Розмір шкоди, завданої пожежею, яка виникла 11.08.2024р. становить 193 792 130 грн.

Пожежі на території РЛП «Тилігульський»

19.07.2024 згідно інформації ГУ ДСНС України у Миколаївській області сталася пожежа сухої трави на території РЛП «Тилігульський» в с.Коблеве Коблівської ТГ Миколаївського району Миколаївської області на загальній площі 2,7 Га. Тривалість горіння 2 години 22 хвилини. причина не встановлена. Розмір завданої шкоди під час неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій склав 5 979 871 грн.

24.08.2024 згідно інформації ГУ ДСНС України у Миколаївській області сталася пожежа сухої трави та чагарників на відкритій території в с.Краснопілля Березанської ТГ Миколаївського р-ну Миколаївської області. Загальна площа пожежі склала 15 Га, з них: 5 Га - територія РЛП «Тилігульський» та 10Га - відкрита територія. Причина пожежі – встановлюється. Згідно розрахунків Інспекції загальний розмір збитків, завданих внаслідок неорганізованих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря склав 33 221 508 грн.

Пожежа на території «Приінгульський ландшафтний парк»

Відповідно до Оперативної інформації ГУ ДСНС України в Миколаївській області о 09:00 25.08.2024 року встановлено загорання листяної підстилки та сухої трави на території «Приінгульський ландшафтний парк» урочище «Софіївське водосховище» філії «Баштанське державне лісове господарство», 2 виділ 19,20 квартал. Об 11:10 пожежа ліквідована. Загальна площа загорання становила 1,9 Га. Причина пожежі – встановлюється. Інспекцією розраховано розмір шкоди, завданої під час неорганізованих викидів забруднюючих речовин від пожежі на суму 4 208 058 грн.

Щодо розміщення несанкціонованого сміттєзвалища на території Національного природного парку «Бузький Гард»

У ході розгляду електронного звернення громадянина від 19.01.2024, поданого з використанням електронного сервісу «ЕкоЗагроза», інспектором було проведено огляд (обстеження) земельної ділянки, яка знаходиться біля с.Мигія в межах території Мигіївської ОТГ Первомайського району Миколаївської області, на межі з територією Національного природного парку «Бузький Гард».

В результаті встановлено факт розміщення несанкціонованого сміттєзвалища на відкритому ґрунті, вздовж автомобільної дороги з асфальтним покриттям. Наслідком цього мало місце забруднення чи псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я

людей або довкілля, чим порушуються вимоги статей 164, 167 Земельного кодексу України, ст. 35 Закону України «Про охорону земель», ст. ст. 12, 55 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 12 Закону України «Про управління відходами».

За інформацією Державного земельного кадастру встановлено, що дана земельна ділянка знаходиться у приватній власності.

Враховуючи вищевикладене, з точки зору Інспекції в діях невстановлених осіб містяться ознаки злочину, передбаченого ч.1 ст. 239 Кримінального Кодексу України. До правоохоронних органів скеровано повідомлення про кримінальне правопорушення.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою відновлення природної гідрології річок області та захисту сільських населених пунктів від шкідливої дії вод, за погодженням з Миколаївською облдержадміністрацією, Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області щорічно подаються до Держводагентства пропозиції заходів з розчищення русел малих річок області та проведення необхідного ремонту гідротехнічних споруд для отримання відповідного фінансування з Державного бюджету за програмою КПКВ 2707070 «Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь, в тому числі в басейні р. Тиса у Закарпатській області».

2024 року було подано два заходи на загальну суму фінансування 3 млн грн, а саме:

розчищення русла р. Мертвовод Вознесенського району Миколаївської області. Коригування проєкту - загальна величина ділянки робіт – 9 км. Захід виконується з 2010 року.

реконструкція водоскидної споруди Нечайнського водосховища з метою захисту від затоплення с. Нечаяне Миколаївського району Миколаївської області. Коригування проєкту – захід виконується з 2004 року, заплановано проведення розчистки (відновлення) русла ріки Березань на відстані 5,6 км та реконструкцію захисної дамби.

Починаючи з 2011 року фінансування, згідно з вказаною бюджетною програмою, на відновлення малих річок Миколаївської області не виділялось.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього середовища

Станом на 1 січня 2025 року державна політика України у сфері моніторингу навколишнього природного середовища перебуває на етапі активного реформування та модернізації. Основні правові засади моніторингу довкілля визначені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», який встановлює обов'язковість систематичних спостережень, збору, оброблення та поширення даних про стан природних ресурсів і рівень забруднення. Стратегічний напрям цієї роботи закріплений також Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», де визначено цілі інтеграції у європейський

екологічний простір, забезпечення прозорості екологічної інформації та вдосконалення державної системи моніторингу відповідно до вимог права ЄС.

Стратегічні цілі державної політики у сфері моніторингу визначаються у кількох площинах. Насамперед це створення інтегрованої та сучасної системи збору, обробки та поширення даних, що відповідає європейським стандартам і забезпечує сумісність з єдиним екологічним простором ЄС. Другою метою є підвищення якості та достовірності даних шляхом уніфікації методик, стандартизації лабораторних досліджень, упровадження автоматизованих засобів спостереження та процедур контролю якості. Третій пріоритет — відкритість і доступ громадян до екологічної інформації. У цьому напрямі особливу роль відіграє Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема», яка розвивається Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів і забезпечує публікацію даних у режимі онлайн, надання е-послуг та доступ через сучасні цифрові сервіси.

Протягом тривалого часу організаційною основою моніторингу залишалося Положення про державну систему моніторингу довкілля, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391. Водночас, 13 червня 2024 року Уряд ухвалив постанову № 684 «Деякі питання функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем», яка закріплює нову архітектуру системи та розподіл функцій між суб'єктами. Цей акт передбачає формування восьми взаємопов'язаних підсистем моніторингу: атмосферного повітря, вод, земель і ґрунтів, лісів, біорізноманіття і ландшафтів, геологічного середовища, відходів та фізичних факторів впливу. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2024 № 684 опублікована в червні 2024 року, але її вступ у дію відкладений до припинення або скасування воєнного стану. Саме тому на 01.01.2025 чинним залишається положення постанови Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391, однак державна політика вже зорієнтована на реалізацію положень нової нормативної бази.

На даний час, у державній системі моніторингу довкілля функції і задачі спостережень та інформаційного забезпечення виконують 8 суб'єктів системи моніторингу: Мінприроди, МНС, МОЗ, Мінагрополітики, Мінінфраструктури, Держводагентство, Держлісагенство, Держгеокадастр.

Кожний із суб'єктів державної системи здійснює моніторинг тих об'єктів довкілля, що визначаються Положенням про державну систему моніторингу довкілля та порядками і положеннями про державний моніторинг окремих складових довкілля.

Основні нормативні акти, що регламентують моніторинг об'єктів довкілля: постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» якою затверджено Порядок здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;

наказ Міндовкілля від 24.03.2025 № 590 «Про затвердження Порядку інформування населення про якість повітря за основними показниками з використанням індексу якості повітря в Україні» (набрав чинності з моменту офіційного опублікування – з 07.05.2025);

постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 785 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод»;

постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 848 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу земель та ґрунтів» (набирає чинність після зняття воєнного стану).

Система моніторингу довкілля базується на виконанні розподілених функцій її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем. Кожна підсистема на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу має свою структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази.

Функціонування здійснюється на трьох рівнях, що розподіляються за територіальним принципом:

національний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання моніторингу в масштабах всієї країни;

регіональний/місцевий рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання в масштабах територіального регіону;

об'єктовий/локальний рівень – моніторинг на рівні підприємств та об'єктів, які впливають на стан довкілля.

Протягом 2024 року на регіональному рівні моніторингові дослідження здійснювались:

Миколаївським обласним центром з гідрометеорології проводились спостереження за станом атмосферного повітря м. Миколаєва (4 точки спостереження), за якістю перехідних вод (Дніпровсько -Бузька гирлова область - 8 створів спостереження).

Регіональним офісом водних ресурсів у Миколаївській області проводилось спостереження за гідрологічним станом водоймищ Миколаївської області (18 створів спостереження);

Інформація щодо стану довкілля за результатами спостережень наведена у розділах 2.3, 4.3.1, 4.3.2., 4.3.3, 4.3.4.

Таким чином, станом на початок 2025 року державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища характеризується як перехідна: чинними залишаються акти, ухвалені у попередні роки, однак фактична діяльність спрямована на реалізацію положень нових нормативних актів, ухвалених 2024 року.

Урядом визначено першочергові завдання — доведення нової системи моніторингу до повного функціонування, гармонізація всіх підсистем із європейськими стандартами, посилення якості лабораторних та автоматизованих спостережень, інтеграція даних у єдиній електронній платформі та забезпечення оперативного інформування громадян про стан довкілля.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Оцінка впливу на довкілля (ОВД) в Україні здійснюється відповідно до положень Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» від 18.12.2017 року та низки постанов Кабінету Міністрів України, які регламентують проведення громадських слухань, критерії віднесення діяльності до об'єктів ОВД, порядок передачі документації та ведення Єдиного реєстру з ОВД.

Процедура ОВД є обов'язковою для видів діяльності, що можуть мати суттєвий вплив на навколишнє природне середовище, зокрема для таких, як будівництво об'єктів енергетики, інфраструктури, видобувна та хімічна промисловість, переробка мінеральної сировини, сільське господарство, водне господарство тощо (повний перелік визначено у статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Головною метою оцінки є запобігання шкоді довкіллю та зниження екологічних ризиків шляхом обґрунтованого аналізу проєктної документації, виявлення можливих впливів на довкілля та розроблення заходів щодо їх уникнення або мінімізації. У процесі ОВД враховуються державні, громадські та приватні інтереси.

Серед основних завдань ОВД:

- оцінка рівня екологічної безпеки запланованої діяльності;
- аналіз впливу на стан довкілля та природні ресурси;
- перевірка повноти та ефективності запропонованих природоохоронних заходів;
- підготовка обґрунтованих висновків щодо екологічної припустимості реалізації проєкту.

У 2024 році управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації було проведено 11 процедур ОВД, надано 10 позитивних висновків та 1 відмову у видачі висновку. Це свідчить про зростаючу роль екологічного контролю в забезпеченні сталого розвитку регіону та підвищення вимог до екологічної обґрунтованості господарської діяльності.

Стратегічна екологічна оцінка

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) є важливим інструментом попередження негативного впливу на довкілля та здоров'я населення на етапі планування документів державного рівня. Її проведення регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» та передбачає всебічний аналіз наслідків реалізації документів державного планування (ДДП), розгляд виправданих альтернатив і визначення заходів для запобігання або зменшення негативного впливу.

Основною метою СЕО є інтеграція екологічних вимог у процес розроблення та затвердження ДДП з урахуванням принципів сталого розвитку, збереження довкілля, безпеки життєдіяльності та охорони здоров'я населення.

2024 року до управління екології та природних ресурсів Миколаївської обласної військової адміністрації надійшло: 51 заява щодо визначення обсягів досліджень у рамках СЕО; 41 звіт про стратегічну екологічну оцінку проєктів документів державного планування. Ці показники свідчать про зростання ролі СЕО у формуванні екологічно збалансованої регіональної політики та зміцнення екологічного контролю на ранніх етапах прийняття управлінських рішень.

15.7. Економічні засади природокористування.

Україні розділом VIII Податкового Кодексу України «Екологічний податок» визначаються розміри збору за забруднення навколишнього природного середовища.

Екологічний податок - загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів в атмосферу, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, у тому числі скидів понаднормативних забруднень промислових та інших стічних вод через систему каналізації населених пунктів, розміщення відходів та утворення і тимчасове зберігання радіоактивних відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Платниками екологічного податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються:

викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;

скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;

розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання);

утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);

тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Перелік платників екологічного податку визначено п. 240.1 ст. 240 Податкового кодексу України.

Також Податковим кодексом України регламентуються ставки податку за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення відходів та ін. За забруднення навколишнього середовища суб'єкти господарської діяльності Миколаївщини 2024 року перерахували до бюджетів всіх рівнів 49716,6 тис. грн екологічного податку (таблиця 15.7.1.)

Таблиця 15.7.1. Інформація про суми екологічного податку, сплачені до бюджетів усіх рівнів за 2024 рік

№ з/п	Назва територіальної громади	19010000 Екологічний податок всього	в т.ч. 19010100 Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	в т.ч. 19010200 Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	в т.ч. 19010300 Надходження від розміщення відходів у спеціальних місцях чи на об'єктах, крім розміщення як вторинної сировини	19010000 Екологічний податок до Державного бюджету	в т.ч. 19010100 Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	в т.ч. 19010200 Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	в т.ч. 19010300 Надходження від розміщення відходів у спеціальних місцях чи на об'єктах, крім розміщення як вторинної сировини	19010000 Екологічний податок до місцевих бюджетів	в т.ч. 19010100 Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	в т.ч. 19010200 Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	в т.ч. 19010300 Надходження від розміщення відходів у спеціальних місцях чи на об'єктах, крім розміщення як вторинної сировини
1	БАШТАНСЬКА МІСЬКА РАДА	290,6	91,9	61,4	137,3	130,8	41,4	27,6	61,8	159,8	50,6	33,8	75,5
2	БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	161,9	34,1	0,0	127,8	72,8	15,3	-	57,5	89,0	18,7	-	70,3
3	ВІЛЬНОЗАПОРІЗЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	37,7	42,2	0,0	-4,5	17,0	19,0	-	-2,0	20,7	23,2	-	-2,5

4	ВОЛОДИМИРІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	26,8	2,4	0,0	24,4	12,1	1,1	-	11,0	17,7	1,3	-	13,4
5	ГОРОХІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	3,8	3,8	0,0	0,0	1,7	1,7	-	0,0	2,1	2,1	-	0,0
6	ІНГУЛЬСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	72,5	16,8	0,0	55,7	32,6	7,6	-	25,1	39,9	9,3	-	30,6
7	КАЗАНКІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	66,3	14,3	2,5	49,5	29,8	6,4	1,1	22,3	36,4	7,8	1,4	27,2
8	НОВОБУЗЬКА МІСЬКА РАДА	73,7	45,2	16,0	12,5	33,2	20,3	7,2	5,6	40,5	24,9	8,8	6,9
9	ПРИВІЛЬНЕНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	132,3	124,9	0,0	7,4	59,5	56,2	-	3,3	72,8	68,7	-	4,1
10	СНІГУРІВСЬКА МІСЬКА РАДА	511,1	67,7	309,0	134,4	230,0	30,5	139,0	60,5	281,1	37,2	169,9	73,9
11	СОФІЇВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	82,0	56,9	0,0	25,2	36,9	25,6	-	11,3	45,1	31,3	-	13,8
12	ШИРОКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	12,8	2,9	0,0	9,8	5,7	1,3	-	4,4	7,0	1,6	-	5,4
13	БРАТСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	75,5	56,5	0,0	19,0	34,0	25,4	-	8,6	41,5	31,1	-	10,5
14	БУЗЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	115,4	25,7	38,3	51,4	51,9	11,6	17,2	23,1	63,4	14,1	21,1	28,3
15	ВЕСЕЛИНІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	90,6	35,9	0,0	54,7	40,8	16,2	0,0	24,6	49,8	19,8	0,0	30,1
16	ВОЗНЕСЕНСЬКА МІСЬКА РАДА	587,5	89,0	475,7	22,8	264,4	40,1	214,0	10,3	323,1	49,0	261,6	12,6
17	ДОМАНІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	31,7	9,8	0,0	21,9	14,2	4,4	-	9,8	17,4	5,4	-	12,0

18	ДОРОШІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	11,6	5,0	0,0	6,8	5,2	2,3	-	3,0	6,4	2,8	-	3,6
19	ЄЛАНЕЦЬКА СЕЛИЩНА РАДА	21,9	19,6	0,0	2,3	9,8	8,8	-	1,0	12,0	10,8	-	1,3
20	МОСТІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	15,8	8,2	0,0	7,6	7,1	3,7	-	3,4	8,7	4,5	-	4,2
21	НОВОМАР'ІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	55,9	40,5	0,0	15,3	25,1	18,2	-	6,9	30,7	22,3	-	8,4
22	ОЛЕКСАНДРІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	50,0	47,5	0,7	1,9	22,5	21,4	0,3	0,9	27,5	26,1	0,4	1,0
23	ПРИБУЖАНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	5,9	5,9	0,0	0,0	2,7	2,7	-	-	3,2	3,2	-	-
24	ПРИБУЗЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	19,4	13,1	0,0	6,3	8,7	5,9	-	2,8	10,7	7,2	-	3,4
25	ЮЖНОУКРАЇНСЬКА МІСЬКА РАДА	3713,0	96,3	3271,6	345,1	1670,8	43,3	1472,2	155,3	2042,1	53,0	1799,4	189,8
26	БЕРЕЗАНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	33,2	31,9	0,0	1,2	14,9	14,4	-	0,6	18,2	17,6	-	0,7
27	ВЕСНЯНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	3438,7	175,4	0,0	3263,4	1547,4	78,9	-	1468,5	1891,3	96,5	-	1794,8
28	ВОСКРЕСЕНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	143,3	139,6	0,0	3,7	64,5	62,8	-	1,7	78,8	76,8	-	2,0
29	ГАЛИЦИНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	13855,4	491,6	13229,8	134,0	6234,9	221,2	5953,4	60,3	7620,5	270,4	7276,4	73,7
30	КОБЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	80,1	27,2	0,0	32,9	27,0	12,2	-	14,0	33,0	15,0	-	18,1

31	КОСТЯНТИНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	75,4	33,6	0,0	41,8	33,9	15,1	-	18,8	41,5	18,5	-	23,0
32	КУЦУРУБСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	25,4	22,0	0,0	3,4	11,4	9,9	-	1,6	14,0	12,1	-	1,9
33	МИКОЛАЇВСЬКА МІСЬКА РАДА	3696,6	1527,4	1915,2	254,0	1663,5	687,3	861,9	114,3	2033,1	840,1	1053,4	139,7
34	МІШКОВО-ПОГОРІЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	43,1	4,6	0,0	38,5	19,4	2,1	-	17,3	23,7	2,5	-	21,2
35	НЕЧАЯНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	40,1	28,3	0,0	11,8	18,0	12,7	-	5,3	22,1	15,6	-	6,5
36	НОВООДЕСЬКА МІСЬКА РАДА	257,3	109,8	45,4	102,3	115,8	49,3	20,4	46,0	141,5	6035	25,0	56,3
37	ОЛЬШАНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	1566,2	1283,0	281,5	1,7	704,8	577,3	126,7	0,8	861,4	705,6	154,8	0,9
38	ОЧАКІВСЬКА МІСЬКА РАДА	232,1	19,3	36,4	176,3	104,4	8,7	16,4	79,3	127,6	10,6	20,0	97,0
39	ПЕРВОМАЙСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	-12,7	-15,0	0,0	2,3	-5,7	-6,7	-	1,0	-7,0	-8,2	-	1,2
40	РАДСАДІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	11,5	11,5	0,0	0,0	5,2	5,2	-	-	6,3	6,3	-	-
41	СТЕПІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	101,5	52,6	0,0	48,9	45,7	23,7	-	22,0	55,8	28,9	-	26,9
42	СУХОСЛАНЕЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	54,4	40,4	0,0	14,0	24,5	18,2	-	6,3	29,9	22,2	-	7,7
43	ЧОРНОМОРСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	11,7	10,5	0,0	1,1	5,2	4,7	-	0,5	6,4	5,8	-	0,6

44	ШЕВЧЕНКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	242,2	95,6	133,7	12,9	109,0	43,0	60,2	5,8	133,2	52,6	73,5	7,1
45	АРБУЗИНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	81,2	46,3	6,9	28,1	36,6	20,8	3,1	12,6	44,7	25,4	3,8	15,4
46	БЛАГОДАТНЕНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	283,9	278,6	0,0	5,3	127,7	125,4	-	2,4	156,1	153,2	-	2,9
47	ВРАДІЇВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	60,5	27,9	0,0	32,7	27,3	12,5	-	14,7	33,3	15,3	-	18,0
48	КАМ'ЯНОМОСТИВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	284,5	80,8	0,0	203,7	128,0	36,4	-	91,7	156,5	44,5	-	112,0
49	КРИВООЗЕРСЬКА СЕЛИЩНА РАДА	219,3	137,6	0,0	81,7	98,7	61,9	-	36,8	120,6	75,7	-	44,9
50	МИГІЇВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	847,1	425,6	383,5	37,9	381,2	191,5	172,6	17,1	465,9	234,1	210,9	20,9
51	ПЕРВОМАЙСЬКА МІСЬКА РАДА	537,0	203,2	44,8	288,9	241,6	91,5	20,2	130,0	295,3	111,8	24,7	158,9
52	СИНЮХИНО-БРІДСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА	310,6	81,7	123,6	105,3	139,8	36,8	55,6	47,4	170,8	44,9	68,0	57,9
	Разом по області *	49716,6	6327,0	20376,0	31695,8	2847,2	9169,2	2728,0	16950,4	18020,9	3479,9	11206,8	3334,2

*з урахуванням екологічного податку 19011000, який справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю, 2024 року дорівнював 16950,4 тис. грн

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Головною складовою економічного механізму природоохоронної діяльності є платність за спеціальне використання природних ресурсів та за шкідливий вплив на довкілля, яка стимулює природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсомісткості одиниці продукції шляхом впровадження еколого-економічних інструментів.

Платниками екологічного податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються:

викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;

скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;

розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання);

утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);

тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Відповідно до п. п. 14.1.223 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України, розміщення відходів – це постійне (остаточне) перебування або захоронення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи об'єктах (місцях розміщення відходів, сховищах, полігонах, комплексах, спорудах, ділянках надр тощо), на використання яких отримано дозволи уповноважених органів.

Суб'єкти господарювання Миколаївщини 2023 року перерахували до місцевих бюджетів 9300,3 тис. грн екологічного податку. Зі сплаченої суми до державного бюджету надійшло 21998,7 тис. грн (таблиця 15.7.1.).

Надходження екологічного податку є основним джерелом фінансування заходів, спрямованих на захист навколишнього середовища, мінімізацію негативного впливу господарської діяльності на довкілля, а також на відтворення, збереження та раціональне використання природних ресурсів.

15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

З метою забезпечення екологічно безпечного навколишнього середовища та стійкого стану екологічних систем області шляхом виконання на території області міжнародних, загальнодержавних, регіональних, місцевих програм та вирішення першочергових регіональних екологічних проблем розроблено та рішенням обласної ради № 16 від 23.12.2020 затверджено Комплексну програму охорони довкілля Миколаївської області на 2021 – 2027 роки (далі - Комплексна програма).

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення стану навколишнього природного середовища на території області. Забезпечення екологічно безпечного навколишнього середовища та стійкого стану екологічних систем області шляхом виконання на території області міжнародних, загальнодержавних, регіональних, місцевих програм та вирішення першочергових регіональних екологічних проблем.

Основні завдання: зменшення обсягів скидання неочищених та недостатньо очищених стоків у водні об'єкти; забезпечення екологічно безпечного збирання та знешкодження відходів, у тому числі непридатних до використання пестицидів; зменшення рівні забруднення атмосферного повітря; підвищення рівня екологічної освіти населення; розвиток природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття; здійснення заходів з озеленення населених пунктів; відновлення і підтримання еколого-просвітницька діяльність.

2023 року розпорядженням начальника Миколаївської облвійськкадміністрації від 30.11.2023 № 522-р затверджено перелік заходів II етапу (2024-2027 роки) Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021 - 2027 роки (далі – Комплексна програма)

Протягом 2024 року в межах реалізації Комплексної програми здійснювалися такі заходи:

2024 року виконання заходів здійснювалось за рахунок видатків обласного фонду охорони навколишнього природного середовища в обсязі 4 650,00 тис. грн. За даними статистики загальні витрати на охорону навколишнього природного середовища (капітальні інвестиції та поточні витрати) 2024 року по області склали 887473,9 тис. грн (таблиця 15.7.2).

Протягом 2024 року виконано:

1. Утримання та матеріально-технічне забезпечення діяльності регіональних ландшафтних парків області («Гранітно-степове Побужжя», «Кінбурнська коса», «Тилігульський», «Приінгульський»). Освоєно 3074,56186 тис. грн.

Фінансування направлено на такі заходи: охорону природних комплексів (придбання паливно-мастильних матеріалів, облаштування еко-стежок в РЛП «Тилігульський», «Приінгульський», облаштування еколого-освітніх центрів тощо); освітньо-виховну діяльність (публікації про розміщення матеріалів про діяльність РЛП в періодичному видавництві); окремі заходи по реалізації державних регіональних програм; господарську діяльність (придбання канцелярських товарів, матеріалів, інвентарю, інструментів та малоцінних предметів, послуги користування інтернету, обслуговування оргтехніки, послуги за переплату періодичних видань, страхування автомобілів).

2. Розроблення землевпорядної документації зі встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Освоєно 1358,100 тис. грн.

В рамках здійснення заходу розроблено 13 проєктів землеустрою зі встановлення меж для об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення: геологічна пам'ятка природи «Крива пустош» (Вознесенський район), площею 12,9 га; гідрологічний заказник «Щербанівське водосховище» (Вознесенський район), площею 385 га; гідрологічна пам'ятка природи «Зоряний» (Вознесенський район), площею 85 га; ботанічна пам'ятка природи «Луканівка» (Первомайський район), площею 11 га; лісовий заказник «Байрак» (Первомайський район), площею 12 га;

ботанічна пам'ятка природи «Гирло річки Бакшала» (Первомайський район), площею 5 га; ландшафтний заказник «Острів Довгий» (Первомайський район), площею 6 га; геологічна пам'ятка природи «Виступи граніту біля с.Кам'яно-Костувате» (Вознесенський район), площею 5 га; лісовий заказник «Кам'яна балка» (Первомайський район), площею 10 га; ботанічний заказник місцевого значення «Пелагіївський» (Баштанський район) площею 123,5 га; ландшафтний заказник місцевого значення «Чортальські обрії» (Вознесенський район), площею 143,1 га; ландшафтний заказник «Підгірний» (Первомайський район), площею 114,96 га; ландшафтний заказник «Бакшалинські плавні» (Вознесенський район), площею 99,06 га. Сформовано витяги з Державного земельного кадастру про обмеження у використанні земель на земельні ділянки, які мають статус зазначених територій природно-заповідного фонду.

3. Розроблення проєктів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Освоєно 99,500 тис. грн.

В рамках здійснення заходу розроблено 4 проєкти створення об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення: ландшафтний заказник «Лук'янівський», ботанічний заказник «Баратівка», парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Миколаївська обсерваторія», ботанічна пам'ятка природи «Каркас Миколи Леонтовича».

Таблиця 15.7.2.- Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронної діяльності 2024 року (у фактичних цінах, тис. грн)

	Усього	У тому числі		
		капітальні інвестиції		поточні витрати
		усього	з них витрати на капітальний ремонт	
Капітальні інвестиції та поточні витрати у тому числі на	887473,9	183219,6	-	704254,3
охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	16999,6	458,4	-	16541,2
очищення зворотних вод	412007,3	36342,8	-	375664,5
поводження з відходами	386325,2	146416,4	-	239908,8
захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод	1829,8	-	-	1829,8
зниження шумового і вібраційного впливу	50,0	-	-	50,0
збереження біорізноманіття і середовища існування	63026,2	2,0	-	63024,2
радіаційну безпеку	-	-	-	-
науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування	98,8	-	-	98,8
інші напрями природоохоронної діяльності	7137,0	-	-	7137,0

*Дані наведено відповідно до державного статистичного спостереження за формою № 1-екологічні витрати (річна) «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища» без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

15.8. Державне регулювання природокористування.

Охорона водних ресурсів

У сфері водокористування 2017 року запроваджено новий принцип управління водними ресурсами - басейновий та відповідно, внесені зміни до Водного кодексу України.

У зв'язку зі згаданими змінами у законодавстві, з 04.06.2017 року видача дозволів на спецводокористування не належить до компетенції обласних державних адміністрацій.

За вимогами ст. 49 Водного кодексу України, згаданий вище дозвільний документ видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства (Держводагентство).

Протягом 2024 року видано 195 дозволів на спеціальне водокористування, що на 29 (13%) дозволів менше за відповідні показники минулого року.

2024 року з метою запобігання забрудненню поверхневих вод, згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1999 № 465 «Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами» Миколаївською облвійськадміністрацією розглянуто та погоджено графіки контролю за якісним складом зворотних вод, що скидаються до водних об'єктів області для таких суб'єктів господарювання: МКП «Миколаївводоканал», КП «Міськводоканал», «ЮГ цемент» філії ПРАТ «Дікергоф Цемент Україна», ПРАТ «АБінбев Ефес Україна» Миколаївське відділення

Охорона атмосферного повітря

Діяльність в галузі охорони атмосферного повітря забезпечується шляхом надання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з встановленням нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин з стаціонарних джерел.

За станом на 31.12.2024 1505 суб'єктів господарювання мають діючі дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Протягом 2024 року розглянуто 113 пакетів документації, на підставі якої видано 54 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферу та 59 пакетів повернено на доопрацювання.

У порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності, забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану», управлінням 2024 року отримано 1 зареєстровану декларацію про провадження господарської діяльності.

Охорона природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення

Діяльність в галузі охорони природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення забезпечується шляхом надання дозволів на спеціальне використання природних

ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Протягом 2024 року видано 7 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Поводження з відходами

Закон України «Про управління відходами» № 2320-IX не передбачає ведення облвійськадміністрацією реєстру місць видалення відходів (МВВ) та реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів. Останнє оновлення реєстрів здійснювалося у 2023 році за 2022 рік, з якими можна ознайомитися на офіційному сайті управління екології та природних ресурсів Миколаївської облвійськадміністрації за посиланням:

<https://ecolog.mk.gov.ua/ua/wastemanagement/reyestr/>

Відповідно до Порядку поведження з відходами від руйнувань, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 року № 1073 (далі- Порядок №1073) на облвійськадміністрацію покладені повноваження щодо визначення місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань. Так, протягом 2024 року визначено та затверджено розпорядженнями начальника Миколаївської облвійськадміністрації два місця тимчасового зберігання відходів від руйнувань для Шевченківської сільської територіальної громади та Миколаївської міської територіальної громади.

Загальна кількість місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань станом на 01.01.2025 року складає сім, що розташовані у наступних громадах, а саме:

1. Миколаївська міська територіальна громада (2 місця);
2. Снігурівська міська територіальна громада;
3. Новобузька міська територіальна громада;
4. Інгульська сільська територіальна громада;
5. Привільненська сільська територіальна громада;
6. Шевченківська сільська територіальна громада.

Миколаївською облвійськадміністрацією ведеться облік відходів від руйнувань по територіальним громадам Миколаївської області на підставі Порядку №1073, інформація щомісячно узагальнюється та надається до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та до Міністерства розвитку громад та територій України.

Станом на 01.01.2025 обсяг утворених відходів від руйнувань по громадам Миколаївської області – складає 82759,048 тонн.

Для вирішення проблеми накопичення відходів від руйнувань - необхідно придбання важкої техніки та подрібнювачів будівельних відходів.

Миколаївська облвійськадміністрація співпрацює з міжнародними донорами щодо можливості передачі для Миколаївської області подрібнювача будівельних відходів.

Крім того, до Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки включено захід «Придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових відходів, відходів руйнувань».

Урядом США через Агентство США з міжнародного розвитку USAID, а також донорами з Японії була передана техніка Миколаївській міській територіальній громаді, а саме: мобільна ударна дробарка вторинного дроблення Metso LT1213S 00t/h -1 одиниця, мобільна щекова дробарка для первинного дроблення Metso LT106 – 1 одиниця, просіювач (ситовий) Metso ST4.8 - 1 одиниця, сортувальна машина для ґрунту Metso (McCloskey) – 1 одиниця, вантажівка IVECO AD380T46 - 10 одиниць, екскаватор гусеничний із зворотною лопатою В KOBELCO, SK210LC-10 – 3 одиниці; колісний навантажувач KOMATSU WA320-6 – 2 одиниці; мобільна щекова дробарка (Італія) EvoQuip Harrier 220 – 2 одиниці; мобільна сортувальна установка (Італія) EvoQuip Harrier 220 – 2 одиниці; ваги автомобільні для зважування в русі 20WA-II-D-2-1WWS-0,9 (Weighing Systems) – 1 одиниця.

Дана техніка планується використовувати для дроблення та утилізації відходів від руйнувань.

15.9. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони навколишнього середовища

РЛП «Приінгульський»

Парк виступив співорганізатором (спільно із ПЗ «Єланецький степ», ГО «Українська природоохоронна група» та ін.) науково-практичного семінару «Степ: досвід збереження» (30.05.2024). Ініційовано та проведено інформаційну кампанію до Дня степу.

Взято участь (онлайн/офлайн) у науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах, деякі з них: вебінар щодо природотерапії (6,13.03.2024) від ГО «Метта», круглий стіл на тему «Екологічні проблеми повоєнного відновлення України: теорія і практика» (15.03.2024), конференція «Диверсифікація сільської економіки через туризм» (17.05.2024), вебінар «Система ведення лісового господарства» через призму відкритих даних: стратегії пошуку та аналітики (16.05.2024), онлайн-дискусія «Зелена відбудова України та участь громадськості: процеси, виклики, успішні практики (16.05.2024)», «Реалії природоохоронної справи в умовах військового стану», 6 який проводиться до річниці Каховської катастрофи (07.06), Першій всеукраїнській конференції з навчання просто неба (13-14.06), круглий стіл «Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення», зроблено доповідь на тему «Нові екологічні маршрути регіонального ландшафтного парку «Приінгульський»; вебінар «Вплив війни на довкілля та безпека: ЕсоCity моніторингу повітря і екологічних загроз» (04.09.2023), «Адаптація до наслідків зміни клімату» (16.10.2024), Міжнародній конференції «Дністерські читання» (17.10.2024), кліматичний форум: «Відновлення та Стійкість, Кліматична «нерівність»: шлях до справедливих рішень», XVII Миколаївські міські відкриті екологічні читання «Збережемо для нащадків» з

доповіддю на тему щодо досвіду роботи РЛП «Приінгульський» з питань розвитку рекреаційно-туристичної діяльності під час дії воєнного стану (06.12.2024) та ін.

Видано тези «Відносини людини і степу: історичний контекст. Степ: досвід збереження : збірка наукових праць за матеріалами науково-практичного семінару «Степ: досвід збереження» (30 травня 2024 року, ПЗ «Єланецький степ», с. Калинівка, Вознесенський р-н, Миколаївська обл.). – Чернівці : Друк Арт, 2024. – 112 с. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 40). – С. 11

13; тези на тему «Розвиток природно-заповідної справи на Миколаївщині в умовах воєнного стану» Дністерські читання. Матеріали міжнародної конференції Дністровського регіонального ландшафтного парку (18 жовтня 2024 року, м. Тлумач, Івано-Франківська область, Україна) / наук. ред. Ірина Дмитраш-Вацеба, Тетяна Микитин, Надія Капець, Андрій Кравець. – Одеса : Олді+, 2024. – 222 с.

Підготовлено фото-та текстові матеріали для інформаційних стендів про тополь білу, присадибний парк, забезпечено їх виготовлення та встановлення.

Забезпечено роботу та технічний нагляд, збір даних зі станції моніторингу якості повітря SaveEcoBot, яка встановлена в с. Березнегуватське.

Проведено засідання науково-технічної ради з питань основної діяльності установи під час дії воєнного стану.

Тривала співпраця з науковим куратором – кафедрою екології Чорноморського національного університету ім. П. Могили.

РЛП «Тилігульський»

Фахівцями наукового відділу опрацьовано матеріали польових досліджень та складено Літопис природи РЛП «Тилігульський» за 2023 рік. Вивчались динаміка коливання солоності води у лимані, видовий та кількісний склад гідробіонтів, різноманіття гідрофільних птахів в умовах відновлення гідрологічного зв'язку Тилігулу з морем, видовий склад кажанів. Результати досліджень було використано для ведення Кадастрової картки об'єкту природно-заповідного фонду та Паспорту водно-болотного угіддя міжнародного значення «Тилігульський лиман».

Парком проводилися наукові роботи, в тому числі було здійснено:

1. Дослідження популяції Морковниці прибережної (*Astrodaucus lilt oralis* (M. Bieb.) Drude) на побережжі Тилігульського лиману та вплив рекреації на даний вид.

2. Дослідження раньоквітучих ефемероїдів, які занесені до Червоної книги

України (шафран сітчастий (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams), підсніжних південний, або підсніжних Ельвеза (*Galanthus elwesii* Hook.f.), оставник одеський (*Gymnospermium odessanum* (DC.) Takht.) та адоніс весняний (*Adonis vernalis* L.), Тюльпан бузький (*Tulipa huhanica* Klokov et Zoz), сон-трава лучна (*Pulsatillapratensis*(L) Mill.).

3. Дослідження дерев'янистої флори Парку.

4. Дослідження адвентивних рослин парку.

5. Дослідження галофітної рослинності в біотопах: Т6.3 Вологі галофітні трав'яні біотопи (Т6.3.1 Вологі еугалофітні трав'яні біотопи на надмірно засолених субстратах; В2.2.1 Тимчасові засолені водойми (комплекс); Т6.3.2 Вологі еугалофітні трав'яні біотопи на помірно засолених субстратах).

Було проведено щорічний зимовий та літній облік птахів.

РЛП «Кінбурнська коса»

Протягом 2024 року:

- проводились спостереження за міграцією птахів у районі Кінбурнської стрілки та Дніпровсько-Бузького та Березанського лиманів й в околицях м. Очаків (під час військового стану). Зібрано дані по фенології прольоту понад 65 видів птахів;
- завершено опрацювання даних по хижим птахам Миколаївської області та прилеглих територій та видано у вигляді монографії;
- узагальнено матеріали по розселенню та сучасному поширенню вивірки лісової у Миколаївській області, яка вважається одним з індикаторів кліматичних змін.

Особлива увага приділялась висвітленню результатів досліджень та популяризації Парку. Протягом звітнього періоду вийшло та подано до друку 7 робіт, у тому числі одна монографія:

1. Редінов К.О., Панченко П.С., Петрович З.О., Олійник Д.С., Форманюк О.О. Хижі птахи Миколаївської області та прилеглих територій. Миколаїв. Вид-во ФОП Швець В.М. 2024. – 391с.

2. Редінов К.О. Птахи Гранітно-Степового Побужжя в науковій спадщині В.П. Скаржинського // Заповідне Гранітно-степове Побужжя на переломі часу: збереження та виклики сьогодення. Миколаїв-Чернівці: Друк Арт, 2024. – С. 101-102. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 43).

3. Редінов К.О. Степові птахи у гніздовій фауні Миколаївської області // Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичного семінару «Степ: досвід збереження». – Чернівці: Друк Арт. – С. 82-85.

4. Редінов К.О., Петрович З.О. Горобці в Миколаївській області // Беркут. 2023. Т. 32. вип. 1-2. - С. 72-82.

5. Некрасова О.Д., Редінов К.О. Поширення мідянки (*Coronella austriaca* Laurenti, 1768) в Миколаївській області. - Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття на природно-заповідних територіях. Матеріали конференції, присвяченої 100-річчю Канівського природного заповідника (21–23 вересня 2023 р., м. Канів, Черкаська область) / ред. В. М. Грищенко. – Чернівці: Друк Арт, 2023. – 208 с. (Серія: “Conservation Biology in Ukraine”. –Вип. 36). - С. 111-118.

6. Nekrasova O., Marushchak O., Redinov K., Pupins M., Ķeirāns A., A. Skute, Tytar V., Moysiienko I., Theissinger K., Georges J.-Y. Assessing ecocide impacts for developing a conservation strategy in Ukraine // Proceedings of the World Biodiversity Forum 2024, Davos, 16-21 June 2024. – P. 95-96.

7. Редінов К. Особливості поширення вивірки лісової (*Sciurus vulgaris*) на півдні України: приклад із Миколаївщиною // Theriologia Ukrainica, 2024. 28: (у друці)

Проведено 2 засідання науково - технічної ради парку (31 липня та 27 грудня).

НПП «Бузький Гард»

На виконання плану науково-дослідної діяльності, проведено наукові дослідження за програмою Літопису природи:

ведення календаря природи;

проводились дослідження стану та чисельності видів тварин, занесених до Червоної книги;
проведено сезонні обліки мігруючих птахів;
проведена поточна інвентаризація тварин, поновлення списків ссавців, птахів, безхребетних тощо;
закладено пробні площі та проведена їх паспортизація;
проведена інвентаризація раритетних компонентів флори та фауни за різними рівнями охорони та складання їх списків
проведено фенологічні спостереження за типовими та рідкісними видами флори та фауни;
розроблено природоохоронні рекомендації;
проведено оцінку стану лісових насаджень на пробних ділянках;
проведено опис лісовкритих ділянок території НПП із різним рекреаційним навантаженням.

ПЗ «Сланецький Степ»

Відповідно до програми «Літопису природи» та плану заходів з наукової та науково-технічної діяльності на 2024 рік співробітниками ПЗ «Сланецький степ» проведено роботи за наступними напрямками:

Проведено дослідження територій, перспективних для розширення, у результаті яких закартовано місця зростання видів, занесених до Червоної книги України, регіонального списку охорони та додатків Бернської конвенції. В місцях традиційного природокористування здійснюється контроль за збереженням рослинного покриву. Продовжувалися спостереження за демутаційними змінами рослинності на ботанічних постійних пробних площах.

Проведено дослідження популяцій сону лучного (*Pulsatilla nigricans*), шафрану сітчастого (*Crocus reticulatus*), пізньоцвіту різнобарвного (*Colchicum bulbocodium* subsp. *Versicolor*), сону лучного (*Pulsatilla pratensis*), тюльпану Шренка (*Tulipa schrenki*) та тюльпану бузького (*Tulipa hupanica*).

Проведено дослідження за сезонними міграціями птахів. Початок весняної міграції зафіксовано 24.02.2024, відліт зимуючих птахів – 06.03.2024, 25.08.2024 – початок осінньої міграції птахів.

За результатами моніторингових досліджень з'ясовано, що популяція мишівки Нордмана стабільна в Михайлівському відділенні, де заселює центральну частину балки Горскіна

Проведено дослідження стану Совки (*Otus scops*) на раніше встановлених штучних гніздівлях. У результаті досліджень зафіксовано: у дуплянці №1 Совку на висиджуванні потомства та в дуплянці №8 зафіксовано пару Совок.

У результаті обстеження було виявлено новий вид для території заповідника з родини рукокрилих Вухань австрійський або сірий (*Plecotus austriacus*) – вид занесено до Червоної книги України.

Ведуться роботи щодо реінтродукції бабаків на території природного заповідника відповідно до розроблених 2022 року рекомендацій.

Спільно з Регіональним ландшафтним парком «Приінгульський» продовжено впровадження ідей проєкту щодо розробки туристичного маршруту

вихідного дня про трансформацію степу від стародавніх часів до сьогодення під назвою «Спадок епох».

15.10 Діяльність громадських екологічних організацій

На території Миколаївської області діє низка громадських організацій екологічного спрямування, які тісно співпрацюють з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Екологічними організаціями постійно здійснюється просвітницька діяльність шляхом проведення конкурсів, тематичних уроків та різноманітних заходів екологічного спрямування.

Таблиця 15.10.1. Перелік громадських організацій екологічного спрямування

№ з/п	Організації	Юридична адреса
1	2	3
1	Громадська екологічна організація «Болеславчик-2000»	55200, Миколаївська область, м. Первомайськ, вул. Корабельна, 44/42.
2	ЕКОБЕРЕЗАНЬ	Миколаївський район, смт Березанка, вул. Центральна 80/2
3	Благодійний фонд «Індиго»	54001, м. Миколаїв, вул. В. Морська, 92, indigofond@ukr.net
4	Благодійний фонд МЕТА «Від спільного бачення – до спільних дій»	54007, м. Миколаїв, вул. Марка Кропивницького, 143-acentr@gorlib.mksat.net
5	Зоозахисна громадська організація «Фенікс»	54017, м. Миколаїв, вул. Мала Морська, 114 zoofeniks2013@gmail.com
6	Миколаївська обласна молодіжна громадська організація «Зелений Рух»	м. Миколаїв, вул. В. Морська, 45
7	Миколаївське обласний осередок Української екологічної асоціації «Зелений Світ»	м. Миколаїв, вул. Олекси Алмазова, 38, piskyn@mksat.net, livak@gor-eko.mk.ua
8	Миколаївська філія Національного екологічного центру України	54025, м. Миколаїв, пр. Героїв України, 87-Б, кв. 22, Koloanka@gmail.com
9	Південна філія інституту екології Національного екологічного центру України	м. Миколаїв, вул. Велика Морська, 45, derkach@aip.mk.ua
10	Миколаївський клуб сприяння сталому розвитку та побудові громадянського суспільства «Спільні дії»	54000, м. Миколаїв, пр. Центральний, 139, кв. 40, agal@mksat.net
11	Миколаївська обласна молодіжна екологічна асоціація «Паросток»	54000, м. Миколаїв, вул. Сенна буд. 31, кв. 87
12	Громадський науково-методичний центр	54025, м. Миколаїв, вул. Колодязна, 15-а,

	«Безпека життєдіяльності та сталий розвиток»	кв.55, vmykhaylyuk@yandex.ua
13	Миколаївська міська громадська організація «Аналітичний центр екологічно безпечного розвитку»	54025, м. Миколаїв, пр. Героїв України, буд. 65, yuriykerbunov@mail.ua
14	Відкритий екологічний університет плюс	54029, Україна, Миколаївська обл., місто Миколаїв, вулиця Гліба Бабіча, будинок, 51 eco-terra@ukr.net
15	Миколаївська обласна молодіжна громадська організація «Екологічний правовий захист»	54010, м. Миколаїв, пров. Транспортний, буд. 2, кв. 6, kuzyuk_andrey@mail.ua
16	Миколаївська обласна молодіжна екологічна організація «МАМА-86»	м. Миколаїв, пров.Південний,30 berest84@mksat.net
17	Миколаївська обласна організація Українського товариства охорони природи	м. Миколаїв, вул. Велика Морська, 15/1 lubartsev@mksat.net

15.11. Екологічна освіта та інформування

2024 року внаслідок військової агресії російської федерації проведення екологоосвітних заходів на території області було обмежено.

2024 року Регіональним ландшафтним парком «Кінбурнська коса» проведено 20 еколога – освітніх заходів, а саме: 3 акції: «Годівничка», «За чисте довкілля» та «День прибирання», 5 екозаходів: «День водно – болотних угідь», «Первоцвіти нашого краю» та «День довкілля», 2 конкурсів – до Всесвітнього дня Землі та Великоднього екотижня. У рамках екопроєкту: «Екозвички, які можуть змінити майбутнє» проведено 7 екохвилинок, у рамках осінніх заходів – виставка фотопрезентацій «Стежина в осінь» та конкурс аплікацій з опалого листя, у рамках екотижня до дня Чорного моря – екологічний флешмоб «Море б'є на сполох».

З нагоди Всесвітнього дня водно – болотних угідь для старшокласників створено та розповсюджено по школах громади фотопрезентацію – «2 лютого – Всесвітній день водно–болотних угідь». Для молодших школярів підготовлено урок екологічних знань «Знайомство з птахами водно – болотних угідь нашого краю» який був проведений у 3 класі Очаківської ЗОШ №1.

До дня Довкілля Парком проведено екофлешмоб «Чисте Довкілля починається з мене»: прибирання сміття біля будинків та на власних подвір'ях школярами Очаківських закладів освіти разом з дорослими та складання фотозвітів та фотопрезентацій, які були поширені на шкільних сайтах та на сторінці Парку у фейсбуці. Дню Довкілля були присвячені 5 екозаходів в Очаківській ЗОШ №2, серед яких акція у 4 класах «Чисте Довкілля – чисте сумління», екохвилинка та виставка сучасних «Екосумок своїми руками» у 5 класі, екотиждень «День Довкілля» за участю 5 – 11 класів.

До Всесвітнього дня Землі Парком проведено творчий конкурс юних аматорів серед першокласників Очаківського ліцею «Якби Земля уміла говорити», серед учнів 4 класів Очаківських закладів освіти – конкурс власних відеосюжетів «Повернемо Землі всі її кольори».

Регіональним ландшафтним парком «Тилігульський» проведено 40 еколого-освітніх заходів, з них 34 для дітей та 6 для дорослих.

Протягом року здійснювали профілактичну роботу серед дорослого населення на такі теми: про водно-болотні угіддя на території РЛП «Приінгульський», птахи водно-болотних угідь, чим підготовувати птахів взимку та як їм не нашкодити, про вплив військових дій на тварин та птахів, про збереження першоцвітів та про розмір компенсації за їх знищення.

Проводили бесіди з рибалками для інформування про правила любительського і спортивного рибальства та змін до них, заборону риболовлі на зимувальних ямах, заборонені знаряддя лову, мінімально дозволені для вилову розміри водних живих ресурсів, особливості заборони на вилов раків.

Здійснено поповнення колекції предметів старовини для їх оформлення в еколого-освітньому центрі парку. Підготовлено просвітницькі матеріали: лабіринт «Шлях до пригод» - допоможи ящіркам знайти шлях до еколого-освітнього центру РЛП «Приінгульський», доопрацьовано гру-бродилку «Життя ящірки зеленої». Підготовлено інтерактивну презентацію про рукокрилих, яких можна зустріти на території РЛП (<https://sal0.li/7CB9d60>) та ін.

Отримано в дар авторську пісню, присвячену РЛП. Самостійно підготовлено відеоряд до неї. Організовано та підведено підсумки конкурсу «Динамічна мережа», який проводив РЛП, завданням було побудувати та описати харчовий ланцюг, який може утворитися на території регіонального ландшафтного парку «Приінгульський».

За звітний період Національним природним парком «Бузький Гард» здійснювалось проєктування рекреаційних маршрутів в межах відокремленої ділянки «Актове», в тому числі із врахуванням потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, оновлено паспорт екскурсійного автмаршруту «Скаржинський», відремонтовано та оновлено рекреаційне обладнання на території найпопулярніших рекреаційних ділянок «Урочище Протич» та «Трикрати», проведено відновлення та ремонт маркувальних знаків на діючих пішохідних маршрутах та екостежках. На території НПП облаштовано рекреаційні ділянки для короткострокового відпочинку «Урочище Протич», «Урочище «Громове», «Урочище «Мар'їн Буг» та «Корабельна».

Поблизу с. Мигія та с. Грушівка створені елементи рекреаційно-туристичної інфраструктури: готелі, об'єкти громадського харчування, автосервіс, АЗС, що забезпечує необхідні умови для проведення екскурсій, рафтингу та інших видів активного відпочинку на природі. Здійснюється утримання доріг протипожежного призначення.

15.12. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

2024 року за підтримки Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), в межах реалізації проєкту «Забезпечення доброго врядування завдяки участі громадськості та підвищенню якості надання послуг і захисту довкілля на сході України», який фінансується Урядом Королівства Швеція через Шведське агентство міжнародного розвитку (SIDA), Миколаївська облвійськкадіміністрація

взяла участь у роботі з інвентаризації пошкоджених земель області (промислових та природних територій) в межах проєкту «Оцінка забруднення ушкоджених ґрунтів і розробка плану реабілітації та рекультивації земель Миколаївської області».

Протягом звітнього періоду розроблено технічне завдання з інвентаризації пошкоджених земель Миколаївської області: промислових та природних територій та відбрано і проведено аналіз проб ґрунту на ділянках: на межі Миколаївської та Херсонської областей (траса Миколаїв Херсон), м. Снігурівка Баштанського району, на території мікрорайону Миколаєва Балабанівка, м. Миколаїв (район розташування ДП «Миколаївський суднобудівельний завод»), на території Миколаївського району в межах с. Киселівка, с. Галіцинівка, с. Котляреве.

Крім того, протягом 2024 року в області реалізовувалися проєкти міжнародної технічної допомоги:

«Надання можливостей дітям для екологічної стійкості через E-STEM — ecosySTEM» з фінансуванням від Європецького Союзу в межах Миколаївської області - 351 374,71 євро та терміном реалізації до 01.07.2026 року. За звітний період в межах проєкту придбано меблі для лабораторій та кабінетів;

«Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА») з фінансуванням від USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) у розмірі - 150 000 000 дол. (для всіх областей країни – партнерів проєкту) та терміном реалізації до 18.03.2027 року. За звітний період в межах проєкту Веселинівською, Воскресенською, Врадіївською, Доманівською, Казанківською, Кривоозерською, Новоодеською та Первомайською територіальними громадами отримано будівельну техніку у кількості 61 шт. для відновлення та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Миколаївській територіальній громаді надано 2 мобільні щоківі дробарки, напівпричіп та напіввантажівку.

ВИСНОВКИ

Актуальні проблеми регіону екологічного спрямування та шляхи їх вирішення.

1. Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту.

На стан атмосферного повітря населених пунктів області значною мірою впливають викиди від роботи двигунів пересувних джерел забруднення, які домінують над викидами від стаціонарних джерел.

Для транспортних засобів використовують паливе з різних видів нафтопродуктів і мастил, легкі фракції яких у складі відпрацьованих газів дизельних та бензинових двигунів внутрішнього згорання забруднюють практично всі об'єкти довкілля.

Згідно зі статистичними даними за минулі роки найбільш шкідливого впливу від транспортних засобів та виробничої техніки зазнає атмосфера обласного центру – м. Миколаєва.

З метою зменшення викидів в атмосферу в місті задіяно електротранспорт для здійснення громадських перевезень. Довжина тролейбусних ліній 59 км, трамвайних - 73 км.

Використання водного транспорту також є одним з шляхів вирішення проблеми забруднення атмосферного повітря у м. Миколаєві та є стратегічною ціллю розвитку інфраструктури міста. Але для кардинального вирішення проблеми загазованості міста, необхідне будівництво нового мостового переходу (на автомобільному шляху Ростов-на-Дону-Одеса) через р. Південний Буг та об'їзної дороги. Це дозволить:

значно зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферу;

вивести з міста потік транзитного транспорту (особливо це стосується вантажівок);

розвантажити діючі мости через річки Південний Буг і Інгул;

зменшити пошкодження міських доріг, які розбиваються завантаженим транспортом.

Фінансування такого масштабного будівництва не можливе лише за рахунок місцевого бюджету, вимагає державної фінансової підтримки та інвестицій.

2. Незадовільний технічний стан каналізаційних очисних споруд.

Скид забруднених стічних вод в області здійснюється переважно через неефективну роботу комунальних очисних споруд каналізації, частка скиду яких у загальному об'ємі відведення забруднених стоків дорівнює 99%.

Однією із головних причин такого становища є незадовільний технічний стан каналізаційних очисних споруд. Очисні споруди та каналізаційні мережі, які у більшості побудовані 30-45 років тому, є морально та фізично застарілими, частина з них знаходиться в аварійному стані.

З метою вирішення проблеми в області:

рішенням Миколаївської обласної ради від 23.12.2020 № 16 затверджено Комплексну програму охорони довкілля Миколаївської області на 2021 - 2027 роки. Розпорядженням начальника Миколаївської облвійськкадміністрації від 30.11.2023 № 522-р затверджено перелік заходів II етапу (2024-2027 роки) Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021 - 2027 роки, серед яких завданням номер один визначено реалізацію блоку заходів щодо зменшення обсягів скидання неочищених та недостатньо очищених стоків у водні об'єкти;

рішенням Миколаївської обласної ради від 29.09.2021 № 4 затверджено Обласну програму «Питна вода Миколаївщини» на 2021-2025 роки, в межах якої передбачено комплекс заходів щодо будівництва, реконструкції та ремонту водопровідних та каналізаційних очисних споруд і мереж в області з загальною вартістю реалізації – 1441,5 млн грн;

Фінансування за рахунок обласного бюджету (в тому числі з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища), враховуючи втрати бізнесу та промисловості протягом воєнного часу, достатньо обмежене та не дає можливості виконати вкрай необхідні заходи з реконструкції каналізаційних мереж та очисних споруд. Тому залучення інвестицій та держане фінансування є єдиним ефективним рішенням цієї проблеми.

Так, реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Миколаєва, скид забруднених стоків від роботи яких є найбільшим в області, здійснюється за рахунок реалізації спільного з Європейським інвестиційним банком (далі – ЄІБ) інвестиційного проекту «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв». Загальна вартість робіт, згідно з проектом, становить 31,08 млн євро, в т. ч. кредит ЄІБ – 15,54 млн євро.

2024 року стартував проєкт екстреної підтримки водопостачання м. Миколаєва - RLF - Mykolayiv Emergency Water Project, що почав реалізуватися на базі МКП «Миколаївводоканал». Фінансування робіт заплановано за рахунок кредиту європейського банку реконструкції та розвитку у розмірі 10 000 000 євро, гранту Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (E5P) у розмірі 5 000 000 євро та гранту Спеціального фонду кризового реагування ЄБРР у розмірі 9 800 000 євро. Проєкт спрямований на відновлення пошкодженої системи водопостачання Миколаєва, яка зазнала значних руйнувань через військові дії.

Покращення якості води, що подається до користувачів є однією зі складових стабільної роботи системи з централізованої очистки господарсько – побутових каналізаційних стоків, тому реалізація таких ініціатив є на часі особливо для м. Миколаєва де наразі не відновлено централізоване питне водопостачання.

3. Забруднення вод малих річок області.

На території Миколаївської області налічується 279 малих річок, стан яких, під дією господарської діяльності, характеризується як нестабільний.

Більшість малих річок в області, у зв'язку з тим, що замулені та заболочені, потребують проведення робіт з розчистки русел. Особливо це стосується водних об'єктів таких, як р. Кодима, р. Синюха та р. Висунь, що використовуються для питних та господарсько-побутових потреб населення.

Додатково проблему забруднення малих річок ускладнює проведення розпаювання земель до урізу води та їх сільськогосподарського використання без урахування обмежень діяльності на території водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів.

Все перелічене у комплексі негативно впливає на екологічний стан водних ресурсів Миколаївської області.

На регіональному рівні в межах реалізації Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2018 - 2020 роки та Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки, виконано захід щодо збереження малих річок, а саме річки Сосик, розташованої на території Миколаївського району Миколаївської області: розчищено русло річки на відстані 1,5 км від мулу та очерету, сформовано берегові схили, проведено благоустрій берегової зони, висаджено траву та дерева.

До переліку заходів II етапу (2024-2027 роки) Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки включено захід 7.2 «Розроблення та впровадження заходів із збереження малих річок та/або джерел».

4. Забруднення вод р. Інгулець високомінералізованими шахтними водами Кривбасу.

Річка Інгулець, яка має важливе значення у системі водокористування південно – східних регіонів України протягом 32 років потерпає від скиду надлишкові шахтні води гірничорудних підприємств Кривбасу.

Цей скид, як виняток, з метою запобігання аварійній ситуації через переповнення шахтними водами ставка - накопичувача у балці Свистунова Дніпропетровської області порушує біологічну і гідрохімічну рівновагу екосистемі р. Інгулець, внаслідок чого водойма практично повністю втратила свою здатність до самоочищення.

Щорічно на підставі регламенту скиду до водойми відводиться близько 11 млн м³ високомінералізованих шахтних вод (концентрація сульфатів та хлоридів перевищує встановлені нормативи у десятки разів).

Підвищення мінералізації інгулецьких вод спричиняє погіршення водогосподарської ситуації у Баштанському районі Миколаївської області та впливає на якість зрошення сільськогосподарських угідь двох областей країни - Миколаївської та Херсонської, для яких р. Інгулець є джерелом зрошення.

З метою прийняття збалансованого рішення щодо існування господарської діяльності, яка пов'язана з використанням вод р. Інгулець та збереження природної екосистемі водойми, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2021 № 1802-р затверджено План управління шахтними водами Кривбасу (далі - План). За цим Планом, до впровадження альтернативної системи управління шахтними водами, передбачено здійснення заходу щодо екологічного оздоровлення р. Інгулець шляхом промивання русла дніпровською водою протягом зрошувального періоду. Регламент проведення заходу розробляється та затверджується Держводагентством спільно з Мінагрополітики та Національною аграрною академією, відповідно до пункту 21 Плану.

За часи воєнного вторгнення Російської Федерації на територію України ситуація щодо залучення вод річки Інгулець до системи водокористування області змінилася. Починаючи з 2023 року, внаслідок аварійної ситуації на питному водозаборі м. Миколаєва (р. Дніпро Херсонська область) води річки Інгулець стали єдиним альтернативним джерелом водопостачання обласного центру Миколаївської області, де мешкає близько 470 тис. населення

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 № 662-р зупинене, на період воєнного стану та 60 днів після його припинення, звітування щодо реалізації Плану управління шахтними водами Кривбасу, крім пунктів, які стосуються здійснення екологічного оздоровлення р. Інгулець.

Враховуючи зазначене, для вирішення проблеми необхідне:

забезпечення виконання Плану управління шахтними водами Кривбасу, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2021 № 1802-р;

здійснення розчищення русла річки Інгулець в районі населеного пункту Звенигородка Кіровоградської області для збільшення водності річки.

5. Забруднення підземних водоносних горизонтів.

Для Миколаївської області, де водопостачання більшості сільських населених пунктів та райцентрів здійснюється за рахунок водозабору з підземних водоносних горизонтів, проблема захисту та раціонального використання підземних вод є актуальною.

26% від загального обсягу прогнозних ресурсів підземних вод в області (349,87 тис.м³/добу) складає обсяг підземних вод з мінералізацією більше 1,5 г/дм³ (91,73 тис.м³/добу) – води не питної якості.

Крім обмеженості запасів обсягів підземних питних вод, проблема ускладнюється:

нерівномірністю розповсюдження питних підземних горизонтів на території області. Основна частина експлуатаційних запасів підземних вод належить до басейну р. Південний Буг, де знаходяться 9 ділянок родовищ підземних вод (Вознесенський та Первомайський райони), що становить 82% від загальної кількості ділянок родовищ підземних вод, які експлуатуються на території області;

збільшенням випадків буріння підземних водозаборів, особливо під час воєнного стану, без розроблення відповідної проєктної документації та дотримання будівельних норм щодо захисту підземних водоносних горизонтів від забруднення;

відсутністю централізованої каналізаційної мережі з відповідною системою очищення каналізаційних стоків. Каналізаційними очисними спорудами в області забезпечені лише обласний та районні центри де мешкає біля 710 тис. населення - 65% від загальної кількості населення області. За відсутності очисних споруд каналізаційні стоки накопичуються у індивідуальних вигрібних ямах та полях фільтрації, що спричиняє забруднення підземних водоносних горизонтів каналізаційними стоками.

Вирішення проблеми забруднення підземних водоносних горизонтів не можливе без такої складової, як моніторинг за станом підземних вод та облік їх використання.

Через відсутність фінансування, протягом 2021-2024 років роботи за об'єктами «Моніторинг підземних вод у Миколаївській та Херсонських областях» та «Ведення ДВК, державного обліку використання підземних вод, моніторингу ресурсів та запасів підземних вод та території Одеської, Миколаївської та Херсонської областей» не проводяться.

Відсутність державного моніторингу за якістю та використанням підземних вод на території Миколаївської області, яка відноситься до маловодних регіонів України, ускладнює проблему збереження та вчасного реагування на загрозу забруднення експлуатаційних підземних водоносних горизонтів, загострює проблеми забезпечення населення та критичної інфраструктури якісним питним водопостачанням.

За таких умов, виділення державного фінансування на проведення геологічних робіт з моніторингу за станом підземних водоносних горизонтів області є вкрай необхідним заходом для оцінки та планування природоохоронної діяльності у відповідності до критеріїв сталого розвитку.

6. Поширення екзогенних геологічних процесів.

В Миколаївській області мають розвиток 1152 зсуви, загальною площею

66,3 км², що складає 0,27 % ураженості області. На забудованих територіях зафіксовано 51 зсув. У всіх районах області, де спостерігаються зсуви, площа їх не перевищує 1,0 км² на район, окрім узбережжя Чорного моря, де розташовані ділянки з найбільшою динамікою розвитку ЕГП та значним техногенним навантаженням

Внаслідок хвильових впливів (штормів) Чорного моря відбувається постійний розмив північно-західної частини берегової лінії і, як наслідок, зменшення пляжної зони, руйнування будівель баз відпочинку, пансіонатів та приватних домоволодінь курортної зони Коблеве Миколаївського району.

З метою збереження територій баз відпочинку, розширення пляжів, що існують, підвищення рівня використання рекреаційного потенціалу морського узбережжя та поліпшення стану морської акваторії в межах зони відпочинку Коблеве, планується встановлення захисних гідротехнічних споруд – хвилеломів, головна функція яких полягає в природному накопиченні й утриманні піщаних пляжів, що перешкоджають розмиву корінного берега прибійними хвилями та запобігають процесам хвильової абразії.

Для планованої діяльності щодо будівництва комплексу берегоукріплюючих споруд Коблівської сільської ради управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної державної адміністрації здійснено процедуру оцінки впливу на довкілля та надано висновок з оцінки впливу на довкілля від 06.02.2019 № 22/2019 за № справи 20189281818 у Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля, що допускає провадження зазначеної планованої діяльності.

До Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки (перелік заходів II етапу 2024 - 2027 роки) включено захід 7.1 «Будівництво, розширення та реконструкція гідротехнічних споруд, берегозакріплювальних, протизсувних споруд, а також заходів із захисту від підтоплення».

2022 - 2024 роки ситуація щодо впровадження заходів з берегоукріплення ускладнилась через військові дії, внаслідок яких морське узбережжя заміноване.

Повернення до вирішення питання щодо берегоукріплення лінії чорноморського узбережжя в межах області можливе лише після проведення робіт з розмінування.

7. Підтопленням земель та населених пунктів області.

На території Миколаївської області процес підтоплення повільно розвивається. Це пов'язано з розвитком комплексу природних та техногенних чинників, основним з яких є водогосподарська діяльність (наявність великих за площею систем зрошування).

За гідрогеологічного - меліоративним станом на зрошуваних та прилеглих до них землях Миколаївської області стежить Снігурівська гідрогеологічна – меліоративна партія, яка виконує спостереження на загальній площі 264,7 тис. га, з них 190,3 тис. га зрошувані та 56,9 тис. га – прилеглі землі.

В області з метою утримання задовільного меліоративного стану земель та захисту від підтоплення населених пунктів збудовані системи горизонтального дренажу на загальній площі 51,654 тис. га, з якої 46,992 тис. га – на зрошенні.

Для попередження підтоплення сільських населених пунктів ґрунтовими

водами цілодобово працюють 2 дренажні насосні станції у Вознесенському районі, які знаходяться на балансі Вознесенського Міжрайонного управління водного господарства Держрибагентства. За 2024 рік зазначеними насосними станціями перекачано 28,465 тис. м³ дренажної води.

З метою її вирішення в межах Програми розвитку агропромислового комплексу Миколаївської області на 2021-2025 роки, (затвердженої рішенням Миколаївської обласної ради від 29.09.2021 року № 1) у розділі «Забезпечення розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошувальних угідь» окремим блоком передбачено комплекс заходів щодо модернізації та відновлення дренажних систем із залученням фінансування з державного, обласного, місцевих бюджетів та інші джерела у тому числі інвестиційні.

В рамках впровадження Урядової Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 №688-р, 2023 року на території області в зоні обслуговування Управління каналів річки Інгулець (Інгулецька, Спаська та Явкінська зрошувальні системи) створено першу в області організацію водокористувачів «Інгулецька», що об'єднала 31 суб'єкта господарювання з метою залучення фінансових ресурсів для відновлення систем зрошення та їх модернізації.

Проблему підтоплення сільських населених пунктів обумовлює відсутність систем централізованого водовідведення. Накопичення стоків у вигрібних ямах активізує процеси підтоплення та погіршує якість підземних вод.

На регіональному рівні для вирішення проблеми в межах:

Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки (перелік заходів II етапу (2024-2027 роки) передбачено захід 1.1 «Будівництво, розширення та реконструкція систем роздільної каналізації та каналізаційних мереж і споруд на них»;

обласної програми «Питна вода Миколаївщини на 2021-2025 роки» передбачено захід 3.2 «Будівництво, реконструкція та ремонт водопровідних та каналізаційних мереж».

Фінансування реалізації вказаних вище програмних заходів протягом 2024 року не здійснювалося.

8. Залишок на території області непридатних до використання та заборонених до застосування пестицидів та агрохімікатів.

Питання щодо виконання повного комплексу робіт з очищення території Миколаївської області від залишків непридатних пестицидів та агрохімікатів, накопичених за попередні роки, визначене облдержадміністрацією як одне з найважливіших для області з точки зору екологічної безпеки, санітарно - епідеміологічного благополуччя населення.

Здійснення заходів з утилізації непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин включено до Стратегії розвитку області на період до 2027 року.

Комплексною програмою охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки (перелік заходів II етапу 2024 - 2027 роки) також передбачено захід 2.1 «Забезпечення екологічно безпечного збирання та знешкодження (перезатарювання, транспортування до місця знешкодження, утилізація, переробка

чи видалення) непридатних та заборонених до використання хімічних засобів, у тому числі пестицидів)» та захід 7.3 «Забезпечення екологічно безпечного зберігання, захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин» з фінансуванням за рахунок державного, обласного, місцевих бюджетів та позабюджетних коштів.

Станом на 01.01.2025 кошти з обласного бюджету на здійснення утилізації непридатних пестицидів не виділялись.

Відповідно до розпорядженням начальника Миколаївської облвійськкадміністрації від 20.12.2024 № 532-р «Про обласний бюджет Миколаївської області на 2025 рік» на реалізацію протягом 2025 року заходу щодо утилізації непридатних ХЗЗР заплановано виділення коштів у сумі 1,2 млн грн.

До моменту передачі зазначеного виду непридатних відходів на знешкодження (утилізацію) територіальні громади забезпечують відповідні безпечні умови їх зберігання та несуть відповідальність за їх порушення.

9. Утилізація відходів від руйнувань.

Проблема утилізації відходів від руйнувань спричинена військовим діями російської федерації на території України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 1073 встановлено Порядок поводження з відходами, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків (далі – Порядок).

Відповідно до Порядку обласні військові адміністрації визначають місця тимчасового зберігання зазначеного виду відходів.

Протягом 2023 - 2024 років розпорядженнями начальника Миколаївської обласної військової адміністрації визначено 7 місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань для 6 громад області, а саме: Миколаївської міської територіальної громади (2 місця), Снігурівської міської територіальної громади, Новобузької міської територіальної громади, Інгульської сільської територіальної громади, Привільненської сільської територіальної громади та Шевченківської сільської територіальної громади.

Крім того, обласними громадами розпочато самостійну роботу щодо утилізації або повторного використання відходів від руйнувань, а саме: цегла йде у будівництво і для підсіпки доріг, деревина спалюється, ґрунт та каміння використовуються в процесі рекультивації полігонів твердих побутових відходів.

Але суттєво ускладнює та гальмує цю роботу відсутність спеціалізованого транспорту та обладнання для вивозу і подальшої утилізації відходів від руйнувань.

Проблема має загальнодержавний рівень і вимагає прийняття невідкладних заходів, серед яких першочерговим є придбання важкої техніки для розбору та перевезення відходів від руйнувань (бульдозери, автокрани, самоскиди, екскаватори), сортувальних ліній та подрібнювачів будівельних відходів, що дасть змогу здійснити перевезення відходів на місця тимчасового зберігання, провести сортування та визначити шляхи їх подальшої утилізації.

Орієнтовна вартість одного подрібнювача від 14 млн грн до 24 млн грн в залежності від потужності. Потреба для області – 1 одиниця для кожного району (4 од.).

До Комплексної програми охорони довкілля Миколаївської області на 2021-2027 роки (перелік заходів II етапу 2024 - 2027 роки), включено захід 2.3 «Придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових відходів, відходів руйнувань».

10. Низький показник заповідності території області

Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 року № 385 передбачено збільшення площі природно-заповідного фонду Миколаївської області до 2021 – до 218,8 тис.га. Таким чином передбачене збільшення відсотка заповідності Миколаївської області до 8,9%, тобто, майже в три рази у порівнянні із наявним рівнем 3,19%.

Рішеннями Миколаївської обласної ради від 21.12.2021 № 23-26 створено 4 нових об'єкта природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме:

ландшафтний заказник «Балка Глибока» у Вознесенському районі загальною площею 126,8713 га;

ландшафтний заказник «Райдолинський степ» у Вознесенському районі загальною площею 296,2188 га;

ландшафтний заказник «Черталківський 2» у Вознесенському районі загальною площею 170,8598 га;

орнітологічний заказник «Веселинівські плавні» у Вознесенському районі загальною площею 261,08 га;

2023 року рішенням Миколаївської обласної ради № 9 від 09.03.2023 створено шість нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 287,45 га – ландшафтні заказники місцевого значення «Каталінський», «Сухоблаківський» та «Балка Зарубіна» а також ботанічні пам'ятки природи в межах м. Миколаєва: «Дуб Горизонтальний», «Дуб на вул. Садовій» та «Дуб в районі Темвод».

2024 року рішенням Миколаївської обласної ради № 18 від 27.06.2024 було створено ландшафтний заказник «Чортальські обрії», рішенням від 19.12.2024 № 9 - ландшафтний і ботанічний заказники місцевого значення «Лук'янівський» та «Баратівка», і ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Каркас Миколи Леонтовича». Загальна площа створених у 2024 році об'єктів складає 232,68 га.

Створення цих об'єктів збільшило відсоток заповідності Миколаївської області до 3,19%, а кількість об'єктів ПЗФ – до 161. Площа природно-заповідного фонду Миколаївської області становить 78 391,9601 га.

Питання щодо створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду будуть виноситися на розгляд сесії Миколаївської обласної ради.

Низький відсоток заповідності Миколаївської області понижує середній відсоток заповідності всієї країни, впливаючи на важливий для євроінтеграції показник.

11. Відсутність установлених меж об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення – національних природних парків «Білобережжя Святослава» та «Бузький Гард»

Межі НПП «Білобережжя Святослава» не встановлено через відсутність необхідного фінансування. З метою вирішення проблеми необхідно прискорити питання щодо встановлення меж національних природних парків «Білобережжя Святослава» шляхом звернення до Міндовкілля щодо виділення необхідних для розроблення проєктів коштів.

Указом Президента України від 30 квітня 2009 року N 279/2009 «Про створення національного природного парку «Бузький Гард» встановлено загальну площу земель НПП у 6138,13 гектара, в тому числі 2650,85 гектара земель, що вилучаються в установленому порядку та надаються парку у постійне користування, і 3487,28 гектара земель, що включаються до його складу без вилучення у власників земельних ділянок та землекористувачів.

Протягом 2011-2013 років за рахунок коштів державного бюджету розроблено проєкт землеустрою НПП «Бузький Гард», який погоджено з усіма власниками і користувачами суміжних земельних ділянок, а також земельних ділянок, які включаються до території природно-заповідного фонду без їх вилучення, за виключенням НАЕК «Енергоатом», від якої було отримано відмову.

На даний час проєкт землеустрою щодо організації і встановлення меж НПП «Бузький Гард», на виконання п.3.1 Протоколу наради з питань будівництва Ташлицької ГАЕС від 26.08.2015, розділено на два окремих проєкти землеустрою та подано на погодження до ВП «Южно-Української АЕС». Проєкт землеустрою на земельні ділянки загальною площею 2624,41 га та на проєкт землеустрою на земельні ділянки загальною площею 26,44 га, що погоджено Мінприроди (лист від 11.09.2015 №5/1-9/11215-15).

У лютому 2021 року національним природним парком «Бузький Гард» отримано негативний висновок землевпорядної експертизи на проєкт встановлення меж та відведення земель в постійне користування.

12. Негативний вплив військових дій на стан об'єктів ПЗФ.

На території Миколаївської області зафіксовано численні випадки завдання територіям та об'єктам природно-заповідного фонду шкоди внаслідок ворожих дій військ РФ. До них належать забруднення території вибухонебезпечними предметами, як внаслідок мінування так і через обстріли, пожежі в екосистемах, знищення рідкісних та зникаючих видів флори та фауни, переміщення родючого шару ґрунту, вирубування дерев та кущів.

Для комплексного відновлення навколишнього середовища Миколаївщини, збереження та розвитку об'єктів природно-заповідного фонду необхідне забезпечення розмінування територій об'єктів природно-заповідного фонду, в першу чергу на деокупованих територіях, а саме регіонального ландшафтного парку «Висунсько-Інгулецький», лісового заказника «Балабанівка», ботанічних заказників «Івано-Кепіно» та «Єлизаветівка». Після деокупації території Кінбурнського півострову розмінування його території також буде найважливішою умовою для відновлення Регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» та Національного природного парку «Білобережжя Святослава».

Іншою проблемою, що ускладнює роботу зі збереження та розвитку природно - заповідного фонду області, є необхідність вирішення питання передачі у постійне користування Природному заповіднику «Єланецький степ» земельної ділянки площею 1334, 95 га в межах Миколаївського та Вознесенського районів. Для вирішення цієї проблеми необхідне, за сприянням Міндовкілля України, виділення з державного бюджету України коштів на розроблення відповідної проектної документації.

Перелік основних скорочень

- ЕЗПВ** - експлуатаційні запаси підземних вод;
- ПРПВ** - прогнозні ресурси підземних вод;
- ГПВ** - господарсько-питне водопостачання
- ВТВ** - виробниче-технічне використання
- ДРПВ** - ділянка родовища підземних вод
- ПВ** - підземні води
- ЕГП** - екзогенні геологічні процеси